

Jusuf BUXHOVI

LIBRI I BLLACËS

1

Shënime nga psikiatria

(Trilogji)

I

Më në fund, pas gjashtë vjetësh, njëmbëdhjetë muajsh dhe gjashtëmbëdhjetë ditësh, Valon Curri duhej të bënte vetëm udhëtimin e rëndomtë, prej trembëdhjetë minutash, me trenin e gjelbër, nga Marbeku deri në Bjorn dhe prej andej të vendoste për cakun e ardhshëm.

Po, cili ishte ky cak?...

Dhe, po të ishte, ku ndodhej?...

Këtë nuk e kishte të qartë Valon Curri as atë ditë, dhe nuk e pati të qartë as kur ajo kishte marrë fund me atë terrin e turbullt, çuditërisht të përzier me mjegullim të përndritur, të ngjashëm me atë të netëve polare, e nuk e kishte pasur ndonjëherë tjetër, edhe pse nga ato që motra Lyner ia kishte thënë se “zonja Sorensën do të gëzohej kur në ndarje do t’i thuheshin fjalët për zogjtë, për cicërimën e tyre dhe fluturimin në natyrën e lirë“, ai ishte i gatshëm të lirohej nga ankthi i ngatërimit në hapësirën e asaj që aty ngaherë e kishte parë si fillim pa fund dhe fund pa fillim, për t’u kthyer tek ajo sosja, prej nga kishte ardhur...

Megjithatë, me përshtypjen e mundimit se tashmë detyrimisht ndodhej në kërkim të vetvetes së humbur në hapësirën e ndokundjes së një askundje, dhe kjo mbase do të mund të paraqiste një bredhje nëpër një labirint të përhershëm, kishte kaluar kthesën e parë në gjatësi prej njëqind e shtatëdhjetë e tre hapash, që do ta shpinte drejt stacionit të Marbekut, pa qenë i bindur se a do ta arrijë ndonjëherë Bjornin.

Ndoshta ishte pesha e kësaj hamendjeje, bashkë me ndjenjën e përhumbjes në rrethanat kur nuk do ta kishte më pranë motrën Lyner, ose zonjën Sorensën, së cilës i kishte druajtur më së shumti, që e kishte ndalur sapo shikimi i mprehtë nga ajo pikë ia kishte kapur hapësirën që ngjitej për lumin e vogël, e cila ndante pjesën e mirëfilltë të qendrës së Donacionit Mbretëror me atë të barakave, që thuhej se ishin shtuar menjëherë pas Luftës së Parë Botërore dhe Revolucionit Bolshevik në Rusi, kur aty kishin gjetur strehim shumë e shumë të përndjekur politikë, por edhe intelektualë të shpronësuar nga bindjet, ku nuk kishin munguar dhe oficerë të gradave, madje nga ato më të lartat, dhe ndonjë klerik ortodoks, të cilëve dhunshëm u ishin marrë tempujt, pamje kjo që më vonë i ishte lidhur me atë përkujtimin e ndodhjes, por edhe të vazhdimin të Bllacës, si diçka që diku duhet t’i ruhen përmasat reale, në mos për tjetër, të paktën njerëzit të ndërgjegjësoheshin në këtë mënyrë për fuqinë e së ligës dhe për veprimin e saj të pandalshëm në të gjitha kohët, por edhe për ato që mund të sjellin gjendjet që fillimisht shihen me gjakftohtësi, sikur nuk u përkasin të gjithëve, e të tjera si këto, përfytyrim ky që i ishte trashur edhe më shumë nga ato që motra Lyner me një rast ia kishte thënë me druajtje se - ajo pjesë, me baraka të strukura që mund t’u shtohen

edhe të tjera, mbetej përherë si plagë e hapur që kullon, ngaqë kishte parandjenjën se edhe më tutje do të kishte luftëra dhe revolucione, si dhe pështjellime të tjera që nuk kishin fund.

“E keqja midis njerëzve sikur është e pandalshme. Kërkon çastin më të përshtatshëm që të veprojë...Ose, ndoshta vepron vazhdimisht, por ajo hetohet kur bie fuqia e të mirës?...“

Në të vërtetë, nga ato që më vonë kishte marrë vesh shkarazi, kur për pak lirohej nga mbërthimi i mjegullës së mendjes, në të cilin kishte sharruar ditën e gjashtëmbëdhjetë të asaj ndërhyrjeje ndërkombëtare nga ajri, kur ishte gjetur në Bllacë dhe së andejmi ishte nxjerrë me atë shterimin shpirtëror, edhe pse numri i barakave nuk ishte shtuar që nga koha e shfaqjes së tyre, para nëntëdhjetë e shtatë vjetësh, megjithatë, pa ndonjë zhurmë ato ishin riparuar disa herë, siç kishte ndodhur pas Luftës së Dytë Botërore, pastaj nga mesi i viteve pesëdhjetë dhe gjashtëdhjetë e kështu me radhë, gjithnjë në përputhje me krizat dhe shqetësimet që ishin shfaqur në pjesë të ndryshme të botës, veçmas në Lindje, për të arritur deri aty, që me fillimin e luftës në hapësirën e ish - Jugosllavisë dhe të shpërbërjes së saj, me vendosjen e disa pajisjeve të brendshme (kthinat e veçanta sanitare, mensa e madhe, këndi i çerdhes për fëmijë, e të tjera) të kthehen në njëfarë kampi refugjatësh, sado që kjo nuk ishte pranuar kurrë, nga shkaku se do t'ia prishte namin e mirëfilltë Marbekut, si vend i një donacioni të njohur mbretëror, i cili ndihmonte, por edhe strehonte krijuesit me prirje, si dhe hulumtues të ndryshëm, të cilëve u duhej një ambient i shliirshëm dhe gjithnjë i mbrojtur nga shqetësimet e jashtme, për të cilën gjë edhe merrte përkrahjen prej dhuruesish të shumtë nga vendi dhe jashtë tij dhe, jo pa arsye, ishte quajtur oaza e parë (mbase edhe e vetme në botë), ku mbrohej krijimtaria e lirë dhe krijuesit e rrezikuar nga të tjerët, por edhe nga vetvetja...

Ndoshta, në përputhje me këtë qëndrim të pashpallur duhej parë dhe kuptuar ndarjen e heshtur, po edhe shkëputjen e përhershme, e cila ishte vendosur midis pjesës së epërme, pra të Donacionit Mbretëror, (me ndërtesat e ulëta, por të qeta, të pansioneve, ku kishte atelie, bibliotekë, sallë të madhe leximi dhe një teatër, që shfrytëzohej edhe për koncerte kamertale, si dhe pajisje të tjera, siç ishin disa laboratorë dhe një teleskop i vendosur në pìrgun e ndërtesës së administratës), dhe pjesës së poshtme, drejt lumit, (me baraka, siç ishte quajtur rëndom, për t'u shmangur fjala refugjatë, të përndjekur mbi baza etnike, po edhe azilkërkues të shumtë) që, ndonëse në një hartë të madhe figuronte shëtitore, megjithatë asnjëherë nuk kishte qenë e tillë.

Më vonë, pra pikërisht atëherë kur ishte kthyer aty përfundimisht (kjo kishte ndodhur me gjasë të nesërmen e asaj dite që motra Lyner i kishte thënë se duhej ta bënte vetëm atë udhëtimin me trenin e gjelbër në gjatësi prej trembëdhjetë minutash, nga Marberku për në Bjorn dhe, pasi të takohej me zonjën Sorensën, të vendoste për cakun e udhëimit të ardhshëm, nëse do ta hetonte), kishte kuptuar se arsyeja e vetme që ajo pjesë nuk ishte kthyer në një kamp të hapur refugjatësh, të ngjashëm me shumë e shumë të tjera që kishte në këtë vend prej vitesh, e ku kryesisht gjenin strehim dhe pritësin me shumë përkujdesje të përndjekurit nga Kosova dhe Bosnja e Hercegovina, kishte të bënte me përcaktimin që të kthehej në një qendër psikiatrike të regjimit të mbyllur, ku thuhej se silleshin të sëmurë të shumtë, që aty mbeteshin për një kohë të gjatë, ose përgjithmonë, madje, ngase aty duhej t'u nënshtroheshin hulumtimeve të veçanta, me anën e të cilave duhej të dilnin në pah pasojat e dhunës së organizuar shtetërore ndaj entiteteve, të cilave u ishte parapërcaktuar shkrirja, ose shfarosja.

“Po unë, a nuk i takoj kësaj bote fatkeqe“, i kishte shpërthyer njëherë një si uturimë, të cilën zonja Sorensën nuk kishte qenë në gjendje ta qartësonte si duhet se a shfaqte shqetësim apo tundim të rastësishëm habie, për ç'arsye, në vend të përgjigjes së drejtpërdrejtë, shkëputurazi kishte kapur diçka nga ato që ajo i kishte thënë për zogjtë, për cicërimën dhe fluturimin e tyre në natyrë të lirë, të cilat, të nxjerra me njëfarë druajtje sikur i kishin tingëlluar si fjalë për njerëzit me sëmundje të veçanta, aso që janë të pashërueshme, madje, të cilave u duhet përkujdesja, por edhe veçimi që të mos përhapeshin nga shkaku i rrezikut të madh që përmbanin për të tjerët po edhe për shumë shkaqe të tjera, fjalë këto që i kishin

mbetur si të ngrira, me çka ushqejej ajo bindja ngushëlluese se duhej të pajtohej që në përputhje me këtë t'i mbronte të tjerët nga vetvetja dhe këtu jo vetëm që nuk kishte gjë të keqe, por ajo përkufizohej edhe me atë që aty, kur lirohej sadopak nga ngulfatjet e brendshme dhe ngarkesa të tjera, thuajse padashur mendja ia bluante si diçka që kishte të bënte me të kuptuarit e lirisë dhe të hapësirës së saj të domosdoshme, për të cilën çështje më vonë, jo vetëm që herë pas here kishte medituuar shthurshëm, po nga ato që ia kishte mbledhur motra Lyner si shënime dhe prova të tjera, e që ia kishte dhënë me vete kur e kishte përcjellë dhe i kishte thënë se do t'i duheshin ndonjëherë - pos të tjerash, kishte parë se aty gjente mbështetjen ajo pikëpamje, sipas të cilës prirjet njerëzore i kishte përkufizuar në të atilla që shpijnë kah lartësimi dhe e lartësueshmja - kah më e mira sovrane, dhe në aso që çojnë kah e kundërta, pra në rënie, rrënim dhe në tërë atë që i takon shkatërrimit të pashmangshëm e që lidhen me të ligën dhe me fuqinë e saj të pashtershme.

Përftimi i të menduarit për lirinë dhe hapësirën e saj në ato rrethana, përmasat e së cilës që moti i ishin shpërqendruar, shpërfillur dhe ngatërruar fare, jo vetëm që e trandi porse, pa denjuar të ndërli dhe me meditimet dhe zbërthime të tjera, me të cilat shthurshëm ishte rropatur gjatë atyre gjashtë vjetëve, njëmbëdhjetë muajve dhe gjashtëmbëdhjetë ditëve, sikur bëri që pamja që i rrinte para dhe po i përvijojë me të çmendur dhe me të tjerë që u ishte sëmure shpirti, t'ia fuste frikën e prishjes së saj si panoramë e thjeshtë dhe e vendosur në një kornizë të ftohtë, veçmas nëse edhe më tutje do t'i afrohej, edhe pse rruga që duhej ta bënte deri te stacioni i Marbekut për këtë nuk e detyronte fare. Andaj, kjo i kishte futur të dridhura saqë për një çast, nga frika se çfarëdo përpjekjeje që ta anashkalonte mund ta shpinte pikërisht aty, i kishte shkuar mendja që të kthehej andej nga ishte nisur, pra te motra Lyner, kur pa i thënë asgjë rreth atyre që i ishin mbërthyer për kokë dhe të tjerat që do të mund ta ndiqnin në atë udhëtim të paqartë dhe të pasigurt, heshtazi do t'ia linte para ato që ia kishte përgatitur për rrugë (ushqimet për një ditë, dokumentet e nevojshme bashkë me pasaportën me qëndrim të pakufizuar në Suedi, kartelën e papërdorur të bankës, si dhe fletoren me shënime të shumta, ku kishte dhe meditime fare të shkapërderdhura dhe çmos tjetër rreth atyre që i kishte thënë gjatë bisedave të gjata në rrethana që ishin marrë si „të veçanta“ dhe ishin quajtur të tilla nga ajo gjendja transedente, në të cilën sharronte, por që ai, pas kalimit të saj, sikur humbte çfarëdo lidhjeje me to...)

Por, në atë gjendje, aq të hamendshme sa nuk ia gjente shpjegimin dot, ndërhynte diçka që nuk mund ta përcaktonte ç'ishte në të vërtetë jo po sikur ia bënte me dije se rrugën e nisur nga Marbeku deri në Bjorn, atë ditë doemos duhej ta bënte, ani pse nuk ishte e thënë që kjo të kalonte nëpër linjën hekurudhore, siç i kishte ndodhur gjatë atyre gjashtë vjetëve njëmbëdhjetë muajve dhe gjashtëmbëdhjetë ditëve...

Ngjashëm i kishte folur njëherë edhe zonja Sorensën kur i a kishte bërë me dije “se me mendje kalohet çdo gjë dhe me ndihmën e saj shkohet edhe deri te kufijtë e të paarritshmes, nëse për këtë i jepet mundësia e veprimt, që buron nga vullneti për të”.

Dhe, përndjekja e përvijimit të lëvizjes me çdo kusht, si sprovë shpirtërore, urdhër i paqartë, ose çka do qoftë, jo vetëm që nuk i kishte ndihmuar të ndiqte rrugën e nisur, (që pas atyre njëqind e shtatëdhjetë e tre hapave të bërë do të mjaftonin edhe nëntëdhjetë e tetë të tjerë ta arrinte stacionin e Marbekut dhe me këtë përgjithmonë ta linte prapa pamjen e pjesës së poshtme kah lumi me ato barakat e padukshme, bashkë me shqetësimin që i vinte prej tyre), po përkundrazi e gjitha sikur e kishte kthyer te fillimi, pikërisht tek ato çastet e rënda të shterimit shpirtëror, të ngjashme me atë gjendjen e asaj dite të gjashtëmbëdhjetë të prillit të vitit njëmijë e nëntëqind e nëntëdhjetë e nëntë, që para gjashtë vjetësh, njëmbëdhjetë muajsh e gjashtëmbëdhjetë ditësh e kishte përcjellë gjatë gjithë fluturimit, thuajse të pafund me aeroplanin e Bundesverit gjerman, nga Shkupi për në Malme, dhe pas një sjelljeje dhe përsjelljeje thuajse të përgjumshme nëpër qiellin e ngrirë skandinav, kur kishin zbritur në një vend që dukej si i humbur fare, dikush i kishte uruar mirëseardhje me disa fjalë që i ngjanin të akullta, që i kishin tingëlluar si fjalë mortit, të nxjerra për të vdekurit e përhershëm, të

përfshirë po ashtu nga një vdekje e pa dinjitetshme, e cila shfaqej edhe më nënçmuese sa herë që për këtë a atë arsye, mendohet të mbulohet me fjalë të tjera, qofshin ato edhe ngushëlluese.

Në atë ngulfatje mendjeje, i përhumbur fare dhe gjithnjë në pritje të asaj lëvizjeje, qoftë ajo edhe me mundime të pandalshme, me të cilën do ta përballonte atë pjesë, që pastaj t'i hapej shtegu për më tutje, dikur kishte hetuar sikur gjendej në një tren të çuditshëm, (jo në atë të rëndomtën dhe të vetmin që njihte, të linjës Marbek-Bjorn, në gjatësi prej tetë kilometrash, nëpër të cilin kishte kaluar sa e sa herë për vite të tëra, gjithnjë në përcjellje të motrës Lyner ose të zonjës Sorensën), se ndodhej pra në një të atillë të pa rëndomtë, që rrëshqiste prapthi dhe përballë kishte dikë fare të panjohur, që po ashtu në një gjuhë fare të panjohur (por që ai çuditërisht e kuptonte), po i thoshte se zonjës Sorensën (pa sqaruar fare se ç'lidhje kishte me të) i pëlqen dëgjimi i vajeve të zogjve në kafaz dhe ngujimi i përhershëm i tyre në të, që të ruheshin kështu nga kthetrat e shpendëve grabitqarë dhe nga rreziqe të tjera, fjalë këto që sa më shumë që kishte kaluar koha në atë udhëtimin gjithnjë me atë kahun prapthazi, i kishin tingëlluar si paralajmërim i asaj që nuk do të shfaqej dhe nuk do të përjetohej kurrë, pra i lirisë së humbur dhe i përmasave të saj, që dikur dhe diku kishte marrë fund dhunshëm, me të cilën duhej të mësohej dhe të pajtohej madje dhe të tjera si këto, që i përplaseshin pandalshëm nëpër kokë.

Mbase, nga pesha e këtij rëndimi edhe do të shembej dhe do të sharronte në atë përhumbjen tallanditëse dhe në paqartësi të tjera që i qepeshin, (siç i kishte ndodhur sa e sa herë derisa kishin filluar së pari ato shëtitjet e gjata herë me motrën Lyner e herë me zonjën Sorensën, që pastaj ishin kthyer në biseda të ngatërrueshme dhe tejet të mundimshme, të cilat ndonjëherë i sillnin ndonjë përfitim të beftë dhe tejet kalimtar të gjërave të shkëputura), po të mos fitonte përshtypjen se ishin pjesëza të fjalëve të motrës Lyner (të mbetura enkas në eter për çaste të tilla), me të cilat sikur i bëhej me dije se hekurudha nga Bjorni deri në Marbek dhe anasjelltas, (pikërisht ajo që ishte vënë në qarkullim para njëqind e trembëdhjetë vjetësh nga princi Alfredi i Tretë, kur edhe ishte përruar, si thuhej, qendra e parë për përkrahjen e krijuesve dhe të hulumtuesve të prirë, të cilëve u duhej mbikëqyrja e veçantë, ku nënkuptohej qëndrimi i përkohshëm, por në rast nevojë edhe i përhershëm, që për ndokënd, që e humb busullën dhe orientimin, e gjitha nuk do të thoshte tjetër përveçse fund i botës dhe të tjera si këto), nuk paraqiste kurdoherë atë rrethin e mbyllur dhe të pakalueshëm, por diçka si provë shpirti, që mund të lidhet me prehje të veçanta dhe me dhuntitë, madje, e që mund të shkonte edhe deri tek ato që merren për mbetje të ndriçimeve hyjnore, me të cilat ngarkohen vetëm ata që ua ndjejnë shqetësimet, shprehje këto që më vonë kishte marrë vesh se ishin të huazuar nga ato që princesha Gudrun vite më vonë i kishte thënë me rastin e themelimit të donacionit përkatës, me të cilat ishte e qartë se ishte synuar që t'u vihej në ndihmë atyre që për pak, ose ndoshta përgjithmonë, nga dehjet e pandalshme me vetveten, po edhe për arsye të tjera të natyrës krijuese dhe jo krijuese, kishin humbur lidhjen e drejtpërdrejtë me krijimtarinë, por që ishte përkujdesja e të tjerëve ajo që mendohej t'ua kthente atë, ose së paku t'ua krijonte përshtypjen se atë e kishin në rrethana të veçanta.

Por, as të menduarit për prirjet e veçanta shpirtërore dhe dhuntitë, që e kishte nga pjesëzat e atyre mbetjeve të motrës Lyner, (ndaj të cilave fillimisht nuk kishte gjithaq konsideratë, pikërisht pse ziheshin ngoje aty dhe në ato rrethana më shumë për t'u arsyetuar dështimet dhe ngatërrimet e ndryshme bashkë me fatkeqësitë dhe ngjashëm me to, sesa të arrihej diçka e jashtëzakonshme, që, si do të shihet më vonë, këtë qëndrim do ta ndryshojë për të kundërtën), pra gjithë ato që i sillleshin dhe i pështilleshin në kokë, nuk ishin në gjendje ta lironin nga mbërthimi i ngecjes, që tashmë kishte përshtypjen se do ta mbante në atë gjendjen as prapa as para, që iu duk tepër e rëndë, e ngjashme me atë ngrirjen, që i ishte shfaqur pas asaj thyerjes së jashtëzakonshme shpirtërore, kur pasi kishte zbritur nga aeroplani, me të cilin kishte udhëtuar nga Vjena për në Shkup, më në fund, nga aeroporti vendor gjithë ngulfatje të papërshtueshme, me një veturë të Agjencisë Ndërkombëtare për Hulumtime Strategjike, ndër të paktat që kishte lëvizje të lirë në drejtim të qytetit dhe anasjelltas, disi ia kishte dalë t'i

afrohej Bllacës dhe me leje të veçantë të administratorit të OKB-së nga Vjena, (leja i ishte dhënë para se t'i ndodhte ai pushimi i dhunshëm nga puna dhe ngjarje të tjera që më vonë do t'ia krijojnë bindjen se asaj fatkeqësie nuk kishte si t'i ikte ngaqë e kishte si ndëshkim pse i kishte kuptuar disa të vërteta, që, po u panë në dritën e tyre, mund ta rrënonin përfytyrimin e asaj që quhej ndërhyrje humanitare), pra pas shumë e shumë përpelitjesh me përfaqësuesit e kryqit të kuq, të shoqatave të ndryshme bamirëse, policisë lokale tepër të papërgjegjshme dhe së fundi kordonit të sigurisë së forcave të NATO-s, ishte futur në të për të mbetur aty gjatë atyre dy ditëve të ardhshme, përderisa në mesnatën e ditës së tretë, me anën e qindra autobusëve, të mbikëqyrur drejtpërsëdrejti nga njësitë speciale amerikane në përbërje të flotës së Mesdheut, ajo edhe ishte zbrazur, ndërkohë që ai, atë mëngjes të lagët me shi prilli e deri nga mesdita edhe më tutje e kishte kaluar aty si i harruar në një skaj të saj me pamjet e ngjitura shumëfish të zmadhuara të atyre që detyrimisht nga të gjitha anët ishin derdhur në atë hapësirë dhe aty bashkërisht kishin përjetuar njërin ndër shpronësime më të tmerrshme nga vetvetja dhe nga gjithë ajo e cila bën që njeriu të kthehet në numër të thjeshtë, në masë të padinjitetshme dhe çka do qoftë tjetër, kur ndodh ai përgjithësimi i barazimit më të ulët dhe më të paparashikueshëm që mund t'i bëhet një krijese njerëzore, e cila e kupton se nga një shkrepje fare e pa pritshme sa ora mbetet pa të djeshme, pa të sotme dhe pa të nesërme, qenie fare e zhvlerësuar që, edhe kur përpiqet disi dhe ndonjëherë, me harresë të qëllimshme a me çka do qoftë t'ia dalë mbanë, shfaqet kujtesa me ndërgjegje të vrarë përgjithmonë ta pengojë këtë.

„Nuk ka gjëra të pandreqshme nëse krijohet bindja se ato janë të mundshme“, i kishte thënë zonja Sorensën, kur kishte bindjen se skenat e trishtueshme të pamjeve të Bllacës edhe më tutje i silleshin pandalshëm nëpër kokë dhe jo vetëm aq, por ato, gjatë atyre përçapjeve nëpër përumbjet tallanditëse dhe thyerjeve të tjera shpirtërore (më vonë kishte marrë vesh se kishin qenë pjesë edhe e disa sulmeve epileptike të një natyre të veçantë, nëpër të cilat kishte kaluar gjithnjë më shpesh), ia kishin dalë që t'i barteshin edhe jashtë saj, por vetëm si të shkëputura dhe pa tërësinë që kishin sa t'i shpërndaheshin nëpër sende dhe gjithë hapësirën e atij cepi të qetë të botës skandinave, që ia kapte shikimi i lodhur sa t'i shumëfishoheshin dhe t'i ktheheshin në trajta të shformuara të një realiteti po ashtu të shthurur keqas dhe ta ndiqnin madje tmerrësisht sikur të ishte përgjegjës për ndodhjen dhe njëmendësimin e tyre të pandalshëm edhe aty dhe kudo qoftë tjetër ku tashmë vazhdonin të mbeteshin të tilla sikur ajo fatkeqësi dhe përmasat e saj të tmerrshme përsëriten dhe ripërsëriten sa më shumë kujtohet, edhe pse e dinte se ai vend gjithë lagështi, i rrasur midis dy kodrinave të mëdha, skaj lumit, (pas atyre gjashtë-shtatë ditëve të ndodhjes në qendër të vëmendjes botërore, kur kamerat e agjencive BBC, CNN, NTV dhe të agjencive të tjera drejtpërsëdrejti kishin tmerruar botën me konstatimin se Aushvici ishte i mundshëm edhe në ditët tona, se e kaluara e hidhur ishte e përsëritshme dhe porosi të tjera të ankthshme), ishte i shkretë, ndërkohë që shumë syresh që kishin kaluar nëpër të detyrimisht, ndodheshin të shkapërderdhur nëpër pjesë të ndryshme të botës, ku si refugjatë të privilegjuar, ku si azilkërkues të thjeshtë, e ndokund dhe me trajtime të veçanta humanitare, por gjithnjë me ndrydhjen e asaj peshe në shpirt si vulë e pashlyeshme...

“Është një prishje e madhe, që të qet nga vetvetja dhe sikur është e tillë që të mbetet e përherëshme“, kishte dashur t'i thoshte zonjës Sorensën, por ajo ia kishte bërë me dije që, së pari - i duhej një si shkëputje e domosdoshme mendore nga ato që tashmë i ishin ngulitur si ngarkesa, barra e të cilave mund ta thyente keqas nëse edhe më tutje vepronin në kahun e nisur, dhe së dyti - ishte puna hulumtuese dhe kthimi i asaj që mundësonte të parën, pra përpunimi me qetësi i asaj që kishte ndodhur, e kundruar në përputhje me shkaqet dhe pasojat, pa harruar që e gjitha, si pikëmbështetje, duhet ta ketë ardhmërinë...

„Jashtë ardhmërisë bëhemi të paqenë... Shpronësohemi nga vetvetja dhe, ç'është edhe më keq, sharrojmë në errësim të përherëshëm...“

Fjalët e zonjës Sorensën rreth ardhmërisë, atëherë, më vonë, por edhe tash, i kishin tingëlluar rëndë dhe vazhdonin t'i vinin të tilla, pra si një ndrydhje e tmerrshme që buron diku dhe nuk mund t'i iket, pikërisht pse ishte një perde e lëshuar përgjithmonë diku në mendjen e tij dhe ngado, që nuk lejonte përballimin e errësimit të brendshëm, të asaj gjendjeje që hetohet disi por assesi të përballohet...

“Mbase, që moti kam sharruar në atë errësim të përhershëm“, kishte dashur t'i thoshte dhe ndoshta do t'i thoshte, po të mos ishte ndërhyrja fare e papritur e bisedave të gjata, të bëra për të fundmen herë me bashkëshorten Aurora dhe të birin Leoni në hotelin „Lido“ të Lubjanës, të cilat pas shumë e shumë përpjekjesh të mundimshme, pas shumë e shumë shqyrtimesh, që asnjëherë nuk ua kishte marrë mendja se mund të shkonin deri aty sa të preknin edhe çështjet më të paprekshme, siç ishte dashuria, por edhe jeta dhe vdekja, të shikuara nga një këndvështrim thuajse metafizik, kishin përfunduar me bindjen e përbashkët - të humbjes së ardhmërisë, si diçka për të cilën, kush më shumë e kush më pak, mbanin barrën e përgjegjësisë, por edhe të fajit dhe të fajësimit nëse ajo përnjëmend humbet siç kishte humbur...

Në të vërtetë, pranimi i heshtur i sharrimit në errësirë nga shkak i bindjes së humbjes së ardhmërisë (e cila, si do të shihet më vonë, ishte parë vetëm si çështje e një mirëvajtjeje shoqërore dhe jo aspekt i gjerë kohor), që kishte dashur t'ia thoshte atëbotë zëshëm zonjës Sorensën dhe këtë ta bënte me një çirrje që mbase do ta lironte nga dufet e rënda, mund të thuhet se paraqiste përpjekjen e parë të përpunimit të asaj që kishte ndodhur dhe nëpër të cilën kishin kaluar, pa marrë parasysh pasojat dhe bindjet se kishte apo nuk kishte kthim, se ishte apo nuk ishte çdo gjë e humbur përgjithmonë dhe ndryshe-ndryshe, me të cilat ishte marrë gjatë atyre gjashtë vjetëve, njëmbëdhjetë muajve dhe gjashtëmbëdhjetë ditëve, derisa kishte ardhur çasti që motra Lyner t'i kishte thënë se ndodhej para sprovës së parë (pa ia theksuar atë „si më të rëndësishmen“ që sigurisht se e kishte pasur ngoje, por nuk e kishte shqiptuar), që vetëm për vetëm ta bënte udhëtimin me tren nga Marbeku deri në Bjorn dhe prej andej të vendoste për cakun e ardhshëm, që do të mund të paraqiste përpjekjen e parë vetjake për me u lirue nga kthetrat e mjegullimit dhe nga errësimi ku kishte sharruar dhe sikur e kishte pranuar atë natën më të gjatë të jetës në „Lido“, nga ato që Aurora, si e dalë nga vetja, ia kishte thënë pse nuk kishin kurrfarë caku përpara dhe kjo ishte e keqja më e madhe e gjithë atij rrënimi që kishte ndodhur dhe kishte përfshirë të gjithë pamëshirshëm saqë për shumëçka kishte barazuar viktimat me vrasësit, por që pastaj, si ngushëllim a çka do qoftë tjetër, zhdëmtimin duhej kërkuar te dashuria e përhershme si e parrënueshme dhe te fuqia e saj ripërtëritëse, që, sipas saj, është në gjendje me e ba edhe të pamundurën...

Dukej se i biri, Leoni, jo vetëm që nuk e kishte pranuar zhdëmtimin e dashurisë si ngushëllim, por kishte kundërshtuar pikëpamjet kur kishte thënë që vinin nga nënshtrimi ndaj trysnisë së depresionit më të rëndë, që në ato rrethana mund të ishte edhe i kuptueshëm, madje edhe të arsyetohej, por assesi të dukej i pranueshëm, sepse, sipas tij, në këtë mënyrë mohoheshin edhe ato vlera të pashmangshme, mbi të cilat përherë duhej mbështetur, ku kishte zënë ngoje familjen dhe fuqinë e saj mbrojtëse, edhe atëherë kur ajo shihet se nuk është në gjendje të jetë e tillë nga gjithfarë pikëpamjesh kuturu, me të cilat ajo ballafaqohej pareshtur pa ngurruar të thuhej “sikur i kishte kaluar koha” dhe të ngjashme, që kishte thënë se megjithatë ajo edhe më tutje mbetej emëruesi kryesor i përbashkët, pa marrë parasysh se ku do t'i bartnin valët e asaj stuhie, në të cilën ishin përfshirë, pa qenë në gjendje që me asgjë t'i kundërviheshin, sikur ta kishin fat...

Në fund kishte theksuar se mësimi më i mirë që duhej nxjerrë nga gjithë ajo shembje e madhe, do të ishte besimi i mëtutjeshëm tek ardhmëria, pa marrë parasysh se shpërthimi i urrejtjes dhe ato që kishin sjellë të keqen, që tashmë kishte përfshirë çdo gjë, thuajse kishte arritur qëllimet e veta...

“Mbase, kemi jetuar me mashtrime?... Na kanë joshur ngjyrat e një stine të paqenë, të krijuar nga dëshirat tona dhe parafytyrimet e tyre, ndërkohë që nga afër, stuhia e fshehur padukshëm e kishte shumëzuar fuqinë e brendshme rrënuese për ta zbrazur një ditë pandalshëm në të gjitha anët...”

Fjalët e Aurorës për mashtrimin, me të cilin ishte jetuar pa iu vënë veshi stuhisë rrënuese që po bëhej gati, e kishin qëlluar më së shumti dhe i kishin ardhur si përplasje e pandalshme vërtitëse, pikërisht pse me to prekej dashuria e tyre, e cila sikur shihej si shkak i fatkeqësisë së përbashkët, e cila natyrisht se nuk do të ishte e mundshme jashtë atyre rrethanave nëpër të cilat kishin kaluar si të pandashëm, që nga vitet e studimeve thuajse paralele në Zagreb, (ai në Fakultetin e Gjeologjisë, ndërsa ajo në atë të Mjekësisë), pastaj atyre pasuniversitare, secili në drejtimin e vet, të cilat ishin kurorëzuar me fillimin e punës, (ai për pak në Qendrën Federative për Hulumtime Gjeologjike në Beograd, e ajo në një klinikë të Zagrebit), për ta fituar epilogun në Austri, kur ai si ekspert i energjetikës do të dërgohet në Agjencinë Ndërkombëtare të Hulumtimeve Strategjike në Vjenë, ndërkohë që ajo si mjeke do të punojë në një shoqatë ndërkombëtare humanitare, kur edhe ishin martuar dhe pas një viti u kishte lindur Leoni, me çka kishin shpresuar se jeta e tyre edhe më tutje do të ndiqte të mbarën dhe rrugën e lumturisë.

Që kjo megjithatë nuk do t’u lejohej, sikur ishte bërë e ditur nga paralajmërimet e ngjarjeve të asaj pranvere të vitit një mijë e nëntëqind e tetëdhjetë e një, kur në Prishtinë kishin shpërthyer demonstratat e studentëve, me të cilat ishte kërkuar statusi i republikës për Kosovën, në kuadër të federatës, ndërkohë që diku-diku kjo ishte parë si fillimi i fundit të asaj që kishte paraqitur krijesën e Versajës për të shkuar deri atje saqë atyre dhe kahut që morën t’u vishen edhe ato që pas disa vjetësh do të lidhen me rënien e murit të Berlinit dhe me zhvillime të tjera që do të sjellin shpërbërjen e perandorisë së kuqe sovjetike, e me të edhe rënien e bipolaritetit bllokist.

Por, duhet thënë se këndvështrimi i këtyre ngjarjeve nga Vjena, fillimisht për ta nuk ishte shfaqur me farë shqetësimesh të veçanta, me të cilat ato do të ngarkohen më vonë sa të merren edhe si epiqendër e kthesave të mëdha, madje të përmasave botërore, ngaqë ishte bindja e përgjithshme se edhe ajo që shikohej si çështje e natyrshme e një zhvillimi të tillë, që edhe pse ishte shfaqur si shqetësim i tillë, duhej të rregullohej me ndryshimet e para kushtetuese, ngase besohej që tashmë ishin krijuar rrethanat e domosdoshme, gjë që, si do të shihet, e gjitha kishte qenë më shumë se një mashtrim, të cilit duhej paguar një çmim i lartë...

“Barazia forcon dashurinë“, kishte thënë me një rast Aurora, e cila kishte shtuar se „duhet për t’u sjellë ashtu që dashurisë t’i plotësohen të gjitha kushtet që ajo të jetë e plotë dhe e përhershme... Pse jo?...“

Ngjashëm ishte shprehur edhe herëve të tjera, e edhe kur dukej se gjuha e dashurisë, të cilën ajo assesi ta hiqte nga goja, zëvendësohej me gjuhën e urrejtjes, të helmit pra, që ajo, tetë vjet më vonë, kur do t’i shohë ato skenat e përgjakshme televizive të njëzet e tre marsit të vitit njëmijë e nëntëqind e tetëdhjetë e nëntë, të xhiruara nëpër rrugët e Prishtinës, e tmerruar do t’i quajë pjesë e mashtrimit të tmerrshëm, me të cilin ishte jetuar, fjalë këto që i kishte shqiptuar gjithë dëshpërim edhe atë natën e fundit në „Lido“ të Lubjanës, që atij i kishin tingëlluar rëndë dhe ishte munduar disi t’i zbuste me atë që kishte dashur t’i thoshte rreth iluzionit se dashuria është më e fuqishme se çdo gjë tjetër, së paku ta shmangte fjalën „mashtrim“, që ajo e kishte theksuar dhe atij i kishte ardhur si thikë e padukshme që i futet nga një pritë, një kohë të gjatë e paralajmëruar, por hamendja ogurkeqe nuk i kishte dalë dot, (për këtë hezitim më vonë shumë e shumë herë i kishte ardhur mirë pse i ishte shfaqur), ngaqë ashtu mund të pranohej një dështim tjetër edhe më i madh, me të cilin do të qëllohej i biri Leoni, i cili mund të krijonte përshtypjen e viktimës së dashurisë, që do të ishte gjëja më e keqe në botë, edhe më e keqe se vetë tragjedia që po i mbërthente në labirintin e kobit të pashmangshëm, të cilin më vonë e kishte parë si errësim, në të cilin kishte sharruar nga shkaku i ndodhjes së Bllacës, si një fatkeqësi e jashtëzakonshme së cilës i ishin nënshtruar

edhe ata që kishin kaluar nëpër të (dhe që ishin më pak), por edhe ata që nuk kishin kaluar nëpër të (dhe ishin më shumë), por e kishin përjetuar tepër rëndë, si një rrënim të cilit i nënshtrohet çdo gjë, madje edhe dashuria... Dhe, në vend se të përgjigjej me iluzionin e dashurisë dhe me fuqinë e saj, gjithnjë duke shikuar të birin e shtangur, që u rrinte në mes dhe i bëhej se aty ishte të kërkonte shpjegim pse ishte kthyer në viktimë, thuajse papritmas kishte nxjerrë fjalët për betimin e dashurisë, që duhej të mbetej gjithnjë midis tyre, pa marrë parasysh rrethanat siç ishin ato, në të cilat kishte thënë se mund të duket se humbet edhe ardhmëria, por që betimi i dashurisë është në gjendje të mos lejojë që fuqia e saj të mbetet vetëm çështje e së kaluarës, si kujtim që një ditë fiket, por ta mbajë të ndezur vazhdimisht, si flakë të përhershme...

Edhe pse kishte pasur bindjen se atë natën e fundit në hotelin „Lido“ të Lubjanës betimi i dashurisë kishte paraqitur një ngushëllim kundrejt një humbjeje të pashmangshme, që edhe më të dhembshme e kishin bërë mashtrimet, iluzionet dhe ngjarje të tjera që i kishin ndihmuar atij rrënimi, duket se ai jo vetëm që nuk ishte pranuar si i tillë, por ishte vepruar drejtpërsëdrejti për të, kur kishte marrë vesh se Aurora - si mjeke që ishte dhe që prej kohësh, në kuadër të një programi humanitar të OKB-së për Ballkanin, angazhohej për refugjatët që vinin së andejmi - vetëm dy ditë para se të fillonte ndërhyrja ajrore e forcave të NATO-s kishte gjetur rrugë të futej në Kosovë. Ndërkohë, edhe i biri, i cili kishte lënë studimet e informatikës, të filluara në një universitet amerikan, duket se Kosovën dhe fatin e saj e kishte pasur preokupim kryesor dhe të përhershëm dhe kjo ishte parë në saje të përcaktimit që t'i bashkohej një organizate të madhe amerikane për logjistikë humanitare, e vendosur në veri të Shqipërisë, (ajo gjatë luftës ishte marrë me futjen e pajisjeve të ndryshme në Kosovë, me ç'rast nuk kishin munguar as pajisje për luftë dhe vullnetarë të shumtë nga jashtë). Ndonëse nga shkrimet që ia kishte dhënë motra Lyner ditën që e kishte përcjellë dhe i kishte thënë se do t'i duheshin, me keqardhje kishte kuptuar se i biri, përkundër përpjekjeve të ndryshme, nuk ia kishte dalë të futej në Kosovë dhe këtë ai do ta shpjegojë si pjesë të atij dështimi të veçantë që rëndom përcjell ata, të cilët pa të drejtë mbesin pa atdhe nga shkak i bindjeve se ai është aty ku krijohet mirëqenia dhe të tjera si këto, megjithatë e kishte ngushëlluar përpjekja që ai gjykim të mos pranohej, qoftë edhe si i tillë...

I kujtohej se ajo natë dhe ato biseda, jo vetëm se kishin qenë të domosdoshme, por thuajse edhe të pashmangshme, ngaqë ishin marrëveshjet e Rambujesë që ishin nënshkruar njëanshëm në Paris dhe ato që do të ndodhnin më pas nga njëzet e katër marsi dhe deri më dymbëdhjetë qershor me ndërhyrjen ndërkombëtare (të NATO-s) ndaj forcave të armatosura serbe në Kosovë dhe në Serbi, që në gjithë atë paqartësi tragjike, pavarësisht nga prishjet që kishin ndodhur dhe pasojat e tyre, të cilat vështirë të ndreqeshin ndonjëherë, kishin kërkuar një përqasje tjetër jetësore, që së paku t'u përshtateshin rrethanave që do të sillnin zhvillimet e reja, pa marrë parasysh se ajo që ishte rrënuar nuk kthehej më.

Duket se në gjithë këtë përvijim, me kapjen pas iluzionit të dashurisë dhe frymës së saj të përhershme, me të cilën thoshte se është në gjendje të mundë çdo urrejtje dhe të shërojë çdo sëmundje dhe të cilit i ishte dhënë me gjithë qenien sa nganjëherë të dukej se e tëra i kishte kaluar në një makth shpirtëror, Aurora sikur kishte mbetur në atë rrethin e pakapërcyeshëm të mbërthimit në të kaluarën, që ajo mendonte se mund të rikthehet po qe se do të rikthehet edhe fuqia e njëmendtë e dashurisë dhe shtrirja e pushtetit të saj ngado, në mënyrë që t'i zvogëlohet hapësira urrejtjes, të cilën ajo e fajësonte pse kishte shpërthyer dhe kishte sjellë rrënimet të këtylla të tmerrshme bashkë me fatkeqësitë e panumërta, të cilat edhe më tutje do të shtoheshin gjithë derisa të mos i pranohej fuqia dashurisë...

Aurora, e cila mund të thuhet se ishte shqetësuar tej mase çastin që ishin shfaqur ato pamjet e para filmike nga Prishtina, të atij njëzet e tre marsit të vitit një mijë e nëntëqind e tetëdhjetë e nëntë, kur Beogradi kishte dërguar tanket në Kosovë dhe kishte shpallur shtetrrëhimin e plotë bashkë me gjendjen e jashtëzakonshme (në rrethana të tilla Parlamenti i Kosovës duhej të shtrëngohej të “pajtohej” për heqjen e autonomisë së “tepërt në dobi të

krijimit të unitetit të brendshëm të Serbisë“), ndërsa nëpër rrugët e kryeqendrës së Kosovës bëheshin vrasje pse kundërshtojë kjo dhunë shtetërore (e gjithë kjo pastaj nga propaganda serbe paraqitej si veprim i organizuar nga ana e nacionalistëve dhe irredentistëve shqiptarë), pra ajo pranonte se ato shqetësime nuk ishin përjetuar kudo njësoj, pikërisht pse thoshte se kishte munguar qasja ndaj dashurisë, si e pandashme dhe e njëjtë për të gjithë, si diçka që i duhej shtrirja e plotë.

„Ata që kanë menduar se gjaku i derdhur në Prishtinë do të ndihmojë për t’u përballuar ajo që quhej krizë shtetërore, e kanë tradhtuar dashurinë e njëmendtë, atë që është gur themeli i të gjithave. Pikërisht kjo pastaj ia ka hapur rrugën së keqes, e cila nuk do të kursejë kë...“

„Për fat të keq, është menduar se disa gjërave dashuria e veçantë u pengon, ngaqë ua merr përjetësinë“, i kishte thënë i biri me një butësi të dhembshme, edhe pse e dinte se ashtu nuk e qetësonte të ëmën, gjë që ajo kishte nxituar t’ia kthente se kishte veprime hipokrite, edhe ndër sllovenë, por edhe tek të tjerët, që nga Kroacia deri te Maqedonia, por edhe në Bruksel dhe tutje qendrave botërore të vendosjes, me të cilat e keqja, jo vetëm që nuk është penguar, por sikur qëllimisht është ushqyer të shfaqet më e papërmbyjtshme dhe më rrënuese në mënyrë që dikush të përfitojë nga rënia e saj...

„Dashuri nuk do të thotë të marrësh, por të japësh... Atje ndodhte e kundërta... Dhunshëm madje... Dhe mu këtu duhet parë shkakun e fatkeqësisë dhe atyre që do ta përcjellin atë...“

Kur kishte folur kështu, kishte përkujtuar ngjarjet me të cilat thoshte se kishte filluar të tradhtojë, por edhe të helmojë dashuria dhe kishte përmendur pranverën e vitit një mijë e nëntëqind e tetëdhjetë e një, kur ndaj studentëve në Prishtinë dhe protestuesve të tjerë të shumtë, që kërkesë themelore kishin Kosovën republikë, (idenë për republikën gjithnjë e kishte barazuar me dashurinë dhe e kishte quajtur të singertë), ishte reaguar me një gjuhë dhune të pashoqe (e kishte quajtur urrejtje), edhe pse mendohej se ashtu shuhej vetëm një revoltë e kurdisur “nga ndonjë qendër”, (mendohej në Tiranën zyrtare, ose ndonjë qendër tjetër), që nuk do të kishte pasoja për të tjerët. E bindur se dashuria nuk i duron ndalesat, aq më pak dhunën ndaj saj, me letra të ndryshme që ua kishte shkruar udhëheqjes sllovene dhe të tjerëve ngado, kishte bërë me dije se në Kosovë kishte filluar të luftojë dashuria, madje dashuria më e singertë, ajo që buronte nga mbretëresha dashuri dhe antika dhe se ngacmimi i saj i mëtejshëm urrejtjen e kthente në një stuhitë të papërmbyjtur të së keqes, të ngjashme me atë që andejpari mbretëronte që nga mesjeta e tutje...

Porositë e saj për dashurinë të kthyer në një metaforë (kërkesa për Kosovën Republikë), së cilës i duhej ndijimi i veçantë, jo vetëm që nuk ishin kuptuar, veçse ato dikundiku ishin marrë si “pajtim me veprimtarinë armiqësore dhe kundërrevolucionare”, bile edhe hallakatje mendsh me të cilën nuk ia vlente të merrej.

“Nuk mund të bëhet fjalë për kurrfarë dashurie aty ku rrënohet djepi i krishterimit tonë, por për farë të së keqes, që me çdo kusht duhet shuar... “

Kështu i kishte shkruar një prift ortodoks serb me shërbim në Malin e Shenjtë në Hilandar të Greqisë. Nga andej ia kishte bërë me dije “se nuk duhej lejuar që vërshimi i së keqes”, siç i cilësonte ngjarjet e Kosovës dhe kërkesën për republikën, “të krahasohet me të mirën dhe të dobishmen e përgjithshme”, qysh i vlerësonte veprimet e Beogradit zyrtar ndaj kërkesave që vinin prej andej dhe nuk pranin, përkundër dhunës që ushtrohej.

Priftit ortodoks ia kishte kthyer përgjigjen me fjalët se “ju kërkoni mesjetën dhe errësirën e saj... Kërkoni që engjëjt e dashurisë t’i zëvendësoni me shtrigat dhe t’i kallni...“. Në fund i kishte thënë se „Kosovës i duhej dashuria dhe jo urrejtja e aq më pak dhuna...“

Dashurinë për Kosovën e kishte kërkuar edhe më vonë, kur ishte më se e qartë se asaj i kërkohej rrënimi me arsyetimet më të paqëndrueshme, që ajo gjithnjë më shumë i kishte cilësuar “si luftë e hapur e urrejtjes kundër dashurisë, e cila do të kthehet në një epidemi të përgjithshme të urrejtjes, që do t’i prekte të gjithë pa përjashtim, edhe ata që i qëllonte, edhe

ata që vepronin me anën e saj, po do t'i prekte edhe ata që bënë sehir dhe shpresonin se ashtu anashkalohej një furtunë..."

Kështu, ditën e njëzeteshtatë të marsit të vitit një mijë e nëntëqind e tetëdhjetë e nëntë, në demonstratat e Vjenës, që ishin zhvilluar kundër pjesëmarrjes së korit diplomatik evropian dhe përfaqësuesve të Brukselit dhe të Strasburgut në manifestimin në hotelin „Jugosllavia“ në Beograd me rastin e shpallje së të ashtuquajturës kushtetutë unike, ku Kosovës me gjak i ishte marrë autonomia dhe me këtë dukej se faktori ndërkombëtar ishte pajtuar me ato që Serbia synonte t'i arrinte me dhunë, Aurora me sa zë që kishte, pati theksuar se Evropa, por edhe e gjithë bota me gojën plot e përplot krekosje me demokraci dhe humanizëm, e kishte sakrifikuar një dashuri të madhe në dobi të urrejtjes, siç kishte vepruar dyzet e sa vjet më parë me marrëveshjet e Munihut, epilogu i të cilave tashmë dihet.

„Vrasësit e dashurisë një ditë do të vetëvriten!..."

I kujtohej se deklarata e Aurorës për vrasjen e dashurisë, e thënë para dhjetë vjetësh sy botës sikur kishte zvogëluar shijen e darkës së simpoziumit ndërkombëtar për energjinë e ardhmërisë, që ishte mbajtur pikërisht në ambientin e hotelit „Lido“ të Lubjanës, ku atëbotë, disa nga pjesëmarrësit e jashtëm kishin pasur përshtypjen se jehona e madhe që i ishte bërë asaj konference, në të cilën ishte biseduar për energjinë e ardhmërisë, në të vërtetë ishte mbajtur në një ambient ku tashmë kishte filluar të luftohej ardhmëria dhe kjo duhej pasur parasysh që së paku opinionit botëror të mos i shitej dushk për gogla, siç hetohej nga përpjekjet e kryesuesit të radhës të konferencës, i cili vinte nga Bashkimi Sovjetik dhe përpiquej që me çdo kusht t'ua mbyllte dyert atyre që megjithatë si shqetësime vinin nga jashtë.

Madje, një përfaqësues latinoamerikan, me të dëgjuar fjalën për vrasjen e dashurisë, që me siguri se kishte njohuri rreth lidhjeve të tyre familjare dhe prapaskenave të tjera që tashmë paraqitnin realitete të pamohueshme në atë hapësirë, i ishte afruar dhe i kishte thënë sikur aty hetonte gjurmët e një kryqëzate të re kundër dashurisë, të ngjashme me atë që misionarë të ndryshëm kishin ndërmarrë dikur kundër popullatës autoktone në kontinentin e gjelbër dhe fuqisë së tyre shpirtërore, të shprehur që nga lashtësia me tempuj të jashtëzakonshëm dhe me vlera të tjera të rralla qytetëruese, veçmas kundër inkëve, majëve dhe të tjerëve, gjurmët e së cilës, siç i kishte thënë, edhe sot e gjithë ditën hetohen pikërisht me përpjekjet që ata të privohen nga resurset e energjisë që posedojnë dhe begati të tjera.

„Lufta kundër ardhmërisë është luftë kundër së djeshmes si prejardhje, që zhvillohet me shumë fytyra dhe mënyra dhe sikur nuk ka fund..."

Edhe pas dhjetë vjetësh, kur ishin takuar për herë të fundit dhe kishin zhvilluar atë bisedën rreth ardhmërisë, që nuk ishte, që ishin pajtuar se kishte sharruar në një terrim, por që duhej bërë çmos që, në pamundësi të saj, së paku të mbrohej e kaluara dhe gjithë ato që i kishin takuar frymës së saj të lirë dhe gjithë asaj që kishte paraqitur një vlerë të pamohueshme qytetërimi, ato fjalë sikur i kishte dëgjuar t'ia thoshte latinoamerikani, që nga ato që ia kishte thënë Aurora në ndarje se „nëse e kemi humbur ardhmërinë, nuk do të thotë se duhet ta humbim edhe të kaluarën dhe atë që paraqet prejardhje“, ishin kthyer në një qortim të ashpër, si ndaj atyre që kanë detyrim mbrojtjen e dashurisë, por që këtë nuk e bëjnë, ashtu edhe ndaj atyre që e qëllojnë atë dhe arsyetohen me domosdoshmërinë e një veprimi të tillë, por që në të vërtetë, këto metafora kishin të bënin me realitetet shoqërore dhe me rrethana nëpër të cilat kalohej...

„Dashuria dënon më së rëndi shkelësit e saj..."

I kujtohej se në vend të fjalëve që nuk do të ishin në gjendje ta shprehnin si duhej pajtimin me atë supozim të gjithëhershëm, i ndier i pafuqishëm, njëherësh edhe me përçim të brendshëm të një trazimi të çuditshëm, kishte kapur dorën e Aurorës dhe e kishte shtrënguar fuqimisht, sikur të dëshironte të përçonte prej saj fuqinë e fundit të dashurisë, që kishte mbetur çuditërisht diku e strukur në brendinë e shpirtit të saj dhe e kishte mbrojtur nga

rrënimi, por që edhe i kishte ndihmuar të vepronte pandërprerë në mbrojtje të saj dhe ishte më se e qartë se edhe më tutje do të mbetej në mbrojtje të saj, sa të thotë se në gjithë atë fatkeqësi ishte i lumtur që e kishte atë dashuri, gjë që edhe ajo do t'i thotë ngjashëm dhe, nga gjithë ajo që aty dukej si zhytje në atë errësirën pa ardhmëri, mbetej vetëm ndjenja e dashurisë, e cila do t'i ushqejë gjithnjë dhe gjithmonë, sado që pas gjashtë vjetësh, njëmbëdhjetë muajsh dhe gjashtëmbëdhjetë ditësh kishte bindjen se e gjitha nuk do të thoshte tjetër përpos e djeshme, që mbetet si përfytyrim i asaj që ka kaluar, me çka përhitja e saj ndonjëherë shfaqet si ngushëllim...

II

Me bindjen e atij që nuk ka as të ardhme, por as të kaluar të shkëputur dhunshëm, që rikthimit të saj dosido, si ngushëllim apo çka do qoftë, nuk i ndihmojnë kujtimet e saj dhe madje as betimi i dashurisë, që sikur kishte mbetur diku në një kohë tjetër të padiste për atë që betimi i urrejtjes kishte qenë më i fuqishëm sa ta mundë dhe të tjera ngatërime si këto, hetoi se edhe me atë lëbyrje në kokë kishte lëvizur, se për habi kishte bërë edhe ata nëntëdhjetë e tetë hapat e tjerë që ia kishin lënë prapa pamjen e pjesës së poshtme kah lumi i vogël, ku gjendeshin ato barakat e fshehura në luginën e thellë me parafytyrimin e përhershëm të ndodhjes së një Bllace të ngjashme apo ndonjë tjetër (kjo as që kishte rëndësi fare), plot e përplot me të sëmurë të pashërueshëm shpirtërisht dhe se më në fund, fare shkujdesur kishte dalë pikërisht para stacionit të trenit të gjelbër në Marbek, prej nga duhej ta bënte vetëm atë udhëtimin prej trembëdhjetë minutash deri në Bjorn dhe pastaj, pasi të takohej me zonjën Sorensën dhe t'ia thoshte ato fjalët për zogjtë, cicërimën e tyre dhe fluturimin në natyrën e lirë, që motra Lyner i kishte thënë se do ta gëzonin pa masë, duhej të vendoste për cakun e ardhshëm, nëse këtë do ta hetonte fare.

Të menduarit për cakun që nuk e kishte dhe që mendja i thoshte as që mund ta kishte ndonjëherë përballë atyre rrethanave të humbjes së të tanishmes, por mbi të gjitha të humbjes së ardhmërisë, që si të tilla i kishin vlerësuar bashkërisht me Aurorën dhe Leonin në takimin e tyre të fundit në „Lido“ të Lubjanës të mbajtur pikërisht para gjashtë vjetësh, njëmbëdhjetë muajsh dhe njëzet e tetë ditësh kur në Paris ishte nënshkruar ajo që ishte quajtur marrëveshje e njëanshme e Rambujesë, prapë i solli të dridhura dhe prapë ia krijoi atë përshtypjen e sjelljes nëpër ndokundjen e askundjes që, edhe kur ta takonte zonjën Sorensën dhe mbase t'ia thoshte edhe ato fjalët për zogjtë, cicërimën dhe fluturimin e tyre në natyrë e lirë dhe mund ta gëzonin pa masë, druante se nuk do t'i mbetet tjetër veç hapësirës së përhershme të atij labirinti të madh...?

I ndodhur fillikat vetëm, por i ngarkuar me peshën e një lloj përgjegjësie a ngjashëm me të, që nuk e kishte të qartë, pse ajo më shumë e frikësonte sesa ta nxiste për diçka që do të lidhej me ndonjë veprim, pra në atë përpëlitse me të panjohurat e njohura dhe shtjellën e tyre të pambarim, seç i shkoi mendja të mos hipte fare në trenin e gjelbër që, pas trembëdhjetë minutash, do ta shpinte në Bjorn, por të rrinte dhe të priste pa ditur as vetë se çka dhe pse...

Por, kjo me të shpejtë ia solli hamendjen se çfarë do të bënte aty, në atë vend tejet të vogël dhe rëndom të shkretë, (që vetëm për pak kohë ngjallej me udhëtarët e paktë të rastit para dhe pas ardhjes së trenit). Por, me të shpejtë hoqi dorë nga një qëndrim i tillë, ngaqë e dinte që sapo të mbetej aty fillikat për të përcjellë shkuarje-ardhjet e trenave në çdo orë, në mos ndonjë kureshtari, atëherë patjetër do t'i binte në sy mbikëqyrësit të vetëm të hekurudhës, i cili rëndom kthente kah mesdita, më shumë për t'i zëvendësuar shishet e zbrazëta të birrës me ato të mbushurat në automatin kryesor, sesa për të bërë ndonjë punë tjetër nga ato me të cilat ngarkohej... Meqë ishte mësuar përherë ta shihte ashtu të heshtur dhe të shoqëruar nga motra Lyner, ose zonja Sorensën, me siguri sapo ta shihte me atë çehre të frikshme, që do ta shqetësonte këdo, do të nxitonte ta lajmëronte administratën e Donacionit Mbretëror, por që e keqja më e madhe do të ishte nëse për ndonjë arsye apo tjetër, këtë nuk do ta bënte dhe në vend të saj, me shishen e birrës në dorë do t'i rrasej te hunda dhe do ta detyronte ta pinte, siç e

kishte parë të vepronte sa e sa herë me udhëtarët e rastit dhe për këtë sjellje motra Lyner njëherë madje i kishte shkruar edhe hekurudhës një letër kërcënuese, por nga druajtja e telasheve me të cilat mund të ngarkohej nëse do të ngrite padi, kishte hequr dorë me kusht që së paku t'i linte të qetë ata që ajo shoqëronte.

Paramendimi i shijes së hidhur pelin që turbullon barkun keqas dhe rrufitjet si derri të mbikëqyrësit të hekurudhës, që assesi nuk do të mund t'i duronte, seç ia ndërruan mendjen që udhëtimin prej trembëdhjetë minutash me tren nga Marbeku deri në Bjorn, që gjatë asaj dite duhej patjetër ta bënte, mund ta merrte në këmbë dhe kjo do të ishte krejt tjetër nga ato sjelljet e rëndomta nëpër hapësirën në të cilën kishte kaluar gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë, pa i shkuar mendja se kjo një ditë patjetër mund t'i vinte edhe padashur...

Dhe, me përshtypjen e diçkaje që rastësisht ndodhej jashtë disa rregullave, të cilave u ishte nënshtruar sikur të ishin të krijuara të mbeteshin përherë të tilla, sjellja e kundërt, qoftë edhe kur është fjala për një udhëtim të thjeshtë, i cili nuk do të bëhej si rëndom me tren, por në këmbë (pa orar udhëtimi dhe pa kufizimet e tjera, ku edhe shikimi i derdhur nga dritarja në drejtim të Marbekut a për në Bjorn i nënshtrohej mekanikisht përvijimit të shpejtësisë së njëjtë dhe tablove që ajo mundësonte dhe lejonte), në të vërtetë do të thoshte lirim nga diçka që nuk ishte në gjendje ta përcaktonte, nga përshtypja se ashtu si sillej, kishte humbur jo vetëm përmasat e sendeve, po madje edhe të hapësirës dhe me të drejtë druante se nga ai ngatërrim ato mund t'i shfaqeshin tjera për tjera, fare të panjohura, që të keqen do ta bënte edhe më të madhe sjellja e tij në shpërputhje me to, e cila do të mund të shpinte në ndonjë shkallim, ose në përhumbje tjetër më të madhe, që vështirë se do ta përballonte pa motrën Lyner dhe zonjën Sorensën.

Hamendja, megjithatë nuk e kishte penguar që edhe me zapullimin e saj në kokë, t'i nënshtrohej njëfarë shkitje të lehtë, të ngjashme me zvarritjen, që pas pak hetoi se po e çonte në drejtim të lindjes, pikërisht kah Bjorni, lëvizje kjo që kalonte nëpër një rrugë të ngushtë të shtruar me zhavorr të ashpër që, sikur të kishte frikë nga vetmia, ndiqte kahun kundruall vijës së hekurudhës pa denjuar që asaj t'i ndahej.

Kjo madje e trimëroi paksa dhe për herë të parë uroi që ajo ditë me diell vezullues të ishte e gjatë, tepër e gjatë, sa të mos soste kurrë dhe kjo i pëlqeu edhe më shumë ngaqë aty për aty ia krijoi ndjenjën e zbrazjes nga të gjitha ngarkesat dhe pengesat e njohura dhe të panjohura sa të mendojë se ndodhej në një gjendje jashtë kohës dhe jashtë vetes madje, që mbase kësaj edhe do t'i nënshtrohej me dëshirë, po të mos e përshkonte tejmbanë njëfarë lodhjeje e beftë nëpër gjymtyrë dhe në gjithë trupin, e cila sikur ia bënte me dije për atë shpërputhjen kaheerë të njohur, por të harruar, midis tij dhe lëvizjes së pambikëqyrrur (veçmas pse asaj i ishte nënshtruar fare shthurshim), së pari me një ecje të matur, pastaj me një tjetër të lirë që kishte vazhduar me një vrapim të shkujdeshëm, i cili pas pak sikur ia kishte ndarë frymën.

“Rruga e gjatë nuk hahet me një vrap“, iu bë se po dëgjonte t'i thuhej si me shpoti nga dika dhe kjo për herë të parë pas shumë e shumë kohësh me bindjen e shkëputjes nga vetvetja dhe ato që e kishin përcjellë që moti, sikur ia ktheu ca nga çastet e fëmijërisë, kur bashkë me të tjerët merrnin rrugën e Erenikut dhe në të kthyer, patjetër se duhej të ngjiteshin lartësisë së Rrypës, ku pashmangshëm zhvillohej gara se kush do të dilte i pari në majë të saj.

Në atë matje dhe çmatje, që zgjaste gjatë gjithë verës, ai gjithherë dilte i mundur, jo vetëm pse kishte të tjerë që ishin më të rritur se ai, që kishin shkathtësi të theksuara të përballimit të hapësirës si ajo, por nga shkaku i telasheve të lindura me frymëmarrjen, e cila i zihej dhe ndiente një gulçimë në kraharor që nuk e linte t'i jepej garës si duhej. Edhe pse mbetej i fundit dhe ndonjëherë i duhej që pjesën e rrugës nga Rrypa deri te rruga e Çabratit, ku kishte shtëpinë, ta bënte vetëm, kjo as e kishte shqetësuar e as nuk ia kishte krijuar bindjen e humbësit të përhershëm. Andaj, edhe si i lodhur, i djersitur dhe me dhembjen e nyjave të gjunjëve, kur mezi hynte brenda dhe shembej në çardakun e madh me pjergullën e rrushit

sipër, pra vetëm ashtu i shkallmuar fare ndjehej i barabartë me të tjerët. Madje, edhe kur e kishin dërguar te mjeku dhe pasi e kishte vizituar me vëmendje dhe ia kishte bërë me dije se me atë gulçimë duhej të mësohej, pra ta kalonte jetën, nuk ishte shqetësuar. Përkundrazi, ajo që i shfaqej si kufizim dhe duhej të pajtohej me të, ia kishte bërë me dije se e detyronte që me maturinë e duhur të sillej në përputhje me të, kur të lejuarën duhej ta shihte në kuadër të së mundshmes dhe anasjelltas.

„Sikur kam harruar tiktakun e orës së brendshme“, deshi të thoshte përballë gulçit, por kjo as nuk e shqetësoi as nuk e ndali, përpos që ia ktheu të menduarit se mbase po ndjente trokitjen e paralajmërimit të vetvetes së harruar...

Si atëherë kur ndodhej në atë përballimin e pjesës së fundit të përpjetës së Rrypës dhe të vetmen gjë që kërkonte ishte maja e saj, edhe këtë herë shikimi iu shpërnda përpara në drejtim të Bjornit në kërkim të njëfarë si maje, që edhe pse ajo nuk ishte aty, megjithatë duhej parafytyruar si të tillë dhe, në kërkim e sipër, i ngjau se e gjeti te shfaqja e njëfarë kasolleje fare të vogël, skaj rrugës, të punuar me kujdes nga drunj mështekne të bardhë, ku ishte një karrige fushore dhe një mbështetëse e kthyer nga dielli, në të cilën u ul si i shembur dhe mbylli sytë sikur t'i nënshtrohej një përgjumjeje të lehtë, që si parakusht ka njëfarë kllapie, e cila sjell shkëputjen e domosdoshme nga të tjerat.

Në të vërtetë, ajo përgjumje e lehtë, me atë kllapinë kalimtare, pa marrë parasysh sa kishte zgjatur (kjo në ato rrethana as që kishte rëndësi), me t'i hapur sytë, (edhe pse përpara i ishte përhedhur një re e lehtë, tisi i së cilës për disa çaste hapësirën ia kishte shfaqur sikur të ishte e ngjuar në një rrjetë merimange përmasash të jashtëzakonshme), e gjitha ia kishte krijuar përshtypjen e një rizgjimi a të një rikthimi magjik, sikur për pak të ishte i liruar nga ajo lodhje shpirtërore dhe mbërthimi i jashtëzakonshëm i saj që e kishte mbajtur gjatë atyre gjashtë vjetëve, njëmbëdhjetë muajve dhe gjashtëmbëdhjetë ditëve, kur kishte bindjen se ndodhej në atë gjendjen e sharrimit në errësimin e përhershëm dhe të thellë, pa as më të voglin përfytyrim të ardhmërisë, të ngjashëm me atë që e kishin pranuar bashkërisht me Aurorën dhe Leonin gjatë mbrëmjes së fundit në hotelin „Lido“ të Lubjanës, ku njëherësh, për t'ia bërë zhdëmtimin a diçka të ngjashme betimit të urrejtjes - që thuajse me përhapjen e luftës në të gjitha anët dhe krimet e papara që sy botës bëheshin me parullën e pastrimeve etnike, kishte fituar, përballë atij dëshpërimi të tmerrshëm - ishin pajtuar se edhe më tutje do ta ruanin dashurinë dhe frymën e saj, që së paku shpirtërisht të mos e tradhtonin të kaluarën dhe përmasat e saj jetësore, qëndrim ky dëshpërues, por që më vonë kishte vlerësuar se kishte qenë i vetmi i mundshëm dhe madje i drejtë, pa të cilin nuk do të mundësohej as hyrja e Aurorës në Kosovë dy ditë para se të fillonin bombardimet, ku nga shkrimet që ia kishte dhënë motra Lyner bashkë me të tjerat dhe i kishte thënë se mund t'i duhen një ditë, do të kuptojë se atje përherë do t'i humbin gjurmët, siç do të kuptojë edhe për përpjekjet e dështuara të Leonit që të futej në atë luftën e atjeshme dhe t'i bashkohej asaj, por që në pamundësi, me një dëshpërim të thellë, kishte shkuar në një skaj të botës dhe thoshte se do të jetojë me peshën e tij.

Rizgjimi apo rikthimi magjik, të cilit i ishte nënshtroar me t'i hapur sytë, megjithëqë kishte pasur përshtypjen se ia kishte hequr për pak atë ngërçin e mendjes, (ku rëndom shumëçka i përzihej në një vorbull të paqartë sa të shumtën e herës të mos jetë në gjendje t'i lidhë as ngjarjet më të thjeshta dhe as t'ua hetojë dallimet), nuk kishte qenë në gjendje ta bartte tutje shtigjeve të hapësirës së një rrethi të madh të vendosur, që i vinte si një ndokundje e askundjes me një labirint në mes, në të cilin duhej të mbetej përgjithmonë.

I vetëdijshëm se në atë udhëtim të paqartë megjithatë diçka po ndodhte dhe se edhe më tutje duhej t'i nënshtrohej shtysës së saj, pa marrë parasysh se nga do ta shpinte, për herë të parë preku ato që kishte me vete, që ishin gjërat që ia kishte dhënë motra Lyner kur i kishte uruar udhë të mbarë. Aty ishin ushqimet për një ditë, dokumentet e nevojshme bashkë me pasaportën me qëndrim të pakufizuar në Suedi, kartela e papërdorur e bankës, si dhe fletorja

me shënime të shumta, fare të shkapërdedhura, ku mund ta merrte me mend se kishte meditime dhe çmos, të nxjerra dhe të shënuara prej tyre rreth atyre që i kishte thënë gjatë gjendjeve me tallandi, por edhe krizave të tjera shpirtërore, në të cilat zhytej e të tjera, prej të cilave i kishte thënë se nuk duhej të ndahej, ngaqë me siguri se vinte koha kur do t'i duhen.

Që ato vërtet do t'i duheshin për ta kuptuar gjendjen nëpër të cilën kishte kaluar bashkë me ato që e kishin përcjellë gjatë atyre mjegullimeve nëpër të cilat sillej e pështillej me gjithfarë përçapjesh brenda atij errësimit të thellë, paralajmërimin e kësaj do ta hetonte sapo do t'i merrte nëpër duar, kur pas veçimit në aso për përdorim (ushqimet, uji dhe perimet), në ato personale (pasaporta, kartela e bankës dhe dokumenti i qëndrimit prej gjashtë vjetësh, njëmbëdhjetë muajsh dhe gjashtëmbëdhjetë ditësh në Donacionin Mbretëror të Marbikut në cilësinë e hulumtuesit të pavarur) dhe në të tjera (fletorja me shkrime dhe shënime të ndryshme te motrës Lyner, të zonjës Sorensën rreth atyre që ishin biseduar, por edhe me ato që ishin shënuar nga ato që kishte thënë ai qoftë edhe përçart gjatë gjendjeve me tallandi dhe atyre sulmeve epileptike, për të cilat do të marrë vesh më vonë se i ishin qepur kur përpiquej me çdo kusht ta kalonte gulçin e mendjes), do të hetojë se ato mund të shfaqnin nyjën e lirimit të herëpashershëm nga ajo gjendja e rëndë shpirtërore dhe mbërthimi i saj, ku shihej se shfaqeshin hyrje-dalje të ndryshme, të cilave sikur bëhej me dije se u duhej një si kod i veçantë, që kushedi se ku ishte dhe çështje ishte se a do të mund të gjendej ndonjëherë, që ardhmërisë t'i kthehej parafytyrimi, qoftë si vegim a çfarëdo qoftë tjetër që përvijohet, edhe pse atë natën e fundit në hotelin „Lido“ të Lubjanës, para gjashtë vjetësh, njëmbëdhjetë muajsh dhe njëzet e tetë ditësh, me Aurorën dhe Leonin bashkërisht ishin pajtuar se ajo, me betimin e urrejtjes që ishte në veprim thuajse të pandalshëm, ishte mundur keqas, mbase përfundimisht, por që vetëm betimi i dashurisë së përhershme, pra i të madhërishtes, me përmasa hyjnore, mund t'ia mbajë të gjallë përfytyrimin dhe mbase kjo do të mjaftojë që fryma e saj një ditë të rikthehej aty nga ishte ndjekur dhunshëm?...

Si do të shihet po aty, përshtypja se motra Lyner, me ato që ia kishte dhënë me vete dhe i kishte thënë se mund t'i duheshin gjatë atij udhëtimi, e kishte rikthyer në atë që ndonjëherë do ta ndjejë edhe si rizgjim magjik dhe ndryshe-ndryshe në përputhje me kundrimin e bërë dhe do ta përpushte sapo ta marrë në dorë fletoren e trashë ngaqë në faqen e parë shoqërohej me theksimin hyrës „Shënime të shkapërderdhura nga psikiatria“, që herë pas here i dukej se shoqëroheshin edhe me atë veçimin „të shkruara nga një idealist i mbetur përherë në psikiatri“, që aty për aty hapte çështjen, jo vetëm se kush ishte ai që i kishte shkruar dhe të tjera si këto, por edhe pse i ishin dhënë me sugjerimin se mund t'i duheshin, që pastaj si ajo kashta që nxjerr njëzet e gjashtë, do të ngrehin edhe shumë e shumë çështje të tjera, për të cilat ai hetoi se nuk ishte në gjendje t'u jepte përgjigje, por që megjithatë nuk e pengoi të gjykojë se ajo ditë, që kishte filluar sikur të ishte e rëndomtë, përnjëmend do të paraqiste diçka të veçantë dhe duhej bërë çmos që të shfaqej e tillë dhe, pse jo, të mbetej e tillë...

A nuk i kishte thënë njëherë zonja Sorensën, se në jetë janë të vetmet çastet që mund t'ia ndryshojnë kahun, por edhe kuptimin asaj nga njëra anë në tjetrën dhe madje edhe t'ia përcaktojnë fatin për aq sa çdo gjë të duket si pjesë e së pashmangshmes dhe qarkut të brendshëm të pengut të saj?...

Por, kapërcimi me shpejtësi i shikimit nëpër rreshtin me theksimin „Shënime të shkapërderdhura nga psikiatria“, me atë përfitim të veçimit të herëpashershëm të ndajshimit: „të shkruara nga një idealist, që kishte mbetur përgjithmonë në psikiatri dhe madje aty kishte gjetur shpëtimin“, e edhe pa të, seç e trandi sa për pak të ndjehej herë pjesë e atij shterimi të jashtëzakonshëm shpirtëror, të ngjashëm me atë të gjashtëmbëdhjetë prillit të vitit një mijë e nëntëqind e nëntëdhjetë e nëntë, kur në atë pasdite me lagështi të ftohtë, e kishin nxjerrë nga Billaca dhe ashtu i shtrirë e i ngrirë në atë lesën e madhe të ndihmës së shpejtë, hetonte se si bartej drejt një mjegullimi, në të cilin do të mbetej për shumë kohë, e herë-herë të ndjehej si pjesë e një tjetri tek ai, një dyzim që kishte hyrë dhe kishte dalë shumë herë prej tij, duke

marrë e duke lënë çka i tekej dhe tash sërish ishte aty t'ia përkujtonte se në këtë lëvizje mund të rivendosej baraspesha e humbur shpirtërore, pa marrë parasysh ato që nuk ktheheshin më, po që për këtë duhej një qasje tjetër, diçka si e veçantë, që ia kishte përkujtuar me mjaft maturi edhe motra Lyner në ndarje.

„Mbase ndodhem para ndonjë kthese të madhe, por edhe para ndonjë mashtrimi tjetër edhe më të madh, ndër shumë sosh që i shkojnë një dite të pafund, që nuk është si të tjerat?...“

Kjo dilemë iu lidh me atë që zonja Sorensën ia kishte thënë rreth një çastit të vetëm që edhe dhunshëm mund t'ia ndryshonte kahun gjithë jetës dhe madje t'ia përcaktojë edhe fatin në përputhje me të domosdoshmen dhe pushtetin e saj...

Dridhërima e asaj hamendjeje sërish ia ktheu atë tisin e hollë të mjegullimit, që pak më parë i teptisi lehtas, saqë iu bë se sërish po i rikthehej asaj përhumbjeje me sharrimin e së cilës ishte mësuar dhe të shumtën e herës në të ndjehej i mbrojtur nga përpjekjet e panjohura që të nxirrej prej andej dhe të bartej diku ku humbej siç i ndodhte gjatë atyre grahmave gjatë sharrimit në ato përpëlitjet e kohëpaskohshme tallanditëse dhe shqetësimeve të tyre, që i lidheshin si mjegullim i përhershëm mendjeje.

Por, sikur t'i kundërshtonte atij mbërthimi, (këtë duhej ta bënte doemos) nga një shtytje që nuk ishte në gjendje t'ia përcaktonte burimin, gjithë trandje ktheu fletoren që i rrinte anash dhe nisi ta shtrëngonte sikur të lironte prej saj atë frymën e padukshme dhe çdo gjë tjetër në të, që i bëhej se mund ta pengonte t'u afrohej dhe të vendoste ndërlidhjen e domosdoshme me to.

Me këtë përqendrim të çuditshëm në të, që po ta kishte pranë motrën Lyner a zonjën Sorensën as që do të kishte denjuar të vepronte në këtë mënyrë, dikur pa se fletorja ishte hapur dhe fletët e mbushura me fjalë e fjali të shumta që përfshinin hapësirën tejendane, po i shfaqeshin si qëndisma të imëta, të ngjashme me ato që njihje nga dhoma e çardakut, siç i thoshin asaj që në pjesën e epërme të kullës me shikim kah Çabratit, përherë e gatshme për mysafirë. Qëndismat e arta shtriheshin qetas në paftën e bardhë që shpërndante aromë fasligeni të tharë saqë kishte bindjen se ato ishin të përhershme dhe të tilla do të mbeteshin, pa marrë parasysh ndryshimet që ndodhnin.

Të pandryshueshme, gjithnjë në paftën e bardhë, qëndismat i kishte parë po edhe parafytyruar edhe më vonë, kur kishte marrë vesh se kulla e tyre skaj Çabratit dhe gjithë Mahalla e Hadumit me Çarshinë e Vjetër ishte djegur pamëshirshëm atë natën e njëzet e katër marsit, kur nga nëndetëset amerikane në Adriatik dhe nga aeroplanë të tjerë të NATO-s, përfshirë këtu edhe përbindëshin e padukshëm të qiellit, siç quhej bombarduesi amerikan F-117, ishin hedhur bombat e para në Beograd dhe mbi instalimet strategjike të armatës jugosllave në Kosovë dhe gjetiu përreth, ndërkohë që njësitë paramilitare serbe dhe forcat e tjera, kaherë të gatshme për veprim, kishin filluar hakmarrjen ndaj gjithë asaj që shfaqej si e veçantë në atë identitet të qenies së tyre, që e gjitha ishte përcjellë edhe me një ployë të paparë gjaku, me qindra dhe mijëra të vrarë, që gjatë asaj pranvere gjithë lagështi, që të mos kurseheshin nga nënçmimi më i rëndë, që u ishte paraparë dhe duhej t'i përcillte pareshtur, ishin varrosur dhe zhvarrosur derisa u kishin humbur gjurmët nëpër kënetë, gropë kanalizimesh dhe furnalta shkritoresh nëpër Serbi.

Ndjekja e përfytyrimit të qëndismës me ar - që në atë pjesë të çardakut do të kishte mbetur gjithnjë e tillë, madje edhe kur ta përpinte zjarri dhe shkrumbi i tij ajo do të vërë pushtet mbi çdo gjë - do t'i ndërpritej kur nisi ta kalojë fletoren ashtu shkarazi, pa ndonjë përqendrim dhe, fjalët dhe fjalitë që i shpëputeshin prej saj përçart dhe i përplaseshin për kokë sikur të ishin të huaja, filluan t'ia krijojnë ndjenjën e njëfarë ngërçi mendje sa të fitonte përshtypjen se tashmë nga ato që i kishin përfutur gjatë kundërimit të lehtë të atyre që i rrinin para, i ishte nënshtruar një trazimi të brendshëm, ku ndodhte diçka që ai nuk ishte në gjendje as ta qartësonte as ta ndikonte me asgjë kahun e saj...

Tekefundit këtë ndjenjë e njihje dhe e kishte të qartë se çfarëdo përpjekjeje që ndërmerre për t'u liruar për pak nga mbërthimi në të cilin ndodhej, përfundonte me

mbizotërimin e bindjes se gjendja e errësimit të pafund dhe sharrimi në të ua mbyllte udhën të gjitha përpëlitjeve, qofshin edhe të atilla që ndonjëherë kërkojnë të preken vetëm ato më të rëndomtë, që dikur jan[prekur për t'u rikthyer në vendet e duhura.

Por, këtë herë ishin pikërisht qëndismat me ar dhe vijëzimi i përfytyrimit të lëvizjes së tyre të pandalshme, kush e di se në ç'drejtim (përkundër zjarrit dhe dhunës së trishtueshme të ushtruar ndaj tyre atë natën e njëzet e katër marsit), që silleshin dhe përsilleshin dhe në atë bredhje vërdallë prarimi i tyre jo vetëm që hapte një ndriçim të çuditshëm përmasash të mëdha, ku çdo gjë sharronte në të, porse njëherësh gjërave ua kthente edhe ato pjesët që nuk i kishin më (nga bombardimet dhe djegiet e tmerrshme), e që ngjashëm ndodhte edhe me qeniet njerëzore, që po ashtu (qoftë nga vrasjet e qëllimshme në masë, të bëra me paramendim dhe kaherë të paralajmëruara se do të ishin të tilla, por edhe fatkeqësitë e tjera që i kishin përcjellë në atë tragjedi), shfaqeshin në kërkim të diçkaje, që u ishte marrë dhunshëm me betimin e urrejtjes së jashtëzakonshme, të asaj që ishte ushqyer me shekuj e shekuj, si diçka që duhej të paraqiste fundin e kohës me kujtesë dhe fillimin e kohës pa kujtesë, ku qëndismat e arta në çardak do t'i zëvendësonin vargonjtë e ndryshkur, që do të viheshin në qafë në emër të ndonjë libri të veçantë, i cili përcaktonte herezinë dhe kufijtë e saj dhe të tjera si këto.

Iu duk se qëndismat e arta dhe krijesat që i ishin nënshtruar dhunës së tmerrshme që kishte shpërthyer në emër të betimit të urrejtjes dhe ishte kryer me bekimin e tij, që shfaqej si ritual i paparë i një orgjie që kishte përcjellë çdo hap të tij, megjithatë kishin mbijetuar katrahurën dhe ishin aty që ta dëshmonin këtë me atë sjellje dhe përsjellje të praruar, që dikur shkëlqimi i saj sikur ia mori sytë dhe ai hetoi njëfarë errësimi të kuqërremtë, në të cilin po sharronte, të ngjashëm me atë të përherëshmin, gjithë mjegullime dhe hije të shumta, e që e dinte se ishte për ta vendosur atë shkëputjen e rëndomtë midis tij dhe pjesës tjetër të botës që edhe pse nuk ndodhte, ai pastaj ndjehej i vetmuar dhe i harruar njëherësh, qenie e shkretë, e dënuar të privohej edhe nga kujtesa e gjërave më të thjeshta nëpër të cilat kishte kaluar dhe në vend të tyre të mësohej me lojën e hijeve dhe të sajimeve të frikshme, të cilat nuk i ndaheshin nëpër ato bredhje të pandalshme me tallandi dhe të sulmeve të mundimshme, ku derdhej dhe shpërthente, por pa vendosur farë qartësie me vetveten, që më vonë kishte kuptuar se kishin qenë mbërthime të veçanta epileptike, që po ashtu shfaqen gjatë gjendjeve të veçanta me thyerje të jashtëzakonshme.

Kjo për një çast e dëshpëroi, por nuk e habiti.

Dhe, kur ishte gati t'i nënshtrohej gjendjes me të cilën ishte mësuar dhe në të pafundësisht të davaritej, qoftë edhe gjatë atij udhëtimi që mund të mos paraqiste tjetër përpos një ngarendje nëpër ndokundjen e askundjes, kur mori veten, e kjo i erdhi si një shkëputje që kishte pasuar, (këtë mund ta kishte kundërshtuar disi me ndonjë shtytje të brendshme, ndonëse të paqartë), hetoi rikthimin në ndenjësën e drunjtë, gjithnjë me fletoren e shënimeve në dorë dhe panoramën e qetë të rrafshnaltës që shpinte kah Bjorni, që nisi të krijojë përshtypjen se me Marbekun mbase kishte lënë pas edhe diçka të kapërthimit të mendjes dhe se në atë lëvizje e sipër, që njëherë dhe dikur duhej të përfundonte në Bjorn, mund të niste ai rikthimi kah dikundja, pse jo edhe me anën e copëzave që, ndonëse nuk ngjiten dot mes vete, edhe si të shkëputura ndonjëherë krijojnë përshtypjen e lëvizjes së diçkaje që mund të shpjerë edhe në qartësi të duhura...?

Të menduarit për dikundjen, qoftë edhe në ndonjë askundje dhe për përkufizimin e saj sado të turbullt, sikur zuri t'i sillej edhe më ngulshëm nga ato që po ia kapte shikimi aq shllirshëm nga ajo pikë e qetë, në të cilën gjendej dhe kishte përshtypjen se ishte vendi më i përshtatshëm në botë për soditje, me kusht që disi koha të ndalej dhe ajo ditë të mbetej ashtu e ngrirë, pa natë dhe terrim, si një ndriçim i përherëshëm, e të tjera si këto, që nisën ta joshin dhe ta mbushin me ndjenjën e përjetimit të diçkajes që i ngjau e afërt, çliruese madje, por pa qenë i sigurt se mos e gjithë kjo ishte rastisje apo pjesë e asaj që tashmë po i rikthehej, por kush e di si dhe sa?...

Meqë ndodhej tek ajo pikë kur edhe më tutje i mungonte mbikëqyrja e duhur ndaj atyre që i hynin dhe i dilnin në kokë, sa t'ua përcaktojë kahun zhvillimeve prej të cilave bartej, megjithatë mendjen e çoi tek ajo pjesa e rrugës deri në Bjorn, të cilën duhej ta bënte gjithsesi, ku duhej ta takonte zonjën Sorensën dhe pasi t'ia thoshte ato fjalët për zogjtë, cicërimën dhe fluturimin e tyre në natyrën e lirë, (shpresonte t'ia thoshte ngaqë motra Lyner ia kishte bërë me dije se ajo do të gëzohej për to - dhe kjo pa mëdyshje se kishte rëndësi), do të mund të mendonte edhe për cakun e ardhshëm, nëse ai fare do t'i përvijohet. Andaj, vendosi të ngrihej dhe t'i nënshtrohej ecjes së lirë nëpër rrugën e zbrazët me zhavorr të fortë që shkonte kundruall asaj të hekurudhës pa denjuar që me asgjë të heqë dorë prej saj...

Kur u ngrit, nuk harroi ato që ia kishte dhënë motra Lyner, (veçmas u përkujdes për fletoren me shënime dhe fletët e tjera në të, që niste me atë theksimin „Shënime të shkapërderdhura nga psikiatria“), të cilat i hoq nga çanta e shpinës dhe i futi nën sqetull, sikur të dëshironte t'i kishte sa më pranë, që ashtu përherë t'i mbante nën mbikëqyrje të plotë dhe mundësisht, edhe gjatë lëvizjes, të kishte komunikimin e duhur me to, jo vetëm pse motra Lyner i kishte thënë se nuk duhej t'u ndahej, ngaqë ishin më shumë se gjëra të thjeshta, që me siguri se mund t'u vijë koha t'u nënshtrohen përdorimeve të veçanta, por edhe pse fjalët dhe shkronjat gjatë atij shikimi të parë që ua kishte hedhur, i kishin ardhur si qëndisma të arta të ngjashme me stolitë që rrinin në paftën e vendosur në minderin e dhomës së çardakut, pa marrë parasysh se ato që moti mund të mos ishin më aty nga shkaku i djegies së Rrugës së Çabratit dhe kullës së tyre në të, bashkë me Çarshinë e Madhe dhe pjesën më të mirë të qytetit.

Megjithatë, udhëtimi i qetë nëpër atë hapësirë të ringjallur të natyrës, nëpër të cilën po kalonte atë ditë, mund të thuhet se ishte tjetër fare nga ato nëpër të cilat kishte kaluar thuajse çdo ditë me trenin e gjelbër nga Marbeku deri në Bjorn dhe anasjelltas gjatë atyre gjashtë vjetëve, njëmbëdhjetë muajve dhe gjashtëmbëdhjetë ditëve i shoqëruar të shumtën nga motra Lyner, por shpesh dhe nga zonja Sorensën. Këtë përshtypje e kishte nga fletorja me shënime dhe fletët e tjera, që e mbante nën sqetull, që po ia krijonte njëfarë ngacmimi dhe, pak nga pak po i kalonte në një si kureshtje, sa të vrasë mendjen, qoftë edhe përciptazi dhe pa denjuar t'ua gjente fillin, se ç'ishin ato që theksoheshin *shënime*, që cilësoheshin të *shkapërderdhura* dhe që mendja i tha se vërtet mund të ishin të një idealisti dhe, mbi të gjitha, ç'lidhje kishin ato me psikiatrinë?...

Mbase, kjo hamendje do ta mundonte edhe më tutje dhe do të mbetej e hapur po të mos i kujtohej një vlerësim që dikur kishte bërë motra Lyner që, arritjet e veçanta në jetë, siç janë zbulimet e rëndësishme, veprat e mëdha, por edhe përpjekjet e bëra për zgjerimin e hapësirës së lirisë dhe të pavarësisë (ku ajo nuk mjafton, ose edhe mungon fare) po dhe gjëra të tjera të ngjashme, nuk shikohen në përputhje me interesat dhe përfitimet vetjake, por me jetësimin e një të mire të përgjithshme, për të cilën duhen edhe sakrifica dhe vetëmohim që, sipas kësaj, mund të thuhet lirisht se idealistët e paepur nuk paraqesin tjetër veçse të krisur mendjeje...

“Ka raste, e, për fat të keq, nuk janë të rralla, kur idealistët e paepur bëhen të rrezikshëm dhe kthehen në pengesa të papërballueshme... Andaj, të tillët, ose mbyllen diku, ose përfundojnë asisoj sa të tallen me ta...”

Ky ngacmim duket se nuk u ndal me kaq, por në atë lëvizje e sipër, kur hante rrugën pa ia vënë veshin zhavorrit të trashë që ia lëndonte gishtat, po e çonte edhe më tutje drejt një hamendjeje tjetër sa t'i qepej kureshtja haptazi, se cili mund të ishte ai që i kishte shkruar ato që cilësoheshin si shënime të shkapërderdhura nga psikiatria dhe mos ai cilësim duhej t'u shërbente atyre si ndonjë arsytim apo ngjashëm me të për mosplotësimin e diçkaje (qoftë si qëllim apo premtim tjetër), që të mbetin në rrafshin e të paarritshmes, pra tek ideali, që bartësit e tyre pastaj, ngaqë bien ndesh me të tjerët, pra me shumicën, si ndeshje e pashmangshme, nuk mund ta kenë vendin kund përveçse në psikiatri dhe, madje, pikërisht për

këtë edhe të vuajnë përgjithmonë, por që kjo pastaj duhet të përkujtojë se ajo është pjesë e të madhërishtes, një mallkim pa të cilën nuk bën?...

Një rreze e fortë dielli që i ra në sy dhe pamja e atypëratyshme e disa lisave të gjatë tutje kah merrej me mend se shtrihej Bjorni, sikur e nxori nga ngacmimi i hamendjeve rreth atyre që ishin të shkruara në atë fletore, të cilat i mbante shtrëngueshëm nën sqetull dhe e dinte se duhej të vinte çasti i ballafaqimit të hollësishëm me to, por nuk kaloi shumë dhe mbase edhe padashur, prapë iu kthye të menduarit rreth idealit dhe idealistit, të prijësit të domosdoshëm, po edhe të penguesit njëherësh, të atij që ka fuqinë morale, ndërkohë që të tjerët kanë fuqinë e pushtetit të përfitimeve dhe të zhatjeve, që ato shkrime mund ta kishin për emërues të përbashkët (po të mos ishte kështu, atëherë përse do të spikatej në atë përkushtimin e hyrjes së shënimeve, bashkë me kallëzimin e psikiatrisë), saqë një çast mendja i shkoi që - ndonëse aty idealisti i përhitej herë pas here, dhe si i tillë, kur shfaqej, shfaqej i gjinisë mashkullore, që edhe pse motra Lyner kur ia kishte dhënë fletoren me shënime dhe gjëra të tjera dhe ia kishte bërë me dije se ato mund t'i duheshin, (gjë që linte përshtypjen se ato i përkisnin atij dhe lidheshin me të dhe vetëm për të, e të tjera si këto) - mos ato ishin shënime të Aurorës, të lëna enkas për të?...

Dhe, pse jo, kur e dinte se ideali i saj ishte dashuria dhe, betimi i dhënë për t'u parandaluar urrejtja dhe çmendia e saj, mund ta kishte bërë të gjente rrugën për të hyrë në Kosovë dhe kjo të kishte ndodhur demonstrativisht dy ditë para se të fillonte ndërhyrja ajrore e NATO-s dhe atje i kishin mbetur, por edhe i kishin humbur gjurmët?...

Kjo hamendje sforcohej edhe me pandehmën se edhe pa u sqaruar fati i saj se çfarë mund t'i kishte ndodhur gjatë atyre shtatëdhjetë e sa ditëve derisa kishin hyrë trupat e NATO-s dhe vendi ishte shpallur i lirë (kjo për të nuk kishte rëndësi fare), shënimet mund t'i ishin adresuar prej saj çastin kur mund të merrej me mend se në atë ngarendje gjithë pasiguri nëpër atë hapësirë ku bombat binin nga lart, por nuk dihej se kë qëllonin më shumë dhe çfarë sillnin pastaj kur do të shfaqej ajo koha pa to (ngaqë i mungonte qartësia më e domosdoshme), pra në ato rrethana kur kishte qenë e bindur se vetëm rikthimi i betimit të dashurisë ishte ilaçi i vetëm që i duhej asaj pjese të botës të shërohej nga urrejtja e jashtëzakonshme dhe ngarkesat e saj, ishte zënë nga forcat jugosllave dhe ishte marrë prej tyre dhe e dinte se ai ishte fundi, që ajo e kishte lidhur me betimin e hakmarrjes së tmerrshme, e cila ushtrohej gjithandej deri në përmasat e të paparashikueshmes dhe që lidheshin me çmendinë që sy botës kishte çuar edhe në fillimin e zbatimit të njërit ndër gjenocidet më të mëdha të kohës sonë, e të tjera si këto, po që njëherësh mund të thuhej se ato shënime mund të ishin edhe mbetje të shkapërderdhura, që mund të flisnin për një fund tjetër të paqartë dhe madje tepër tragjik në përbërje të asaj që kishte paraqitur mekanizëm të përbashkët ndërhyrës ndërkombëtar, kahe të përgatitur për atë veprim, siç u kishte ndodhur disa misionarëve të huaj, humanitarëve të palodhshëm dhe ndonjë vullnetari, të gatshëm për çdo gjë që të parandalohej disi më e keqja, që po ashtu mund të lidhej me hyrjen e trupave ndërkombëtare, kur thuhej se gjatë ndërkohës së dalje-hyrjeve, pra të zëvendësimit të trupave jugosllave me ato të NATO-s, në shumë vende ishin parë edhe forca të ndryshme, nga ato të vendit, pra të rezistencës së armatosur, të cilat nga intervenuesit, së paku përkohësisht e me gjysmë goje ishin njohur si partner lufte, e deri tek të tjerat që, si të maskuara me uniforma të ndryshme, rrethanat e mungesës së pushtetit i kishin shfrytëzuar me mjeshtëri për qëllime të ndryshe, të shumtën e herës tejet të mbrapshta, ku kishte pasur larje hesapësh për sherre të ndryshme, ndër to kishte pasur hakmarrje të harruara, bile edhe të falura që moti, si dhe kishte pasur kriminalitet të pashembullt dhe, ç'nuk kishte pasur gjithçmos.

Në atë përpëlitje njëherë i shkoi mendja se shënimet mund të ishin edhe të të birit, Leonit, pse jo, që më vonë kishte marrë vesh se në prag të luftës dhe gjatë saj, në kuadër të një organizate të njohur humanitare amerikane, e cila merrej me logjistikën, shpërndarjen e ndihmave për popullatën e rrezikuar dhe për të zhvendosurit e shumtë, ishte vendosur në veri të Shqipërisë dhe prej andej mund të kishte hyrë në Kosovë dhe se ishte fare afër mendsh që

në ato rrethana, para dhe gjatë kohës së luftës, kishte mbajtur shënime dhe mund të thuhej se njëjtë mund ta kishte pësuar si e ëma, Aurora, qoftë nga forcat jugosllave, të cilat me vëmendje të madhe përgjonin çdo lëvizje që vinte përtej kufirit dhe bënin çmos që me asgjë të mos thyhej ajo shkëputja e vendosur prej tyre, qoftë nga ndonjë bombë qorre e NATO-s, që kishte shpërthyer aty ku nuk duhej (si ishte marrë vesh më vonë kjo kishte ndodhur nga poshtë, në saje të pajisjeve ruse dhe kineze, kur atyre u ndërroheshin caqet dhe qëllonin të zhvendosurit e panumërt, që qëllimisht mbaheshin në një gjendjeje lëvizjeje), por që kishte mundur ta pësonte edhe nga forcat e rezistencës, të cilat në atë hallakatje të hyrje-daljeve, kur bënin çmos të fitonin sa më shumë hapësirë, mund ta kishin ngatërruar me ndonjë agjent të huaj, ose qëllimisht dikush t'ua kishte kurdisur si të tillë dhe ata e kishin ngrënë karremin e tyre dhe të tjera si këto, por që mendja i tha se, për më tepër, ai mund ta ketë pësuar edhe nga shkaku që ishte fëmijë i një martese të përzier, i atyre që quheshin „krijesa të vëllazërim-bashkimit“ dhe rëndom shiheshin si të shpëlarë dhe pa farë identiteti, dhe si i tillë pra me atë „njollë të përhershme“, jo vetëm që nuk e kishte vendin në atë luftë, por edhe po të gjendeshin rastësisht ata që merreshin për zogj të qyqes dhe ndryshe-ndryshe, (nga ndonjë hallakatje a çmos tjetër), me të shpejtë duhej t'u hiqej flama, sikur të mos ishin fare...?

Mbase, me fillin e këtyre hamendjeve do të merrej edhe shumë e shumë kohë, edhe pse sa më tepër që i zgjeroheshin dhe i barteshin nga njëra anë në tjetrën, dukej se i dilnin dorës penjtë e tyre, sa nganjëherë të dukeshin proçka, dhe mbase nga ky shkak edhe do t'i flakte fare (këtë do ta bënte me fillimin e leximit të tyre), po të mos ishte një tjetër vendpushim, i ngjashëm me të parin, që iu shfaq sikur të kishte pikur prej qiellit, ku kishte një karrige prej drurit të bardhë të mështeknës, që pranë kishte edhe një si tavolinë druri, sipër së cilës pa se rrinte një rrasë e madhe guri, e kthyer në fushë shahu.

Hedhja e shikimit mbi kutitë e shahut, jo vetëm që për pak ia fshiu nga koka hamendjet e mëparshme rreth përkatësisë së shënimeve të shkapërderdhura që theksoheshin se vinin nga psikiatria, si dhe rrethanave në të cilat mund të ishin shkruar ato bashkë me rrugët e panjohura, që i kishin nxjerrë prej andej dhe i kishin sjellë deri në atë skaj të botës, por njëherësh e bëri të mendojë se fusha e shahut, bashkë me figurat që rrinin në një gjendje gatishmërie, nuk paraqiste kurrfarë rastësie, porse ishte pjesë e atij veprimi të rëndomtë, siç ishte ai i lojës së shahut, që e zhvillonte me zonjën Sorensën në verandën e kthyer kah pylli për t'u çlodhur nga llogaritjet e shumta me të cilat merrej në atë që quhej dhomë e matematikës, që më vonë do ta marrë vesh se edhe ajo nuk kishte qenë tjetër veçse pjesë e rëndësishme e pavijonit të terapisë së veçantë psikiatrike nga e kishin burimin shumë nga ato që do t'i shtohen dosjes “Bllaca” dhe shënimet e tjera, prej të cilave nuk do të ndahet kurrë.

Aty rrinte për orë të tëra dhe numrat ishin të vetmit që ia krijonin përshtypjen e lirim të herë pas here prej mbërthimit të gjendjes së errësimit të thellë në të cilin kishte sharruar nga shkaku se e kishte humbur përfytyrimin e përmasave të asaj që quhet kohë dhe paraqet përkufizimin e saj të natyrshëm në përputhje me ngjarjet dhe vlerësimin e tyre, që pastaj mund të shpjegohen si e djeshme, si e sotme, po edhe si e nesërme dhe kështu me radhë, po që lejohet edhe ajo ndërthurja e tyre, në ç'mënyrë e kaluara shfaqet edhe si e sotme në të nesërmen, e edhe si e djeshme në të nesërmen e sotme dhe kështu me radhë.

I kujtohej se edhe gjatë lojës së shahut asnjëherë nuk hiqte dorë nga gjuha e shifrave, edhe pse zonja Sorensën këtë e kërkonte dhe madje krahas çdo potezi, që tërhiqte dhe e theksonte si D-3, si C-2, A-1 dhe kështu me radhë, pa lënë anash edhe atë që e quante „kovertim“, ajo nxitonte ta shpjegonte me fjalë të tëra, ku veprimet e lojës të shumtën lidheshin me veprime jetësore dhe ajo pastaj ushtarët i quante pionë të rëndomtë, shkretanë që ecin e ecin gjithnjë duke u trimëruar nga anash dhe në fund sakrifikohen për qëllime që i shërbejnë fitores, ndërsa mbretëreshën e kthyer në fron e quante pjesë e tiranisë së pushtetit, që merret si i trashëguar dhe me të drejtën e pakufizueshme të përdorimit (pa ngurruar që sakrifikimi i të tjerëve të quhet i dobishëm për qëllime të domosdoshme që merreshin si „të larta“), ndërkohë që kovertimet e potezave i quante pjesë të sjelljeve diplomatike, të cilat

gjithherë i ndërlidhte me gjendje të caktuara, por edhe me ngjarje të ndryshme, qofshin nga e tanishmja, e djeshmja po edhe e kaluara e largët, sa të nxirrte edhe përfundime që, edhe pse nuk përkonin me rezultatin e lojës (ai rëndom ishte në dëm të saj), megjithatë i shërbenin diçkaje që ajo dëshironte ta thoshte - sikur çdo gjë ishte pjesë e lojës, e cila vazhdonte dhe vazhdonte në të njëjtën skenë dhe me të njëjtit lojtarë, që më vonë do t'i shërbejnë arsyetimit të asaj që në një pjesë të shkrimeve ishte quajtur përsëritje e së njëjtës dhe, shumëçka nëpër të cilën ishte kaluar, e kishte lidhur me kahun e saj.

Natyrisht se në atë vend të qetë me ajër të freskët që mbush mushkëritë me frymëmarrje të lehtë, përkundër faktit që mësohej ngadalë me vetminë dhe përmasat e saj, si diçka që është e mundshme dhe e domosdoshme, madje, që kishte filluar atë mëngjes me përshëndetjen me motrën Lyner, kur ajo i kishte uruar rrugë të mbarë dhe e kishte bërë me dije se zonja Sorensën do të gëzohej po që se në ndarje do t'ia thoshte ato fjalët rreth zogjve, cicërimës dhe fluturimit të tyre në natyrë të lirë, aty, pra në anën e kundërt të fushës së shahut, do ta kishte dëshiruar zonjën Sorensën, ta luanin ndoshta lojën e tyre të fundit, me ç'rast ai potezat nuk do t'i shpjegonte me shifra, por me fjalë të rëndomta, fare të natyrshme, që asaj do t'i pëlqenin pa masë, ngaqë me to nxirrte përfundime se në atë mënyrë gjuha e shenjave (me numra) kthehej në gjuhë jetësore, që mbase edhe pa atë lojë ajo kishte filluar të gjente vend tek ai dhe me siguri se kishte qenë edhe shkas i atij udhëtimi, i cili duhej t'i shërbente sprovës se a ishte ai i mundur fare pas gjashtë vjetësh, njëmbëdhjetë muajsh dhe gjashtëmbëdhjetë ditësh dhe, nëse po, atëherë duhej parë se a kishte ndonjë cak apo e gjitha sërish do të përfundonte me kthimin, nga edhe kishte filluar, tek ajo gjendja që ai të shumtën e herës e kishte vlerësuar: fund pa fillim dhe fillim pa fund?...

Edhe pse marrja me mendimet e zonjës Sorensën iu duk si njëfarë bredhje që mund të ishin pjesë e shkapërderdhjeve të parëndomta, të cilat, sesi ajo ditë dhe ai udhëtim ia kishte nxitur në një mënyrë të veçantë (si dukej, nuk do të mund t'u shmangej edhe po të donte, ngaqë ato ishin pjesë e asaj që nga fundi i asaj dite do t'ia krijojnë bindjen se i takonin atij rikthimi të mundimshëm tek vetja e vet, ku më në fund do ta kuptojë se me atë qartësim nuk i ndryshonte gjendja, porse atë e kuptonte si mbetje të përhershme në hapësirën e ndokundjes së askundjes), prapëseprapë mendja i thoshte se tavolina me fushën e shahut që i rrinte para, nuk ishte e rastit, se aty duhej për të luajtur, qoftë edhe vetëm, meqë nga ajo mund të liroheshin udhëzime dhe porosi, të cilat mund t'i duheshin atij udhëtimi që të çohej deri në fund, por edhe shpalimit të gjithë asaj që ishte shkruar në atë fletore, rreth të cilave motra Lyner i kishte thënë se gjithsesi një ditë do t'i duheshin, pra që merrej me mend se me anën e tyre mund t'u gjendej çelësi disa gjërave?...

A s'i kishte thënë njëherë edhe zonja Sorensën se loja me vetveten është më e vështira, sepse merret edhe roli i kundërshtarit, që duhet të jetë i barabartë, pa marrë parasysh se e gjitha mund të përfundojë me gjendje pati, pra pa fitues...

"Aty ku nuk ka fitues, nuk ka as humbës dhe kjo paraqet fitoren e njëmendtë", i kishte thënë ajo...

III

Përshtypja se në atë vendpushim të qetë nuk mund t'i ikej lojës, dhe që ajo duhej të ishte pjesë e veçantë e atyre që do ta përcillnin në atë udhëtim, i cili, sa më shumë që bëhej, edhe pse kishte bindjen se ishte në fillim të tij, shfaqej gjithnjë më i njëtrajtshëm, sikur të bredhte nëpër një hapësirë të vetmuar nga harrimi - e shtyri t'i anashkalonte të tjerat dhe të përqendrohej t'ua hapte shtegun atyre që mendja i thoshte se i takonin asaj dite me diell vezullues, e cila domosdo duhej të sillte takimin me zonjën Sorensën kur, siç e kishte bërë me dije motra Lyner gjatë largimit, priste t'ia thoshte ato fjalët për zogjtë, cicërimën dhe fluturimin e tyre në natyrë të lirë, nga pastaj vetë të vendoste për atë cakun e ardhshëm, nëse do ta shihte ndokund.

Dhe, siç vepronte kur përpara kishte zonjën Sorensën dhe i thoshte se duhej t'ia fillonte lojës, ndërkohë që ajo kërkonte ta bënte këtë ai, sepse kishte figurat e bardha, dhe se kjo nuk lidhej me fituesin a humbësin, që aty dihej, por me radhën e lojës sipas ngjyrës së figurave, pa ia vënë veshin se edhe herën e fundit e kishte udhëhequr atë - doli në anën e të bardhave, i gatshëm të merrte përsipër potezin e parë, i cili pothuajse përherë ishte i njëjtë, domethënë D-3, që nuk ishte i rëndomtë për „hapjen spanjolle“ dhe atë vazhdimin që gjithnjë ndiqte kahun e „kurthit sicilian“.

Në rrethana të këtilla, kur lojën duhej ta bënte me vetveten, hetoi se përcaktimi për anën, pra për figurat e bardha, nuk do të thoshte edhe nisje e thjeshtë e saj, sepse loja e tillë vetëkuptonte variantin e hapjes, por edhe të kundërhapjes, atë të lëvizjes e edhe të kundërlëvizjes. Kërkonte dy punë përnjëherë, ku duhej të gjenin shprehje të plotë veprimet e të kundërtave, që mund të jenë edhe pjesë e së njëjtës, në rastin e dhënë - të sulmit si mbrojtje dhe mbrojtjes si sulm, ku doemos duhej të ruhej ajo baraspesha e të përhershmes.

Kjo sikur i nxori njëfarë dridhme të beftë, e cila sakaq e përshkoi nga lart poshtë, pse asnjëherë nuk ishte mësuar të sillej në përputhje me gjendjen ku njëherësh merrej përsipër edhe roli i kundërshtarit të barabartë, të atij që njësoj synon fitoren dhe bën çmos që atë ta arrijë, dhe i tjetrit, i cili ka të njëjtat qëllime dhe bën çmos t'i përmbush...A nuk ishte kjo pjesë e asaj sprove të përhershme të matjes së heshtur të vetvetes sikur të ishte një tjetër në të dhe të tjetrit, sikur të ishte ai, dhe në përputhje me këtë të qartësonte edhe gjendjet e ndryshme të sjelljeve, të cilave u duhen edhe baraspeshimet dhe shumëçka tjetër që qet në pah edhe karakteret në rrethana të caktuara?...

Ndjenjën e shqetësimit të sprovave të brendshme, që shkojnë edhe deri te zbrazjet e njëanshme të ngarkesave më të thjeshta, e kishte pasur ngaherë, por sikur asaj i ishte mbyllur udha në saje të shfaqjes së gjuhës së shifrave dhe përcaktimit për të nga trysnia se vetëm kahu i saktësisë së numrave ishte në gjendje të sillte atë që paraqiste fund të pashmangshëm të një llogaritjeje të parashikueshme deri në hollësi dhe assesi fitore, ose humbje, siç quhej me gjuhën që e përdorte zonja Sorensën, me ç'rast secilës lëvizje i jepej domethënia e sjelljes jetësore dhe zhvillimi i saj shpjegohej përherë me këtë kah dhe në përputhje me përmasat e saj, e të shkohej deri aty sa të vepronin edhe emocionet, edhe shqetësimet dhe shumë instinkte të tjera, me çka lidhej botëkuptimi që kishte se, figura nuk paraqet vetëm një gjësend të thjeshtë, por lojtarin, si pjesëmarrës i drejtpërdrejtë në një veprim, (pa marrë parasysh rolin që i takon në të), ndërsa loja paraqet një garë të vazhdueshme të mbijetesës me shumë fytyra dhe me shumë e shumë sprova të ndryshme, që nuk kanë fund, ku e pashmangshme është vetëm humbja.

Së këtejmi, mund të merret me mend pse zonja Sorensën gjithnjë ishte përpjekur t'ia përkujtonte, por edhe t'ia tërheqte vërejtjen, se në jetë nuk duhet parë numrat gjithmonë vetëm si numra dhe në përputhje me rregullat e ngurta matematikore, por duhet parë edhe në përputhje me qëndrimin, se fenomenet marrin pjesë në numra, ku pastaj ato lidhen me ngjarje dhe me veprime të ndryshme, e të tjera si këto, që më vonë do të kuptojë se edhe ajo që ai e quante „fund të pashmangshëm“, paraqiste më shumë se fitore, ose humbje dhe, në të vërtetë, ishte pjesë e atij hesapi që matjet dhe çmatjet e ndryshme i kthen në interes të caktuar, prapa të cilit pastaj zhvillohen edhe ato që mund të quhen ngjarje, të cilat patjetër kalojnë nëpër drama jetësore, të vogla qofshin apo të mëdha, dhe çmos tjetër që mund të shkojë deri në skajshmëri e që kufizohet me atë që shfaqet si komike, ose tragjike, krejt një, të cilave pastaj gjuha e shifrave mund t'ua pasqyrojë përmasat fizike, por assesi përmasat shpirtërore.

Lidhur me këtë, zonja Sorensën i kishte folur gjerë e gjatë dhe e kishte bërë me dije se e keqja megjithatë nuk do të ishte aq e pashembullt e as sjellja e shumicës ndaj shkaktarëve të saj aq e ftohtë, po qe se ajo dhe shpjegimi i saj nuk do të rrudhej në numra për t'u paraqitur në përputhje me natyrën e njehësimeve të thjeshta.

Ndonëse i përballur me mëdyshje të tilla, deshi t'ia niste lojës (jo me vetveten, ngaqë kishte frikë nga sfida e personalitetit të dyfishtë dhe mundimet e tyre, me të cilat nuk ishte

mësuar dhe as që i shkonte mendja ndonjëherë të mësohej), por asisoj sikur ta kishte para zonjën Sorensën (për këtë i duhej emitimi i mbrojtjes siciliane, që ajo nuk i ndahej), gjë që e gjitha nënkuptonte përfytyrimin e pranisë së saj, qoftë edhe të megjullueshëm. Dhe, kur ishte gati t'i afrohej figurës dhe ta bënte atë lëvizjen e përhershme fillestare D-3, (por pasi t'i kishte uruar zonjës Sorensën pushim të këndshëm, siç dëshironte t'i thuhej dhe këtë ta thoshte të përcjellë me vijëzimin e një buzëqeshjeje të qetë), nga ato që i nxori thuajse heshtazi, sikur hetoi një si ndërhyrje, që i erdhi nga dikah dhe po e bënte me dije për fletoren me atë theksimin hyrës „Shënime të shkapërderdhura nga psikiatria“, ku kishte dhe fletë të tjera të shumta në të, që edhe më tutje po e mbante fort nën sqetull dhe që këtë e bënte sikur të dëshironte që me çdo kusht ta pengonte atë farë shkitjen e parakohshme tek ato që gjendeshin në të, siç i kishte ndodhur pak më parë kalimthi kur kishte vrarë mendjen se mos ishin porosi të veçanta që ia dërgonte Aurora apo edhe Leoni, me çka përfundimisht duhej t'i bëhej me dije se gjurmët u kishin mbetur në atë luftën e fundit, diku në Kosovë...

Natyrisht se kjo rrjedhë edhe mund të pritej dhe, madje, nuk kishte si të mos ndodhte ndryshe, kur pas atij betimi të përbashkët në mbrojtje të dashurisë dhe kundër urrejtjes dhe çmendisë së saj, që ishte bërë prej tyre atë natën vendimtare në hotelin „Lido“ të Lubjanës, kishin nxjerrë përfundimin se nga ajo e keqe, e cila tashmë po merrte përmasat e një gjenocidi të hapur kundër njerëzimit dhe po kryhej me mjetet më të përsosura të luftës dhe me ndihmën e ndërhyrjes së hapur ushtarake, kishin humbur ardhmërinë, jo vetëm ata, po edhe të gjithë të tjerët që i kishin besuar dashurisë dhe pushtetit të saj të pakufishëm që është në gjendje t'u bëjë ballë edhe të këqijave më të pashembullta që godasin, porse duhej bërë çmos që përfytyrimi i saj të ruhej me mbajtjen gjallë të së kaluarës, qoftë si kujtim i përjetshëm i asaj që kishin ndërtuar me aq përkushtim dhe kishin qenë të lumtur për këtë, e të tjera si këto, që mund të sillte një përfundim mbase edhe absurd se ashtu luftohej për të shkuarën, pra për atë që nuk ishte më pikërisht pse nuk kishte qenë e zonja të mbijetonte atë vetëdëshmim të domosdoshëm, që megjithatë, në shënimet e mbetura të theksuara se vinin nga psikiatria, e gjitha, qoftë si një iluzion, dëshirë a diçka tjetër, do të shihet e përkufizuar në përputhje me kohën e rikthyeshme, ku edhe e djeshmja, edhe e nesërmja, e edhe e ardhmja i takojnë asaj përsëritjes së të njëjtës, e cila përherë rikthen ngjarjet, por si të ndryshueshme, e kjo të tërën e nxirrte nga mallkimi i dështimit, që nuk mund të fshihej me asgjë, për ta bartur pastaj te një qëllim i lartë, siç ishte dashuria, e cila vlen për të gjitha kohët dhe shfaqet si e pashtershme...

Duket se çasti kur iu kujtua fletorja e shënimeve që, kush e di nga i piku, jo vetëm që e largoi nga gatishmëria e nisjes së lojës, por ajo sikur ia ndryshoi gjithë gjendjen, ngaqë nga ai përvijim hetoi se në atë tavolinën me dru mështekne të bardhë, që i rrinte përpara, nuk kishte as fushë shahu dhe as figura në të, përpos disa gdhendjeve të ashpra që hiqeshin si vija paralele nga njëra pjesë në tjetrën, po që pa gjetur mirë skajin, drejtoheshin si shigjeta në njërën ndër tri zemrat e gdhendura me kujdes, prej nga liroheshin dhe ashtu të ndërthurura gjenin tjetrën, që rrinte në pjesën tjetër, kështu që ndjekja e vijave të shthurura nga njëra zemër tek tjetra, sikur atyre ua jepte pamjen e një ngarendjeje të jashtëzakonshme ngulmuese në kërkim të diçkaje, nga mund të krijohej përshtypja se prapa tyre fshihej ndonjë shqetësim i lënë aty, por edhe brengë për ndonjë humbje, e cila nuk mund të ishte si çdo humbje tjetër, përveçse e shpirtit, që lidhet me dashurinë dhe të papriturat e saj, pra me atë që shfaqet si hakmarrje a ndëshkim ndaj atyre që nuk janë në gjendje ta ruajnë atë, nga bindja mashtroese se ajo mund të jetë edhe e përdorshme, mund të jetë edhe e zëvendësueshme dhe mund të jetë edhe e bartshme, madje, në përputhje me rrethanat dhe disponimin kalimtar dhe ndryshe-ndryshe...

Vijat e labirintit përpara dhe ngatërrimi i tyre nëpër ato zemrat e gdhendura, që po i shfaqej gjithnjë e më qartë, megjithatë nuk e kishin larguar nga përfytyrimi i lojës së shahut dhe nga ato që ia thoshte zonja Sorensën, se gjuha e shifrave duhej të kthehej në gjuhë jetësore dhe se në atë vend të qetë, i bëhej se vërejta e saj kishte për qëllim që t'i ndihmohej njëherë e mirë të lirohej nga mbërthimi i numrave dhe i matje çmatjeve, të cilat i ishin kthyer

në masë të vetme të vlerësimit të çdo gjëje, përcaktim ky që ia kishte krijuar edhe atë bindjen se kishte sharruar në atë errësimin e thellë, ku vite të tëra kishte bërë përpjekje të mbyllura fare, që vetëm me anën e numrave dhe të lëvizjes së tyre të pakufishme të gjente atë kodin ndërlidhës me vetveten dhe përmasat e brendshme dhe, madje, nuk ishte përjashtuar as imagjinimi i gjetjes së formulës, me të cilën përfundimisht luftohet betimi i urrejtjes dhe çmendia e saj, që nënkuptonte fitoren e përhershme të dashurisë dhe ngjashëm me këto që, si do të shihet nga ato që kishin mbetur në fletoren e „Shënimeve të shkapërderdhura nga psikiatria“, te studimi matematikor i lidhjeve dashuri-urrejtje dhe anasjelltas, mund ta kishte mbështetjen edhe ai qëndrimi i shfaqur - se dashuria dhe urrejtja ishin të vetmet që, në përputhje me veprimet, tregonin njëherësh për të drejtën e teorisë absolute dhe të asaj relative, ani pse ajo binte ndesh me ato që njihte shkenca.

A nuk ishin në përputhje me këtë edhe ato që vazhdimisht ishin theksuar nga zonja Sorensën, kur thoshte se urrejtja matet me të këqijat që sjell dhe me fatkeqësitë që lë pas, pra ajo shfaqej si masë, ndërsa dashuria përjetohet, ndjehet si çështje e përhershme shpirti, që bëhet edhe më e fuqishme, edhe atëherë kur duket se shpërfilllet me anashkalim të paqëllimshëm, ose nga ndarjet dhe ndërhyrje të tjera të dhunshme, vlerësime këto që, si do të shihet më vonë nga pjesët e hedhura në internet të shënimeve „*Libri i lirisë së shpërfillur, i shkruar në psikiatri*“, kishte burimin edhe ajo që do të thuhet rreth „eterit psikik“ dhe përsiatjet e ngjashme që lidheshin me të menduarit tejet kundërthënës rreth ndikimeve të paramateries tek e ashtuquajtura energji psikike në hapësirën e pafundme dhe meditime të ngjashme, me të cilat u ishte hapur udha shqyrtimeve ekzistencionale në kuadër të një spektri të gjerë që, herë-herë dukej se humbte fare mbikëqyrjen e nevojshme?...

Por, pa marrë parasysh ato që më vonë do të barten te një sistem i caktuar vlerësimesh dhe natyrisht që do t'u kërkohet filli, që lidhet me zanafillën në përbërje të së përbashkëtes dhe të tjera si këto, aty dhe në atë vend, përftimi i këtyre fjalëve i erdh si një shungullimë e brendshme që po e kthente pikërisht atje ku mbase dikur kishte filluar edhe ajo që do ta hetojë si brejtje ndëgjegjeje ose ngjashëm me të, pse ishte lejuar që dashuria e tyre të kalonte nëpër matje dhe çmatje të panevojshme sa të fitohet përshtypja e gabueshme se asaj i mjaftojnë takimet e rëndomta, të cilat, nganjëherë edhe mund të kthehen „në rastisje“ dhe në „befasi“, madje, që ta shpëtojnë nga krizat që i kërcënohen gjatë përditshmërisë dhe njëtrajtshmërisë së saj dhe ngjashëm - që po të mos ishte shfaqja e shenjave të luftës dhe çmendia e saj që gjithnjë më shumë përfshinte edhe ata që e kërkonin, po edhe ata që nuk e duanin, që i frikësoheshin, por nuk ishin në gjendje të ndërmerrnin gjë që ta pengonin - sigurisht se do ta kishte përruar sjelljen fare të papërgjegjshme ndaj dashurisë dhe të përmasave të saj të njëmendta jetësore, të cilat te shënimet nga psikiatria kishte parë se me të drejtë ishin vlerësuar si „kohë e shtirjeve të pafalshme“, që i kishin shkuar për shtati përhapjes dhe thellimit të mëtejshëm të sëmundjes së urrejtjes dhe të këqijave të saj, ku pastaj edhe veprimet më të paparashikuara shfaqeshin të mundshme.

“Sikur na ka hyrë në mes diçka e padukshme dhe po na ftoh“, i kishte thënë Aurora atë fundjavën e parë të shtatorit, kur ai ishte kthyer nga Vjena në Lubjanë për ta kremtuar gjashtëmujorin e lindjes së Leonit dhe kishte shpresuar se kjo do të paraqiste një shkas të mirë për një takim të ngrohtë me disa nga miqtë dhe të afërmit që kishin, në ç'mënyrë mund t'u mbyllej goja thashethemeve, që asaj martese të vëllazërim-bashkimit, siç quheshin jo pa thumba ato „të përzierat“, më shumë i shiheshin telashet e ndryshme sesa dashuria, që madje, ndonjëherë merrej edhe për „kurth të rrethanave“.

Ai e kishte ledhatuar butësisht dhe pasi i kishte thënë se as që duhej çarë kokën me proçka të tilla - ngaqë ishte dashuria e tyre shumë e fuqishme që i kishte bashkuar dhe përherë do t'i mbante në atë gjendje, pa marrë parasysh si shihej prej të tjerëve - i kishte premtuar se sapo të përfundonte „sezoni i simpoziumeve“, do të ndërmerrnin një udhëtim pushimi për në Kosovë, që të njiheshin më mirë me të, për të cilën ajo gjithnjë kishte pasur

kureshtje të madhe dhe e kishte përfytyruar me ngrohtësi, si diçka që i mungonte ambientit që me shpoti quhej i ftohtë dhe verior.

Edhe ajo e kishte ledhatuar njëjtë dhe me ndjeshmëri të veçantë, si atë herën e parë kur në teatrin e Zagrebit shikonin shfaqjen e „Otellos“ së Shekspirit, ndërkohë që ajo, pas asaj që nga aktorët ishte thënë se shpirti pasqyronte vetëm ngjyrën e dashurisë, duke i pëshpëritur se ngjyrën e dashurisë do ta kërkonin përgjithmonë, sikur i ishte ankuar se diçka po i privonte nga ato që i takojnë dashurisë, që një ditë mund t’u ktheheshin në fatkeqësi.

“Mbase, fajet i kanë gjërat që na kufizojnë bukur shumë, sa të heqim dorë edhe nga të rëndomtë dhe nga ato që i duhen dashurisë“, i kishte thënë ajo me parandjenjen e një shqetësimi se asaj ndarjeje për shkaqe të punës (ai në Agjencinë Ndërkombëtare për Hulumtime Strategjike në Vjenë, ndërsa ajo në Klinikën e Pediatrisë në Lubjanë dhe më vonë në Gjenevë në kuadër të një fondacioni që përkujdesej për gjendjen mentale të të zhvendosurve dhe të refugjatëve të shumtë të luftës, të vendosur në Zvicër, Austri dhe Gjermani), nuk do të vononte e do t’i hynte në mes edhe ajo që fillimisht do të shfaqej si një shqetësim shoqëror, të cilit dridhjet e brendshme i bënë me dije për ato ndryshimet që duhej të ndërmerreshin për të shkuar në një ardhmëri më të qartë dhe më të sigurt për të gjithë, siç ishin shpërthimet e demonstratave të studentëve në Prishtinë dhe pastaj përhapja e tyre në gjithë Kosovën me kërkesën që asaj t’i njihej statusi i republikës së barabartë në federatë, kërkesë kjo që plotësisht njëjtësohej me atë disponimin, po edhe qëndrimin e përgjithshëm intelektual dhe politik në atë pjesë të vendit dhe që me kundërpërgjigjen e ashpër që atyre iu dha nga Beogradi, do të tregohet se andejpari, jo vetëm që ato nuk përkrasheshin dhe nuk lejoheshin, por bëhej me dije për atë shfaqjen e kohës së urrejtjes dhe të frymës së saj rrënuese, pikërisht të tillë siç ua kishte paralajmëruar para sa e sa vjetësh i vjehrrit Antun Vajgël, një gjeneral i njohur i Titos nga koha e larjeve të hesapeve mes tij dhe Stalinit kur ua kishte përkujtuar se në Kosovë dhe përreth saj, që nga mesjeta e tutje gjendej nyja e shumë e shumë shqetësimeve botërore, por edhe e dramave dhe fatkeqësive të mëdha njerëzore, të cilat kanë nxitur dhe ushqyer edhe luftërat e mëparshme, pikërisht pse aty është përvijuar ai kufiri që fillimisht ka ndarë kishën, pastaj edhe besime të ndryshme, për t’u kthyer kështu në një hapësirë të përhershme fërkimesh midis Perëndimit dhe Lindjes që, dashur a padashur, për qëllime të ndryshme, pretendime dhe synime të shumta, janë shndërruar në përplasje qytetërimesh, ndërsa më vonë në një luftë të ftohtë dhe ideologjike, ku kjo e fundit, edhe nëse ndodh që një ditë të humbë rëndësinë e dikurshme, megjithatë, në rrethana të reja të rirreshtimeve botërore - nga shkaku i interesave strategjike me rëndësi të veçantë si dhe gara e tyre - do ta mbajnë në një lojë të ashpër.

“Aty ku shkrydhen buajt, ndrydhen bretkosat dhe këtë duhet pasur parasysh gjithnjë“, kishte folur gjenerali me një shpotitje brengosëse.

Fjalëve të vjehrrit nuk ua kishte vënë gjithaq veshin, ngaqë ishte mësuar që prej tij, gjatë takimeve që kishin kur Aurora e merrte me vete në vilën e Bledit, të dëgjonte thujase vazhdimisht parashikime të zymta, saqë njëherë i kishte shkuar mendja se me theksimin e tyre kishte për qëllim t’ua pengonte lidhjen para se të kthehej në martesë, e nëse kjo nuk do t’i shkonte ndoresh, atëherë t’ua bënte me dije se ajo nuk mund të ishte e qetë, nga shkaku i vetëm se ishte diçka si mallkim a parandjenjë që e ndiqte, që e ngarkonte me gjithfarë paragjykimesh dhe, mbi të gjitha, e rëndonte me kërcënimin e urrejtjes shekullore që përherë kishte pamundësuar dashuritë, që aty merreshin të ndaluara dhe me sherre madje, ani pse kur thoshte këto, me të shpejtë përpiquej që, si komunist i orëve të para, i përbetuar në internacionalizëm të mirëfilltë dhe në frymën e tij, edhe më tutje të shfaqte përkushtim të sinqertë ndaj vëllazërim-bashkimit, për të cilin ishte agazhuar me mish e me shpirt, që edhe më tutje këtë nuk e merrte si parullë boshe, (përkundër dëshpërimit që i kishte ardhur nga zhvlerësimi që i ishte bërë nga ideologë fanatikë dhe aktivistë të tjerë, me ç’rast edhe dashuritë më të sinqerta shpallëshin si „martesa të përziera“, që gjoja i shërbenin komunizmit dhe si të tilla duhej përkahur që të jenë sa më të shpeshta dhe mundësisht sa më shumë në

shërbim të „krijimit të njeriut të ri socialist“, e të tjera si këto), por shpresonte se ajo duhej të mbetej një formulë qytetërimi e bashkëjetesës në rrethanat e një zhvillimi ekonomik të barabartë, ku do të hapeshin shtigjet e ardhmërisë, që për të të vendosej pa parulla ideologjike dhe në përputhje me ato që afrojnë dhe bashkojnë pa iu nënshtruar detyrimeve, sidomos atyre me natyrë „të vetëdijes socialiste“, të cilat, ndonëse me largimin zyrtar nga klishetë e realizmit socialist në art dhe në krijimtari në përgjithësi, dukshëm u ishte ngushtuar rruga, megjithatë hapësirën e tyre e gjenin te prirjet e hapura unitariste nga Beogradi, që bëheshin në emër të kinse mbrojtjes së shtetit të përbashkët nga „armiq klasorë dhe të jashtëm“, duke futur në këtë shportë të gjitha kërkesat për barazi, siç ishin ato të shpallura haptas sa e sa herë nga inteligjencia e saj, që kërkonte sa më shumë hapësirë barazie, por që ishin përkrahur edhe nga institucionet vendore, kërkesa këto që më vonë kishin gjetur vend edhe në demonstrata, protesta dhe veprimtari të tjera të shfaqura në fund të viteve gjashtëdhjetë dhe në pranverën e tetëdhjetenjëshit, të cilat, pak para se të vdiste, ai i kishte quajtur të drejta, madje të domosdoshme dhe të pashmangshme që të bëheshin, që shteti i përbashkët të mbrohej nga unitarizmi serb dhe nga përpjekjet e tij gjithnjë më të mëdha që ta mbizotëronte skenën politike të federatës për ta kthyer nën tutelën e vet dhe në një marionetë ruse në juglindje të kontinentit të vjetër, gjë që në prag të shpërthimit të luftës ato i kishte përkrahur edhe udhëheqja sllovene dhe kishte theksuar „se me to mund të mbrohej trashëgimia e luftës së përbashkët antifashiste dhe ngrehina e dalë prej saj“, ndërkohë që analitikët perëndimorë i kishin vlerësuar vendimtare, mospërmbyshja e të cilave do ta rrëzonte gjithë atë që kishte sjellë paqja e padrejtë e Versajës dhe bashkë me të edhe realitetet e krijuara prej saj, të përkrahura pastaj edhe në Jaltë dhe gjetiu, për të shkuar deri aty sa të thuhet se me qëndrimin ndaj kësaj krize provohej edhe rendi i ri botëror, sa të shkeleshin edhe konventat e deriatëhershme, mbi të cilat kishte qëndruar e drejta sovraane e shteteve për t’u mbrojtur nga shpërbërjet e brendshme, të inicuar nga kërkesat separatiste të pakicave, qoftë edhe me anën e përdorimit të forcës.

I kujtohej se dita e varrimit të gjeneralit besnik të Titos, të pensionuar pasi ishte fituar ajo beteja e Brionëve në ditën e gjashtë të qershorit të vitit një mijë e nëntëqind e gjashtëdhjetë e gjashtë, ndonëse përkonte me trembëdhjetëvjetorin e konferencës së Brionëve, dukej si një funeral, me ç’rast varrosej jo vetëm një personalitet i rëndësishëm që kishte marrë pjesë në atë betejën kundër Stalinit dhe më vonë kundër unitarizmit serb të Beogradit, me çka u ishte hapur udha reformave kushtetuse të federatës, të cilat do të kurorëzohen me atë të vitit njëmijë e nëntëqind e shtatëdhjetë e katër, kur tetë njësitë të saj (përfshirë këtu edhe Kosovën), do t’u jepet e drejta e subjektit të barabartë të federatës me konsensus të plotë - por varrosej edhe gjithë ajo që lidhej me paqen dhe shpresën te një ardhmëri tjetërfare, jashtë grindjeve dhe luftërave për mbizotërim, të cilën, si të përbashkët dhe të barabartë, pikërisht nga aty e sulmonte përhapja e përbindëshit plot urrejtje dhe me ngarkesa të së kaluarës mesjetare dhe shejtnive të saj, që ajo i shpallte si e drejtë historike - e të vdekurve, me të cilën luftohej e drejta etnike - jetësorja.

“Po vinë kohë të paqarta dhe të pasigurta për të gjithë, sepse po ngacmohen plagët e vjetra...” kishte thënë një bashkëluftëtar i gjeneralit sapo arkivoli i mbuluar me flamurin slloven dhe atë të partisë me dekorata të shumta përmbi, ku ishte edhe ajo e „heroit të popullit“, ishte lëshuar në varr dhe kishte pritur grumbujt e dheut që i ishin hedhur përmbi.

“Kërkohet të bëhet lesh arapi...“, ia kishte kthyer një tejtër, i cili nuk kishte qenë në gjendje të mbante lotët...

Fjalët për ngacmimin e plagës së vjetër dhe për lesh arapi, krahas paralajmërimit të kërcënimit që i kanosej gjithë asaj hapësire me futjen dhe përfshirjen në një vorbull të paqartë dhe tejet të rrezikshme, njëherazi e kishin bërë me dije se ishte dashuria e tyre ajo që më së pari do të prekej nga ky çrregullim, andaj, që ta kundërshtonte gjithë atë që më vonë e kishte quajtur „re të zezë“, kishte vlerësuar se vetëm martesë sa më shpejt me Aurorën - bile kjo të bëhej me betim demonstrativ të dashurisë, si diçka që nuk i duron, por as i lejon prishjet e

pandreqshme, veçmas ato që vinë nga urrejtja dhe çmendia e saj – do të ishte në gjendje t'u ndihmonte që edhe të papriturat më befasuese t'i merrnin si të pritshme dhe kështu t'u bënin ballë.

“Dashuria është ndreqje e përhershme“, i kishte thënë Aurorës çastin që ata ishin pajtuar që martesë të bëhej pas gjashtë muajsh, pra në javën e fundit të prillit të vitit të ardhshëm, me një ceremonial të përbashkët, që do të fillonte në Lubjanë dhe do të përfundonte në fillim të majit në qytetin e Erenikut.

“Do të jetë ky një manifestim i fuqishëm i dashurisë dhe kundër urrejtjes“, i kishte thënë ajo, ndërkohë që ai ia kishte kthyer se dashurisë i duhet vetëm përkushtimi i sinqertë, sepse vetëm ashtu mbrohet prej të tjerave, qofshin ato edhe sulme të jashtëzakonshme...

Por, ato që Aurora kishte thënë rreth përkushtimit të dashurisë, që të mbrohet nga të tjerat, (qofshin thashetheme a shpifje), jo vetëm që nuk kishin mjaftuar, po, si duket, kishin qenë të atilla sa asaj t'ia krijonin përshtypjen e njëfarë zbrapsjeje para tyre dhe kjo kishte ndodhur kur ceremoniali i martesës (njëfarë si mbrëmje shoqërore me një muzikë xhazi e përzier me solo kitarë nga një grup muzikor italian), i filluar në Lubjanë në javën e fundit të prillit, jo vetëm që nuk ishte vazhduar javën tjetër në qytetin e Erenikut, ashtu siç ishte paraparë prej tyre, por nuk ishte bërë as më vonë, siç shpresohet, e as kurrë më, sepse ishte vdekja e prituri e Titos ditën e katërt të majit, që një herë e kishte shtyrë, por edhe ishte pamundësuar fare nga ato që kishin pasuar, kur nuk do të vonojë dhe ai farë betimi i përzier sa me sinqeritet, sa me frikë, po edhe me hipokrizi të pashembullt „edhe pas Titos Tito“, që ishte dëgjuar gjatë ceremonialit të varrimit të tij në Beograd dhe aty-këtu edhe më pas, për t'u treguar si i paqëndrueshëm dhe madje si një mashtrim, prej të cilit duhet për t'u ndarë sa më shpejt, së pari nga një grup intelektualësh dhe klerikësh serbë, ishte kthyer në dilemën e hapur „çka pas Titos?“, e cila me të shpejtë ishte përhapur në gjithë vendin në mënyrë që pak më vonë, po prej serbëve, (ketë herë prej politikanëve të tubuar rreth thirrjes së përbashkët „për bashkimin e Serbisë“), në emër të gjoja korrigjimit të padrejtësive që u ishin bërë me Kushtetutën e një mijë e nëntëqind e shtatëdhjetë e katrës dhe qëndrime të tjera, që ishin quajtur „antiserbe“, ai të përjashtonte nga çfarëdo planifikimi të ardhmërisë dhe kjo madje të bëhej me thirrjen „kurrë më Tito!“, që diku kishte tingëlluar „kurrë më dashuri“, e diku „kurrë më barazi“ për të shkuar deri aty sa të kuptohej edhe si kërcënim i qartë: „luftë dashurisë“ dhe madje „luftë ardhmërisë“ që, si do të shihet më vonë, kjo thirrje kishte preokupuar mjaft shumë edhe „Shënimet e shkapërderdhura nga psikiatria“, ku ishte shfaqur herë si klithje e ashpër: „luftë e përhershme Kosovës“, e herë: “vdekje Kosovës“ dhe ngjashëm, por që atyre u ishte kundërvënë edhe thirrja „dashuri Kosovës“, siç ishte ajo e Aurorës, që të shumtën e herës kishte tingëlluar si një zë i mbetur në shkretëtirë...

Natyrisht se në rrethana të tilla gjithë shqetësim, kur ishte parë se çdo gjë merrte kahun e betimit të urrejtjes dhe ringjalljes së saj dhe kur kjo bëhej në frymën e errët të tamjanit ortodoks mesjetar, që jo rrallë i vishej edhe misionarizmi mbarëkristian, i ngjashëm me atë të kryqëzatave, Aurora kishte gjetur mbështetjen te betimi i dashurisë e kundër urrejtjes dhe përhapjes së saj, që, në njëfarë mënyre, si do të shihet nga zhvillimet e mëvonshme tepër tragjike, dashurisë jo vetëm që ia kishte marrë hapësirën e duhur, por sikur me anën e sprovës së vetëdëshmimit të vazhdueshëm, që i ishte dashur, e kishin kthyer në një thirrje të mundimshme gjithë psherëtimë, që nxirrej gjithnjë më shteruese, sa të linte përshtypjen se në atë fanitje i duhej mbrojtja me çdo kusht për ta shpëtuar nga më e keqja dhe nga përmasat e tmerrshme që kishte marrë dhe që, ndonëse dukej se dashuria po e humbte edhe betejën e fundit, do të përfundojnë me atë ndërhyrjen e perëndimorëve, megjithatë nuk do t'i mjaftojnë që t'i rikthente ato që kishte, nga shkak i vetëm se tmerrësisht i ishte shkatërruar foleja e ngritur bashkë me përfytyrimin e ardhmërisë, si diçka e domosdoshme që i duhet secili preokupim.

Por, që të ndodhte ajo ndërhyrja ajrore e perëndimorëve, kur më në fund edhe asaj i kishin humbur gjurmët në të, si shumë e shumë të tjerëve dhe - gjykuar prej atyre që ishin thënë në atë takimin e fundit në hotelin „Lido“ të Lubjanës rreth humbjes së ardhmërisë dhe zotimit të përbashkët që për hir të dashurisë të mbrohej kujtimi i së kaluares, si ngushëllim a çkado qoftë, sa të mos kthehej në mallkim - kjo edhe ishte pritur. Megjithatë, duhet thënë se Aurora - për vite të tëra, që nga shfaqja e memorandumit të akademikëve serbë të Beogradit dhe deri te gjakderdhja e Prishtinës e njëzet e tre marsit të vitit një mijë e nëntëqind e tetëdhjetë e nëntë, kur nëpër rrugët e kryeqytetit të Kosovës nga armata jugosllave ishin vrarë shumë të rinj, ndërkohë që pesë ditë më vonë në Beograd ishte kremtuar „kushtetuta e bashkimit“ solemnisht dhe me pjesëmarrjen e përfaqësuesve të Bashkimit Europian dhe të korit të lartë diplomatik ndërkombëtar - vazhdimisht kishte ngritur zërin kundër asaj që e kishte quajtur „vrasje e paralajmëruar e dashurisë“, që thoshte së „duhej ndalur para se të bëhej vonë“, e që në këtë përpëlitje të pandalshme kundër së keqes, thuajse nëpër të njëjtat rrugë kishte kaluar shkatërrimi i të përbashkëtes së tyre me atë të veçantën, që ishte quajtur humbje e ardhmërisë, që ata i kishte ndarë dhe bërë pikë e pesë dhe ua kishte krijuar bindjen absurde se përpara kishin vetëm të djeshmen, për të cilën ia vlente të luftohej deri në pikën e fundit, edhe pse ajo shfaqej si e humbur përgjithmonë, po që së paku ta kishin ndërgjegjen të pastër - se përkushtimi ndaj saj kishte qenë i sinqertë dhe fare njerëzor, që nuk i duhej pendimi, por një përkushtim i njëjtë, pa marrë parasysh ato që e pengojnë.

„E djeshmja mund të jetë edhe e nesërme, siç mund të jetë edhe e sotmja e nesërme dhe kështu me radhë“, i kujtohet t’i kishte thënë Aurora nga Gjeneva me rastin e një bisede të gjatë me telefon që e kishin bërë në orët e vona të natës disa ditë para se të merreshin vesh për atë takimin e tyre të fundit në „Lido“ të Lubjanës, kur ai më shumë se kurrë kishte ndier njëfarë malli për të, që më vonë do ta shpjegojë si ndjenjë të thellë që lidhet me dashurinë e pashueshme, pikërisht në rrethanat që ajo kërcënohet më së shumti dhe përpiqen ta pamundësojnë.

Me ato që ia kishte thënë në atë mënyrë ai e kishte pasur të qartë se ishte një dëshpërim i thellë që e kishte shtyrë t’i jepej të menduarit rreth përsëritjes së të njëjtës, por që ai ishte i bindur se ajo edhe ashtu shprehte besimin e patundshëm tek dashuria dhe fuqia e saj që i ushqen ata, të cilët druajnë për fatin e saj, përkundër faktit që tash tri vjet bën jetë thuajse të ndarë dhe mbase kështu atë e mbanin edhe më të paprekshme, si diçka që përkon me idealin (ajo në Gjenevë në kuadër të një mekanizmi humanitar të Organizatës së Kombeve të Bashkuara, ku merrej me logjistikën e përkujdesjes mentale ndaj të shpërngulurve nga Kosova në Zvicër, Austri dhe Gjermani, ndërsa ai në Agjencinë Ndërkombëtare për Hulumtime Strategjike në Vjenë, ku i ishte lënë në mbikëqyrje sektori i resurseve natyrore i Ballkanit Juglindor, me theks të veçantë në pasuritë nëntokësore të Kosovës, të Maqedonisë dhe të Shqipërisë Veriore, ndërsa Leoni, që prej dy vjetësh ndodhej në Shtetet e Bashkuara të Amerikës në kuadër të një programi amerikan për shkollimin e të huajve nga vendet e përfshira me luftë etnike, i ngarkuar me informatikën dhe pritej që së shpejti të vendoste për studimet në ndonjë nga universitetet e njohura amerikane).

I përballur me atë shkapërderdhje që gjithnjë më shumë e kishte munduar dhe sikur ia kishte krijuar bindjen se ajo do të ndiqte rrugën e fatkeqësisë së përgjithshme, që ishte në zhvillim e sipër dhe nga anash shihej sikur të ishte diçka që duhej të ndodhte, si diçka që madje ishte paraparë nga dikah dhe nuk kishte rrugë tjetër përpos asaj nëpër të cilën shkonte dhe të tjera si këto, kishte dashur t’i përgjigjej se, më në fund, e kishte të qartë se ishin përfshirë në një lojë tragjike, e cila sikur nuk kishte të ndalur, tekefundit ajo gjithëherë kishte qenë e tillë, por ata nuk kishin qenë në gjendje ta kuptonin, ose pse nuk kishin dashur ta besonin, ngaqë kishin bindjen se ishte fuqia e dashurisë ajo që mund t’u bënte ballë të gjitha ndërkëmbjeve dhe pengesave të tjera mbi të cilat ngrihej besimi i tyre në të dhe në fitoren e saj, që me siguri se atë do ta dëshpëronte edhe më tepër (për këtë nuk kishte nevojë fare në ato rrethana kur edhe ashtu ngado rëndonte pesha e humbjes së pashmangshme), por kishte hequr

dorë. Së pari - pse besonte se dashuria nuk u ishte mundur, përkundrazi, ajo kishte fituar, përkundër fuqisë së urrejtjes që ishte në shpërthim e sipër dhe rrëronte çdo gjë në saje të përmasave të mëdha që kishte, të cilat kishin arritur edhe përmasat e krimeve të hapura kundër njerëzimit. Dhe, së dyti - pse druante që po t'ia fillonte të fliste për lojën dhe lojërat, për ato që shiheshin dhe nuk shiheshin, atëherë mund të nxirrte edhe ca prej atyre që nuk i lejohej t'i thoshte, (së paku jo nëpërmjet një bisede me telefon, që s'do mend se përgjohej), që edhe po t'i thoshte, do t'i duhej shumë e shumë kohë t'i arsyetonte se ç'ishte ajo lojë, në të cilën ishin përfshirë dhe cilat ishin përmasat e lojërave të tjera, në të cilat ndodhej edhe ajo loja e tyre, e të tjera, e të tjera si këto, që, si do të shihet më vonë do t'i kthehen në pjesë të asaj përndjekjeje mendore, që do t'ia sillte atë errësimin e kokës, në të cilin kishte sharruar dhe me të cilin ishte ballafaquar gjatë atyre gjashtë vjetëve, njëmbëdhjetë muajve dhe gjashtëmbëdhjetë ditëve në Marbek për ta ndjekur deri në mëngjesin e asaj dite me diell, kur motra Lyner e kishte bërë me dije se duhej ta bënte vetëm atë udhëtimin me tren prej trembëdhjetë minutash deri në Bjorn, dhe pasi që zonjës Sorensën t'ia thoshte ato fjalët rreth zogjve, cicërimës së tyre dhe fluturimit në natyrë të lirë, do të vendoste për cakun e ardhshëm, nëse do të ishte në gjendje ta shihte fare, me çka pesha e dilemave jo vetëm që nuk do t'ia lejonte këtë, por do të ndikonte që ikja dhe mbyllja e përhershme me to në kokë, në kërkim të shpjegimeve, në dukje të pashpjegueshme, t'i kthehej në një peng të përhershëm mendjeje dhe shpirti.

Kur i shkoi mendja te loja, që atëbotë kishte dashur t'ia bënte me dije Aurorës kur ajo ia kishte thënë ato fjalët rreth së djeshmes që mund të ishte edhe e nesërme dhe ndryshe-ndryshe, seç i piku që përfundimisht të hiqte dorë nga qëndrimi i mëtejshëm në atë vendpushim të qetë me atë tavolinën me dru të mështeknës së bardhë në të, që i kishte dalë befaz përpara kur kishte vendosur ta merrte në këmbë rrugën për në Bjorn.

„Sa më larg lojërave, që nuk kanë fund...Sa më larg tyre...“, deshi të çirrej me sa zë që kishte, por ishte fletorja e shënimeve që i rrinte përpara e hapur dhe sikur e bënte me dije se ato që i ishin vijëzuar gjatë atij pushimi të shkurtër, kur kishte përfytyruar atë fushën e shahut, nuk kishin qenë tjetër vetëmse pjesë e atyre shkëputjeve që i kishte nga leximi i shënimeve, ose rithënia e tyre, krejt një, nëpër të cilën kishte kaluar dhe ato e kishin bartur në atë që mund të quhej edhe pjesë e betimit për ruajtjen e së djeshmes, pikërisht ashtu siç ishin marrë vesh bashkërisht gjatë takimit të fundit në „Lido“ të Lubjanës, të mbajtur të nesërmen e nënshkrimit të marrëveshjeve të njëanshme të Rambujesë në Paris, të cilat, ishte më se e qartë se ashtu si ishin shfaqur dhe si ishin trajtuar gjatë atyre bisedimeve me dyer të mbyllura nëpër skutat e asaj kështjelle të errët, do t'i paraprijnë asaj ndërhyrjeje ajrore, me të cilën ai e dinte se njëherë e përgjithmonë merrte fund iluzioni me të cilin ishin ushqyer dhe me të cilin kishin jetuar sikur të kalonin nëpër një ëndërr të përsëritshme, por që hapeshin çështje të tjera, që atë, e cila dukej si shkëputje e rastësishme a çkado qoftë tjetër, duhej vendosur në vendin e vet.

IV

Ecja e qetë në drejtim të Bjornit, e cila pas asaj ndaljeje i ngjau të ishte pjesë e një zvarritjeje të përhershme nëpër atë askundjen e ndokundjes, edhe pse i kishte lënë nëpër kokë pjesëza të atyre që i shfaqeshin si mbetje e kalimit vetëtimthi nëpër shënimet e shkapërderdhura të fletores që mbante nën sqetull e që edhe më tutje vazhdonte ta shtrëngonte, nuk e kishte liruar nga përshtypja se ai udhëtim, pa marrë parasysh sa do të zgjaste, duhej ta shpiente te zonja Sorensën, së cilës duhej t'ia thoshte ato fjalët për zogjtë, cicërimën e tyre dhe fluturimin në natyrë të lirë, me çka hapej edhe çështja e caktimit të ardhshëm, nëse ai do t'i përvijojë fare.

Në po atë trandje, sesi shikimi, thuajse vetëvetiu, ia zuri rrezet e një dielli të fortë që i shkaktuan njëfarë djegieje dhe kjo ia ktheu të menduarit për kohën që i bëhej se atë ditë ecte sikur të ishte me shkëputje, njëjtë me atë përfitim të njollave bardhë-zi, që i silleshin nëpër

kokë në përputhje me lojën e dritës dhe nga çasti në çast paksa ia daravitën atë errësimin e thellë, në të cilin ishte përfshirë që nga dita e gjashtëmbëdhjetë e atij prilli para gjashtë vjetësh, njëmbëdhjetë muajsh dhe gjashtëmbëdhjetë ditësh, kur në atë gjendjen e shterimit shpirtëror e kishin nxjerrë nga Bllaca dhe pas një ngarendjeje thuajse të pafund nëpër një mjegullim me autoambulancën me një kryq të kuq tejet të madh, kishte përfunduar në aeroplanin e Bundesverit gjerman nga Shkupi për në Malme, fluturimi i të cilit kishte vazhduar edhe për disa kohë nëpër qiellin blu skandinav për të zbritur në aeroportin e vogël në afërsi të Marbekut, nga e kishin dërguar dhe vendosur në pjesën e skajshme të ndërtesës së Donacionit Mbretëror për Krijuesit dhe Hulumtuesit, që më vonë kishte marrë vesh se ajo dhoma e bardhë dhe e qetë me shikim nga pylli, si dhe laboratorit i hulumtimeve gjeologjiko-matematikore ngjitur me të, ku kishte kaluar pjesën më të madhe të kohës, rëndom i shoqëruar nga motra Lyner dhe zonja Sorensën, kishin qenë pjesë e veçantë e qendrës psikiatrike për të traumatizuarit nga luftërat e fundit nga e kishin burimin edhe ato shkrimet e asaj fletoreje me mbishkrimin „Shënime të shkapërderdhura nga psikiatria“, që atë ditë, bashkë me të tjerat, ia kishte dhënë motra Lyner, me sugjerimin se duhej t'i mbante parasysh si diçka të veçanta që ndonjëherë mund t'i duheshin.

Po, ç'kishte qenë në të vërtetë Bllaca dhe pse kishte përfunduar në të, nga e cila pastaj e kishin nxjerrë në një gjendje shterimi të madh shpirtëror, që i ishte kthyer në një lloj amnezie, në të cilën i kishin sharruar ato që kishte përjetuar aty, por edhe një pjesë tjetër e atyre që i kishin paraprirë gjithë atij zhvillimi tragjik, në të cilin ishin përfshirë prej vitesh kur edhe në takimin e tyre të fundit në „Lido“ të Lubjanës, të mbajtur të nesërmen e nënshkrimit të njëanshëm në Paris të atyre që ishin quajtur marrëveshje të Rabujesë, bashkërisht kishin arritur në përfundimin se e kishin humbur ardhmërinë, por që megjithatë ishin marrë vesh se duhej bërë çmos që të ruanin kujtimin e së djeshmes dhe kjo të bëhej me betimin e dashurisë dhe kundër urrejtjes dhe së keqes së saj, e cila ishte kthyer në një furi vrastare sa të merrte përmasat e krimeve të hapura kundër njerëzimit?...

Kjo njollë e zezë e madhe që i kishte mbetur në kokë bashkë me mjegullimin e të tjerave, me të cilat ishte pëpëlitur pareshtur gjatë atyre gjashtë vjetëve, njëmbëdhjetë muajve dhe gjashtëmbëdhjetë ditëve, pra gjithë ajo barrë që e kishte rënduar pa qenë në gjendje t'ia qartësonte përmasat dhe veprimin, ato çaste të shalakatjes së lehtë nëpër atë rrugën me zhavorr të trashë, nëpër të cilën kalonte, sërish zuri ta shqetësonte furishëm, por tash si një shpërthim i brendshëm që kërkonte të hidhte përjashtë peshën e një ndrydhjeje të papërballueshme, edhe pse druante se ajo si shqetësim i jashtëzakonshëm do t'i mbetej e njëjtë me atë ngrirjen që e kishte që nga çasti kur në ekranin televiziv kishte përcjellë skenat e trishtueshme të saj dhe në botë kishin shpalosur kujtimin e hidhur të kampeve të përqendrimit nga Lufta e Dytë Botërore, kur krye më vete kishte vendosur të merrte aeroplanin e parë nga Vjena për të arritur në Shkup dhe pas dy orësh fluturimi, që i ishte dukur kohë e pasosshme dhe në atë hallakatje ia kishte dalë çuditërisht ta mundte rrëmujën që e kishte përcjellë nga aeroporti i Shkupit për në Bllacë, ku kishte kaluar kordonët policorë, ato të humanitarëve të ndryshëm dhe më në fund të forcave të NATO-s, për t'u futur aty ku pamja e ekraneve televizive i ishte kthyer në një realitet tepër të trishtë, në të cilin sikur kishte mbetur përgjithmonë bashkë me atë që e kishte marrë për nënçmim dhe zhvlerësim të pashembullt njerëzor, por që e gjitha, në kokën e tij shpejt e shpejt ishte sjellë brendapërbrenda një errësimi dhe kishte sharruar në një paqartësi të thellë, sikur të ishte ta mbronte edhe më tutje nga krahura e saj dhe fatkeqësi të tjera, për të cilat nuk kishte përgjigje...?

Përpëlitja me këtë shqetësim, krahas atyre që herë pas here i përftonin në kokë (si përjetime transedente, por edhe sulme të çuditshme, që më vonë kishte kuptuar se kishin qenë të ngjashme me sulme epileptike dhe nëpër të i derdheshin gjithfarë përfytyrimesh të shkëputura të atyre nëpër të cilat kishte kaluar, pa mundësin e qartësimit të tyre), sikur ia mori forcën dhe hetoi se ishte ndalur dhe kjo kishte ndodhur skaj një druri gërmuq me shumë degë të shtrira teposhtë, hija e të cilit tashmë i kishte dalë përpara dhe po e mbronte nga rrezet e

diellit të fortë, që mendja ia tha se kishin arritur kulmin dhe bënte me dije se dita ishte në mesin e saj dhe më tutje pritej që ajo të shkonte drejt sosjes.

Në atë ndalje, sesi koka prapë po ia bluante pamjet e ngrira të Bllacës, por ato edhe më tutje i mbeteshin të njëjta dhe me atë shkëputjen e përhershme, që i kthente brendapërbrenda errësimit të thellë, edhe atëherë kur dukeshin se për pak, si përfitime të lehta dhe të ngjashme mund të liroheshin prej tij, e që mendja i thoshte se njësoj e kishin përcjellë gjatë atyre gjashtë vjetëve, njëmbëdhjetë muajve dhe gjashtëmbëdhjetë ditëve dhe bashkë me atë mbyllje i kishin mbetur edhe shumë nga kujtimet për Aurorën dhe për Leonin dhe për çdo gjë tjetër që kishte pasur në jetë, prej të cilave ishte shkëputur dhunshëm, ndonëse e dinte se e gjitha lidhej me atë rrënimin që Aurora e quante betim i urrejtjes kundër dashurisë dhe të tjerat si këto, por pa e pasur të qartë si kishte ndodhur kjo.

Ajri i freskët dhe ndjenja se tashmë ajo ditë vendimtare nëpër të cilën po kalonte dhe kishte filluar me përshëndetjen me motrën Lyner, kur e kishte përcjellë dhe, pasi ia kishte dhënë me vete ato që i duheshin gjatë udhëtimit (ushqimet, dokumentet, si dhe atë fletoren me shënime të ndryshme dhe i kishte thënë se mund t'i duheshin ndonjëherë), e kishte bërë me dije se e priste edhe zonja Sorensën, me ç'rast do t'i thuheshin ato fjalët për zogjtë, cicërimën e tyre dhe fluturimin në natyrë të lirë, të cilave ajo do t'u gëzohej, e pastaj të vendoste për cakun e udhëtimit të mëtejshëm, po qe se këtë do të ishte në gjendje ta përcaktonte, pra ajo ditë e veçantë, që nuk kishte pse të mos ishte e tillë, doemos se duhej shfrytëzuar për atë rikthimin tek vetvetja dhe për t'iu afruar brendësisë së saj, që sadopak të dilte nga mbërthimi i atij errësimi të thellë, në të cilin përpëlitej që gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë në mënyrë që të jetë në gjendje të shohë cakun dhe të vendosë për të, nëse ai vërtet shfaqej i mundshëm.

Derisa shpaloste këtë mendim, hetoi se ishte ulur skaj atij drurit gërmuq me degë të shtrira, të cilat i rrinin para sikur të ishin që ta mbronin nga jashtësia dhe nga gjëra të tjera të padëshiruara, që do të mund t'ia pengonin atë rikthim a rilidhjen me vetveten, së cilës ndoshta patjetër i është dashur ai udhëtim vetëm dhe ajo ditë me diell vezullues, që të nxirrte në pah ato që duhej të liroheshin nga mbërthimi i mbylljeve dhe përfshirja e errësimit të thellë...?

Kjo mbase edhe më shumë ia nxiti përkushtimin që të ndiqte kahun e qartësisë, ku pas pak, nga ato që po i hidheshin përpara si pipëtim dhe fëshfërima sikur i ushqej njëfarë hamendjeje rreth asaj se Bllaca nuk kishte qenë vetëm hyrje-dalje e thjeshtë, (në njërën anë me gjëmë të papërmbajtshme dhe në tjetrën anë me atë shterimin shpirtëror), por shumë e më shumë se kaq, një përjetim i rëndë, që dhunshëm ia kishte ndryshuar jetën, jo vetëm atij, por të gjithë atyre që kishin kaluar nëpër të, që mund të thuhet se njëlloj i kishte qëlluar edhe ata që nuk kishin kaluar nëpër të, po pa marrë parasysh se ku gjendeshin, ndoshta edhe më rëndë e kishin përjetuar, nga shkaku se kishte brejtje të ndërgjegjes për ndodhjen e saj, pa qenë në gjendje që me asgjë të pengohej, përkundër shenjave të një nënçmimi të tillë të pashembullt, nëpër të cilin ishte kaluar dhe të dhunës që do ta shoqëronte, siç ishin paralajmëruar që më parë dhe ishte paraparë që t'i përfshinte të gjithë njësoj dhe po ashtu t'i qëllonte njësoj sa të krijohej përshtypja e një zhvlerësimi të përgjithshëm dhe të përbashkët që do të shtrihej në të gjitha anët për të mbetur si vulë e përhershme shpirti, pa marrë parasysh si do të përjetohej dhe si do të manifestohej...?

Të menduarit për vulën e përhershme të shpirtit si ndëshkim apo çkado qoftë tjetër, që ishte paraparë të përfshinte njësoj të gjithë, pa marrë parasysh ku gjendeshin dhe si e shihnin atë zhvillim, i ulur nën degët e drurit gërmuq dhe të hijes së tij domethënëse, hetoi se si çuditërisht po e lidhte me diçka që sikur i dukej e njohur, që nga dikush i ishte thënë, e që nuk vonoi dhe përftimi i saj e ballafaqoi me një si ankesë të Aurorës rreth mungesës së dashurisë, nga anashkalimi i saj a diçka tjetër, po ku mund të thuhet se ndërhynte edhe ajo çështja e teprisë së urrejtjes, e cila në ato rrethana të shpërputhjeve kishte gjetur mundësinë dhe hapësirë të përhapte të keqen dhe prapësi të tjera, që megjithatë, krahasuar me ato që kishin ndodhur – pra me peshën e së ligës, e cila kishte marrë përmasat e krimeve të rënda kundër

njerëzimit - iu duken si anashkalim i asaj që kishte qenë pjesë e një vrasjeje të paralajmëruar ngaherë, së cilës iluzioni i dashurisë dhe besimi tek ajo, jo vetëm që nuk ia kishte ndalur turrin, po përkundrazi, me ato që thuheshin për të dhe si arsyetohej, pra me moralizime të tilla ku ndërli dhej shpresa, pastaj pritja dhe madje durimi si diçka që kinse të keqen e zbut nga zbrazja e saj e papërmbajtshme dhe bile bën t'i kthehej vetvetes dhe prej saj edhe të mund të ikej përgjithmonë, e të tjera, e të tjera filozofime dëshpëruese, të cilat sikur kishin kaluar në thashetheme të rëndomta, asaj i ishte lehtësuar puna, veçmas kur ishte parë dhe ishte krijuar bindja se fatkeqësia që i kishte gjetur s'ishte veçse një fat i pashmangshëm, të cilit duhej nënshtruar dhe assesi ndryshe.

„E keqja nuk shmanget me betimin kundër urrejtjes dhe për dashurinë, por me veprime të drejtpërdrejta kundër saj, me ç'rast nuk përjashtohet asnjë mjet, pa marrë parasysh çmimin“, i kishte rënë ndërmend që i kishte thënë Aurorës kur ajo, gjatë një bisede tjetër me telefon nga ato të përditshmet që i bënin në orët e vona të natës, ia kishte bërë të ditur se brenda dy javësh, me detyrën që kishte marrë nga Misioni i Organizatës së Kombeve të Bashkuara në Gjenevë për çështje humanitare, do të shkonte në Maqedoni të përkujdesej për refugjatët dhe viktimat e luftës, të cilat, krahas Shqipërisë, ku ishin të shumtët, pandalshëm derdheshin në atë vend dhe pritej që fluksi i tyre të jetë edhe më i madh sapo të fillonte ndërhyrja ajrore e NATO-s, që tashmë dihej se do të ndodhte dhe ishte vetëm çështje dite, të shumtën e një jave, kur kodi i paraparë i urdhrat të sulmit do të kalonte nga Brukseli te shtabi ushtarak në Mesdhe, pra në duar të gjeneralëve, të cilët ishin përgjegjës për udhëheqjen e ndërhyrjes në përputhje me atë kod, që megjithatë nëpër qarqe të ndryshme kishin filluar t'i bëheshin vërejtjet e para se shfaqej pa vendosmërinë e veprimit ushtarak dhe pa qartësi politike, të cilën duhej ta kishte një veprim i tillë, ndër të parët e asaj natyre, pra që çështjet i linte të hapura, të cilat një ditë mund të kthenin tek e njëjta.

„A nuk është ndërhyrja nga qielli pjesë e asaj që i kundërvihet çmendisë së urrejtjes, që do të thotë veprim në mbrojtje të dashurisë“, iu kujtua se ia kishte kthyer, gjithnjë duke ngritur zërin bukur shumë kur shqiptonte fjalën ndërhyrje nga qielli, përdorimi zyrtar i së cilës ishte ndërhyrje ajrore, sikur t'i fliste për diçka që lidhej me një vendim që vinte nga një fole perëndish dhe jo nga kjo botë e ngatërruar me shumë e shumë ndërthurje, nëpër të cilat me kalimin e kohës kurthohej...

„Nuk është e thënë që ndërhyrja nga ajri, edhe nëse bëhet ashtu si parashihet, me çdo kusht ta shpëtojë dashurinë dhe ta mundë urrejtjen dhe çmendinë e saj... Këtë duhet pasur parasysh, veçmas kur asaj i përshkruhen qëllime humanitare, të cilat lidhen me mëshirën dhe shpëtimtarin, por jo edhe me angazhime të tjera, me të cilat flaket përfundimisht e keqja...“, iu kujtua se si i kishte thënë gjithë mëdyshje dhe me përshtypjen se ka shumë çështje, të cilave u duhet shpjegimi i dashurisë dhe i urrejtjes, por që në të vërtetë ato paraqesin diçka tjetër, që nuk duhej krahasuar me atë që ka të bëjë me lidhjet njerëzore dhe afritë e tyre – që, edhe pse nuk ia kishte thënë fjalën interes, e as strategji po as veprimet e tjera anësore që u shkojnë lojërave politike dhe atyre diplomatike, që nuk kanë fund dhe gjejnë vend kudo, madje edhe aty ku duket se nuk kanë se çfarë kërkojnë - kishte dashur t'ia bënte me dije se në atë që ajo e shihnte si sulm ndaj dashurisë, betim i urrejtjes kundër dashurisë, e ndryshe-ndryshe, pothuajse shumëçka ndiqte kahun e tyre që, po të shihej mirë e mirë në përputhje me zhvillimet që sillnin ndryshimin e realiteteve dhe madje ato i detyronin, atëherë ato mund të shfaqeshin edhe si pjesë e një qëllimi të caktuar, të cilit i ishte dashur shkaku, por edhe pasoja që të vinte deri aty sa të arsyetohej edhe ndërhyrja dhe veprime të tjera që i shkonin, por edhe që i duheshin.

„Sikur flet me gjuhën e politikës më bizare. Këtë nuk ma kishte marrë mendja kurrë“, iu kujtua se si i kishte thënë ajo.

„Flas me gjuhën e arsyes së thjeshtë, së cilës nuk mund t'i iket...“

„Dashuria është ndjenjë e pashueshme dhe e pamposhtur, e jo matje-çmatje sipas nevojës dhe rastit...“

„Edhe arsyeja është e pakapërcyeshme...”

„Mbase, e kanë fajin numrat dhe ato matje-çmatjet e përhershme me të cilat merresh dhe nuk sheh tjetër?...Ato të kanë zhveshur nga ndjenjat...Duket se ilet i tyre të ka zënë që moti...”

I ra ndërmend se si kishte dashur t’i përgjigjej se asgjë nuk ia kishte prekur dashurinë që kishte për të e as zjarrin e saj që sa vinte e i shtoej, por kur kishte dashur t’ia shpjegonte këtë, duke i thënë se ishte koha që dashuria e tyre të shihej e ndarë nga filozofimi për dashurinë, së cilës asaj i kishte kaluar në moto për çfarëdo të menduari, sa edhe ato që ndodhnin në atë luftë dhe të tjerat t’i shihte dhe t’i vlerësonte vetëm me anën e përmasave të saj në raport me urrejtjen dhe të keqen, e të tjera si këto - që me siguri se nuk do ta kishte të lehtë t’ia arsyetonte - kishte hetuar heshtjen e kufjes në dorë, të cilën e kishte mbajtur ashtu edhe një copë herë sikur të përçonte ato dridhmat e fundit të atij shqetësimi që i kishte lënë ajo bisedë, e cila nuk do të përsëritej më.

Kësaj i kishte druajtur më së shumti dhe mbase pikërisht kishte qenë shfaqja e asaj hamendje, që duhej ta nxirrte, qoftë edhe rreth e rrotull, e cila ndarjen e tyre (ai në Vjenë e ajo në Gjenevë), e kishte bërë edhe më të pashmangshme, së cilës pastaj i ishte dashur një tronditje e jashtëzakonshme, siç ishte ndërhyrja ajrore e NATO-s, që atë ta lironte nga iluzionet dhe ta kthente te realitetet tragjike, pra te Bllaca dhe përjetimi i saj - ku në atë errësimin që i ishte shfaqur dhe në të cilin kishte sharruar për ata gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë, edhe i kishte mbetur ajo nyja e qartësimit të saj, si diçka që megjithatë një ditë duhej të zgjidhej. Dhe, po qe se kjo nuk do të ndodhte - ngaqë ishte mallkimi i saj, si ndëshkim a çkado qoftë tjetër, që duhej t’i mbante gjithnjë në atë gjendje - fajin duhej kërkuar tek vetja e vet.

Me përpëlitjen e mallkimit të mbetur nga diçka dhe jehonën e atyre që i dukej se i kishte nga një bisedë me Aurorën - që kishte bindjen se, meqë nuk e kishte në kujtesë, ajo me gjasë mund të kishte qenë vetëm pjesë e ndonjë përfytyrimi të shkapërderdhur dhe asgjë tjetër, që i shfaqej si ngacmim nga pamundësia që ta shpërthente atë terrimin e mendjes, në të cilin kishte sharruar dhe të tjerat që e pengonin ta kalonte atë pengesë - ashtu i strukur nën hijen e drurit germuq, hetoi se përpara kishte fletoren me „Shënime të shkapërderdhura nga psikiatria“, e cila i rrinte hapur diku nga mesi dhe për habi pa se në atë faqe ishin të shkruara pikërisht ato që pak më parë i bëhej se i kishin kaluar ashtu nëpër kokë për t’ia shtuar edhe më shumë hamendjet që kishte në rrethanat e atij që e quante errësim të thellë, si të krijuar me qëllim nga dikush, në të cilin ishte zhytur që nga koha e nxjerrjes nga Bllaca e deri në mëngjesin e asaj dite, por që disi i ishte kundërshtuar, qoftë edhe në një mënyrë të veçantë, fare të pavënëre, dhe se kjo mund të merrej për të tillë me ato që motra Lyner ia kishte thënë rreth atij udhëtimi fare të paparaparë, që atë ditë me diell duhej ta bënte vetëm me tren prej tremëdhjetë minutash nga Marbeku deri në Bjorn, ku duhej ta takonte zonjën Sorensën dhe në ndarje t’ia thoshte ato fjalët për zogjtë, cicërimën e tyre dhe fluturimin në natyrë të lirë dhe pastaj të vendoste për cakun e udhëtimit, nëse do ta kishte fare.

Madje, në fund të asaj bisede, që gjatë leximit kalimthi e kishte rikthyer në kokë sikur ta përfolte, ishte edhe një tjetër çështje e hapur „*Pse Dardania është interes strategjik i një rëndësie botërore, që nga antika e deri në ditët tona dhe i tillë do të mbetet edhe më tutje?*“, i shoqëruar me shumë e shumë shifra, me shumë e shumë statistika dhe llogaritje të tjera ndër më të hollësishmet, që pothuajse përcillnin secilën fjali që, siç do të shihet më vonë, jo vetëm që nuk do t’i ndahej, por ai do ta kthente te perceptimi se prekja e disa të vërtetave, qofshin ato vetëm të shpaluara jashtë qëllimeve të caktuara, paraqet më shumë se një mallkim që kthehet në fatkeqësi të përhershme...?

Një copë herë shikoi fletoren me fletët e hapura dhe sa më shumë që ngulte shikimin aq më shumë krijonte dyshimin në ishin ato pjesë të ndonjë zbrazjeje të

jashtëzakonshme, vetëtima të përkohshme e të ngjashme, që ia sajonte mendja nga ai terrimi i thellë në të cilin kishte sharruar që nga koha e Bllacës dhe që hidheshin ashtu të shkëputura që t'ia krijonin atë rilidhjen me vetveten, që të mos e humbte shpresën se kishte mbetur përgjithmonë në kthetrat e atij mbërthimi apo e gjithë kjo vërtet ishte pjesë e atyre që mendja në atë gjendjen e shterimit shpirtëror, por edhe të ndonjë amnezie a çrregullimi tjetër, ia kishte shpikur herë pas here si përçart (gjatë atyre trazimeve transedente dhe sulmeve të kohëpaskohshme, që më vonë do të marrë vesh se kishin qenë epileptike) dhe ai mund t'i kishte përfolur a rrëfyer, krejt një, dhe ato pastaj për ata gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë me përkushtim të madh ishin mbledhur, ose shënuar nga motra Lyner dhe zonja Sorensën, të cilat atë ditë ia kishin dhënë qëllimisht për ta ngacmuar dhe këtë e kishin vlerësuar si të mundshme pikërisht nga përvoja e gjatë që kishin me ata që vuajnë nga sëmundja e harresës dhe thyerje të tjera të rënda shpirtërore të kthyer në trauma, por mund ta kishin edhe nga udhëzime të tjera, të cilat u kishin ardhur nga ndonjë qendër testi - kur shkrimet dhe ato që kishte thënë gjatë bisedave me to (bashkë me ato përçapjet gjithfare gjatë zhytjeve transedente dhe sulmeve epileptike) prej tyre ishin shënuar me përpikëri - ishin cilësuar si të mjaftueshme dhe shpresëdhënëse për lidhjen e kujtesës, qoftë edhe me shkëputje e zbrazëtira të tjera, dhe se për këtë rasti më i mirë do të ishte shfrytëzimi i asaj dite me diell, kur motra Lyner, fare papritmas, i kishte thënë se rrugën e rëndomtë nga Marbeku deri në Bjorn, që me trenin e gjelbër zgjaste trembëdhjetë minuta, duhej ta bënte vetëm për vetëm dhe së andejmi, pasi të takohej me zonjën Sorensën dhe t'ia thoshte ato fjalët për zogjtë, cicërimën dhe fluturimin e tyre në natyrë të lirë, të vendoste për cakun e ardhshëm të udhëtimit, nëse për të do të kishte nevojë fare.

Të menduarit se me anën e këtyre shënimeve të kësaj fletoreje do t'i kthehej vetvetes, ose një pjesë të saj, i solli dridhma shqetësuese, të ngjashme me ato që i vinin nga mbërthimi i atyre që i mbeteshin në terrimin e thellë dhe përpikëj pareshtur dhe me mundime të pandalshme disi t'u afrohej që t'ua gjente fillin.

Kjo, mbase, bëri që për pak çaste fletoren me ato shënime të shkapërderdhura nga psikiatria ta shikonte me njëfarë dyshimi gjithë ftohtësi, që nuk ishte tjetër veçse pjesë e atij ngatërrimi që ta mbante edhe më tutje në hapësirën e atij labirinti të madh, nëpër të cilin sillej dhe mendonte se e kishte fat...?

Me këtë hamendje, e cila po i kthehej në drojë, edhe më tutje shikoi fletoren dhe deshi ta mbyllte nga frika se mund të ballafaqohej me një tjetër mashtrim që përfundimisht do ta davariste në atë terrimin e thellë në të cilin, nga një ngulitje e shkëputur që kush e di si i kishte mbetur në kokë, sikur edhe më tutje i bëhej me dije se aty ishte zhytur pse e kishte humbur ardhmërinë, por pa ditur gjithaq për të tjerat, siç ishte e kaluara, bile edhe e tanishmja, të cilat i shfaqeshin me ndërprerje dhe shkëputje të papërballueshme, të ngjashme me atë përjetimin e ndodhjes jashtë kohës.

Mbase, edhe më tutje do të mbetej me peshën e këtyre hamendjeve në kokë - edhe pse e mbante njëfarë lloj bindjeje se brenda asaj dite çdo gjë duhej qartësuar dhe medoemos që do të qartësohej, pa marrë parasysh atë që do të dalë prej saj dhe ngjashëm - po mos të hetonte se ishte një puhizë që i erdhi nga diku dhe lëvizja e saj nisi t'ia lëkundë fletët fletore dhe t'ia shpalonte nga njëra anë në tjetrën, ku i bëhej se e njihte dorëshkrimin e vet me atë rrasjen e shkronjave nga e djatha (që e kishte nga shkrimi me dorën e majtë), por po ashtu i dukej se aty i ndërhynte edhe rreshta të tërë me dorëshkrime të huaja, të cilëve u ndryshonte edhe ngjyra (herë e kuqe, herë e kaltër e mbyllët - krahasuar me atë të veten që gjithnjë shfaqej e zezë), të cilat, edhe si sqarime, plotësime a diçka tjetër, (që më vonë do ta marrë vesh se ishin nga motra Lyner dhe zonja Sorensën), dukej se ndërthureshin pandërprerë me tërësinë.

Kështu, nga ai shpalim i lehtë i fletëve që vinte nga puhiza, nga një ndërhyrje prej disa rreshtash të shkruar me ngjyrë të kuqe, që i ranë në sy, hetoi se ato që i ishin përvijuar nëpër kokë, që në fillim - pra kur hamendej që atë udhëtimin nga Marbeku deri në Bjorn, që do të zgjaste gjithsej trembëdhjetë minuta, ta bënte me tren, ose në këmbë dhe kur pas pak kishte

vendosur për këtë mënyrën e fundit të udhëtimit dhe në atë nisje, krahas përfytyrimit të barakave të pjesës së poshtme me refugjatë, që gjithherë i ishin dukur si mbetje e qëllimshme e Bllacës dhe e ndodhjes së saj andej dhe kudo – kokën ia kishin përshkuar edhe ato tablo që lidheshin me shfaqjen e atyre shqetësimeve të para (demonstratat e studentëve në Prishtinë në atë fillimin e viteve tetëdhjetë me kërkesat për barazi, për Kosovën Republikë dhe me lloj-lloj të tjerash që do t’u vishen nga të katër anët, ku kishte edhe thirrje për stalinizëm, irredentizëm, kundërrevolucion dhe ç’nuk kishte...çmos sa nuk i ha as mendja e shëndeshë), të cilat, megjithatë, Aurora i kishte cilësuar kryekreje si „thirrje për dashurinë“, por që nga Beogradi u ishte dhënë kundërpërgjigjja brutale e betimit të urrejtjes, që më vonë, apeli i asaj çmendie të hapur ishte kthyer në një murtajë të tmerrshme, e cila me kalimin e kohës do të merrte përmasat e krimeve të rënda kundër njerëzimit të përcjella me një propagandë shfrenuese, që pretendonin ta bënë të vërtetë - pra të gjitha ndodheshin aty të shkruara me ngjyrë të kuqe „si shpjegime“, që lidheshin me atë që aty thuhej dhe theksohej „se i kishin paraprirë dhe më vonë kishin sjellë Bllacën...“

„Shpjegimi“ me ngjyrën e kuqe, që thuhej se u kishte paraprirë atyre që kishin sjellë Bllacën - ku hetoi se ishin edhe ato që dikur, si vërejtje a paralajmërime ia kishte thënë edhe i vjehri, gjenerali Vajgël, një bashkëluftëtar i Titos kundër Stalinit dhe ithtar i mbajtjes së Plenumit të Brionëve, bashkë me të tjerat që thuheshin për varrimin e tij dhe përcjelljen prej gjeneralëve sllovenë, që për shumëçka i kishte ngjarë një funerali ku varrosej e tashmja dhe e nesërmja e përbashkët dhe të ngjashme - i futën dridhma të jashtëzakonshme, veçmas ato që nga goja e gjeneralit ishin thënë rreth prapaskenave të hershme, atyre që asnjëherë nuk kishin prajtur, ku bëhej me dije se Bllaca, jo vetëm që ishte e pashmangshme, por ndodhja e saj madje ishte paralajmëruar, jo vetëm me ato që kishin ndodhur gjatë atyre njëqind e sa vjetëve të fundit, (që nga shfaqja e krizës lindore e deri te marrëveshjet e Versajës dhe të Jaltës), por për më tepër, me kurdisjen e saj në një fitil, që duhej mbajtur e mbajtur gati për ta ndezur çastin që të shihej nevoja për të - pra kur do të merrte fund ajo që do të quhej „luftë e ftohtë“ dhe „bipolaritet bllokist“ dhe rrethanave të reja po ashtu do t’u duheshin rreshtime të tjera, që megjithatë nënkuptonin ruajtjen e interesave strategjike të qendrave të caktuara të vendosjes, ku, bile edhe kusuritjet e ndryshme ishin të pashmangshme dhe çmos tjetër, prej të cilave të luan mendja.

Po aty, në një si fusnotë, ai pa të shkruar edhe disa nga burimet, që sugjeronin për këtë zhvillim, siç ishte libri „Jugosllavia pa Titon“, i Karl Gustav Shtrëmit, i botuar në vitin 1979 në Gjermani, pastaj „Shënimet e Margaret Theçër“ dhe të tjera, ku ishin edhe emrat e disa analistëve dhe diplomatëve të njohur botërorë, përfshirë këtu edhe atë të Kizinxherit, Gromikos, Viktor Majerit e të tjerë, që nuk mund t’i deshifronte si duhej nga shkaku se hutia, po edhe dridhmat që e kishin kapluar, ia ngatërronin shkronjat.

Megjithatë, kur i ra në fund „shpjegimit“ dhe ashtu shkarazi deshi të rikthente përvijimin e asaj mbetjeje për ta krahasur me atë që i bëhej se e kishte qysh më parë, hetoi se shumëçka e tij i dukej si një mugëtirë kalimtare, që ia kishte lënë përfutimin e një përhitjeje të çuditshme, plot e përplot kontura që ktheheshin në njolla të mëdha dhe tepër të paqarta...

Kjo e bëri me dije se me fletoren dhe shënimet e shthurura që thuhej se vinin nga psikiatria, sikur qëmoti kishte pasur njëfarë pikëpjekjeje të pavënëre, e cila mund të kishte dalë në pah çastin kur ato ia kishte dhënë motra Lyner bashkë me të tjerat dhe i kishte thënë se mund t’i duheshin gjatë atij udhëtimit dhe se ishte e mundur që ngacmimi i tyre, qoftë edhe padukshëm e kishte ndërlidhur me to, sapo kishte vendosur që atë udhëtim të paraparë me tren ta bënte në këmbë, nëpër një hapësirë të lirë, me ajër të pastër dhe një diell me rreze vezulluese, tejet joshës për meditime të lira dhe ndjenja të tjera që, si do të shihet më vonë, nuk do të zgjasë shumë dhe do t’ia krijojnë përshtypjen e një rikthimi në vetvete, të një zbulimi dhe rizbulimi të çuditshëm të diçkajes që i afrohej aq sa edhe i largohej, por që e gjitha në atë ndjekje dhe përndjekje të ngatërruar pashmangshëm e kthente te Bllaca dhe në nebulozën e saj.

V

Ndjenja se Bllacës nuk mund t'i ikte dhe se të gjitha udhët e atij rikthimi të mundshëm në vetvete kalonin nga ajo, që edhe më tutje i kishte mbetur si njollë e ngrirë, e madhe dhe tepër e paqartë, Valon Currin, jo vetëm që nuk e dëshpëroi, porse e mbushi me njëfarë shprese se mund të ishte vetëm kuptimi i plotë dhe i gjithanshëm i asaj fatkeqësie që do t'ia hiqte errësimin e kokës bashkë me atë ngulitjen se atë e kishte pse e kishte humbur ardhmërinë kur e kishte humbur besimin te dashuria dhe fuqia e saj e jashtëzakonshme, bindje kjo që i ishte dukur e mangët dhe si ngushëllim madje, në pamundësi të shihen shkaktarët e vërtetë të kësaj fatkeqësie.

Andaj, përballë kësaj gjendjeje vlerësoi se e para gjë që duhej me ba gjatë asaj dite që kishte ecur ca dhe diellit mund t'i kishte mbetur edhe një e treta e rrugës deri te perëndimi, ishte marrja me ato shënime që theksoheshin si të shkapërderdhura dhe nga psikiatria, për me pa se çfarë mund të ishte shkruar e thënë prej tij, po edhe prej ndonjë tjetri tek ai që, sikur e hetonte dhe herë-herë i shfaqej diku nga brendia dhe e ngacmonte pareshtur?...

Dhe, pastaj duhej parë se çfarë shfaqej si pjesë e atyre, që ai, po edhe tjetri tek ai dhe të tjerët në të (krejt një), kishte biseduar dhe kishin biseduar me motrën Lynë e zonjën Sorensën gjatë atyre kapërthimeve tallanditëse nëpër të cilat kalonte pareshtur, por edhe sulmeve, që më vonë do të marrë vesh se kishin qenë epileptike dhe që mund të thuhej se pastaj prej tyre ishin bartur si përshtypje, biseda, përfundime po dhe çmos tjetër, me ç'rast mendja i thoshte se aty duhej të kishte edhe pjesë të tjera të shkëputura nga ndonjë dokument a farë protokolli nga kishte kaluar, pa qenë i vetëdijshëm për këtë (kjo ia kishte shtuar edhe më shumë kërshërinë për to), po ku nuk përjashtohej edhe ndonjë fletë gazete, ose farë shkrimi tjetër i huazuar dhe shumë shënime të tjera, që më vonë do të marrë vesh se ishin pjesë të atyre që asaj, si dosje e veçantë e emërtuar „Bllaca“, i ishin shtuar nga përpjekjet që ishin bërë prej motrës Lynë, zonjës Sorensën dhe atyre të pavijonit të psikiatrisë, po edhe nga të tjerë (të cilët, pothuajse gjatë gjithë kohës i kishte marrë për krijues rebelë, që gjoja aty kishin gjetur strehim nga shkaku i huqeve dhe telasheve me shoqërinë), e që e gjithë kjo merrej me mend se bëhej për të mbledhur sa më shumë të dhëna nga veprimtaria e tij qysh nga koha e studimeve, pastaj të atilla që kanë të bëjnë me familjen e tij në vendlindje dhe gjetiu, sa të hetohej edhe farefisnia me disa nga emrat e njohur të farefisit nga e kaluara e afërme dhe të tjerë.

Hetimi i farefisnisë shfaqej me interes, meqë kjo doemos lidhej me gjyshin, një personalitet i rëndësishëm historik, i cili kishte qenë thuajse njëri ndër figurat kyçe, thuajse në të gjitha zhvillimet nga pavarësia kombëtare (mbështetës i qeverisë Delvina dhe përkrahës i Nolit), ku edhe do të vritet nga forcat e Zogut. Edhe pse kufiri Shqipëri-Jugosllavi i kishte ndarë fizikisht nga gjyshi i varrosur në Dragobi (në Shqipëri), megjithatë kjo lidhje familjare nuk ua kishte hequr qafe përgjimin e vazhdueshëm nga të gjitha anët, gjë që ai kishte qenë i vetëdijshëm për këtë. Ndaj, e kishte marrë me mend se atë, si dhe të tjerët, vazhdimisht i përcillte një dosje e hapur, e cila vazhdimisht ishte mbushur me shënime nga të gjitha anët nga kishte lëvizur, shënime këto, që pastaj, në forma të ndryshme, kishin gjetur vend edhe në ato që ishte sajuar nga bisedat që kishte ai me motrën Lynë dhe zonjës Sorensën, që për t'u "verifikuar" nuk kishte munguar as ndihma e policisë dhe e shërbimeve të tjera sekrete (përfshirë këtu edhe ato të Tiranës zyrtare, të Beogradit, Shkupit, Zagrebit, Lubjanës, por edhe të Brukselit dhe të ndonjë vendi tjetër të rajonit), pa ngurruar që "verifikime" të ngjashme të kërkoheshin edhe nga Agjencia Ndërkombëtare për Hulumtime Strategjike në Vjenë, ku kishte kaluar gjashtë vjetët e fundit të punës si bashkëpunëtor i lartë, përgjegjës në sektorin për resurset natyrore të Kosovës, Maqedonisë dhe të Shqipërisë së Veriut ngaqë, si do të shihet, aty ishte ngarkuar më së shumti me atë që do të quhet „mani e fatkeqësisë së Kosovës“ që „i vinte nga pasuritë e mëdha natyrore që i kishte“, vlerësim ky që mund t'i kishte shërbyer

si arsyetim çështjes së ngritur „*Pse Dardania është interes strategjik i një rëndësie botërore, që nga antika e deri në ditët tona dhe i tillë do të mbetet edhe më tutje?*“.

Këtë e kishte parë kur ishte hapur fletorja dhe kur një puhizë që kishte ardhur nga diku lehtas ia kishte pikasur ato që, si të përfolura, rridhnin nga biseda e fundit me Aurorën kur ajo ia kishte bërë me dije se në prag të ndërhyrjes ajrore do të shkonte në Maqedoni për t'u kujdesur për refugjatët e shumtë që tashmë gjendeshin atje, por edhe për të tjerë, që pritej të vërshonin në masë pas fillimit të ndërhyrjes së NATO-s - dhe kjo për të në atë pjesë të botës, ku ndodheshin rrënjët e qytetërimit më të vjetër, paraqiste fitoren e parë të dashurisë mbi urrejtjen, që e kishte madhuar e madhuar sikur të ishte një relikti nga ato të ndijimit hyjnor nga koha antike, ndërsa ai i kishte thënë se, ndonëse ky veprim i ndërkombëtarëve vërtet ishte humanitar dhe paraqiste diçka të rëndësishme, me çka një popull shpëtohej nga thika e xhelatit, nuk duhej nxituar që dashuria dhe fuqia e saj të ndërlidhej me çdo gjë dhe për secilin kunj, veçmas nëse kihet parasysh se, kur një ditë gjërat mund të shihen si duhet dhe çdo gjë do të dalë në shesh, e gjitha mund të duket edhe ndryshe, nga shkak i thjeshtë se në jetë, përveç dashurisë së natyrshme prind-fëmijë dhe asaj që shfaqet si ndjenjë hyjnore, të tjerat, qofshin edhe miqësi e lidhje të ngushta, të shumtën e herëve mbesin çështje të interesave të caktuara dhe mu këtë duhet pasur parasysh para se të ndodhin dëshpërime të tjera.

Por, që ta bënte atë punën e ndarjeve të domosdoshme në atë fletore, që për pak që nuk e pa si atë punën e heqjes së shapit nga sheqeri, (me çka, në të vërtetë mund t'i hapeshin dyert fillimit të rikthimit të mundimshëm kah vetvetja - nëse ky ndryshim fare mund të quhej kështu dhe të arrinte deri aty sa të qartësohej disi), mendja i tha që sa më parë duhej nisur shfletimit të gjithanshëm të atyre që ishin aty, meqë ato ishin të vetmet që premtinin t'ia hapnin dyert e mbyllura, ku mund të mbetet përgjithmonë i shtangur.

Kjo sikur e trimëroi tej mase meqë ashtu pandehi se mund të ishte në gjendje të përballonte atë ndjenjën e mbërthimit të brendshëm, që ia kishte krijuar përshtypjen e sharrimit në një errësim të thellë, në të cilin, kishte bindjen, se ndodhej që nga ajo gjendja e shterimit shpirtëror me atë shlyerjen e kujtesës, që i ishte shfaqur në Bllacë dhe e kishte përcjellë për gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë, sa kishte qëndruar në Donacionin Mbretëror të Suedisë në Marbek, edhe pse vlerësoi se kjo nuk do të paraqiste vetëm një çështje të thjeshtë leximi, porse më shumë se aq, ngaqë shënimet dhe të dhënat e tjera, që i shoqëronin, si të tilla, mund të mos ishin tjetër përpos një përkujtues që u qëndron në mes atyre që janë shënuar dhe atyre që nuk janë shënuar, atyre që janë thënë, e nuk janë shënuar si duhet, (mbase qëllimisht), po edhe atyre që nuk janë thënë, e dalin si të shënuara dhe të tjerave që shfaqen si mbetje të shkapërderdhura, ose të anash kaluara dhe ndryshe-ndryshe, që njësoj janë të vlefshme për atë tërësinë që i duhet rikthimit, paçka se mund të ndodhë që me një rast edhe t'i kthehen në pengesë të njëmendtë kahut të qartësimit, veçmas me ato të cilat shfaqen si shkëputje dhe lënë mundësi për paqartësi dhe hamendje edhe më të mëdha, që mund të shkojnë edhe deri aty sa të krijojnë përshtypjen e përhapjes së ndonjë të vërtetë tjetër, të bërë me qëllim nga dikush dhe diku, një zot e di pse, veprime këto që janë fare të mundshme gjatë atyre kthesave?...

A nuk ishin të tilla, pra me hamendje, edhe ca nga ato që pak më parë i ishin përvijuar nëpër kokë sikur t'i kishin pikur prej qiellit, kur i ishte dhënë atij udhëtimi në këmbë (në vend se ta bënte me trenin e gjelbër që do ta shpiente nga Marbeku në Bjorn), me ç'rast përfytyrimi i bisedave me Aurorën dukej se ndiqte vijën e plotë të pajtimit të tyre rreth asaj që më vonë kishte sjellë Bllacën dhe, e gjitha shpjegohej me atë që betimi i urrejtjes kundër dashurisë kishte qenë më i fuqishëm dhe ia kishte dalë të vinte në veprim gjithë fuqinë e madhe që i kishte mjaftuar ajo të kthehej në një çmendë sa të merrte përmasat e një krimi të hapur kundër njerëzimit, së cilës pastaj i ishte dashur ndërhyrja ndërkombëtare për ta parandaluar, që prej saj ishte quajtur edhe „shpërthim qiellor“, gjë që kjo, sipas tij, po të ndiqte vetëm këtë qëndrim, do të përjashtonte ato të tjerat që i kishin paraprirë asaj të keqeje dhe zhvillimit të saj të pandalshëm, të cilat preknin gjithë hapësirën jetësorë dhe të tjerat që e shoqëronin, por që

pikënisja e tyre fillonte dhe qëndronte tek ajo që çdo gjë, përfshirë këtu edhe dashurinë, e edhe të tjerat, që i duheshin asaj, i kthente në kurth të bindjeve që edhe më tutje lidheshin, po që, ku më shumë e ku më pak, në atë hapësirë të përzier me popuj dhe besime të ndryshme, edhe vepronin në përputhje me atë kufirin e botës dhe gjithë ato përplasjet në të që prej një mijë e sa vjetësh, ngarkesat shpirtërore të cilave, të kthyera në mentalitete të ndryshme, e për më shumë edhe në interesa të caktuara, kishin degjeneruar në ngatërresa dhe në luftëra të paqarta, madje, që pareshtur kishin vazhduar të sillnin fatkeqësi, herë nga njëra anë e herë nga tjetra, të cilat, si do të shihet, do të vazhdojnë për shekuj dhe nuk i kishin hequr as dy luftërat e mëdha botërore, as gjithë ato gjakderdhjet e shumta, e madje nuk i kishte hequr as shfaqja e sistemeve totalitare me dhunën e gjatë ideologjike, përkundër faktit që ato për moto kishin barazinë e plotë sociale e kombëtare dhe krijimin e njeriut të ri jashtë ndikimit të çfarëdo religjioni dhe asaj që ishte quajtur opium për masat, me të cilin thuhej se në emër të njërës a tjetrit zot, mashtrohej dhe përdorej pafundësisht - që, ndonëse nuk ishte pajtuar me ato mësimë, nga shkak se njëra dhunë totalitare zëvendësonte tjetrën - megjithatë ato kishin lënë pas iluzionin e barazisë dhe premtimin e përmbushjes së tij, qoftë edhe me varfëri, që paraqiste njëfarëlloj shprese, që më tutje mund t'i shërbente çdo mashtrimi, me të cilin sikur ishin mësuar dhe nuk mund të bënin pa të...

Ndjenja e mashtrimit, pa të cilin sikur nuk bën, që shfaqet si ajo kashta që të mbyturit i jep shpresë edhe atëherë kur duket se shpëtimi mund të lidhet me ndonjë mrekulli të jashtëzakonshme, seç i piku në kokë si diçka që e bënte me dije se edhe e vërteta për martesën me Aurorën, si dhe për jetën e përbashkët, që mund të quhej edhe „si e përzier“, (por pa të drejtë), si merreshin të shumtën e herës ato të cilave njëanshëm u shihej vetëm prirja e „vëllazërim-bashkimit“ dhe interesat e ndryshme dhe fare rrallë dashuria si dashuri, e cila ishte e mundshme dhe e arsyeshme në rrethanat të tilla të përbashkësisë, kishte kaluar nëpër shumë shqetësime dhe kriza, madje - nga ato të ngritjes profesionale, pra të ngarendjes pas hulumtimeve, titujve dhe arritjeve të ndryshme, (Zagreb, Lubjanë e Gjenevë, e ai në Zagreb, pak në Beograd dhe pastaj në Vjenë) - që të arrinte deri aty, sa që në pesë-gjashtë vjetët e fundit të kalonte në diçka që mund të merrej edhe pjesë e asaj prirjeje gjithnjë më të shpeshtë që familjen e kthente në njëfarësoj „lidhjeje paralele“, me të cilën duhej për me u pajtue, kinse për ta sendërtuar atë që quhej barazi e femrës, qytetërim dhe emancipim, me çka kishin filluar të merreshin edhe disa lëvizje alternative, që në disa vende kishin filluar të trimëronin gjithë atë që do t'ua hapte rrugën sjelljeve egoiste dhe të aktivizonin instinkte të ulëta që, siç do të dëshmohet, do të kalojnë edhe në depresione të thella, që do të kërcënojnë gjithë shoqërinë e prirë kah lakmia dhe dhuna e saj.

S'ka dyshim që kjo nuk do t'i kursente as ata dhe as mjedisin e tyre, po të mos ishte lufta dhe fillet e saj, që atë e kishin kthyer në një shqetësim të përgjithshëm për të sotmen, por edhe për të nesërmen si frikë ndaj humbjes së ardhmërisë, që mund të merrej me mend që, në pamundësi për t'u parandaluar, ose të ndikohej disi në kahun e saj shkatërrimtar, tërë kësaj pastaj i ishte kërkuar zhdëmtimi të dashuria dhe fuqia e saj, në mos për tjetër, atëherë që ajo prishje e pashmangshme të nxirrej nga zhvlerësimi i rastit dhe nënçmime të tjera që mund të vijnë nga vrasësit e saj, për t'u ngritur te qëllimi i caktuar, por edhe tek ideali dhe, madje, tek të gjitha ato që u shkojnë çrregullimeve të pandreqshme, që më së miri ishin pasqyruar te veprimet e Aurorës dhe qëndrimi i saj ndaj gjithë atij zhvillimi rrënues, kur ajo përnjëmend - me ato që thoshte dhe bënte, sikur ta kishte tejkaluar martesën si martesë dhe ato që kishte sjellë ajo, luftonte me sa kishte mundësi për dashurinë dhe rikthimin e dinjitetit të saj në përmasat e një natyre të veçantë, që mund të merreshin dhe të shiheshin si shoqërore - përfshirë këtu mospajtimet rreth qëndrimeve politike, me të cilat vlerësoheshin ngjarjet, siç ishin ato të demonstratave të studentëve në Prishtinë në fillimin e viteve tetëdhjetë, kur kërkohej statusi i republikës për Kosovën në përbërje të federatës, pastaj edhe protestat, demonstratat dhe reagime të ndryshme ndaj atyre që lidheshin me shfaqjen e unitarizmit serbomadhi që federatën ta kthejë në një, si thuhej, Serbi të zgjeruar, ndërkohë që faktori

ndërkombëtar ishte aq indiferent sa thuajse nuk ndodhte asgjë, ndërkohë që hera-herës reagonte si nuk duhej, e deri te kthimi i saj në një aktiviste të lëvizjes ndërkombëtare kundër luftës, ku kishte bërë çmos të bënte me dije se lufta në hapësirat e ish - Jugosllavisë bëhej për qëllime etnike, e assesi për ta ndalur shpërbërjen e saj nga „armiqtë e qytetërimit perëndimor“ dhe „fundamentalistët islamikë në të“, siç vlerësonte Beogradi, të cilën duhej ndaluar sa më parë, para se të bëhej vonë – gjë që e gjitha ishte një iluzion që, kur kishte parë se përmasat jetësore, jo vetëm që anashkaloheshin, por edhe injoroheshin qëllimisht, sikur të mos ishin fare, por çdo gjë të sillej kah ato që atë e rrënonin, pra te kthimi i qëllimshëm i një sheshi lufte i paraparë dhe i paralajmëruar diku për t’u arritur krijimi i një gjendjeje tjetër pa çarë kokën as për realitetet jetësore që ishin krijuar, që megjithatë duhej të kiheshin parasysh e të tjera si këto - pra mund të merret me mend se kundruall këtyre, e dëshpëruar pa masë pse të tjerat ishin më të fuqishme, përfundimisht i ishte kthyer dashurisë dhe hyjnizimit të fuqisë së saj si diçka e jashtëzakonshme dhe e domosdoshme, që ishte në gjendje për me i ba ballë çdo të lige dhe që duhej të përdorej gjithandej dhe përgjithmonë pa ngurrim, që asaj i ishte kthyer në një përndjekje të përhershme mendjeje, që do ta ketë shtyrë deri aty sa me atë përfytyrimin në kokë - se vetëm ashtu mbrohej dashuria nga urrejtja, se vetëm ashtu dashuria zhdëmtohej nga ajo që ia kishte marrë e ashtuquajtura „mënyrë e jetesës paralele“ dhe të tjerat që u kishin hyrë në mes nga ambiciet për ngritje profesionale, se mbase vetëm ashtu edhe armiqësitë, çfarëdo qofshin, mund të kthehen në dashuri të përhershme, (mund të kishte pasur parasysh romancën e Romeos dhe të Zhulietës, që disa herë e kishin parë gjatë viteve studentore në Teatrin e Zagrebit) - dhe me të tjera andralla si këto, në prag të bombardimeve ajrore, ishte futur edhe në Kosovë, ku edhe i kishin humbur gjurmët dhe mbase për këtë edhe kishte qenë e lumtur se me atë ndërhyrje njëherë e përgjithmonë dashuria e mposhte urrejtjen, pikërisht siç i kujtohej t’i kishte thënë të birit Leonit, kur nga Vjena e kishin përcjellë për në Shtetet e Bashkuara të Amerikës që ta vazhdonte shkollimin, ku një ditë do të ndjejë kënaqësi se, jo vetëm në antikë, por edhe në kohën tonë bëhen luftëra në mbrojtje të dashurisë, sa ta shpalosë edhe atë qëndrimin që e kishte shprehur thuajse dëshpërueshëm - se „duhet për me ba çmos që dashuria me ua caktue fatin luftërave dhe jo luftërat dashurisë...“

Mbase, ndërmendja e mendimeve që i ishin qepur në mendje dhe ia kishin hapur një dritare që po ia kthente disa nga ato që i kishin tretur, do ta mbante edhe më tutje si peng të atyre bredhjeve, të cilave nuk do t’u ndahej përderisa t’i vilte sa më shumë, po të mos kishte hetuar rrezet e diellit që po i vinin nga ana e djathtë dhe ashtu i derdheshin në fletore, ngjyra e së cilës i ngjau të zbehej prej tyre saqë për një çast t’i vinte si e zvetënuar fare dhe kjo i futi të dridhura, ngaqë ashtu mund të mbetej pa ato që motra Lyner me rastin e përcjelljes ia kishte dhënë dhe i kishte thënë se do t’i duheshin ndonjëherë dhe me këtë kishte parasysh ato që mund t’i kishte thënë, mund t’i kishte shkruar, por prej tij ishin shënuar edhe si të folura dhe përçapje të përçarta gjatë rrethanave tallanditëse dhe shfrimeve të tjera, deri edhe te ato epileptike, pa marrë parasysh gjendjen e tij që nuk mund të ishte tjetër veçse e humbjes së kujtesës dhe me çekuilibrim të tjera që ia kishin krijuar bindjen se kishte sharruar në atë errësimin e thellë nga assesi të largohej, përkundër mundimeve që i ndiente nga brenda dhe jo rrallë e sillnin para thyerjesh edhe më të mëdha shpirtërore, të ngjashme me ato të rrethit të mbyllur me të cilat sikur ishte mësuar dhe pajtuar.

Ballafaqimi me to, qoftë edhe kalimthi, por edhe sikur për pak t’ua kishte thithur frymën dhe ajo pastaj t’ia kishte derdhur në kokë ca prej atyre që gjendeshin në të, nga kishte bindjen se kishin burimin ato që pak më parë ia kishin përkujtuar afritë me Aurorën - por, edhe ato që u kishin hyrë në mes dhe sikur u ishin kthyer në ndasi të papërballueshme (specializimet e ndryshme, ngarendja pas ngritjes profesionale dhe së fundi lufta), rreth të cilave më vonë kishte ndryshuar bindjen saqë ato që i kishte marrë për ndasi të jashtme, i kishte quajtur afri të brendshme, që e kishin forcuar edhe më tutje lidhjen e tyre shpirtërore që, përkundër ndarjes, kishte mbetur e përhershme, sa të thotë se edhe një mijë herë, po të detyrohej të zgjedhte, do të përcaktohej për të dhe vetëm për të - pra, të gjitha këto vlime e

kishin ndërmendur për aq sa kishte bindjen se ato i takonin asaj që e parandiente si rikthim kah vetvetja, kur atë mëngjes të kthjellët me diell kishte filluar udhëtimin nga Marbeku deri në Bjorn, të cilin patjetër duhej ta bënte atë ditë, kur edhe do të paraqitej te zonja Sorensën dhe, pasi t'ia thoshe ato fjalët për zogjtë, cicërimën dhe fluturimin e tyre në natyrë të lirë, do të vendoste për atë cakun, po që se për të do të ndiente nevojë dhe mendja i tha se përcaktimi për të do të varej nga fakti se sa dhe si do t'ia dilte të shpalonte gjuhën e atyre shënimeve që i shfaqeshin si të shkapërderdhura dhe nga psikiatria, që do t'i takojnë gjithë asaj që do të quhet „Dosje e Bllacës“, e cila mund të mbetet e shpërndarë në shumë e shumë pjesë, e pa mbledhur si duhet për shkak të shkapërderdhjes dhe strukjes së saj nëpër kokat dhe mendjet që i janë nënshtruar sëmundjes së harresës a ngarkesave të tjera shpirtërore që sjellin errësime të thella, asnjëherë të përballueshme, por që një ditë doemos duhej të bashkohej, pa marrë parasysh si.

Me këtë përshtypje sërish iu kthye fletores me shënime që i shfaqeshin si të shkapërderdhura dhe nga psikiatria dhe nxitoi ta mbyllte, por që kishte bindjen se fryma e saj tashmë kishte dalë dhe ajo si dyndje mendjeje dhe disi ndryshe po e ndiqte pareshtur, e që do ta ndiqte edhe më tutje dhe përgjithmonë madje, pa marrë parasysh si dhe sa do t'i hapeshin portat dhe, kështu me të nën sjetull, sikur të shtrëngonte diçka që liron dhe shqetëson njëherësh, la drurin gërmuq me degë të varura deri poshtë, ku kishte pasur hije dhe një copë herë e kishte mbrojtur prej rrezeve të diellit që kishin rënë pingul, derisa ato kishin lënë zenitin dhe në harkun kah përdimi i kishin dalë nga ana e djathtë dhe ia kishin prekur fletët e hapura të fletores me ato shënime të shumta, gjë që kjo edhe ia kishte krijuar bindjen e patundshme se gjatë asaj dite që e kishte të veten dhe mbase mund të ishte e vetmja në jetë që të sillej në përputhje me vullnetin e lirë që kishte, (pa marrë parasysh kufizimet e njohura dhe të panjohura që e ngarkonin), duhej me besim që atë ta shfrytëzonte disi sa ta hapte edhe atë pjesën tjetër, të panjohur, që i vinte nga ai errësimi i thellë, në të cilin ishte zhytur, e cila çuditërisht mund të ishte në ato shkrime për me ia ba me dije se meqë zbrazëtia nuk ekzistonte, kjo edhe ishte verifikuar shkencërisht, atëherë duhej pasur parasysh se secila hapësirë, qoftë edhe me errësim, është e mbushur me diçka, që do të thotë se asaj duhet për me iu afrue me mend dhe vetëm me mend, ngaqë ashtu mund të krijohet ajo ndërlidhja e brendshme, e cila mbetet e përhershme, qoftë si një mbushje-zbrazje, por pse jo, edhe zbrazje-mbushje e pandalshme?...

Kur mori rrugën me zhavorr të ashpër, gjithnjë me përkushtimin që të ndiqte anën që do ta shpinte në Bjorn te zonja Sorensën, e cila, ulur në verandën e drunjtë me shikim kah pjesa malore e Marbekut, tashmë po e priste t'ia thuheshin ato fjalët për zogjtë, cicërimën dhe fluturimin e tyre në natyrë të lirë, dhe mbase vonesa e tij mund ta kishte brengosur, e të tjera si këto, seç i piku në mendje se ajo as që e kishte pritur të shfaqej sapo treni i mëngjesit nga Marbeku, pas atij udhëtimi prej trembëdhjetë minutash, ta arrinte Bjornin, ngaqë e kishte marrë me mend dhe, për këtë madje mund të kishte biseduar gjerë e gjatë edhe me motrën Lyner dhe me të tjerët - se udhëtimi i tij i parë vetëm, në mos tjetër, atëherë do të thoshte përpjekje e pashmangshme e lirimit nga mbërthimi i asaj mbylljeje të brendshme në vetvete, së cilës, prej tyre, gjatë atyre gjashtë vjetëve, njëmbëdhjetë muajve dhe gjashtëmbëdhjetë ditëve mund t'ia ishin parë hapjet e herëpashershme, por vetëm si shpëputje, të cilat prapë ishin kthyer prej nga ishin liru me aq mundim, për të sharruar në hapësirën e atij errësimi të thellë, që ai e quante të tillë dhe madje e merrte për të tillë nga njëfarë fiksime të pa qartësuar, që kush e di nga e kishte - se e kishte humbur ardhmërinë dhe kjo paraqiste dënim pse nuk kishte besuar në të tanishmen, ose pse ajo ishte trajtuar me mendjelehtësi, sikur të ishte gjësend, i cili shfrytëzohet, shpenzohet, por edhe zëvendësohet në përputhje me dëshirat dhe nevojat e rastit?... Më vonë, gjatë leximit të shënimeve dhe ballafaqimit gjithfarësoj me to, ku kishte hetuar se kishte pasur sharrim në transedencë, se kishte kaluar edhe nëpër sulme epileptike dhe shqetësime të tjera të llojllojshme, do të shohë se ato kishin paraqitur atë që do

të quhet „Dosja e Bllacës“, por edhe „Dosja e Kosovës“, „Dosja e Shqipërisë“ dhe ndonjëherë i kishin ngjarë si „Dosje e veçantë e vrasjes së shpirtit“ dhe ndryshe-ndryshe...

Duke përvijuar atë mëdyshje, sërish i shkoi mendja te zonja Sorensën dhe takimi me të, që mbase ajo e kishte paraparë të bëhej dikur pasi dielli të perëndonte, pikërisht atëherë kur të kishte tretur ai vegimi i lehtë, i cili ia lëshonte vendin atij mjegullimit të paqartë polar (as ditë as natë), që atij përherë i kishte sjellë njëfarë rënie të pashpjegueshme shpirtërore, që ia kishte marrë vullnetin për çdo gjë, madje edhe për lojën e shahut, të cilën e bënte me anën e shifrave dhe të llogaritjeve të përpikta, ku përjashtohej fare të menduarit tjetër, për çka zonja Sorensën gjithnjë ia kishte tërhequr vërejtjen se lojën duhej shikuar si diçka jetësore dhe jo llogaritje të thjeshtë matematikore, me ç'rast ajo kishte pasur parasysh se kështu mund t'ia nxiste të menduarit për të tjerat, që i kishin tretur në atë mugëtirën e mendjes nga tronditja e Bllacës dhe nga gjithë ato që e kishin përcjellë atë.

“Nuk luhet nëpër mjegull të trishtë“, i thoshte zonjës Sorensën, kur hetonte terrimin e paqartë polar, që i shfaqej me shenjat e para të atyre rënieve të pashpjegueshme shpirtërore.

“Pamjes së mendjes nuk i pengon gjë, qoftë edhe terri më i madh“, ia kthente ajo dhe e dinte se ashtu e sfidonte.

“Është diçka që edhe mendjes ia merr vullnetin dhe e shurdhon fare secilin ndijim që niset kah ajo“, i thoshte ai pa e zgjatur.

Zonja Sorensën e dinte se me aq merrte fund loja dhe çfarëdo përpjekjeje që biseda të bartej gjetiu. Madje, edhe kur i thoshte „vazhdojmë nesër“, prej tij merrte të njëjtën përgjigje që e kishte dëgjuar prej gjashtë vjetësh, njëmbëdhjetë muajsh dhe gjashtëmbëdhjetë ditësh, e cila gjithherë mbyllej me refrenin „nuk ka të nesërme aty ku humbet ardhmëria...“

Këtë herë, megjithatë takimin e vonshëm me zonjën Sorensën në verandën e drunjtë nisi ta përfytyronte jo vetëm si të mundshëm, por edhe të paraparë prej saj dhe prej të tjerëve, e pse jo, në mënyrë të pavetëdijshme edhe prej tij, si diçka që paraqiste atë sprovën e rikthimit nga vetvetja, ku nuk përjashtohej të anashkalohej ajo që ai përherë e thoshte me rastin e shfaqjes së errësimit të netëve polare: „nuk ka të nesërme aty ku humbet ardhmëria“, për ta zëvendësuar këtë herë me një pandehmë të kundërt: „ka ardhmëri aty ku ka të djeshme dhe ajo mund të shihet...“

Që kjo të thuhej, patjetër se i duhej pamja dhe ndijimi i së djeshmes, i asaj që i ishte fshirë, që dhunshëm i kishte sharruar në atë terrim të thellë, por që gjithnjë kishte bindjen se edhe në atë humbëtirë ndodhte diçka, që ishte njëfarëlloj sëmbimi të largët, mundimin e të cilit e ndiente si gulçimë makthi, (qoftë nëpër ato gjendjet tallandie, nëpër të cilat përfshihej po edhe gjatë sulmeve epileptike), të ngjashme me atë dridhmën që ia kishte krijuar ballafaqimi, sado kalimthi, me shënimet e shkapërderdhura të fletores nga psikiatria, të cilat i mbante fort nën sqetull dhe, pasi eci edhe pak, mendja i tha se çështjen e tyre dhe ndërlikohen me to nuk duhej marrë as si shfletim po as si lexim të tyre - ngaqë ashtu i largonte pa të drejtë nga vetvetja, ose edhe i përjashtonte fare nga ajo tërësia ku qëndronin, e të tjera si këto - por, duhej t'i shihte si diçka që kishin të bënin me atë që kohën e përkufizonte si ngjarje, ku edhe e djeshmja ishte pjesë e së sotmes së nesërme, siç ishte edhe e sotmja pjesë e së djeshmes së nesërme dhe kështu, gjithnjë në përputhje me përsëritjen e së njëjtës, të shihen edhe ato që thuhet si pjesë të të pathënës, por edhe të së thënës që nuk është thënë, që njëherë thuhet dhe thuhet, që të vazhdohet me atë bindjen se edhe ato që shfaqen si të veçanta, të shihen edhe në përbërje të një përgjithësimi, por edhe si të përgjithësuar në kuadër të veçimit që duhet të përmbyllë at qarkun e përhershëm të të qenit dhe dëshimit të ripërsëritshëm...

Nga kjo ndrydhje që i ishte qepur sikur t'i vinte nga ajo pjesa, që të panjohur ia kishte bërë errësimi në të cilin ishte përfshirë ashtu dhunshëm, për një çast nisi të ndihet si i përhumbur, por shpejt e mori veten kur vendosi për me u ulë diku skaj një druri tepër të lartë, me degë të hapura e me gjethe të shumta, që i doli para, sikur të ishte qëllimisht aty për me ia krijuar mundësinë për një qëndrim paksa më të qetë për rivlerësimin e kohës si ngjarje, me ç'rast marrja me shënimet e shkapërderdhura të fletores nga psikiatria dhe të tjerat që ishin aty

dhe i mbante shtrëngueshëm, mund t'ia krijonte përshtypjen se kishte të bënte me diçka që ishte pjesë e së shkuarës, por që përsëritej në të nesërmen si e djeshme e sotme dhe si e sotme e djeshme dhe ndryshe-ndryshe, ku duhej të kihej parasysh se të thënat ishin edhe të pathëna, siç ishin të pathënat edhe të thëna dhe kështu gjithnjë në kërkim të një plotësimi të paplotësueshëm, ku bëhet ai shqyrtimi i përhershëm i vlerave, që mund të shkojë edhe deri te zhvlerësimi, jo si rrënim, por si garë për më të mirën dhe për vendosjen e pushtetit të saj, që nuk diti as vetë pse e quajti perandori e më të mirës, që si përkufizim përherë e kishte anashkaluar nga druajtja se mund të keqpërdorej, se mund të zhleftësohej, ngjashëm me atë që kishte ndodhur me librat e shenjtë dhe ato që kishin dalë nga fryma e tyre, që sa më shumë që ishin përhapur, aq më shumë ishin përdorur dhe shpërdorur për qëllime të mbikëqyrjes dhe të dhunës që ishte ushtruar në emër të mësimave të tyre dhe ashtu ishin kthyer në kufizime dhe ndalesa të atilla sa të shfaqeshin si libra të mbyllur fare, ngaqë, si thuhej, nuk mund t'u shtohet as t'u hiqet gjë dhe kjo ishte bërë me arsyetimin se ishin fjalë krijuesi dhe të përhershme, në emër të të cilave ishte vënë kufiri i herezisë me ato ndalesat e përmotshme, pastaj, po në emër të tyre, ishin bërë edhe ato luftërat e shenjta, ishin bërë kryqëzatat dhe ato gjakderdhjet e pandalshme, ku njëri zot kishte luftuar tjetrin, ku e vërteta e fitimitarit ishte shpallur e vërtetë perëndie dhe kështu me radhë kalimi nga njëra e vërtetë në tjetrën kishte paraqitur kalimin nga perëndia te perëndia, por që atyre u ishin dashur luftërat, u ishin dashur krimet dhe çmos tjetër që të ngriheshin në një vërtetësi të vetme, në një vërtetësi të dhunshme me dhunuesin e përhershëm si të gjithëfuqishëm...

„Edhe këtë herë kanë me u ba vrasje në emër të një zoti, porse ky gjithsesi ka me qenë mashtrim, prapa të cilit fshihen qëllime të përhershme për mbikëqyrje të dhunshme...”

Kështu i kishte folur Aurorës kur kishte parë si me rastin e përgatitjeve për përkujtimin e gjashtëqind vjetorit të Betejës së Kosovës, që prej dy vjetësh kisha ortodokse serbe, në bashkëpunim me intelektualë të njohur, me Akademinë Serbe të Shkencave, por edhe me përkrahjen paksa më të fshehur të qeverisë serbe, kishte filluar bartjen e eshtrave të Llazarit të varurë në atë luftë “nëpër tokat serbe”, diku nga Knini, për të kaluar nëpër Bosnjë, pastaj nëpër Serbi, që në ditën e njëzet e nëntë të qershorit të vitit një mijë e nëntëqind e tetëdhjetë e nëntë të arrijnë në Kosovë, ku do të mbahej liturgjia më e madhe ortodokse e të gjitha kohëve në atë vend, që prej tyre quhej „djepi serb“ dhe kjo nuk do të thoshte tjetër përpos shpallje lufte të drejtës jetësore që bëhet në emër të së drejtës së të vdekurve dhe të mashtrimeve të tjera, të cilat për shumë kohë kishin pirë ujë dhe thujtë ishin kthyer në një ogur që nuk i pushonte orgjia e përgjakshme.

„Kjo farë liturgjie e mjerë tregon se edhe më tutje kërkohet mbështetje te fryma e mesjetës dhe te urrejtja e saj... Mbase, një ditë do të kuptohet se ardhmëria ndërtohet me shikim përpara dhe jo kthim prapa...”

Ajo ia kishte dredhë se orgjia mortore me eshtrat e Llazarit do të paraqesë kthjellimin përfundimtar dhe largimin prej miteve të padobishme.

Ndërsa ai ia kishte kthyer:

„Nuk është çështje mitesh, por fjala është për rrënimin e qëllimshëm të ardhmërisë si të barabartë, së cilës i duhet një indoktrinim i tillë që ajo të paraqitet e rrezikshme, që nuk duhet lejuar, qoftë edhe me përdorimin e mjeteve të fundit, si diçka që prej saj varet ajo e cila ngrihet në atë klithjen rrëqethëse: me qenë ose mos me qenë?...“

„Lazari nuk do të arrijë në Kosovë. Serbët do ta mbajnë për vete, ngaqë u duhet për t'i kthyer balancimet e rrënuara nga brenda, që së paku t'i iket murtajes së bardhë që i kërcënon më tepër se këdo. Pa shtetin e përbashkët ata mbesin shtëpi pleqsh...”

„Pikërisht këtu duhet kërkuar shkakun e çmendisë që i ka përfshirë dhe mund të çojë edhe në luftë, e cila nuk është e mundshme pa dërgimin e Llazarit në Kosovë, qoftë edhe simbolikisht, pikërisht aty ku ata thonë se i kanë rrënjët historike, madje dhe shpirtin, sepse vetëm ashtu demonstrojnë një mashtrim të dyfishtë: se janë të fuqishëm (në saje të armatës së shtetit të përbashkët që e komandojnë), dhe se nuk pranojnë realitet tjetër përveç atij të

identitetit mitologjik serb, pa marrë parasysh se harta etnike është krejt tjetër, fare në dëm të tyre, pikërisht e njëjtë me atë të mesjetës, madje, që janë munduar ta kamuflojnë për qëllime të njohura pushtimi dhe gjithnjë me zhurmën e kryqit, liturgjitë dhe tamjanin e derdhur nëpër tempujt e përvetësuar....“

„Nuk besoj se do të shkohet aq larg... Është fuqia e dashurisë që e mund urrejtjen“, i kujtohej t’ia këtë kthyer Aurora.

„Llazari tashmë po i afrohet Kosovës. Ai duhet të kalojë atje pasi të derdhet gjaku. Vetëm si i tillë mund të mos duket gogol...“

„Do ta pengojë fuqia e dashurisë“, i kishte thënë atëbotë ajo.

„Lëri ëndrrat, sepse ato janë të rrezikshme kur shihen ditën... Është koha të ndërmerret diçka para se të bëhet vonë...“

Atëherë ajo prapë i kishte thënë se Llazari nuk do të shkojë kurrë në Prishtinë. Por, edhe nëse ndodh të shkojë, me të shpejtë do të ikë së andejmi, sepse do ta tmerrojë hapësira pa flamuj mesjetarë serbë, pa kryqtarë që i duhen dhe pa relikte të tjera, që mund t’ia krijojnë përshtypjen, qoftë edhe të rreme, të djepit serb...

Ai prapë i kishte folur se duhej parë gjërat esëll dhe ia kishte tërhequr vërejtjen se vërtet Llazari në Kosovë do të tmerrohej dhe, një ditë do të ikte së andejmi përgjithmonë, mbase si lugat, por kjo mund të ndodhë pasi ta ketë provuar luftën dhe ta ketë ndezur atë gjithandej nga kanë nisur dhe kaluar eshtrat e tij, pra nga Kroacia dhe Bosnja për të përfunduar në Kosovë, ku është më se e qartë se nuk mund të fitojë, për faktin se aty e pret hija e disfatës së parë, që ai e di se e ka të përhershme, por ai do të luftojë për vendet ku ka varre serbe, ku ka kryqe serbe, por edhe ku ka serbë, qofshin ata edhe pleq të gërmuqur nga mosha dhe të rrjedhur fare. Kjo duhet të dihet.

„Lufta për Serbinë e madhe mund të fillojë me Kosovën dhe për Kosovën, me ç’rast nuk përjashtohet mundësia se asaj mund t’i sjellë dëme tepër të mëdha, po edhe plagë të pashërueshme dhe gjithë ato fatkeqësi që sjell lufta e tillë, sa të mos harrohen kurrë, por ajo ka për qëllim tokat serbe përgjatë Danubit dhe Savës, deri në Adriatik, sepse vetëm në atë hapësirë mund ta arsyetojë veten, ndërkohë që çështja e djepit mund të përdoret për frymëzime dhe pazarllëqe, të cilat u duhen rrethanave të tilla të përndezejeve të përgjithshme me të cilat nxitet lufta...“

„Nuk më pëlqejnë fjalët për luftën“, i kishte thënë ajo si me dëshpërim.

„Ç’ e do që ajo është në prag dhe nuk mund të shmanget...“

„Duhet besuar se fryma e dashurisë është më e fortë se urrejtja dhe se edhe këtë herë kjo do të dëshmohet...“

„Nuk më pëlqen retorika për dashurinë dhe vendosja e saj aty ku nuk e ka vendin“, ia kishte kthyer ai.

„Do të thotë nuk i beson dashurisë?...Çfarë ka ndodhur me ty, vallë?“

I kujtohej se kishte heshtur nga druajtja se biseda mund të kthehej në një emocion të padobishëm.

Por, i kujtohej se Aurora edhe më tutje iu kishte qasur me ato fjalët për dashurinë, të cilat i kishte shqiptuar sikur t’i kishte nga një sharrim shpirti, saqë për një çast e kishte bërë me dije se meqë kishte humbur besimin tek ajo, atëherë nuk i besonte as ardhmërisë së përbashkët dhe mund të thuhej se ashtu kishte humbur të gjitha.

Kishte folur me një ngashërim, që nuk kishte pasur të ndalur, madje edhe atëherë kur ai ishte përpjekur për me i thanë se nuk duhej për me u ngatërrue çështjet me ndjenjat, pra dashurinë me ngjarjet dhe fenomenet, por të vërtetën duhej për me e pa ashtu si është, që të ndahet shapi prej sheqerit sa nuk bëhet vonë, sado që kjo nuk paraqitej e lehtë.

Por, ajo edhe më tutje kishte shtruar të njëjtat pyetje me të njëjtat psherëtimë që dikur i kishin kaluar në çirrje të papërmbajtshme saqë edhe ai kishte nisur për me e ngritë zërin dhe t’i thoshte se puna kishte shkuar deri aty sa duhej parë luftën midis jetës dhe vdekjes, e jo dashurinë midis jetës dhe vdekjes.

Ngulmimi për luftën midis jetës e vdekjes sikur i ishte ngjitur për gojë dhe ai hetoi se po e thoshte me sa zë kishte, se atë e shqiptonte dhe e thoshte sikur të lirohej prej një gulçime, e cila ia zinte frymën në atë errësim të thellë, në të cilin kishte sharruar, ku i bëhej se po e shihte pikërisht Aurorën në atë gjendje tepër tendosëse tek bënte me dije se i kishte humbur të gjitha dhe po i lutej për diçka që nuk ishte në gjendje të dallonte se çfarë, por që pak nga pak ajo dhe psherëtimat e saj po i fikeshin, ndërkohë që vendin e saj e kishte zënë shfaqja e njëfarë rrethi të bardhë, tepër të thellë, me disa hije të përzgjeta në të, që silleshin dhe përsillehin dhe mundoheshin t'i thoshin diçka, e edhe për me ia ba me dije se nuk ndodhej në atë hapësirë e shkëputur të askundjes, por gjendej përballë një realiteti që herë është e herë nuk është dhe ashtu përkohësisht e ndërlidh të mundshmen me të pamundshmen, të dukshmen me të padukshmen e të tjera si këto – saqë për një çast, pasi kishte folur e folur edhe fjalë të tjera që lidheshin me atë kufomën para njëqind a një mijë vjetësh, që bartej solemnisht në kërkim të një varri të madh sa gjithë bota, ku pastaj nuk kishte munguar as paraqitja e Anteut të mbërthyer për një shkëmb të madh që sikur ishte dënuar nga dikush pse kishte përhapur një të vërtetë nga ato të ndaluarat rreth disa shpellave të jashtëzakonshme diku në Bjeshkët e Nemuna, ku kishte ar, gurë diamanti dhe gjithfarë pasurish të tjera tepër të mëdha, për të cilat ishin bërë luftëra e luftëra të shumta dhe të ndryshme që ishin arsyetuar herë ashtu e herë kështu, por jo me të vërtetën se ishin ba për atë pasuri dhe se me atë ar dhe gurë diamanti të llojllojshëm Zeusi do t'i thurte gjerdanin e martesës Europës, të bijës së Kadmit të lashtësisë dhe do t'ia dhuronte si diçka me të cilën do të mahnitej gjithë mbretëria hyjnore - pra, në atë ndrydhje të jashtëzakonshme me përfytyrimin e asaj pasurie që nuk kishte fund, por që ajo nuk duhej të shihej, e as të flitej për të dhe që ky i vinte si kërcënim vdekjeje nga diku, pa veten të shembur, të larë në djersë të ftohta, ndërkohë që nga goja i liroheshin jargë të bardha, të cilat sikur sërish iu kthyen aty nga i kishin dalë, por që në kokë i lanë një zjarrmi e një pështirosje tepër të madh, nëpër të cilën kishte kaluar, ku tashmë nuk shihte përfitim e hijeve të bardha e as të rrethit të thellë me të bardha, po nuk e shihte as Anteun e mbërthyer për atë shkëmbin e madh, të ndëshkuar pse dinte atë të vërtetën e pasurisë së shpellave të Bjeshkëve të Nemuna dhe të botës përreth, që duhej të mbahej përgjithmonë fshehtësi, e të tjera - po shihte vetëm fletoren e hapur të shënimeve me shumë e shumë shkapërderdhje, ku syri i lëbyrtë ia zinte fjalët „edhe një sulm i veçantë epileptik“, shkrim ky që vetëtimthi i kaloi në trup dhe mendje, ku edhe i mbeti si i ngrirë, bashkë me pjesëzat e shkëputura të atyre që i kishte thënë.

VI

Ngrirja e asaj që në atë fletoren e shënimeve të shkapërderdhura nga psikiatria i ishte shfaqur si „sulm i veçantë epileptik“, sikur i kishte tretur nga shikimi sapo kishte marrë veten, por pak nga pak, si një vijëzim i lehtë, e gjitha e asaj përhitjeje kishte filluar t'i dyndej në mendje, saqë po ia kthente çastet e një gjendjeje me shqetësim, nëpër të cilën sikur kishte kaluar dhe në të cilën kishte pësuar një shembje, kur kishte përfunduar në një autoambulacë, e cila ishte sjellë vërdallë nëpër një hapësirë të megjulluar dhe dikur ishte ndalur e që këtë e kishte hetuar sapo kishte parë ata që po ia hiqnin infuzionin bashkë me ato që ia kishin vënë për lirim e frymëmarrjes dhe po e bënë me dije se sulmin (pa përmendur fjalën epileptik) e kishte lënë prapa.

Më tutje i kujtohej se po ata që kishin nxjerrë fjalët për sulmin që ishte lënë prapa (pa përmendur fjalën epileptik), e kishin dërguar në një apartament të qetë në katin e nëntë, në Rudolfstrase 13, ku, si i shembur nga kush e di se nga, ishte shtrirë dhe kishte pritur atë bisedën e rëndomtë telefonike me Aurorën, e cila bëhej dikur pas orës dhjetë të mbrëmjes dhe çdoherë zgjaste as më pak e as më shumë se tetë minuta, që dikur, ndonëse ia kishte bërë me dije se ashtu shfrytëzonte një afat kohor që i takonte, ia kishte futur dyshimin se e gjitha kalonte nëpër një automat të programuar, nga i cili regjistrohej dhe mbikëqyrej më lehtë çdo

gjë e atyre që thuheshin, hamendje kjo që më vonë edhe do të dëshmohej nga ato që „si shënime të veçanta“, të vjela nga shërbime të caktuara informative dhe burime të tjera, i ishin bashkëngjitur dosjes „Bllaca“ dhe asaj që ishte lidhur me ato që ai ngarkohej pse fatkeqësinë e Kosovës, që i vinte pareshtur, që nga antika e tutje, duke mos përjashtuar edhe këtë të fundit, e shihte të shkaktoar nga pasuritë e shumta natyrore dhe lufta e përhershme për përvetësimin dhe shfrytëzimin e tyre, që vlerësonte se janë ndër më të mëdhatë në atë hapësirë, e edhe më gjerë, që nga ari, argjendi, zinku, plumbi, kromi (aq i nevojshëm për përfitim të uranimit), nikeli, kaliumi, fosfati, magnezi, linjiti (me rezerva për shfrytëzim një mijëvjeçar për t’i dhënë energji gjithë kontinentit), pastaj ujërat e pijshme me rrjedhë malore, ndër më të pastrat në gjithë rajonin (vlera e të cilave krahasohet me atë të arit të zi dhe thuhet se koncernet e mëdha qysh tash kanë paraparë që ai, hiç më larg së në dhjetëvjeçarin e ardhshëm, të jetë malli më i kërkuar në tregun botëror), pa harruar këtu edhe pyjet e dendura me drunj të veçantë, si dhe klimën malore të Bjeshkëve të Nemuna, të atyre të Sharrit dhe të Pashtrikut, që është ndër më të pasurat me oksigjen dhe si e tillë paraqet një mundësi jashtëzakonisht të madhe për ngritjen e qendrave të mëdha turistike, por edhe të pushimoreve dhe spitaleve për sëmundjet e mushkërive dhe të organeve të frymëmarrjes, për të cilat kanë shumë e shumë nevojë vendet e zhvilluara industriale me ambient të ndotur dhe të tjera si këto, që kishin qenë objekt studimi dhe hulumtimi i veprimtarisë në Agjencinë Ndërkombëtare për Hulumtime Strategjike në Vjenë, ku gjatë tre vjetëve të fundit kishte udhëhequr sektorin e resurseve natyrore të Kosovës, Maqedonisë dhe të Shqipërisë Veriore, me punën e të cilit kishin qenë të kënaqur thuajse të gjithë deri atë ditë që befasisht do t’ia kumtojnë vendimin se “përkohësisht” i pushonte veprimtaria nga shkaku se raporti i fundi i ishte vlerësuar i papranueshëm dhe madje i dëmshëm, pa iu thënë kurrfarë arsytimi tjetër, përpos që i ishte thënë se kjo vinte „nga lart“...

Por, para se të bëhej ajo bisedë, se si koka ia kishte ripërsëritur gjithë ato që kishin ndodhur para asaj, që nga ata të autoambulancës do të quhej „edhe një sulm që e kishte lënë prapa“, pa u përmendur fare fjala epileptik, që pak nga pak sikur ia kishte përvijuar ato që ishin folur në njërin nga zyrat e mëdha të Agjencisë Ndërkombëtare për Hulumtime Strategjike, kur njëri nga përgjegjësit për resurset strategjike, bashkë me një tjetër, që nuk e njihte, por që mendja i kishte thënë se mund të ishte nga ata të qendrës, ose të ndonjë institucioni të ngjashëm të rëndësishëm ndërkombëtar, ia kishin ba me dije se raporti përmbledhës, i paraqitur prej tij, ishte i papranueshëm për shqyrtime të mëtejshme dhe ia kishin kumtuar vendimin se “përkohësisht” i pushonte veprimtaria si përgjegjës i sektorit për pasuritë natyrore të Kosovës, Maqedonisë dhe Shqipërisë Veriore, të cilin e kishte udhëhequr qëkur gjendej aty në cilësinë e bashkëpunëtorit të lartë shkencor, me kushte të veçanta, që deri atë ditë me punën e tij kishin qenë shumë të kënaqur saqë disa herë kishte marrë edhe mirënjohje dhe lëvdata ngado, për të cilat nuk i bënte gjithaq.

Edhe pse kumtimi i vendimit duhej të ishte pa kurrfarë kundërshtimi, pra vetëm të pranohej dhe me atë rast “përkohësisht” t’i shuhej edhe kodi i kompjuterit, si dhe faqja personale në internet dhe të tjerat që i takonin veprimtarisë së deriatëhershme - me çka atij, gjithnjë me atë arsytimin “përkohësisht”, i ndalej qasja si në ato që kishte punuar, por edhe që kishte mbikëqyrur deri atëherë (pa marrë parasysh se një pjesë e madhe e atyre vlerësimeve dhe analizave ishin punime origjinale të bëra me mund të madh profesional aty, e edhe në Zagreb dhe Beograd dhe shumë prej tyre ishin botuar edhe në periodikë të njohur shkencorë nëpër botë) - megjithatë ai kishte filluar të shtronte pyetje, a thua pse silleshin ashtu?... Cilat ishin arsyet e një vendimi të tillë aq të papritur (kur dihej se deri dje puna e tij dhe e të gjithë sektorit që udhëhiqte ishte vlerësuar mirë e më mirë nga brenda, por edhe nga jashtë, aq sa edhe Instituti Botëror i Hulumtimeve Strategjike pranë OKB-së me seli në Gjenevë disa herë i kishte shprehur mirënjohje dhe këtë e kishte bërë me shkresa zyrtare dhe kumtesa për opinion që i kishte shpallur edhe në internet) dhe të tjera si këto, që ata jo vetëm që nuk ia kishin vënë veshin, por ia kishin bërë me dije se nuk kishin çfarë t’i thoshin, ngaqë vendimi,

me atë urdhrin “përkohësisht”, vinte „nga lart...” dhe që e mira e së mirës ishte që kohën e qëndrimit aty – edhe tutje në marrëdhënie të rregullt pune, pa iu prekur të ardhurat, që i thanë se „i kishte dhuratë” - ta shfrytëzonte me gjumë të thellë.

“Dhurata” dhe “gjumë i thellë” me gjuhën e alegorisë, tingëllonin si një cinizëm brutal, gjë që e kishin tërbuar edhe më shumë saqë një çast, i dalë vete fare, e kishte zënë për gushe njërin prej tyre dhe e kishte shtrënguar me sa fuqi që kishte dhe, mbase do ta mbyste, po të mos ishte ndërhyrja e një tjetri dhe e të tjerëve që me të shpejtë kishin ardhur nga jashtë dhe pastaj edhe e shumë e shumë të tjerëve, që i ishin dukur se ishin kthyer në një armatë të tërë, me të cilën luftonte e luftonte vetëm dhe kishte luftuar dhe luftuar ashtu sa i ishte sosur fryma dhe kishte parë se nga ajo sosje e frymës kishte rrëshqitur diku në një rreth të madh, të bardhë, me shumë e shumë përdredhje hijesh, që përvijoheshin të ngatërruara, që dikur edhe ato i ishin hequr dhe kishte hetuar se ndodhej në atë autoambulancën, që sillej nëpër një hapësirë të shkretë, e cila nuk kishte fund. Dhe, në atë sjellje e përsillje, i lidhur për një si shtrat të bardhë, si në mjegull kishte pikasur dy veta me mantele të kaltër që kishin folur „edhe për një sulm që ishte lënë prapa” dhe i bëhej se ato fjalët për sulmet, nga prapa i dilnin para, se po e ndiqnin dhe do ta ndiqnin gjithnjë, ngaqë ajo prapa, që theksohej përherë, ishte njëfarë shikimi i rrezikshëm, që duhej ndërprerë sa më parë, e të tjera si këto, që nuk kishte qenë në gjendje t’ua kapte as fillin as fundin, por që dikur kishte hetuar se ajo sjellje-përsillje kishte marrë fund me dërgimin si nëpër mjegull në apartamentin e qetë në Rudolfstrase 13, ku edhe banonte...Në atë gjendje kllapie sikur të notonte nëpër një det me valë të lehta në një varkë që nuk kishte kurrfarë caku, kishte pritur atë bisedën e rëndomtë me telefon me Aurorën, që përherë bëhej pas orës dhjetë të natës dhe zgjaste as më pak e as më shumë se tetë minuta, kur ajo i paraqitej nga Gjeneva dhe i fliste gjerë e gjatë për atë që e quante „betim të urrejtjes kundër dashurisë”, që thoshte se „kishte marrë përmasat e çmendisë sa të kthehej në një krim të hapur kundër njerëzimit”, por që shpresonte “se fuqia e dashurisë edhe këtë herë do të dëshmohej dhe me këtë njerëzimi do të shpëtojë nga një dështim tjetër i madh moral” dhe gjëra të tjera të ngjashme, me të cilat ai ishte mësuar tashmë, që i tingëllonin si iluzione të shfrenuara me të cilat ushqeheshin ata që e kishin humbur ardhmërinë dhe çdo gjë tjetër, po që edhe si të tilla, kishte hetuar se i duheshin, të paktën për t’ia krijuar përshtypjen se humbësve të shumë dhe të përhershëm gjithsesi u nevojitej ngushëllimi.

Iu kujtua se ajo biseda e rëndomtë me telefon me Aurorën, që përherë bëhej diku pas orës dhjetë të natës, kur ajo i paraqitej nga Gjeneva dhe këtë ia theksonte vazhdimisht bashkë me datën dhe orën, në të vërtetë atë natë nuk ishte aspak e rëndomtë, ngaqë ajo, sapo kishte ngritur kufjen, e kishte bërë me dije që së shpejti do të shkonte në Maqedoni, ku do të përkujdesej për refugjatët e atjeshëm, por edhe për të tjerët që pritej të kalonin aty pas fillimit të ndërhyrjes ajrore të NATO-s... Ndërhyrjen (pa përmendur fjalën të armatosur) e kishte quajtur një zbrazje qiellore në shërbim të dashurisë dhe si diçka të jashtëzakonshme - ngjarje që shkund botën, së cilës ai duhej t’i gëzohej dhe ta përgëzonte madje, që sipas asaj ”po ndodhte ajo që ishte e vetmja që do të ishte në gjendje sado pak t’ua kthente ato që lufta dhe ajo që kishte ndodhur para dhe gjatë saj ua kishte marrë dhunshëm, përfshirë këtu edhe ndarjen dhe të tjerat”, që ishte quajtur „jetë paralele”, e të tjerat, që i takonin asaj fatkeqësie të tmerrshme...

Dhe, në vend se t’ia thoshte këtë, që ajo do ta priste me një shqetësim të papërmbajtshëm, ku nuk do të mungonin as ngashërimet, pa një pa dy kishte nisur t’i fliste pse Dardania (fjala Kosovë i kishte tretur fare sikur të mos ishte kund) është interes strategjik i një rëndësie botërore, që nga antika e deri në ditët tona dhe e tillë do të mbetej edhe më tutje, që për habi, ato që i thoshte ishin shtrirë më shumë se koha prej tetë minutash, sa zgjasnin zakonisht bisedat e tyre dhe kishte pasur bindjen se ai shkrim kishte zgjatur shumë e shumë kohë, mbase për orë e orë të tëra, madje edhe pandalshëm (sa do t’i duhej përfshirjes së gjithë atyre analizave, studimeve dhe hulumtimeve të tjera, prej qindra e mijëra faqesh, që merreshin me çështjen e pasurive të mëdha natyrore të Kosovës dhe me hulumtimin e tyre tepër të hollë,

të cilat për herë të parë ishin shtruar kaq imtësisht dhe të ndërlidhura mes vete), ngaqë i kujtohej se kufja në dorë bashkë me linjën e hapur sikur vazhdimisht e bënte me dije se edhe më tutje kishte se çfarë të thoshte, se kishte çfarë t'u shtonte atyre studimeve, që të diheshin dhe të njiheshin sa më mirë dhe sa më hollësisht, sepse, si të tilla, ishin në interes edhe të asaj ndërhyrjeje që së shpejti duhej të fillonte po edhe të shumë e shumë çështjeve të tjera të ngritura dhe të pa ngritura.

Bindjen se duhej të fliste pa u ndalur, se duhej t'i thoshte edhe ato që nuk ishin përfshirë në shkrimet dhe analizat e shumta, të bëra që prej vitesh, që i ishin marrë me arsyetimin se “përkohësisht” i pushonte veprimtaria hulumtuese, se duhej t'i shkruhe edhe ato që i kishte në skutat më të thella të kokës dhe ndër ëndrra madje, e kishte pasur edhe atëherë kur ishte zgjuar nga ajo molisja e të folurit dhe kllapuritja e mendjes, siç e kishte pasur gjithnjë gjatë gjithë kohës sa kishte ndenjur aty para televizorit të hapur, i cili, në njëfarë si mesokohe, sa kishte folur pse Dardania ishte interes strategjik i një rëndësie botërore, që nga antika e deri në ditët tona dhe i kishte përsëritur e përsëritur pareshtur duke i quajtur edhe si mallkim që e kishte ndjekur me atë që pastaj i ishte shfaqur si kufi i ndarjes së botës, më vonë edhe si ideologjik dhe strategjik dhe do ta ndiqte përgjithmonë me aso ndarjesh dhe rindarjesh që do të kalojnë nga njëra anë në tjetrën dhe përherë do të lënë gjurmët e dhunshme të pranisë - pas spektaklit të bombave që hidheshin nga ajri dhe atyre që thuheshin nga komentatorët, zëdhënësit ushtarakë dhe analistë të ndryshëm rreth një ndërhyrjeje që atij i vinte sikur të krahasohej me atë të Kadmit të lashtësisë kundër dragoit të lumit Arion dhe të tjera si këto, pra pas përkujtimit të luftërave mitologjike dhe të krijimit të rrethanave për atë që ishte quajtur kohë historike me njeriun e përgjegjshëm dhe ngjashëm, që u kishte penguar perëndive - kishin filluar të parakalonin ato pamjet e kampit të përqendrimit, të asaj që ishte quajtur Bllacë, që ai kurrë më parë nuk ia kishte dëgjuar emrin, por që sikur të kishte pikur prej qiellit, ajo skutë e rrasur midis dy kodrinave, që ishte mbushur dhe stërmmbushur vazhdimisht dhe i ishte dukur se ashtu po sharronte gjithë qenia e saj, që e merrte për trashëgimi antike, si djep qytetërimi e të tjera si këto, për t'u zhvlerësuar pamëshirshëm, për t'u nënçmuar dhe në fund për t'u zhveshur nga ajo kujtesa që lidhej me origjinën nga eshtrat e fildishtë të dragonjeve, të mbjellë në tokat pellazge, duhej gjithsesi të mbetej mu aty me çka mund të përjashtoheshin gjithë ato thashetheme për zanafillën që lidhej me mëkatin, pastaj mëshirën, pendimin dhe të gjitha ato që shtroheshin nëpër ata libra të shenjtë, kur kërkohej njeriu i nënshtruar dhe vazhdimisht i mbikëqyrur...

Krejt kjo që i ishte shfaqur ashtu befas para ekranit televiziv, por që kishte menduar se kishte filluar të përhapej gjithandej sa ta përfshinte gjithë vendin, e kishte tmerruar aq shumë sa i kujtohej se gjithë tronditje dhe ashtu si i dalë vetes fare, kishte braktisur apartamentin në Rudolfstrase 13 dhe nga aty, sikur të kalonte nëpër një mjegullim të çuditshëm që zvarritej, pa qenë i vetëdijshëm se qysh e si, kishte sosur në atë aeroplanin e linjës Vjenë-Shkup, që për habi e kishte parë fare të zbrazët dhe, ndoshta i tillë i kishte ngjarë pse ata që mund të udhëtonin (dhe sigurisht se ishin shumë dhe tepër të tmerruar) ishin shpërfillur si qenie, nga ajo fryma që e kishin nga Kadmi i lashtësisë dhe ajo beteja vendimtare te lumi Arion, sa të mos dukeshin, por kjo as që kishte rëndësi fare, sepse edhe ai kishte bindjen se ishte shpërfillur si të tjerët dhe mbase pikërisht në saje të po kësaj shpërfilljeje ia kishte dalë të përballonte rrethin e mbylljes dhe të tjerat që e bënin gjithë atë rrëmujë, më në fund për t'u bërë pjesë e atij hiç të padukshme, e cila udhëtonte diku që t'i bashkohej hiçit të dukshëm, asaj mase inerte të përbashkët, që tashmë po ndodhte dhe po pasqyrohej drejtpërsëdrejti në të gjitha kanalet televizive botërore, si diçka që pastaj duhej të zgjonte ndjenjën e dhembjes, atë të mëshirës dhe çmos, në mënyrë që këta shkretanë, kur të nxirreshin së andejmi, pas asaj zhveshjes së tmerrshme nga fryma e trashëgimisë hyjnore, të paraparë të kalonte rrugëve të atij nënçmimi, të shpërndarë nëpër pjesë të ndryshme të botës, sa më larg truallit antik dhe vetëdijes së asaj përkatësie, të shpëlarë, të mëshiroheshin dhe kjo t'u kthehej në një prehje të përhershme sa të shporrin çfarëdo ngacmimi që ndonjëherë mund t'u vijë edhe pavetëdijshëm

nga mbetjet e frymës hyjnore dhe shqetësimet e saj të përhershme, të cilat nuk mund të anashkalohen edhe po të duhej.

Ndjenja e mëshirës dhe ajo zhveshja nga trashëgimia hyjnore, sikur ia kishin shtuar edhe më shumë neverinë, saqë i kujtohet se në atë aeroplanin që kishte bindjen se ishte plot e përplot hiça të shpërfillur fare, kufoma të gjalla që nuk dukeshin - dhe pas asaj nëpër të cilën kishin kaluar, as që e meritonin këtë ndonjëherë - kishte nisur të fliste si Dardania ishte vend i hyjnive, nga, siç u kishte thënë, kishte filluar ajo gara e madhe për mbizotërim midis fronit të qiellit dhe të tokës, ku ky i dyti, ishte shumë e shumë më i rëndësishëm për atë kurorën botërore dhe, këtë ua kishte arsyetuar me historinë që ua kishte treguar rreth Anteut dhe dënimit të tij që të vuante gjithmonë, jo nga ajo që thuhej se njerëzve ua kishte dhuruar zjarrin, por pse dinte të vërtetën e arit, diamantit dhe të pasurive të tjera të mëdha që ruanin dragonjtë në disa shpella të Bjeshkëve të Nemuna dhe hapësirën përreth, prej nga Zeusi pastaj kishte thurur atë gjerdanin e mahnitshëm me ar dhe gurë të çmueshëm që ia kishte dhuruar Europës, të bijës së Kadmit të lashtësisë, me rastin e martesës dhe për atë mrekulli e kishte lavdëruar, por edhe falënderuar Hefesin, perëndinë e luftës, i cili gjatë përpjekjeve të tij për me e zgjerue tutje hapësirën e mbretërisë hyjnore, thellë e më thellë nga veriu, kishte gjetur një ishull të artë, me gjithfarë gurësh të çmueshëm dhe pasurish të tjera të pasosshme, që duhej t'u mbeteshin dhuratë hyjnive... Ajo mrekulli, kishte thënë Zeusi, që u takon vetëm perëndive dhe madhështisë së tyre të paprekshme, ruhet nga Marsi dhe fuqia e tij e pashtershme, e cila nuk do të lejojë tjetërsimin e saj në asnjë mënyrë... Madje, edhe ato që thuhej se Kadmi i lashtësisë ishte munduar për me i pëhapë rreth shpellave të Bjeshkëve të Nemuna - që gjendeshin diku në vendet pellazge-ilire, aty ku edhe do të shfaqen fillet e mbretërisë tokësore me krijesa të ndërgjegjshme dhe të përgjegjshme për fuqinë që kishin fituar në betejën te lumi Arion dhe duhej ta përdornin për qeverisje sa më të mirë që do të shpinte në vendosjen e perandorisë së më të mirës e të tjera, e të tjera si këto - ishin shurdhuar fare saqë ishin kthyer në tinguj të lehtë qetësues, që i duheshin atij ngazëllimi të thellë të martesës me Europën në Olimp...

Tingujt e lehtë qetësues, që i kishte përhapur Zeusi nga ato fjalët që ia kishte shurdhuar Kadmit të Lashtësisë kur ai mundohej të përhapte të vërtetën e thesarit të shpellave të Bjeshkëve të Nemuna, që u takonte banorëve të vendeve pellazge, ku edhe kishte filluar mbretëria tokësore me krijimin e tyre nga mbjellja e eshtrave të dragonjve, i ngjau se i kishte dëgjuar me të hyrë në tokën e Bllacës, por që aty nuk kishte zgjatur shumë dhe ato kishin nisur t'i ktheheshin në njëfarë të çuditshme, që fillimisht, me njëfarë fashe molisëse, ia kishin pushtuar mendjen, por edhe gjithë qenien, sa të ndihej i përçarë fare prej të gjithave, (në atë gjendje të ngrirë kishte mbetur atë ditë, të nesërmen dhe kush e di sa), përderisa e kishte parë veten në atë autoambulancën e bardhë me shumë kryqe të kuq, e cila ishte sjellë dhe përcjellë nëpër një mjegull gjithë derisa ajo bredhje kishte marrë fund disi në një aeroplan tejet të madh, që më vonë kishte marrë vesh se ishte një makinë e Bundesverit gjerman, ndër shumë sosh që ato ditë kishin fluturuar nga Shkupi për në veri të kontinentit dhe prej andej, me një si fluturake që ishte sjellë si përgjumshëm nëpër qiellin blu skandinav, kishte zbritur në një vend të vogël, ku e kishte pritur një autoambulancë, por tash e kaltër fare, me ç'rast, ato që aty do t'i prezantohen si motra Lyner dhe zonja Sorensën, i kishin uruar mirëseardhje dhe i kishin folur diçka nga ato që i dukej se i kishte thënë qëkur e kishte kapluar ai tërbim i brendshëm me ato shpërthimet e herëpashershme, kur i ndryshonte gjendja fare sa të ndihej jo vetëm si ai që kishte perënduar lajmëtar, por që edhe më tutje, me ato që i shihte dhe i përjetonte sikur të ishin çështje e një ndijimi të veçantë që kërkonte atë shndërrim të jashtëzakonshëm shpirtëror, mbetej lajmëtar që, prej atyre të autoambulancës në Vjenë ishte cilësuar edhe „një si kalim i suksesshëm i sulmit“, pa u përmendur fjala „epileptik“, të cilën, më në fund, ia kishin pikasur sytë në atë fletoren me shënime të shkapërderdhura nga psikiatria, që e kishte me vete, që pas gjashtë vjetësh, njëmbëdhjetë muajsh dhe gjashtëmbëdhjetë ditësh qëndrimi në Marbek, atë

mëngjes me diell të shndritshëm, me rastin e përshëndetjes, ia kishte dhënë motra Lyner bashkë me të tjerat me porosinë se një ditë do t'í duhej.

Rikthimi i atyre që kishte bindjen se pak nga pak i ishin dyndur në mendje nga ato që shikimi rastësisht ia kishte zënë në njërin nga fletët e shënimeve të theksuara si „sulm epileptik“, kishte vazhduar edhe më tutje, por tash gjithnjë në kërkim të të humburave dhe të të shkëputurave nga ai mozaiku i brendshëm, që më vonë do ta shohë si një shkëputje, e cila ia kishte shfaqur kohën në atë - gjatë Bllacës dhe - pas Bllacës dhe që me të gjithëherë i kishte mbetur e tillë, e njëjtë dhe pa ndonjë ndryshim, e që, mbase, do të ndikonte që në mbrëmjen e asaj dite, pas të gjitha atyre që i kishte kaluar nëpër mendje, kur të takohej me zonjën Sorensën dhe ajo, siç kishte kërkuar motra Lyner, prej tij të priste t'ía thoshte ato fjalët për zogjtë, cicërimën dhe fluturimin e tyre në natyrë të lirë e pastaj të vendoste për cakun e ardhshëm (nëse këtë do ta shihte fare), cicërimën e tyre dhe fluturimin në natyrë të lirë, t'í lidhte me Bllacën, sa të thoshte se “zogjtë kishin mbetur përgjithmonë të mbyllur në atë hapësirë, pa cicërimë dhe me krahë të këputur”, gjë që ajo gjithë pikëllim ia kishte bërë me dije se po atë natë, së bashku do të ktheheshin nga Bjorni në Marbek, madje me trenin e fundit.

Por, para se të binte mbrëmja dhe zonjës Sorensën t'ía thoshte fjalët për zogjtë, cicërimën e tyre dhe fluturimin në natyrë të lirë, të cilat ajo i kishte marrë sikur ai t'í kishte thënë se “zogjtë kishin mbetur përgjithmonë në Bllacë”, ose “që shiheshin aty, pa cicërimën e tyre dhe pa atë hapësirën e fluturimit të lirë”, krejt një, pra para se të kalonte ajo koha që mund të vlerësohej si një hap para perëndimit të diellit, i ulur pranë atij druri të lartë, edhe më tutje mendjen e kishte tretur tek ato që kishin kushtëzuar ndryshimin e gjendjes - nga ajo e errësimit të thellë, në të cilin kishte sharruar, (qëkur e kishin nxjerrë nga Bllaca dhe i kishte vazhduar për gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë të tjera), deri tek ajo ndërlidhje me ndjenjën e sulmeve epileptike dhe ato që nisi t'í përfytyronte si vërshim të jashtëzakonshëm, (dikur i zbrazeshin si vetëtima në kokë nga dika dhe gjithë ajo paraqiste një mundim tepër të madh), të cilin e kishte nga shënimet që kishte dhe motra Lyner ia kishte dhënë me sugjerimin se do t'í duheshin - pra nëpër këtë kapërcim, ai kishte hetuar jo vetëm lirim nga mbërthimet që ia kishin mbajtur të ndryrë mendjen, por kishte hetuar edhe njëfarë rimbushjeje me ato që i kishin ikur, i ishin fshirë nga kujtesa, a çfarëdo qoftë ndryshe, të cilat, sikur një nga një po përpiqeshin t'ía plotësonin hapësirën, e cila deri atëherë i ishte shfaqur si një shkretëtirë e hapur, (meqë përjashtohej mundësia të ketë qenë e zbrazur dhe këtë e dinte nga ligjet fizike), në thellësinë e së cilës vijëzoheshin përdredhje hijesh të ndryshme, të cilat i ishin shpeshtuar edhe më shumë nga shkaku se diku në brendinë e tij kishte ndodhur një thyerje e madhe, tepër tronditëse që, edhe ato që kishin qenë mundime të brendshme derisa merrej veçan me çështjet e ardhmërisë dhe me porosi të jashtëzakonshme që i ishin dukur se i vinin nga sharrimi në ndijimin transedent - i ishin megjulluar fare, sa t'ía krijonin përshtypjen e mbërthimit në errësimin e përhershëm...

Në të vërtetë, bindja e mbërthimit në atë errësimin, që i ishte dukur i përhershëm, nga ato që pak nga pak po i dyndeshin në mendje nga ai përvijimi i shikimit që po i kalonte nëpër fletoren e shënimeve të shkapërderdhura nga psikiatria, nga pastaj i krijohet ajo ndërlidhja me kujtesën, kishte hetuar se jo vetëm që nuk kishte qenë e tillë, veçse mund të ishte e kundërta, pra që gjatë asaj gjendjeje që e kishte përjetuar (sikur të kishte një mur tjetër të papërballueshëm në kokë, në atë pjesën që nuk e njihte, por e hetonte si errësim që e kishte nga bindja e ngulitur nga dika se e kishte humbur ardhmërinë), kishte ndodhur një mbushje dhe rimbushje jashtëzakonisht e madhe, sa që në të ishin përfshirë gjithë ato që gjatë atyre gjashtë vjetëve, njëmbëdhjetë muajve dhe gjashtëmbëdhjetë ditëve, (hiq bisedat e thjeshtuara me motrën Lyner dhe lojën e shahut me zonjën Sorensën, si dhe ato shëtitjet e rëndomta me tren nga Marbeku për në Bjorn në gjatësi prej trembëdhjetë minutash, i shoqëruar gjithnjë nga motra Lyner, ose me zonjën Sorensën dhe ndonjë veprim tjetër fare të thjeshtuar, me të cilin përplotësohej jeta e përditshme), vetëdija e pavetëdijshme i kishte mbikëqyrur dhe, ndonëse

shthurshëm, megjithatë, gjykuar sipas shënimeve të fletores me atë theksimin sipër “si të shthurura dhe nga psikiatria”, që ia kishte dhënë motra Lyner dhe i kishte thënë se do t’i duheshin - kishte bindjen se ato kishin pasqyruar *atë tjetrin në të*, mbase *të njëmendtin*, të fshehurin në thellësi të brendisë, si dhe sjelljen e tij të veçantë, i cili në atë shndërrim të brendshëm ishte shfaqur për ta marrë përsipër barrën e rëndë të mbijetesës në ato çaste tepër të vështira, që ishin kushtëzuar nga rrethanat e tronditjeve të mëdha dhe thyerjeve të tjera të jashtëzakonshme, nëpër të cilat kishte kaluar, ku shfaqja e Bllacës kishte paraqitur atë kufirin përfundimtar midis tyre, të cilin, më në fund duhej përballuar, por çështja ishte se a do t’ia dilte ndonjëherë dhe, edhe po qe se kjo rastësisht do të ndodhte, çfarë çmimi duhej paguar?...

VII

Ai tjetri në të, mbase *i vërteti*, i ngarkuar për me marrë përsipër barrën më të rëndë të asaj sprove të jashtëzakonshme - që Valon Curri kishte filluar me e hetue dhe për me e njohtë fare papritmas dhe pa e vënë re qysh nga mëngjesi i asaj dite me diell të shndritshëm, kur motra Lyner i kishte thënë se më në fund, pas gjashtë vjetësh, njëmbëdhjetë muajsh dhe gjashtëmbëdhjetë ditësh, duhej ta bënte vetëm udhëtimin e rëndomtë prej trembëdhjetë minutash, me trenin e gjelbër nga Marbeku deri në Bjorn dhe prej andej, pasi ta takonte zonjën Sorensën dhe t’ia thoshte ato fjalët për zogjtë, cicërimën dhe fluturimin e tyre në natyrë të lirë, të vendoste për cakun e ardhshëm, nëse atë do ta hetonte fare - jo vetëm që nuk po e çonte përpara, ku do të dëshironte të arrinte sa më shpejt, porse fare të shkapërderdhur po e kthente nëpër ngjarje, të cilat thuajse gjatë gjithë kohës kishin qenë të parapara për me i parapri Bllacës dhe ndodhjes së saj, përfshirë këtu edhe fundin e Aurorës, atë dëshpërim të të birit, Leonit, sa të përfundojë me ikjen e tij në një skaj të botës, nga nuk do të kthehej më, si dhe fatkeqësinë e atyre që kishin kaluar nëpër të, po edhe të atyre që e kishin përjetuar njësoj, madje ndonjëherë edhe më rëndë, edhe pa qenë në të.

Kështu, vërsimi i shënimeve që i ndodhte në kokë nga ai leximi që nuk e dinte se a ndiqte shkronjat dhe radhitjen e tyre me shkëputje apo ato e ndiqnin atë shthurshëm, (kjo as që kishte rëndësi në një gjendje të tillë, kur ishte zhytur në atë meditim dhe nuk do t’i ndahej), fillimisht dhe jo rastësisht i ishte lidhur me Aurorën e Leonin dhe me fatet e tyre, por sikur qëllimisht ishte kthyer në një profeci, që e bënte me dije se Bllacën e kishin fat të pashmangshëm, si ata që i besonin tej mase iluzionit të ardhmërisë jashtë së kaluarës dhe pleksjeve të saj, (ku edhe e tanishmja nuk mund të ishte tjetër përpos e djeshme në të sotmen e nesërme), po që fat e kishin edhe ata që përpiqeshin që pasojës t’ia shihnin shkakun e vërtetë, bile, bile çdo gjë ta shpjegonin me të, qoftë edhe nëse kjo nuk do të ishte në përputhje me ato që shfaqen si mashtrime, të cilat u shkojnë si arsye time atyre veprimeve që lidhen me synimet e interesave të caktuara, siç ishin ato që përkonin me rirreshtimet në rrethanat e rënies së murit të Berlinit, si dhe të shpërbërjes së perandorisë së kuqe sovjetike, bashkë me fundin e ideologjisë totalitare, por që mund të thuhej se këtyre zhvillimeve doemos u duheshin çrregullime “të vogla” dhe madje luftëra të mbikëqyrura dhe të parapara, në kurtet e të cilave pa ndonjë vështirësi binin axhaminj të shumtë, që nuk shihnin tutje hundës, por edhe ata me ambicie të shfrenuara, që shpallnin gjithfarë programesh për pastrime etnike me dhunë, të cilat shkonin edhe deri te veprimet e armatosura që mund të merreshin edhe si krime kundër njerëzimit, për të cilat, jo rrallë edhe trimëroheshin nga qarqe të caktuara, që pastaj, të përmbusheshin ato kushtet që të ndaleshin me dhunë, me çka u hapej rruga lojërave të reja me kusuritje të vjetra, ku bëhej me dije se karremi historik gjithmonë ndjek ecurinë që asgjë të mos mbetet në vendin e vet, por aty ku është paraparë, pa çarë kokën për tagrin e madh që ua paguanin ata që binin në to, me vetëdije ose pa të...

Tekefundit, për atë që asgjë të mos mbetet në vendin e vet, por në atë që është paraparë dhe është përgatitur diku dhe nga dikush, me çka përjashtohet çfarëdo prirjeje që t’i iket mbikëqyrjes së caktuar dhe parapërcaktimeve të ngjashme - a nuk ia kishte tërhequr

vërejtjen dikur edhe i vjehrrit, gjenerali besnik i Titos, Vajgël kur i thoshte se në atë pjesë të botës kohët e paqes janë kalimtare dhe të përkohshme, ndërkohë që e liga dhe kobët e saj shfaqen si të përhershme edhe atëherë kur duken se për pak janë tejkaluar...?

„Është një mallkim i përhershëm, që sikur gjithnjë nxjerr fatkeqësi të reja dhe këtë duhet studiuar mirë pse është i tillë, në mënyrë që, edhe nëse nuk mund t'i iket disi, së paku të mos i pranohet mashtrimi, që mund të përsëritet e përsëritet herë më herë me pasoja të paparashikuara...?“

Kur fliste kështu, përkundër optimizmit që e kishte nga besimi te ardhmëria, që dikur e kishte lidhur me internacionalizmin proletar, por që më vonë, nga frika se realitetet në Bashkimin Sovjetik dhe në vende të tjera të bllokut socialist mund të ktheheshin në një dhunë totalitare të përmasave ndërkombëtare, e cila do ta qëllonte më së shumti ardhmërinë e lirë, ishte bërë ai „korrigjimi i kursit“ drejt lirit nga „diktati i qendrës“ në dobi të asaj që do të quhet „vetëqeverisje socialiste“ me çka edhe ishte krijuar një hapësirë e domosdoshme që ndante blloqet antagonistë dhe detyrimisht ruante paqen e ftohtë, të vendosur nga baraspesha e frikës, megjithatë kishte parasysh se edhe ato që shfaqeshin si favore të paqes së brishtë, nuk ishin tjetër përpos mesokohë me plot e përplot prapaskena, në të cilat, qendrat e ndryshme të forcës dhe të vendosjes, përgatitnin lojërat e ardhshme, me të cilat mund të përmysej, jo vetëm ajo që kishte qenë e përkohshme, (qoftë edhe e dobishme, me iluzionin se ajo mund të vazhdohej), por edhe të nxirreshin në pah gjithë ato gjëra të tjera që kanë të bëjë me të ligën dhe kobët e saj si të përhershme, ku nuk mund të përjashtoheshin as ato që më vonë do të shfaqeshin si krime kundër njerëzimit dhe mynxyra të tjerat, nëpër të cilat do të kalohet.

Gjenerali i ngrysur nuk e flakte dyshimin edhe atëherë kur e bija Aurora i fliste për dashurinë dhe atë që kishte prodhuar pikërisht ajo që ai e quante mesokohë e pritjes me gjithëfarë letrash të fshehta.

„Ne luajmë me letrën e hapur të dashurisë. Të tjerët le të luajnë me të tyret, qofshin edhe të atilla që mund të prishin lojën?...“

„Por, ç' t'i bësh kur ka edhe letra që prishin edhe dashurinë dhe çdo gjë tjetër?...“, thoshte gjenerali me atë butësinë e tij të veçantë që më të shumtën e herës shprehte brengosje, e cila sa më shumë që kalonte koha, i kthehej në një si bezdisje të thellë.

Megjithatë, këtë që ai tjetri në të, ose ai i vërteti, që merrte përsipër barrën e gjendjeve të jashtëzakonshme dhe trysnitë e saj, po mundohej ta thjeshtonte në përmasat e një qëndrimi fare të arsyeshëm, saqë edhe dashuria, pa marrë parasysh forcën e saj, nuk është në gjendje që gjërat e përkohshme t'i kthejë në gjëra të përhershme dhe, pikërisht së këtejmi shfaqej e gjithë ajo forcë e mashtrimit që çonte nga dëshpërimi në dëshpërim, dukej se Aurora, por as Leoni, sikur nuk ia kapërdinin arsyen dhe logjikën ngaqë ashtu pranonin rolin e viktimës, të humbësit të përhershëm që, merre si ta marrësh, nuk ka shpëtim.

Andaj, në këtë përçapje me atë që ishte më e fuqishme se ata, që gjenerali i Titos thoshte se duhej pasur parasysh gjithnjë, i bëhej se ajo po ia thoshte ato fjalët se si letrat e dashurisë janë më të fortat, sepse ajo (dashuria) është e përhershme, që gjeneralit ia kishte përsëritur sa e sa herë kur ai dukej gjithnjë më i brengosur dhe jo rastësisht e kapnin dridhmat e atyre shqetësimeve, që nuk do të vonojë dhe do të shfaqeshin pikërisht nga frika dhe mosbesimi ndaj ardhmërisë së paqëndrueshme, asaj në të cilën ajo mbështetej aq shumë dhe i besonte thuajse verbërisht, ndërkohë që zhvillimet, siç ishin ato në Kosovë, të shprehura gjithnjë më hapas nga elita intelektuale, por edhe në demonstratat e marsit të vitit një mijë e nëntëqind e tetëdhjetë e një dhe lëvizjet e ngjashme në Slloveni dhe Kroaci drejt rishqyrtimit të së drejtës së vetëvendosjes deri në shpëputje, do ta tumirin këtë, si diçka të pashmangshme.

Kështu, në njërin nga ato shënimet që mbante përkushtimin „Në kërkim të dashurisë së përhershme“ dhe theksohej se ishte hedhur në letër nga motra Lyner nga ato që ishin thënë prej tij me rastin e një sulmi të ngjashëm me atë epileptik, në të cilin ai ishte përfshirë dy ditë pasi kishte ardhur në Marbek, pra ditën e tetëmbëdhjetë të prillit, ose të njëzetën e fillimit të

fushatës ajrore të NATO-s ndaj forcave jugosllave në Kosovë dhe jashtë saj, aty paralajmërohej fundi i Aurorës në Kosovë, si një veprim me paramendim, që prej saj ishte quajtur „në kërkim të dashurisë së përhershme“ dhe se gjithë ajo ngarendje e saj prej tetëmbëdhjetë vjetësh dhe trembëdhjetë ditësh, (më vonë ai e kishte përcaktuar si kohë nga njëmbëdhjetë marsi i vitit një mijë e nëntëqind e tetëdhjetë e një deri më njëzet e katër mars të vitit një mijë e nëntëqind e nëntëdhjetë e nëntë), nuk kishte qenë tjetër vetëmse pjesë e atij fundi të pashmangshëm, që ajo e kishte lidhur me dashurinë dhe madhështinë e saj, si diçka që duhej t’u bënte ballë gjërave të përkohshme dhe kalimtare, madje (edhe pse kjo dukej fare e pamundshme), ndërkohë që ai ishte munduar ta shpjegonte se të përhershme janë vetëm interesat e caktuara të mbisundimit dhe të mbikëqyrjes, pra ato të më të fortit, të atij që shtrin pushtetin ngado dhe me çdo kusht, për të cilat luftohet dhe luftohet gjithnjë, pa marrë parasysh si quhen, që pastaj me të e kishte shpjeguar edhe luftën e fundit dhe luftërat paraprake, po thuajse edhe të gjitha luftërat e tjera që shënoheshin dhe nuk shënoheshin, me ç’rast kishte thënë se, meqë Dardania, për nga pasuritë e shumta dhe të llojllojshme natyrore (për ato që i dihen, si dhe për ato që i shihen mbi tokë dhe të nëndheshmet, por edhe për ato që i fshehen me arsyetime të ndryshme), ishte ndër vendet më të dalluara, ishte fare e natyrshme që ato edhe t’i ktheheshin në kob të përhershëm, siç kishte ndodhur që nga antika e këndeje dhe, edhe më tutje do t’i vazhdonin, pa marrë parasysh si arsyetoheshin ato dhe ç’kah mund të merrnin në rrethanat e reja...

Në atë shkrim transedent, mund të ishte edhe tjetërfare, i cili mund të merrej në vazhden e atyre që i takonin studimit të njohur „*Pse Dardania ishte interes strategjik i një rëndësie botërore, që nga antika e deri në ditët tona dhe i tillë do të mbetet edhe më tutje*“, ndryshe nga rastet e tjera, kur gjuha e numrave dhe e shifrave të ndryshme plotësonte mozaikun e asaj që paraqitej si dëshmi rreth pasurive jashtëzakonisht të mëdha natyrore, pa të cilat, flitej me bindje, se nuk do të ishte i mundur qytetërimi i vjetër dhe gjithë ajo që nga Kadmi i lashtësisë do të quhej fillim i mbretërisë së tokës me krijesat e vetëdijësuar për përgjegjësinë e qeverisjes së saj sa më të mirë, me të cilën bëhej e mundshme vendosja e perandorisë së më të mirës, e të tjera si këto, këtë herë do të paraqesë ndërlihdjen e dy ngjarjeve që, ndonëse në mes kanë mbi tri mijë vjet, sipas tij, thuajse ruajnë të njëjtën frymë, gjë që edhe do ta shtyjnë të nxjerrë përfundime të njëjta, të cilat, si do të shihet më vonë, ato ishin edhe vlerësime të shumë qendrave ndërkombëtare hulumtuese meritore, por që do të mbahen të fshehura për arsye të caktuara që mund të quhen edhe të natyrës strategjike, po dhe ndryshe-ndryshe...

Fjala pra është për kryengritjen e gjigantëve nga nëntoka kundër perëndive të Olimp, si dhe për atë grevën e madhe të minatorëve të Trepçës (shënohej edhe si grevë e Albanikut) kundër qëllimeve që ari, argjendi, plumbi dhe pasuritë e tjera të mëdha të shfrytëzoheshin, që me ndihmën e tyre të bëhej ajo lufta e paralajmëruar (e cila tashmë ishte në fillim e sipër, edhe pse prej shumëkujt nuk dëshirohej të shihej si e tillë) dhe së pari ta sulmonte barazinë sa ta rrëronte, në mënyrë që të pasonte me më pak pengesa shthurja e realiteteve me dhunë, pa hezituat që të përdoret edhe lufta më e papastër, e cila do të marrë përmasat e krimeve të hapura kundër njerëzimit, të cilave jo rrallë, fare njëanshëm, u vishej fryma e misionarizmit, e ngjashme me atë të mesjetës, me të cilën ishin bërë edhe ato kryqëzatat e shumta, që edhe më shumë e kishte forcuar kufirin e ndarjes së botës dhe atë frymën e mosbesimit të ndërsjellë.

„Kryengritja e gjigantëve kundër perëndive të Olimp dhe greva e Albanikut (mendohej për Trepçën), që vrasësve t’u pamundësohej shfrytëzimi i pasurive nëntokësore për shkatërrime, në të vërtetë paraqesin përpjekjen e drejtë dhe të përhershme, që nga antika e tutje, që pushteti i tokës të parandalojë çmendinë e tiranëve...

”Perënditë e Olimp, ndonëse do t’i shfrytëzojnë forcat e qiellit kundër atyre të tokës dhe do të bëjnë çmos që gjigantët t’i mbajnë në thellësinë e nëntokës, ku edhe do të mbeten përgjithmonë, megjithatë kryengritja e tyre do t’ua bëjë të ditur perëndive se çka nuk guxojnë të bëjnë, pra që ta rrënojnë baraspeshën e asaj, mbi të cilën qëndrojnë...”

Ngjashëm do të ndodhë edhe me Albanikun,(mendohej për Trepçën dhe grevën e njohur të minatorëve në pranverën e vitit të përgjakshëm një mijë e nëntëqind e tetëdhjetë e nëntë), e cila, edhe pse do të përfundojë me një dredhi, që ishte e pritshme përballë asaj trysnie të jashtëzakonshme që shtrohej nga të gjitha anët, megjithatë mbetja shkretë e horizonteve të saj, që do të vijë pas vendosjes së gjendjes së jashtëzakonshme dhe fillimi i luftës së pashpallur dhe të tjera që do të çojnë tek ato vrasjet, spastrimet etnike, po edhe deri te Bllaca, sikur paralajmëroi fatin e atyre që dëshironin ta bënë luftën me mjetet e saj dhe kundër saj, por njëherësh hapi edhe dilemën e pronarëve të rinj, të cilët nga e kaluara e largët dhe e afërme mund ta dinë se kurrfarë pushteti të qëndrueshëm nuk mund të ketë aty pa mirëvajtjen e xeherores, shfrytëzimi i së cilës nuk mund të jetë në shpërputhje të madhe me interesat e vendasve, por jashtë drejtimit të tyre po se po.

Me këtë rast zihet ngoje edhe njëfarë ore, e cila rri diku në thellësitë e nëntokës dardane dhe përgjon se çfarë po ndodh me ato pasuritë e mëdha, në mënyrë që sapo të hetohet ndonjë veprim që çon në çrregullime, atëherë bëhen me dije ata që mbajnë mbi sqetullat e tyre nëntokën, (kemi të bëjmë me dragonjtë e shumë me emra të ndryshëm), që të veprojnë për të parandaluar shfrytëzimin e palejueshëm.

„Ora e Albanikut gjithmonë ka përcaktuar humbësit...”

Ndoshta mund të ketë qenë zënia ngoje e orës së Albanikut (mendohej për Trepçën) dhe fuqia e saj magjike që të mbrohej ajo që me çdo kusht duhej të mbrohej, madje edhe atëherë kur dukej e pamundshme, e përfolur si metaforë shumë e shumë herë prej tij gjatë atyre bisedave telefonike që i bënin përherë në orët e vona të natës, ku madje nuk përjashtohet se në atë përhumbje mund të kishte thënë „se ajo është e vetmja që përcaktonte fatin e humbësit, por që njëherësh përcaktonte edhe fatin e fituesit“ (pa theksuar se cilët ishin ata) dhe të tjera si këto, që do ta kenë detyruar Aurorën të besojë në dukurinë e orës dhe në praninë e saj që të merret si përcaktues i njëmendtë dhe i vetëm i fatit të dashurisë, asaj së përhershmes, e cila duhet të fitojë, që zaten lidhet me atë bindjen që, gjatë atyre bisedave telefonike do ta theksojë pareshtur, se madje dashuria duhej të ishte ajo që do t’ua përcaktonte fatin edhe luftërave, e kurrësi luftërat t’ua përcaktojnë fatin dashurive, andaj mund të thuhet se edhe shkuarja në Kosovë, pasi të ketë arritur në Maqedoni, në përbërje të misionit humanitar të Oraganizatës së Kombeve të Bashkuara për ndihmë refugjatëve të luftës (sipas të gjitha gjasave dy ditë pa filluar bombardimet e NATO-s mbi forcat e armatosura jugosllave) dhe mbetja në të (pa iu ditur kurrë fati), përkonte me këtë bindje, që asaj tashmë i kishte kaluar në një ndrydhje mendore sa të besonte se çfarëdo fati në *kërkim të dashurisë së përhershme*, qoftë edhe po i shkoi për shtati çdo gjë asaj që hëpërhë shfaqej si orë e ligë, ishte dinjitoz dhe i denjë për adhurim, ngaqë përjashtonte nënçmimin e humbjes dhe zhvleftësimet e tjera, ku mund të merret me mend se më i rëndi dhe më i pashembullti ndër ta, edhe për të paraqitej ai i shfaqjes së Bllacës që, me sa dukej, edhe ajo e kishte parandier e madje edhe mund ta kishte paraparë, por kishte bërë çmos që të mos e thoshte haptas, nga druajtja se ashtu ia pranonte pushtetin çmendisë së urrejtjes, qoftë edhe përkohësisht.

„Do të takohemi te tempulli i përhershëm i dashurisë...” „do të jetë kërkesa e saj e vetme edhe atëherë kur ishte e bindur se Bllaca ishte e pashmangshme.

„Mund të takohemi te tempulli i përhershëm i urrejtjes...” „do të jetë përgjigjja që do ta marrë nga ana tjetër, kur Bllaca tashmë po ndodhte dhe nuk do të mund të shmangej dot...

„Unë shoh vetëm dashurinë...” „do të flasë ajo gjithnjë me bindje të patundur, përkundër paralajmërimit të ndodhjes së Bllacës dhe nënçmimit të saj të jashtëzakonshëm që pritej, edhe pse zërin e kishte të dredhur nga frika...

„Unë shoh vetëm urrejtjen, çmendinë e saj të përhershme...” „do të dëgjojë t’i thuhet me një ashpërsi të panatyrshme, sikur ajo ankesë të vinte nga afërsia e Bllacës, ose prej saj.

„Gjërat e përkohshme nuk duhet parë si të përhershme, sepse me këtë pranohet fuqia e dështimit,e së keqes...” „do të ngulmojë ajo, edhe pse e dinte se ora e ligë kishte filluar të vërë pushtetin e vet.

„Dështimi bëhet dështim i pashmangshëm kur gjërat e përhershme dëshirohet të shihen si të përkohshme dhe e kundërta...”

„Kjo nuk është njëjtë...”

„Duhet parë pushtetin e orës së ligë, asaj që rrënon dhe në këtë rrënim nuk pran... Vetëm kjo ndihmon t’i iket mashtrimit të përhershëm...”

„Duhet parë pushtetin e orës së mbarë, asaj që dashurinë e mban dashuri dhe e ushqen me forcën e saj... Vetëm kjo ndihmon t’i iket dëshpërimit të përheshëm...”

„Nuk duhet harruar orën e ligë dhe atë që urrejtjen e mban urrejtje...”

„Nuk duhet harruar orën e mbarë, atë që dashurisë ia kthen besimin e duhur...”

„Lëre besimin, sepse është mashtrim...”

„Pa besim nuk bën dot...”

„Ah! Po mos të ishte ora e ligë?...“

„Po, ora e mbarë?...“

„Po, ora e ligë?“

„Veprojnë...”

„Dhe do të veprojnë...”

„Ah! E mbara!“

„Ah! E liga!“

„Ah!“

„Ah!“

„Ha!“

„Haaaa!“

Me siguri se ato matje-çmatjet rreth dashurisë si të përhershme (ora e mbarë), me të cilën sikur kërkohej që me çdo kusht të pengohej zhvendosja e saj tek të përkohshmet (ora e ligë) dhe ashtu t’i kthente në të përhershme (sado që kjo dukej si një iluzion i madh, që do të përfundonte me ndonjë mashtrim tjetër edhe më të madh), gjatë atij sulmi epileptik, të shënuar nga motra Lyner - mund të kishin kaluar në përçapje fashitëse (të natyrshme për tërheqjet epileptike) po mos të ishte edhe shënimi tjetër „*Në kërkim të pasqyrimin të urrejtjes si të përhershme*“, që i rrinte anash shënimit paraprak „*Në kërkim të dashurisë si të përhershme*“, që mund të merret me mend se nxirrte në pah pikëpamjet e Aurores dhe ato që e kishin detyruar të futej në Kosovë vetëm dy ditë para se të fillonin bombardimet e NATO-s nga ajri, që do të zgjasin shtatëdhjetë e tetë ditë, ku do t’i humbin gjurmët përgjithmonë, siç u kishte ndodhur shumë e shumë të tjerëve, që kishin provuar t’ia zbërthenin të njohurat dhe të panjohurat asaj lufte bashkë me qëllimet...

Shënohet se ajo që ishte përkufizuar si shkrim „*Në kërkim të pasqyrimin të urrejtjes si të përhershme*“, në të vërtetë paraqiste një kapitull të veçantë, që rastësisht, po të shfaqej jashtë tërësisë së atyre shënimeve të shkapërderdhura dhe nga psikiatria, do të dukej pjesë e një monstruoze të tmerrshme, ku edhe kishte mbështetjen ajo që më vonë do t’i shërbejë thellimit të manisë dhe pasqyrimin të përmasave të saj të mëdha tek ai, sa t’ia krijojnë bindjen se ora e ligë nuk ishte çështje e një dobësie a e një të keqeje që fitonte pushtet në rrethana të caktuara, kur thuhej se mungonte përkushtimi ndaj dashurisë, po ishte e përhershme - që vepronte pandërprerë dhe që veprimet e saj e kishin përcjellë pareshtur, jo vetëm sa kishte qëndruar në Agjencinë Ndërkombëtare për Hulumtime Strategjike në Vjenë në cilësinë e bashkëpunëtorit të lartë, përgjegjës për sektorin e resurseve natyrore të Kosovës, Maqedonis dhe të Shqipërisë Veriore (nga pas tre vjetësh, ditën që do të fillojnë bombardimet e NATO-s, do t’i merren kompetencat me arsyetimin se raporti i fundit i punës ishte i papërdorshëm, me çka „përkohësisht“ i ishte shuar edhe faqja e internetit, si dhe i ishin marrë të gjitha studimet e bëra gjatë atyre viteve, por edhe të mëparshmet, e të tjera si këto) - por, që si veprim përgjues me prapavijë rrënuese, e kishte parë se e kishte ndjekur edhe gjatë studimeve në Zagreb, pastaj e kishte parë edhe gjatë specializimit në Lubjanë po edhe gjatë qëndrimit disamujsh në Beograd në Byronë Federative të Zhvillimit dhe se ajo ndjekje ishte pasqyruar me një

përcjellje të padukshme, që kishte kapur kohën që nga fëmijëria në qytetin e Erenikut, atë të shkollimit të mesëm atje, për të vazhduar e pandalshme edhe në Zagreb, në Lubjanë, edhe në Beograd, edhe në Vjenë e edhe kudo tjetër, pa kursyer këtu as familjen, madje, që të gjitha këto më vonë i kishte parë si pjesë të dosjes „Bllaca“, me shumë nëndosje, ku ishte ajo „Curri“, pastaj „Gjakova“, „Kosova“, „Maqedonia“, „Mali i Zi“, dosja „Lugina e Preshevës“ dhe së fundi dosja „Shqipëria“, ku ishin hedhur e sistemuar pandërprerë gjithëfarë shënimesh, thashethemesh, raportesh denigruese dhe çmos tjetër, që thuhej se vinin nga burime të ndryshme, që nisnin me ato të bashkëpunëtorë të niveleve të shumta dhe pastaj më tutje me shënime dhe vlerësime zyrtare të institucioneve të ndryshme, të shkollave, të byrove, që nga ato të gjendjes civile, entet shëndetësore, e deri tek ato turistike, të përpunuara dhe të papërpunuara nga shërbime të ndryshme informative, që nga ato lokale, vendore, krahinore, republikane, federative e deri tek ato ndërkombëtare, ku shfaqeshin edhe deponimet e FBI-së, CIA-s, KGB-së, BND-së, SHIK-ut dhe të shumë e shumë shërbimeve të tjera të përfshira në fushatën e përgjimit „të personave të dyshimtë dhe atyre të rrezikshëm“, të autorizuar nga qendrat e mëdha të vendosjes dhe rrjeti i ndërlidhur i mbikëqyrjes së tyre, i cili gjithnjë vepronte i pandalshëm dhe i padiktueshëm...

Andaj, ishte edhe i arsyeshëm njëfarëlloj shfrimi rreth dyshimit, që ishte shënuar nga zonja Sorensën dhe u ishte bashkëngjitur atyre që ishin thënë gjatë një tendosjeje, që me këtë rast, nuk ishte vlerësuar as transedente e as e natyrës epileptike, por si njëfarë trazimi shpirtëror, që të ligat i lidhte me praninë e orës së ligë dhe të pushtetit të saj të jashtëzakonshëm, së cilës nuk mund t'i ikej dot, që do ta detyrojnë të nxjerrë edhe përfundime të këtilla, të cilat shfaqen sa të veçanta po aq edhe të përgjithësuar:

I dyshimtë dukesh gjithnjë:

Edhe atëherë kur hesht dhe heshtet,

Edhe atëherë kur nuk hesht dhe nuk heshtet,

Edhe atëherë kur mendon dhe mendohet,

Edhe atëherë kur nuk mendon dhe nuk mendohet,

Edhe atëherë kur vepron dhe veprohet,

Edhe atëherë kur nuk vepron dhe nuk veprohet,

Edhe atëherë kur qesh dhe qeshet,

Edhe atëherë kur qan dhe qahet,

Edhe atëherë kur dashuron dhe dashurohet,

Edhe atëherë kur nuk dashuron dhe nuk dashurohet,

Edhe atëherë kur nuk urren dhe nuk urrehet,

Edhe atëherë kur urren dhe urrehet,

Edhe atëherë kur nuk ke paragjykime dhe nuk ka paragjykime,

Edhe atëherë kur ke paragjykime dhe ka paragjykime,

Edhe atëherë kur rri në një vend dhe rrihet në një vend,

Edhe atëherë kur lëviz dhe kur lëvizet...

I dyshimtë dukesh gjithmonë:

Edhe gjallë.

Edhe vdekur.

Dyshimi - dyshim.

Rroftë dyshimi i dyshimit!

Rroftë!...

Në shënimin e zonjës Sorensën, duket se mëdyshja e fundit, e nxjerrë prej tij nga ajo gjendja gjatë një tendosjeje, që me këtë rast nuk ishte vlerësuar as transedente e as e natyrës epileptike, por vetëm si një trazim që të ligat i lidh me praninë e orës së ligë dhe me pushtetin e saj të përhershëm, që do të quhet dosja „Curri“ (dhe të tillë do ta shohë edhe gjatë atij leximi që do ta bënte ditën që i kishte rënë në dorë, pra kur do të bëjë atë udhëtimin vetëm për vetëm

nga Marbeku për në Bjorn për ta takuar zonjën Sorensën), do të përpunohet më hollësisht, edhe për shkakun se aty mund të shihej edhe ai farë trajtimi nëpër të cilin kishte kaluar Valon Curri gjatë qëndrimit prej gjashtë vjetësh, njëmbëdhjetë muajsh dhe trembëdhjetë ditësh në qendrën e Donacionit Mbretëror të Suedisë në Marbek, si bashkëpunëtor i lartë shkencor me renome të një eksperti të njohur botëror që vinte nga Agjencia Ndërkombëtare për Hulumtime Strategjike në Vjenë, (kur në emër të kushteve të veçanta të hulumtimit, krahas apartamentit me ballkonin që shikonte nga pjesa e qetë e pyllit, i ishte caktuar edhe dhoma e laboratorit të fizikës e matematikës me të gjitha pajisjet për hulumtime shkencore, ku në vetmi bënte ato njehësimet dhe analizat e ndryshme që, më të shumtën e herës, i griste, e kjo linte për të kuptuar se pikërisht aty ishte përgjuar çdo shkrim dhe shënim i tij).

Por, po ashtu mund të shpjegohej edhe ai qëndrimi pse ai, gjatë asaj mbrëmjeje, kur në fund të atij udhëtimit do të takojë zonjën Sorensën - në vend se t'ia thoshte ato fjalët që priteshin, për zogjtë, cicërimën dhe fluturimin e tyre në natyrë të lirë dhe pastaj të vendoste për cakun e ardhshëm të udhëtimit, (së paku të kthehej nëpër rrugën që kishte kaluar me aq e aq ankthe dhe mundime, siç ishte ajo deri te Bllaca dhe jashtë saj, ku edhe do të sprovohej – ndonëse atij kampi nuk i ishte ruajtur kurrfarë shenje identifikimi dhe në këtë mënyrë edhe kishte filluar të hidhej në harresë, sikur të mos kishte qenë fare) - do t'i thotë se zogjtë, pa cicërimë dhe pa mundësi fluturimi të lirë, kishin mbetur përgjithmonë në Bllacë, me çka bashkë me zonjën Sorensën po atë natë me trenin e fundit ishte kthyer përgjithmonë në Marbek, aty ku ai gjithnjë kishte parë një fillim pa fund dhe një fund pa fillim që, si do të shihet nga ato që kishte hedhur në „*Librin e lirisë së shpërfillur, i parë nga psikiatria*“, ajo do t'i kthehej në një metaforë të përhershme të të menduarit e cila, me atë që përhapte, ngjante në një shpërthim nga shpirti që përhapej kështu:

„Po më ndjek e kaluara...

Po më ndjek e tanishmja...

Po më ndjek edhe e ardhmja...

Po më ndjek edhe ajo që është...

Po më ndjek edhe ajo që s' është...

Ah, kur do të ndodhë ndjekja e ndjekjes!...”

Duket se motra Lyner, por edhe zonja Sorensën - ndonëse të shkallmuara nga ato që kishin dëgjuar të thuheshin rreth dosjes „Curri“, që nganjëherë mund t'u ishin dukur edhe të pabesueshme fare, sa nuk t'i ha mendja (këtë e kishin shprehur me anën e ndonjë theksimi të vënë skaj rreshtave të nënvizuar me ngjyrë të kuqe) - ishin treguar tejet të vëmendshme gjatë kapjes së tyre, ani pse nga një fusnotë e vendosur në fund (me gjasë nga motra Lyner, ngaqë ajo i përdorte ato më tepër nga përcaktimi që kishte, që çështjet t'i linte të hapura dhe me mëdyshjet që u shkonin atyre rrethanave), do të theksohen vështirësitë e dala prej tij, (të atilla që thoshte gjatë shfrimeve transedente, edhe gjatë sulmeve epileptike po dhe nga trazime të tjera), pra, kur jo rrallë ngatërroheshin jo vetëm emrat, emërtimet, por ngatërrohej dhe koha madje, saqë ngjante që kishte edhe kapërcime të atilla të pakapshme, sa një ngjarje kalonte te tjetra fare panatyrshëm, ndërkohë që shumë gjëra jo vetëm që nuk puqeshin, po, përkundrazi, përjashtonin njëra-tjetrën...

Edhe pse në vorbullën e këtij ngatërrimi, motra Lyner ia kishte dalë të përmbledhte një shënim rreth dosjes „Curri“ me ato që për të paraqiteshin si të papajtueshme dhe duket se asaj - ngaqë nuk kishte njohuri të duhura për ngjarjet aq të dendura që ishin përfshirë brenda një periudhe të ngushtë kohore , i kishin sjellë aso hutie, saqë edhe pse kishte pranuar që shumëçka i vinte nga, si thoshte, hapësira tejet e madhe e shtrirjes së tyre - megjithatë ia kishte krijuar përshtypjen se shumëçka e asaj dosjeje, (që më vonë, bashkë me të tjerat, të ngjashme, do të shihej si pjesë e dosjes „Bllaca“), mund të ishte vetëm përçartje, pjellë e mendjes me kriza të përhershme, tendosje, shfrime transedente dhe aso që merreshin edhe si sulme epileptike, me ç'rast, edhe pse fobia e bën të veten, njëherazi kapërcen shumëçka që i

takon fantazisë më të shfrenuar, në të cilën rëndom shkrihen kufijtë e së mundshmes me të pamundshmen në dobi të së dytës, me ç'rast nuk përjashtohen as iluzionet gjithëfare dhe porosinë e jashtëzakonshme që kanë të bëjnë edhe me atë bindjen e të perënduarit lajmëtar, të ngjashme me ato që thuhet se i kanë përcjellë hulumtuesit e njohur, krijuesit e mëdhenj, por edhe profetët, madje, ku njohuritë që nuk mund të shpjegoheshin me asgjë, aq më pak me shkallën e ngritjes mendore dhe intelektuale në përgjithësi, përhapen si ndijime hyjnore, por edhe si fjalë perëndie, që dërgoheshin si porosi të amshueshme.

Në njërën nga fusnotat, me të cilat kishte përcjellë shënimet, motra Lyner gjithë habi do të theksojë se sikur nuk ia hante mendja që një familje, sado e njohur të ishte në përmasat e vendit të vet (siç ishte qyteti i Erenikut, nga vinte ajo), në sajë të sjelljeve, çfarëdo qofshin ato, ku nuk mund të përjashtohej as gjenialiteti i njërit prej tyre në rrethanat e thyerjeve dhe kthesave të mëdha shoqërore dhe politike të atjeshme, njëherësh të gjendet në qendër të vëmendjes së dy perandorive, atëbotë më të mëdhatë e kohës (osmane dhe austrohungareze) dhe të shumë shteteve të tjera, përfshirë këtu Italinë, Greqinë, Jugosllavinë, madje edhe Rusinë, Gjermaninë, Britaninë e Madhe dhe së fundi edhe Shtetet e Bashkuara të Amerikës dhe njëherësh të përfshihet në puçe, revolucione, kundërrevolucione, në të cilat do të ngatërrohen disa shtete, shumë interesa, ku nuk do të mungojnë as ideologjitë, por në atë lëmsh ai përherë do të mundohet të përcjellë dhe të ndjekë koniunkturat më të larta ndërkombëtare për t'u kthyer në interes të tyre, saqë në një vjershë, ndër shumë sosh të shkruara për të edhe nga poetë të njohur, pasi të jetë vrarë, quhet edhe „bajrak i gjallë“ dhe „flamurtar i vegjëlisë“, që pa një pa dy e ngrit në rolin e tribunit të lëvizjeve popullore, ndër më të fuqishmet e kohës me çka do të mbetet një personalitet që bëhet e ditur se kishte vizione të qarta për ardhmërinë, të ngjashme me ato që shfaqeshin si shqetësim shoqëror i një pjese të madhe të elitës intelektuale të vendeve të Perëndimit...?

Habia e saj do të duket edhe më e madhe, nga ato që mund të quhen vlerësime shpërputhëse dhe tejet kundërthënëse, mbi të cilat mbështetet ajo që do t'ia krijojë epiqendrën karizmatike familjes Curri, në sajë të faktit që ajo do të mësojë se ishte gjysh a stërgjysh i Valon Currit, (këtë nuk kishte mundur ta sqaronte nga shkaku se gjatë atyre shfrimeve të herëpashershme, nëpër të cilat kalonte, veçmas gjatë gjendjeve transedente, kur dukej se edhe bashkëbisedonte me frymën e tij, quhej herë Gjysh i Madh, herë Babagjysh e herë Plak i Maleve dhe ndryshe-ndryshe, ku nuk mungonin as mospajtimet me të dhe veprimet e tij), se gjatë kohës së Perandorisë Osmane (në vitet e saj të fundit) kishte marrë pjesë në lëvizjen e pavarësisë, se pastaj, kur do të krijohet ajo gjysmë Shqipërie, do të luftojë pushtuesit serbë dhe malazez në tokat e mbetura nën regjimin e Beogradit dhe këtë madje do ta bëjë me aq sukses sa të merret në kosiderim nga qarqe të caktuara politike dhe ushtarake ndërkombëtare, të cilat bënin çmos që të dështonin marrëveshjet e Konferencës së Londrës dhe vendimet e saj, me çka do t'i përgatitet fitili i Luftës së Parë Botërore dhe, kur ajo të fillojë dhe forcat austriako-gjermane ta thyjnë keqas ushtrinë serbe, me të shpejtë do t'u bashkohet atyre, por do të kërkojë që të njihet pavarësia e shtetit etnik shqiptar dhe të shpallet aleat i tyre dhe, si do të shihet më vonë, do të bjerë në konflikt me qëndrimet e Vjenës po edhe të Berlinit, saqë një kohë edhe do ta mbajnë të internuar bashkë me shumë bashkëmendimtarë, nga ata që pak më vonë do të përfshihen në Komitetin për Mbrojtjen e Kosovës, (legjimitetin e të cilit, pas mbarimit të Luftës së Parë Botërore, do t'ia njohë edhe Internacionalja Socialiste, Kominterni, por çuditërisht edhe Partia Komuniste e Jugosllavisë, e themeluar në Kongresin e Dresdenit dhe shumë vende të tjera që Jugosllavinë e Versajës e quanin krijesë artificiale, burg popujsh, që duhej shpërbërë sa më parë në dobi të krimit të shteteve nacionale), gjë e cila do t'i kthejë në kob, ngaqë pas kthimit të ushtrisë jugosllave në trojet shqiptare dhe ndezjes së një terrori të egër mbi popullatën e pambrojtur, që bëhej edhe me pretekstin se ishin ndihmuar kundërshtarët e tyre (austriakët dhe gjermanët), sërisht do të dalë në mal dhe do të përfshihet në lëvizjen kaçake që kishte fillur në Drenicë dhe ishte përhapur në viset malore të Kosovës, nga pastaj do të shihet edhe në Shqipëri, ku do të marrë pjesë në përpjekjet për krijimin e

qeverisë së përbashkët shqiptare me shpresën se, si thoshte, një Shqipëri stabile do të ndihmojë rikthimin e Kosovës trungut amë e të tjera si këto, që pastaj në pamundësi të plotësimit të saj, vorbullë shqiptare e luftës së brendshme do ta përfshijë në ato që do të quhen grusht-shtet, revolucion dhe kundërrivolucion, ku ai do të marrë anën e Fan Nolit dhe do të jetë ministër i Luftës, pra dorë e djathtë e tij, që pas gjashtë muajsh, do të detyrohet sërish të marrë malet, pasi të dështojë ai që do të quhet Revolucion Demokratik i Qershorit nga kundërpërgjigjja e dhjetorit që do të bëhet nga Ahmet Zogu dhe forcat e tij, të cilave do t'u vijë në ndihmë Beogradi, nga i cili ishte bërë edhe regjia e përmbysjes së qeverisë së Nolit, gjë që në ato rrethana të pëlqimit të parë midis Tiranës dhe Beogradit për pushtet, mbetej i vetmi që bënte rezistencë të armatosur kundër Zogut, e cila do ta kthejë atë në armik të përbashkët të Tiranës dhe Beogradit, me të cilin duhet larë hesapet sa më parë, por njëherësh, kjo aleancë e panatyrshme midis forcave të armatosura të shtetit shqiptar dhe atyre jugosllave kundër tij, duhej t'i jepte atij medoemos epitetin e përkrahësit të bolshevizmit në Ballkan dhe, ç'është e vërteta, ky pretekst i zgjuar nuk u zgjodh pa mbështetje, ngaqë ai, jo vetëm që kishte treguar simpati për bolshevizmin sovjetik, (ngjashëm me atë përkrahjen e hapur, madje edhe agjintonin për revolucionin sovjetik, që tregonin edhe shumë e shumë intelektualë të njohur të kohës, që nga Parisi, Londra, Berlioni dhe vende të tjera dhe kërkonin që socialzmi të kthehej në sistem botëror të barazisë), por thuhej se me ndërhyrjen e tij kishte ndodhur që Parlamenti i Shqipërisë të mbajë një minutë zie për vdekjen e Leninit dhe madje kryeministrin Fan Noli ta detyrojë t'i shprehte edhe ngushëllime Moskës dhe anime të tjera, andaj nuk është për t'u habitur që me veprime të tilla kishte nxitur pajtimin e parë tejet absurd midis armiqve të deridjeshëm (Beogradit dhe Tiranës), që të luftohej kundër asaj që tashmë shfaqej si gogol bolshevik, por edhe që e kishte legjitimuar çdo veprim të Beogradit ndaj irredentizmit shqiptar, si masë paraprake e mbrojtjes së rajonit kundër përhapjes së komunizmit, e të tjera si këto, që merre si ta marrësh, kur i ishte veshur edhe „veladoni i përkrahësit të ideologjisë së kuqe“, e cila ishte në përhapje e sipër në gjithë botën dhe gëzonte simpatinë e shumë qendrave të rëndësishme intelektuale, do t'i përcaktohet edhe fati i zi, pra likuidimi, që më në fund do të ndodhë diku në veri të Shqipërisë, në një shpellë të Dragobisë dhe, mund të thuhet se vetëm gishti që shkrehu pushkën ishte i shqiptarit, ndërsa çdo gjë tjetër ishte vepër e shumë e shumë shërbimeve të huaja informative, të cilat jorastësisht kishin krijuar kornizat e ujdisë për veprim të tillë të përbashkët në hapësirën e shtetit shqiptar që, të modifikuar, do të vazhdojnë të veprojnë edhe më vonë dhe do të barten deri te ditët tona, por ai edhe më tutje do të mbetet figura më komplekse e botës shqiptare, dhe jo vetëm e saj, që njëherësh do ta pajtojë, po edhe do ta ndajë, që do ta hedhë në taborë të kundërt (edhe të lëvizjes demokratike, edhe të bolshevizmit; të patriotizmit, por edhe të iluzionit dhe mashtrimit...), që çuditërisht fryma e tij edhe më tutje do të vazhdojë t'i tharë ato lidhjet dhe marrëveshjet midis kundërshtarëve për vdekje, që ktheheshin në miqësi, siç kishte ndodhur ai pajtimi dhe lidhja midis Zogut dhe Pashiqit në verën e një mijë e nëntëqind e njëzet e katrës, njësoj edhe gjatë Luftës së Dytë Botërore, njeri që kishte luftuar me mish e me shpirt për një shtet të përbashkët shqiptar, kishte bashkuar komunistët shqiptarë dhe ata jugosllavë, Enverin dhe Titon, të cilët kishin urdhëruar që edhe brigadat partizane në të dy anët të luftonin me emrin e tij (një batalion kryesor në Kosovë dhe një brigadë tjetër në Shqipëri), që thuhej se ngado që kalonin ishin mirëpritur pse ai njëherësh ishte me namin e patriotit të devotshëm të pavarësisë kombëtare dhe me atë të demokratit, po ishte edhe majtist i orëve të para në Ballkan, figurë e vetme me “trini” karizmatike, që do ta ngrejë edhe në oltarin e heroit të përbashkët gjithkombëtar në Shqipëri dhe njëjtë të përjetohet edhe në Kosovë dhe në viset e tjera shqiptare, mbase i vetmi që do t'i thuren këngë popullore, si për shembull: „Ujë po rri pa pi - vetëm për Shqipni“ që, i portretizuar si i tillë, mund të thuhet se do t'u bëjë ballë të gjitha kthesave politike, që nga pavarësia kombëtare e deri në ditët tona, do të vazhdojnë t'i thurin poezi, bile edhe balada, të cilat do të gjejnë vend nëpër librat shkollorë në Shqipëri, në Kosovë dhe gjithandej ku ka shqiptarë, madje edhe në kohën e Zogut (i cili kishte urdhëruar vrasjen), por edhe në kohën e

Enverit e të Titos...Emri i tij nuk do të mungojë në të gjithë hapësirën etnike shqiptare: në rrugë, shesh, shkolla dhe qytete (emrin e tij mban një qytet në veri të Shqipërisë, një shesh ndër kryesorët në Shkodër, e mbante edhe Shkolla e Lartë Pedagogjike në Gjakovë, e të tjera). Por, emri do t'i përjetësohet edhe në luftën e fundit, kur atë do ta mbajë edhe një njësit gueril i dalluar i UÇK-së në frontin e Koshares, ku për herë të parë ishte thyer ai kufiri i huaj, që nga brenda, dhunshëm, për tetëdhjetë e shtatë vjet kishte ndarë shqiptarët, por që këtë veprim luftarak shumë prej tyre do ta paguanin me jetë në sajë të „një ndërhyrjeje të gabueshme nga ajri i forcave të NATO-s“, që më vonë gjenerali Klark, në një intervistë dhënë revistës gjermane „Der Spiegel“ e kishte shpjeguar si „veprim krye më vete i ushtarakëve francezë“, të cilët, „nga Parisi kishin marrë urdhër të prerë që assesi të mos lejonin prishjen e kufirit ndërshtetërisht prej shqiptarëve...“

Fuqinë e tij karizmatike, të këtij personaliteti të autoritetshëm e thujtë të padiskutueshëm, Motra Lyner madje do ta shohë edhe pas atyre që kishin ndodhur në Kosovë para dhe pas ndërhyrjes ajrore dhe tërheqjes së forcave jugosllave prej saj dhe që me Rezolutën 1244 të OKB-së ajo ishte vënë nën administrimin e përkohshëm ndërkombëtar, kur të vetmit nga plejada e atyre që kishin luftuar për pavarësi kombëtare dhe kishin kaluar nëpër gjithëfarë „shqyrtimesh dhe rishqyrtimesh patriotike“ – dhe kur shumë prej tyre duke kaluar nëpër sitë e shoshë edhe „kishin dështuar“ - ai edhe më tutje kishte mbetur po ai - „bajrak i gjallë“, „beg - dhe i kuq“ njëkohësisht, „që kishte marrë nam me gjak në ballë...“, gjë që mund të thuhet se edhe këtë herë e kishte marrë nën mbrojtje dinjiteti i tij karizmatik i rënies, që e kishte pësuar pse kishte një ideal të lartë, që edhe më tutje mbetej i papërmbytur...

Mund të thuhet se ngjashëm kishte kaluar edhe në Shqipëri, ku nuk e kishin prekur fare as tërmetet e mëdha politike të viteve nëntëdhjetë, e as larja e hesapeve në mënyrë brutale me këtë apo atë personalitet, ose me „krahë të ndryshëm“ të asaj apo kësaj rryme dhe lëvizjeje, me ç'rast e kishin pësuar edhe ata që merreshin si të përhershëm dhe të pavarësishëm, pa u kursyer as përmendoret e monumentet, madje as muzetë që sulmoheshin me dhunë me qëllim që të „shlyhej“ ose „të hiqej“ ajo apo kjo „pjesë e gabueshme e historisë“, që pastaj të rishkruhej një tjetër, e atyre që vetëspallëshin fitimtarë dhe vendosnin pushtet!...

Gjithnjë duke mbajtur parasysh këtë fenomen të tij - që të kalojë nëpër aq shumë tërmete të mëdha shqiptare dhe pas secilës dridhje të dalë i paprekur, duket se motra Lyner kishte pasur një bisedë edhe me zonjën Sorensën, por edhe me të tjerë nga jashtë, me të cilët shkëmbejnë mendime rreth gjendjes së atyre, për të cilët përkujdesen në kuadër të Donacionit Mbretëror, me ç'rast zonja Sorensën, që dukej se ishte më studioze dhe nuk u ndahej leksikonëve dhe internetit, gjithë çështjen, pra atë të mbijetesës së tij përballë çdo rrëmeti politik, ishte munduar ta shpjegonte me një çështje tjetër – me atë të harmonisë fetare ndër shqiptarë, të vetmes në botë, e cila edhe me këtë rast ishte treguar si diçka e veçantë, ngaqë në të njëjtin tabor ishin gjetur edhe peshkopi ortodoks edhe një be mysliman, njëri gegë, nga Veriu, tjetri toskë nga Jugu, por që të dy të rritur dhe të ngritur në rrethanat perandorake omane, të cilët do t'i bashkojë qëllimi i përbashkët kombëtar – bërja e Shqipërisë shtet i lirë demokratik dhe përfundimor, njëherësh, por i kishin bashkuar edhe bindjet intelektuale dhe ato politike, ngaqë, siç kishte theksuar zonja Sorensën (kishte thënë se këtë e kishte nga një studim që kishte nxjerrë në internet) - shqiptarët, përkundrazi të gjitha vështirësitë, me të cilat ishin ballafaquar para dhe gjatë pavarësisë, ku nuk kishin munguar as ambicie nga më të ndryshmet dhe prirjet ndër më të paparashikuarat dhe më të çoroditurat (rëndom kundër vetvetes), me asgjë nuk kishin prekur bindjet fetare dhe bashkëjetesën e tyre shekullore. Përkundrazi, gjithmonë ishte treguar kujdes që ato të ruheshin prej fërkimeve, që do t'i përçanin nga brenda, edhe pse pikërisht kjo vazhdimisht kishte qenë atë e preferuar prej të tjerëve, veçmas prej atyre që ishin munduar bashkëjetesën fetare ta marrin, jo si përparësi dhe tolerancë që i duhet secilës shoqëri të lirë, por si një mashtrim civilizimi, me të cilën përfitohet në emër të ngatërimit të librave të shenjtë.

Ai shënim, prej saj, ishte mbyllur me një si kuriozitet të theksuar:

“ Njëpër vende të ndryshme latinoamerikane mund të gjenden peshkopë që u ndihmojnë lëvizjeve anticoloniale dhe atyre çlirimtare, por ata nuk janë as të kuq, e as që ndodh të kenë përkrah feudalë besnikë!...”

Por, ndryshe nga ato që motra Lyner i kishte parë dhe shënuar në dosjen „Curri“, ku shpjegimet e saj dukeshin më tepër si përpjekje për t’i kuptuar edhe ato që asaj i shfaqeshin të pakuptueshme dhe të papajtueshme dhe që këtë e pranonte, ku mund të thuhej se vërehej edhe njëfarë adhurimi për një personalitet të tillë, të cilin ajo, po t’i lejohej, edhe do ta krahasonte me ndonjë të ngjashëm që e njihte nga librat dhe të tjera si këto - marrja me të në atë hapësirë të heshtur nën lirin e gjatë, kur edhe më tutje mendjen e kishte të takimi me zonjën Sorensën, që duhej të bëhej nga fundi i asaj dite, kur edhe do të përfundonte udhëtimi nga Marbeku për në Bjorn - Valon Currit po i vinte si e kundërt me ato që dilnin prej saj, sa që një çast madje i kishte ardhur të ngriste zërin dhe haptas të kundërshtonte ato që motra Lyner i kishte „si theksime“, ose „shënime plotësuese“ dhe që thoshte se janë thënë pikërisht prej tij gjatë gjendjeve me kriza të përhershme dhe sulmeve epileptike, po edhe ndër biseda të tjera, që i kishin pasur, por që nuk i kujtoheshin nga shkak se gjatë gjithë kohës kishte qenë i mbërthyer nga ai terrimi i kokës dhe ajo prirja e vazhdueshme që çkado që dëgjonte, thoshte dhe vepronte, me përjashtim të potezave të shahut gjatë lojës me zonjën Sorensën, të cilët i kthente në shenja me anën e atij numërimit të veçantë matematikor, nuk vononte dhe i sharronin në të dhe ashtu t’i bëheshin pjesë e atyre mundimeve të përhershme, të cilat e kishin ngarkuar për gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë, prej të cilave madje dikur i ishte krijuar ajo përshtypja, (që po ashtu i kishte mbetur e shkëputur nga njëfarëloj arsytimi nga dikah), se ato i kishte pse e kishte humbur ardhmërinë, sado që ajo pa të kaluarën dhe të ardhmen as që mund të paramendohej.

Në të vërtetë, leximi i atyre që gjendeshin në dosjen „Curri“, jashtë shënimeve dhe notesave të tjerë të vënë nga motra Lyner dhe ndonjëherë edhe nga zonja Sorensën, përkundër të dhënave, të cilave nuk mund t’u shtohet a mungohet gjë, që çuditërisht hetoi se ishin dhënë në hollësi dhe mund të vinin vetëm nga burime të sigurta, siç ishin burimet familjare, e të tjera burime, me të cilat ishin plot e përplot ato fletë të asaj që paraqitej si dosje - përkundër habisë, por edhe adhurimit të atyre që ndeshte dhe i dukeshin se për herë të parë i njihte të tilla, sa t’i ndiente edhe të huaja njëherësh, pjesë të diçkajes që ishte ngritur mbi të tjerat dhe si të tilla mbeteshin për të gjithë - sërish filloi t’ia krijonte përshtypjen e njëfarë përndjekjeje, që e kishte përcjellë gjithnjë, përkundër faktit se, si thoshte dhe motra Lyner, me të drejtë madje, ai nderohej dhe pranohej edhe aty ku luftohej, së paku kjo mund të dilte prej qëndrimit zyrtar, i cili ishte i njëjtë edhe në Tiranë edhe në Prishtinë, në Beograd po edhe në qendrat e tjera jugosllave, por që kjo ndjekje-përndjekje, e cila i kishte ardhur dhe që e kishte hetuar edhe sa kishte qenë nxënës në gjimnazin e qytetit të Erenikut, por edhe si student në Zagreb, pastaj në Lubjanë, Beograd dhe së fundi në Vjenë dhe deri në Bllacë, e që do t’i zgjasë përgjithmonë - nuk kishte të bënte fare me atë pse e kishte gjysh dhe, deshi a nuk deshi, përherë mbetej në atë lidhje familjare - po ishte e tillë pse mendja i thoshte se të njëjta i kishin mendimet, e edhe vlerësimet që lidheshin me atë, që do ta thotë në atë shënimin „*Pse Dardania ishte interes strategjik i një rëndësie botërore, që nga antika e deri në ditët tona dhe e tillë do të mbetej edhe më tutje...*“

Në njërën nga ato fletët e asaj dosjeje, që me siguri se mund të vinte nga ndonjë mbetje e ndonjë shënimi nga ato që shërbimet informative të Portës mbledhnin për personalitetet e njohura të kohës nga bota shqiptare, në prag dhe gjatë luftërave për pavarësi, do të shënohet se si përfaqësuesve të xhonturqve do t’ua dorëzojë një si deponim me vlerësimet pse katër vilajetet shqiptare (atëherë në përbërje të Perandorisë Osmane) nuk duhej të lejoheshin të shkëputeshin, por të mbaheshin brenda të njëjtës çati (fillimisht nuk përjashtohej një autonomi e gjerë e tyre brenda portës, e cila do të ishte kalimtare dhe në përputhje me zhvillimet të kthehej në shtet të pavarur, i cili edhe më tutje do të mbetej aleat i Portës dhe mbrojtës i interesave të saj në Ballkan), dhe pse duhej të veprohej kështu, pra

mbetja me çdo kusht e katër vilajeteve shqiptare nën të njëjtën çati, kryekreje kishte të bënte me pasuritë e mëdha natyrore që posedonte toka shqiptare, ku thuhej se ishin ndër më të mëdhatë në pjesën europiane të Perandorisë dhe përmendej ari, argjendi, plumbi, zinku, fosfati, linjiti dhe pasuri të tjera: ujëra, drunj, po edhe lumenj që derdheshin në tri dete, në Adriatik, në Egje dhe në Detin e Zi, pastaj portet detare dhe rrugët që shfaqeshin si udhëkryq midis Lindjes dhe Perëndimit, që nga antika e tutje, ku mbaheshin çelësat e botës dhe të tjera përparësi si këto, që bënë me dije se jorastësisht ajo hapësirë ishte kthyer në interes të të gjitha fuqive të mëdha, ku vazalët e tyre (përmenden serbët, malazeztë, bullgarët, vllehët dhe të tjerë), kur nxiten për kryengritje dhe që këtë e bëjnë në emër të të drejtave kombëtare dhe të miteve mesjetare, me të cilat pareshtur i hidhen Kosovës dhe „të drejtës historike“ ndaj saj, në të vërtetë prapa tyre qëndrojnë planet për përvetësimin e pasurive natyrore tejet të mëdha që ka kjo hapësirë, të cilat, që më parë, meqë u janë premtuar, duhet t’u jepen si koncesione mentorëve politikë, por edhe atyre që i kanë përkrahur dhe që edhe më tutje do t’i përkrahin në luftën për përvetësimin e saj të plotë.

Duket se xhonturqit jo vetëm që nuk ia kishin vënë veshin atij raporti, por atë e kishin vlerësuar si pjesë të një mashtrimi për qëllime politike, një lloj kushtëzimi, me anën e të cilit vilajeteve shqiptare duhej t’u jepej ajo që për xhonturqit paraqiste çështjen më të papranueshme që, sipas tyre, nuk duhej lejuar kurrfarë reformash që mund të çonin në dhënien e autonomive, që ata tashmë e kishin shpallur si program kombëtar dhe, me moton e krijimit të një shteti unik nacionalist turk, parashihnin centralizimin e përgjithshëm edhe të administratës shtetërore në të gjitha nivelet, pa çarë kokën se me pezullimin e së drejtës për vetadministrim të gjerë binin ndesh me interesat e popujve që Portën e kishin parë edhe si interes të përbashkët, pikërisht në rrethanat e mbrojtjes së etnisë së tyre nga gllabërimet e jashtme, që do të pasonin pasi të jetë tërhequr atje nga kishte ardhur. Po në atë shënim, kur hidhej poshtë vlerësimi për përfshirjen e katër vilajeteve shqiptare nën një çati të përbashkët, bëhej me dije se shërbimi informativ i xhonturqve kishte marrë për detyrë se duhet t’i “njollosë si agjentë të sllavëve të jugut, por edhe të Rusisë”, të gjithë ata shqiptarë që në çfarëdo mënyre agjitojnë për ngritjen e çështjes së autonomisë së vilajeteve shqiptare. Të tillët, thuhet, janë tepër të rrezikshëm, pikërisht pse kanë në dorë argumentin e pasurive të mëdha natyrore dhe synojnë ta shfrytëzojnë sa më shumë që të jetë e mundur, të cilin kursesi nuk duhet lejuar që të kthehet në argument politik, ngaqë është ndër më të fortit, ndër më të qëndrueshmit dhe ndër më frytdhënësit...

„Resurset natyrore - argument i fortë politik, por edhe hendikep politik...?“

Iu kujtua se kjo çështje kishte nisur të preokuponte disa nga bisedat e hershme me të vjehrrin, gjeneralin Vajgël, qysh gjatë viteve të para të studimeve në Zagreb, kur Aurora, herë pas here e merrte në Bled dhe aty kalonin pushimet në vilën e tyre pranë liqenit me ujë të kristaltë.

Trepça me arin, argjendin, plumbin, pastaj linjiti i Kosovës, por edhe pasuri të tjera të mëdha që kishte, ngritnin dilemën si dhe sa lypsej shfrytëzuar këto pasuri për një zhvillim të përshpejtuar ekonomik, që ato të paraqesin bërthamën e një ekonomie, ku pasuritë përpunohen aty ku nxirren, e jo lëndë e parë për eksport a t’i nënshtroheshin gjysmëfabrikimit në ndonjë pjesë tjetër të vendit dhe prej andej pastaj të kthehen aty ku nxirren, për t’u shitur me një çmim të lartë, që e gjithë kjo përkon me qëndrimin e njohur kolonialist...?

Meqë studionte gjeologjinë dhe kjo i mundësonte të kishte njohuri dhe të dhëna gjithnjë më të përpikta për natyrën dhe fuqinë e resurseve, bashkë me përmasat e tyre të njëmendta, fillimisht do të përqendrohej te çështjet e përgjithshme teorike që kishin të bënin me të kuptuarit e thellësisë së tokës dhe të përbërjes së saj, por që më vonë vëmendja gjithnjë më shumë do t’i kalojë tek pasuritë e Kosovës, të cilat i shfaqeshin të shumta dhe në çdo hartë gjeologjike paraqiteshin të llojllojshme dhe me rezerva jashtëzakonisht të mëdha, sidomos rezervat e linjitit ishin madje ndër më të mëdhatë e Europës, por që edhe sasia e arit, argjendit,

nikelit dhe të tjerave nuk mbetej mbrapa, me ç'rast kishte hetuar se sasia e rezervave të mëdha të kromit që shtriheshin në Kosovë dhe në Shqipërinë e Veriut dhe cilësia e tyre e veçantë hapte edhe çështjen e pranisë së uranimit. Andaj, jo pa arsye gjenerali Vajgël, me ato që thoshte rreth shfrytëzimit dhe përpunimit të tyre, gjithnjë më shumë përqendrohej te trajtimi i tyre si faktor politik, si argument madje, me të cilin ai thoshte se mund t'ia dilet që Kosova të fitojë statusin e njësisë së pavarur dhe të barabartë të federatës, pra të shtetit, për të cilin ai thoshte se do të ishte i dobishëm edhe për të tjerët, sepse në këtë mënyrë do ta mbronte federatën nga përpjekjet e përhershme të unitarizmit serb që ta mbikëqyrte dhe kështu ta kthente në një poligon të ndikimit rus, e kjo shtonte rrezikun e ndërhyrjes së perëndimorëve për të mos e lejuar, me çka pastaj u hapej udha prapaskenave të ndryshme, të cilat për pasojë të vetme të mundshme mund ta kenë përzierjen e sërishme të letrave në një lojë të fshehur, e cila mund të shfaqet e rrezikshme për fatin e saj...

„Pasuritë e Kosovës janë ndër më të mëdhatë e rajonit, por edhe të kontinentit. Me anën e një shfrytëzimi të drejtë dhe ekonomik, Kosova, po edhe i gjithë vendi, do të përfitojë aq sa të mëvetësohet plotësisht nga çfarëdo presioni nga jashtë, i cili mund t'i bëhet mbi bazën e resurseve strategjike...”

Kur ia thoshte këto gjenerali, dukej se shfaqte brengosje, por edhe frikë të hapur, ngaqë kishte parandjenjën se pikërisht pasuritë e mëdha të Kosovës dhe shfrytëzimi i tyre mund të kthehen në një kob të përbashkët bashkë me pozitën shumë të përshtatshme gjeostrategjike, që mund të fillonte me pretekste të tjera, siç ishin ato nacionaliste (kur fliste kështu mendonte për unitarizmin serb dhe përpjekjet e tij që pas vdekjes së Titos të kalonin në ofensivë), për t'u kthyer në një luftë të përgjakshme, ku viktimë e parë do të binte Kosova, por që nuk do t'i kursente edhe të tjerët, pa marrë parasysh si do të sillen në ato rrethana, ngase ai e kishte më se të qartë se në atë hapësirë mund të kishte privilegje të pjesshme, mund të kishte dobi të njëanshme, por assesi nuk mund të kishte tërmete të veçuara, jashtë tërësisë.

„Në Kosovë serbët kërkojnë gjoja djepin e tyre dhe thonë se janë të gatshëm të vdesin për ta rikthyer, por atje kërkohet ari, argjendi, linjiti, kromi tejet i vlerfshëm si legurë bazike nga mund të fitohet edhe uranumi dhe pasuri të tjera, pa të cilat ata nuk mund të jetojnë, e lëre më të ëndërrohet për një Serbi të madhe...”

VIII

Dielli pothuajse i ishte afruar perëndimit, kur Valon Curri, i mbështetur për atë lisin e gjatë, hetoi një ledhatim të lehtë të rrezeve të dobëta, të cilat në atë thyerje e sipër përpara ia veshën një perde, që sakaq e ndau nga moria e atyre rreshtave të fletores me shënimet e shkapërderdhura nga psikiatria, në të cilën ishte zhytur dhe i bëhej se së andejmi po kthehej me diçka nga ajo që mund të merrej si përpjekje për rilidhjen e pjesës së humbur, të mbetur diku në atë terrimin e thellë që e kishte përcjellë për gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë.

Por, hetoi se rikthimi i kujtesës, që po i kalonte nëpër kokë si një shirit i jashtëzakonshëm, krahas përmbushjes së asaj që e kishte ndier si një zbrazje të çuditshme me mundime, njëherësh po ia krijonte përshtypjen e humbjes së mbikëqyrjes së tyre, sa të mendonte se përpara po i krijohet një ngatërrim tjetër, ku ngjarjet i shfaqeshin jashtë radhës, por edhe me prirjen e dyzimit, ose të shumëfishimit, me variante dhe nënvariate, gjë që për pasojë kishte një si kundrim me shumë pamje, fare të ndryshme, të ngjashme me atë lojën e teatrit kur skena ndërron pamjet dhe ngjarjet, në përputhje me ngritje-rëniet e perdes, por që këtë herë e gjitha mundësohej në sajë të atyre që theksoheshin se ishin të vendosura në morinë e shkrimeve nga ndërhyrjet e internetit, herë si porosi të hedhura nga dikah e herë nga ndonjë faqe fare e panjohur e uebit, të cilat derdheshin e derdheshin dhe në atë derdhje e sipër krijonin atë pështjellimin që nuk kishte fund.

Fillimisht kjo e shqetësoi paksa, ngaqë druante se përmasat e një ngatërrimi të tillë mund t'ia sillnin sërish atë errësimin, ose ndonjë megjullim tjetër, të ngjashëm me atë që nga çastet kur në Bllacë kishte hetuar atë gjendjen e shterimit shpirtëror, që pastaj i kishte vazhduar gjatë atij fluturimi të ankthshëm me aeroplanin e Bundesverit gjerman nga Shkupi për në Malme e pastaj edhe në atë fluturaken nëpër qiellin blu skandinav përderisa kishin zbritur në një vend të vogël dhe prej andej me një përkujdesje të jashtëzakonshme ishte pritur dhe dërguar në qendrën e Donacionit Mbretëror Suedez në Marbek, në atë pjesën e qetë me dy dhoma të mëdha e me ballkon që shikonte nga një gjelbërim i paanë, (më vonë do të marrë vesh se kishte qenë pavijon i veçantë psikiatrik, ku vendoseshin dhe u ndihmohej ta merrnin veten krijuesit dhe hulumtuesit e njohur që kishin përjetuar trauma gjatë luftës së fundit), dhe ajo gjendje, me ndërprerje të herëpashershme, ku përkohësisht bartej nëpër një si ndokundje të askundjes, thuajse do t'i zgjasë vazhdimisht deri në mëngjesin e asaj dite me diell, kur motra Lyner e kishte përcjellë deri te portat e jashtme dhe i kishte thënë se për herë të parë duhej ta bënte vetëm atë udhëtimin me tren në gjatësi prej trembëdhjetë minutash nga Marbeku për në Bjorn, ku do ta takonte zonjën Sorensën dhe pasi t'ia thoshte ato fjalët për zogjtë, cicërimën dhe fluturimin e tyre në natyrë të lirë, do të vendoste për cakun e ardhshëm, nëse këtë do ta hetonte fare.

Më vonë, kur pa se nuk kishte kthim prapa dhe që edhe shënimet e shkapërderdhura nga psikiatria të fletores që mbante bashkë me ato që në të shfaqeshin edhe si të ndryshueshme dhe madje në të ndërhyenin edhe ato që nga eteri, nga burime të ndryshme dhe të panjohura fare, vinin si pjesëza të internetit dhe, si faqe të uebit po edhe ndryshe, i takonin sprovës së rikthimit të mundimshëm kah vetvetja, që gjatë asaj dite gjithsesi duhej të çohet deri në fund - (kjo i kishte kaluar në bindjen se çfarëdo mbetjeje jashtë atij shfletimi të atyre që ia kishte dhënë motra Lyner bashkë me të tjerat, kur e kishte përcjellë dhe ia kishte bërë me dije se ato shkrime mund t'i duheshin ndonjëherë, pa i treguar se të kujtat ishin dhe çfarë përmbanin, njëherësh do të thoshte humbje e pakthyeshme e një pjese të vetvetes) - vendosi të mbetej aty ku ishte dhe të shpresonte se zhytja e diellit prapa kodrinës nuk do të thoshte edhe përfundim i asaj dite, por njëfarëlloj vazhdimi, qoftë edhe si i përfytyruar, që mund të ndërlidhej me atë të paraqitjes së dritës polare, ku humbin kufijtë midis ditës dhe natës që, ndonëse ajo ia kishte krijuar vazhdimisht një ndjenjë trazimi shpirtëror, megjithatë këtë herë uroi që të vazhdonte e të vazhdonte gjithë derisa të përmbyllte atë që e shihte si mundësi rikthimi.

Kështu, prirja e shfaqjeve të ndryshme të së njëjtës, që kishte bindjen se i vinte nga ndërhyrja e atyre që ishin të shkëputura nga interneti, ose nga faqet e uebit, derdhja e të cilave i dukej se edhe më tutje vazhdonte dhe se e tillë ishte që në atë lëvizje e sipër të plotësonte pareshtur atë që paraqiste dosjen „Bllaca“ dhe të tjerat që i takonin asaj, pra ajo ia rishfaqte shënimin „*Në kërkim të dashurisë së përhershme*“, me të cilin ishte ballafaquar sapo kishte nisur atë shfletim dhe bëhej me dije për atë fundin e Aurorës, diku në Kosovë, ku edhe i kishin humbur gjurmët përgjithmonë, pasi kishte gjetur mundësinë të futej në të, vetëm dy ditë para se të fillonin bombardimet e NATO-s, që ajo ia kishte bërë me dije gjatë bisedës së fundit telefonike se gjithsesi do të ndodhte, të cilën e kishin pasur kur ajo nga Gjeneva e kishte thirrur si rëndom në ato orët e vona të natës dhe gjithë emocione i kishte folur se po vinte koha e asaj dashurisë së madhe, pra, të pasosshmes - hyjnore, që e kishte lidhur me ndërhyrjen nga ajri, por që e kishte quajtur shpërthim i jashtëzakonshëm qiellor dhe e kishte krahasuar me ngjarjet e mëdha të antikës, siç ishte marrëveshja e perëndive me krijesat njerëzore për ndarjen e pushtetit midis fronit qiellor dhe atij tokësor dhe për njëfarë ujdje të përhershme, me të cilën dashuritë duhet t'ua përcaktojnë fatin edhe luftërave, e assesit e kundërta, e të tjera si këto, që ai megjithatë ishte munduar disi t'ia bënte me dije se zhdëmtimi i dashurisë nuk duhej kërkuar me çdo kusht dhe kudo, ngaqë fjala ishte për një ndërhyrje që quhej humanitare, gjithnjë me qëllime politike ende të paqarta (së paku me mënyrën se si

shfaqeshin në opinion), por edhe pa qartësinë e duhur të veprimit ushtarak dhe shumëçka tjetër, që pastaj kishte dashur disi tërthorazi t'ia theksonte edhe atë çështjen e interesave të ndryshme, të dukshme dhe të padukshme, të cilat doemos se përcaktonin gjithë atë veprim, që, çështje e vërteta, ishte mirë që ndodhte, por që duhej pasur parasysh se çfarë do të sillte dhe nga do të shkonte e gjitha kur bëhej me dije për vendosjen e njëfarëllor kohe kalimtare dhe për rrethana të paqarta që sjell një gjendje e tillë, po kishte hequr dorë - së pari, pse ajo nuk do ta kuptonte fare dhe mbase do ta quante edhe njeri që numrat ia kanë fshirë dashurinë, siç i kishte thënë para pak kohësh - dhe, së dyti, sepse ishin disa çështje që nuk duhej të bisedoheshin as me telefon e as gjëkund, ngaqë mu pse u takojnë çështjeve të një rëndësie të veçantë, që mund të jenë edhe strategjike dhe gjeopolitike, madje, përgjohen dhe pastaj mund të kenë pasoja të paparashikuara që, siç do të shihet pa vonuar, edhe do të shfaqen dhe do të qëllojnë pamëshirshëm...

Sidoqoftë, rishfaqjen e shënimit „Në kërkim të dashurisë së përhershme“ e kishte ndjekur me vëmendje, ngase pas gjithë asaj ndrydhjeje të atij sharrimi në errësim, kishte ndërre se rikthimi po ua hapte dyert edhe ndijimeve dhe përçimit të tyre, prej të cilave ai për vite të tëra ishte privuar, siç ishte ndijimi i dashurisë për Aurorën dhe përmasat e saj të jashtëzakonshme, që hetoi se po e përplotësonin, së pari - me një mall të madh për të, pastaj pak nga pak për t'u kthyer në një zjarr që po e përflakte të tërin, njëjtë si atë mbrëmjen e qershorit të vitit një mijë e nëntëqind e gjashtëdhjetë e gjashtë (iu kujtua edhe data njëzet e dy e atij muaji), që kishte qenë dita e parë e verës, kur në njërin nga restorantet e konviktit të studentëve në Maksimir, me rastin e mbrëmjes së studentëve, për herë të parë kishin vallëzuar një kohë të gjatë dhe aty ai e kishte përqaftuar, në fillim pak si me ngurrim, por më vonë, kur ajo ia kishte kthyer ngjashëm, e kishte pushtuar të tërën, duke e puthitur për vete, sikur përgjithmonë të bëheshin një trup dhe një shpirt dhe ashtu kishin dalë në pjesën e jashtme të verandës, ku kishin vazhduar të puthurat bashkë me ato fjalët që lidheshin me betimin se do t'i mbeteshin përgjithmonë besnik dashurisë, të cilat u kishin shpërthyer thuajse vetvetiu nga një burim i brendshëm, që kishin pranuar bashkërisht se ishte mbushur dhe mbushur gjatë atyre dymbëdhjetë mujave, sa njiheshin, për të shpërthyer pikërisht atë mbrëmje ngazëllimi me yje të panumërta në qiellin e përflakur, që ngjante akoma më i përndritur nga shkrepëtima e dashurisë që i kishte bashkuar.

Mbase ishte pikërisht ai ndijim i asaj përflakjeje shpirtërore që i kishte lidhur dhe i kishte bashkuar, që kishin pasur parandjenjen se dikur, fare papritmas, mund t'u hynte diçka në mes, që Aurorën e kishte bërë të fliste se edhe gjërat e përkohshme duhej të bëheshin të përhershme dhe ashtu t'i nënshtroheshin frymës së dashurisë, asaj hyjnore, që është e pashtershme dhe kurrë e zhvendosur, ndërkohë që ai, gjithnjë duke dëshiruar t'i mbetej besnik mbrojtjes së dashurisë nga e kundërta, i kishte thënë se kjo do ta dëmtonte dashurinë dhe këtë e kishte arsyetuar me pikëpamjen se ka disa gjëra që janë të përkoshme dhe mirë është që janë të përkoshme dhe duhet të mbesin si të përkoshme, po mundësisht të shfaqen sa më rrallë dhe me fuqi sa më të vogël veprimi, ndër të cilat kishte përmendur urrejtjen, me ç'rast kishte shfaqur frikën se çfarë do të ndodhte po të kthehej në të përhershme dhe të tjera si këto, ndërsa ajo, gjithë qesëndi, i kishte thënë se kur kishte folur për gjërat e përkoshme, që duhej të bëheshin të përhershme dhe ashtu t'i nënshtroheshin frymës së dashurisë hyjnore, kishte pasur parasysh çastet e lumturisë, ndijimet që pushtojnë befasisht dhe kalojnë po ashtu befasisht dhe të ngjashme, të cilat, si të përhershme, ua mbyllin dyert prirjeve të urrejtjes dhe të pabërave të tjera që përpiqen t'i rrënojnë...

„Kërkoj dashurinë dhe asgjë më shumë“, i kishte thënë ajo.

Kjo bisedë, e cila kishte përfunduar me një puthje tjetër tejte të gjatë, sikur aty dhe ashtu të dëshmohej dëshira e saj që çdo gjë e tillë duhej të mbetej e përhershme, kur ajo në fund me gjithë mendje i kishte thënë se do të përpiquej që gjërat e përkoshme t'i kthente në të përhershme, pra që çdo gjë t'i nënshtrohej dashurisë dhe frymës së saj, megjithatë sikur ishte kthyer në njëfarë ngarendjeje që kishte marrë kahun e kundërt - në atë të luftës së

vazhdueshme, që gjërat e përhershme të bëheshin të përkohshme, ose të zhdukeshin fare dhe kjo kishte pasur të bënte së pari me urrejtjen dhe kundërshtimin e saj, pikërisht çastin që ishte parë se ajo atmosfera e luftës së paralajmëruar që, pas një uturime disavjeçare edhe do të fillojë - sulmonte më së shumti dashurinë dhe çdo gjë tjetër që lidhej me përmasat e saj jetësore, por pa lënë këtu anash edhe ato prirjet e tjera që atë e anashkalonin po edhe e zhvlerësonin aq sa të shihet vetëm si pjesë e përmbushjeve të marrëveshjeve formale, që theksohen me rastin e betimit solemn të kurorëzimit, si detyra familjare që lidhen me përkujdesjen për fëmijët dhe zotime të tjera të rëndomta.

Ç'është e vërteta, në atë shkrim, sikur ishin mënjeluar gjithë ato që kishte druajtur se prapë dhe prapë do ta ballfaqonin me ato për të cilat kishin biseduar sa e sa herë dhe, sa më shumë që ishin përsëritur, sikur ua kishin zgjeruar hapësirën e shqetësimeve që u kishte hy në mes dhe vendin e tyre e kishte zënë një si arsytim pse kishte vendosur të futej në Kosovë pikërisht kur duhej të fillonte ajo ndërhyrja ajrore, që ajo e kishte quajtur veprim të jashtëzakonshëm qiellor, me çka bëhej me dije edhe e dhëna pse kishte mbetur përherë aty dhe pse i kishin humbur gjurmët përgjithmonë, vlerësime këto që sikur puqeshin me atë frymën e qëndrimit të njohur që ishte përsëritur e përsëritur shumë herë rreth çështjes së ngritur „*Pse Dardania ishte interes strategjik i një rëndësie botërore, që nga antika e deri në ditët tona dhe e tillë do të mbetet edhe më tutje*“, (që kishte shërbyer si shkas për ta pushuar nga puna në Agjencinë Ndërkombëtare për Hulumtime Strategjike në Vjenë, kur i ishin marrë të gjitha hulumtimet e bëra, i ishte shuar edhe faqja e uebit në internet dhe të tjera si këto), por që me këtë rast, ato që i thoshte Aurora dhe nga mënyra se si i shtronte haptas, ngritnin çështjen, e cila mund të përqasej me atë „*Pse në Dardani, që nga antika e deri në ditët tona, duhet të lidhen marrëveshje kundër dashurisë dhe në dobi të urrejtjes...*“

Natyrisht se edhe në rrethana të tilla të ndryshimit të pamjeve të ngjashme me atë të skenës së teatrit ku perdja, me ato ngritje-rëniet përcaktonte lojën, Valon Curri kishte bërë përpjekje që shkrimin „*Në kërkim të dashurisë së përhershme*“ - ku jo rrallë i dukej se i ndërhynte edhe ato derdhjet e kohëpaskohshme nga interneti dhe burime të tjera dhe në të fusnin pjesë të tëra të dilemës së ngritur „*Pse Dardania ishte interes strategjik i një rëndësie botërore, që nga antika e deri në ditët tona dhe e tillë mbetet edhe më tutje*“ - ta merrte si një dëshmi të plotë dhe të vetme, me të cilën duhej t'i bëhej me dije pse Aurorës i kishin mbetur gjurmët përgjithmonë në Kosovë dhe pse duhej të ndodhte kjo, gjë që e gjitha sikurse ia kishte tumir atë përvijimin e hamendjeve, që i ishte shfaqur - se ajo fletorja ku ishin ato shkrimet e shkapërderdhura nga psikiatria, që në fillim të atij udhëtimi motra Lyner ia kishte dhënë bashkë me disa gjëra të tjera dhe i kishte thënë se do t'i duheshin - mund të ishin porosi të Aurorës, të dërguara disi nga Kosova, që të merrej vesh e vërteta e dramave të brendshme dhe e fatkeqësive të tjera, që kishin ndodhur gjatë atyre shtatëdhjetë e tetë ditëve të ndërhyrjes nga ajri, të cilat, si do të shihet, ajo do t'i marrë sikur të ishin vazhdimësi e tragjeditive antike, ku duhej të fshihej çfarëdo kujtimi dardan dhe trashëgimi të tjera nga lashtësia që atë botë e kishin bërë të veçantë dhe në saje të të menduarit të lirë dhe krijimtarisë së hapur e kishin kthyer në një shëmbëllesë të përhershme për të gjithë, por ja, ishte shfaqja e besimeve dhe gara e tyre e pandalshme për mbizotërim, e bërë në emër të librit të shenjtë që ishte kthyer në një luftë për mbikëqyrje të shpirtit dhe të mendjes, që për pasojë kishte pasur ndarje dhe përçarje të mëdha, si kufi, ose çfarëdo prapësie tjetër, që atë hapësirë, me luftëra dhe kundërluftëra të ndryshme, herë nga njëra e herë nga ana tjetër, e kishte mbërthyer si një mallkim i përhershëm, me ç'rast edhe lufta e fundit ishte parë në këtë vazhdë...

Edhe pse nga shfletimi dhe leximi i mëvonshëm, Valon Curri e kishte pasur të qartë se fletorja me ato shënime të shkapërderdhura nga psikiatria i përkiste - jo vetëm pse në të ndodheshin edhe ato që shfaqeshin si përshtypje, shfrime dhe ndryshe-ndryshe, të shkruara prej tij, që ndonëse nuk i kujtoheshin, dëshmoreshin me dorëshkrimin gjithë përdredhje që i vinte nga përdorimi i dorës së majtë - por, për më tepër, kjo qartësi dilte në pah edhe ngase motra Lyner dhe zonja Sorensen i kishin kapur dhe shënuar me durim të madh gjithë ato që

ishin thënë dhe nxjerrë gjatë atyre përfshirjeve të vazhdueshme në ato gjendjet e krizave të vazhdueshme nëpër të cilat kishte kaluar thuajse pareshtur për ata gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë, që ishin marrë edhe si shfrime transedente gjithfarë madje dhe si sulme epileptike, të cilat pastaj i ishin bashkuar asaj që plotësonte dosjen „Bllaca“ që, si do të merret vesh, aty kishin qenë edhe ato nëndosjet e tjera, të ushqyera me shumë e shumë shënime dhe materiale të ndryshme, pa përjashtuar edhe ato që në të pandërprerë ishin hedhur e që vinin nga shërbimet më të mëdha dhe më të njohura informative të kohës, që mund të merrej me mend se me veprimet e tyre të hapëta dhe të fshehta, me ç’rast nuk përjashtoheshin as kurdisjet më të paparashikueshme dhe veprime të tjera të sofistikuar, ia kishin tërhequr penjtë edhe asaj lufte, si gjithë të tjerave që ishin zhvilluar në ato hapësira dhe ngjashëm mund të vepronin edhe në të ardhshmen, gjithnjë në përputhje me synimet e tyre, që më të shumtën e rasteve nuk hetohen fare...

Andaj, kishte bindjen se gjithë ai grumbull shënimesh nga një mori burimesh të ndryshme, qoftë nga interneti, nga faqet e web-it a gjetiu, që po e hetonte furishëm, qoftë edhe nga përvijimet e atyre sulmeve epileptike nëpër të cilat kishte kaluar dhe duhej të plotësonte rikthimin kah vetvetja, me siguri se do të ishte e mangët pa ndërlidhjen me veprimet e Aurorës, gjurmët e së cilës i kishin mbetur në Kosovë, por edhe me ato të Leonit, i cili, nga dëshpërimi pse nuk kishte mundur t’i bashkohej asaj lufte, përgjithmonë kishte ikur në një skaj të botës, mbase me bindjen e mallkimit të viktimës së dashurisë.

Që të mos mbeteshin pjesë e asaj humbjeje të thjeshtë dhe të përgjithësoheshin me atë kob tejet të madh, që njësoj kishte rënduar e ngarkuar edhe ata që kishin kaluar nëpër të, edhe ata që kishin mbetur jashtë saj, por të ktheheshin në një qëllimi të caktuar, që shkonte edhe deri tek ideali, pra që të plotësohej ky kusht, shfaqeshin edhe dëshmitë e tyre, si shënime bredhëse, ndërhyrje nga dika, ose çka do qoftë tjetër, që e plotësonin atë kapitull tragjik për t’u parë dhe për t’u marrë si pjesë e përsëritjes së të njëjtës, ku besohej se ishte fryma e madhështisë, e trashëguar nga ndijimi hyjnor, ajo që qarkun tragjik e plotësonte, por edhe e mbante në atë gjendje sprove të përhershme me vetveten, pikërisht pse ishte rikthimi i së fuqishmes, e cila i nënshtrohej lëvizjes, zhvendosjes, por assesi shpenzimit që do ta çonte në vetëzhdukje.

Megjithatë, nga ato që ia kishin vërshuar kokën gjatë ballafaqimit me shënimin e Aurorës „*Në kërkim të dashurisë së përhershme*“, që i kishte tingëlluar sikur ajo shtronte dilemën e hapur, e cila dukej se ngrihej në padinë: „*Pse në Dardani, që nga antika e deri në ditët tona, duhet të lidhen marrëveshje kundër dashurisë dhe në dobi të urrejtjes...*“ - së cilës, jo vetëm që nuk do t’i ndahet, por ashtu siç kishte dalë nga shënimi „*Pse Dardania ishte interes strategjik i një rëndësie botërore, që nga antika e deri në ditët tona dhe e tillë mbetet edhe më tutje*“, kur fatkeqësitë e saj dhe çdo gjë tjetër që i vinte shihej e ndërlidhur me pasuritë e saj të mëdha natyrore dhe me përpjekjet për përvetësimin e tyre e që kjo ishte bërë me shifra e fakte që vinin nga burime të shumta dhe të ndryshme të analistëve të njohur botërorë, e edhe nga studimet e disa institucioneve më të rëndësishme gjeostrategjike të kohës dhe të tjera si këto - edhe Aurora kishte përdorur të dhëna, por të dhëna të hidhura, të përjetuara drejtpërsëdrejti në Kosovë gjatë kohës sa kishte zgjatur ajo ndërhyrja ajrore, ku përpjekja për zhdukjen e popullatës nga forcat jugosllave ishte krahasuara me aktin e fundit të tragjedive antike, kur urrejtja përdorte të gjitha mjetet kundër dashurisë, përfshirë edhe zhdukjet më kataklizmike me anën e shfaqjes dhe të ndërhyrjes së fenomeneve të jashtëzakonshme të natyrës, (ndërhynin tërmetet, shpërthimet e qiellit dhe vërshimet që përgjithmonë fundosnin pjesë të ndryshme të botës në ujërat e errëta të oqeanëve), porse në atë kataklizëm, sipas saj, megjithatë ndodhte e kundërta, pra fitorja e dashurisë dhe mposhtja e urrejtjes, iluzion ky që atë e kishte përcjellë pothuajse pandërprerë që nga koha e shfaqjes së atyre tronditjeve politike dhe vlimeve të tjera në fund të viteve tetëdhjetë dhe në fillim të viteve nëntëdhjetë, që edhe do të çojnë deri te lufta dhe në ato rrënimë të tmerrshme, në

shënjestër të të cilave ishte pikërisht dashuria dhe gjithë hapësira e saj, me të cilat do të mbyllet edhe ai shekull për të filluar një mijëvjeçar i ri.

Kështu, për Aurorën, njëra ndër skenat e fundit të atij akti tragjik antik, kishte qenë dërgimi i mijëra e mijëra vajzave të reja - të tubuara me dhunë nga katallanët nëpër vise të ndryshme, që ajo i quante të Dardanisë pellazge-ilire - në zgafellet e Albanikut, (me siguri se fjala ishte për Trepçën, por që ajo qëllimisht kishte përjashtuar emërtimet e kohës bashkë me ato që i shkonin aktualitetit, që gjërave t'ua jepte atë epitelin e të përhershmes), ku thoshte se gjendej ajo pasuria e madhe e arit dhe e margaritarëve të panumërt e fshehur nga perënditë e Olimpët, që aty të flijoheshin, ngaqë vetëm ashtu mendohej se prej gjakut të tyre të njomë, pasi të ishin ngopur dragonjtë që ruanin zgafellet dhe të ishin trallisur paksa, mund të nxirrej ati thesar.

Natyrisht se skenat e fundit të atij akti tragjik me parakalimin e mijëra e mijëra vajzave të tubuara me dhunë nga katallanët nëpër vise të ndryshme, që ajo i quan dardane, njëherësh kishin qenë skenat më makabre që ishin parë ndonjëherë, ngaqë vajzat, të veshura me të bardha dhe me nga një kurorë dafine në kokë, të ngjashme me atë që e vendoste perëndesha Afrodita në atë udhëtim tragjik nga Eubeja për në Korint, kalonin nëpër një breshëri të përflakur që ngjante se vinte nga lart, (nga hedhja e gurëve të resë që shkrepnin nga qielli bashkë me njëfarë flake që përdridhej nga luftëtarët e Hefesit), por u vinte edhe nga poshtë, prej shtizave të panumërta që hidheshin nga rojat e shumta të katallanëve, (një armatë e madhe xhuxhmaxhuxhësh të shëmtuar, me nga një sy të madh në ballin gungaç që nxirrte flakë dhe me brirë të përdredhur prapa veshëve llapush), që drejtonin udhëtimin e përgjakshëm për te zgafellet e Albanikut dhe bënin çmos që ai të ishte sa më i dhunshëm, të ishte sa më i mundimshëm dhe të ishte sa më nënçmues, ku pasi të dhunoheshin haptas dhe të zhvlerësoheshin tmerrësisht, pra kur të zhvisheshin nga çdo dinjitet, një nga një do t'u hidheshin dragonjve që i ruanin zgafellet, në mënyrë që pasi të ngopeshin me gjakun e tyre të njomë dhe të deheshin me të, paksa do të humbnin mbikëqyrjen dhe kështu, në atë ndërkohë të trallisjes së tyre, hapej udha për t'u nxjerrë ai thesar i madh i fshehur nga perënditë e Olimpët.

Megjithatë, gjatë atij udhëtimi tragjik, nëpër të cilin kishin parakaluar mijëra e mijëra vajza dardane, të tubuara dhunshëm nga katallanët dhe armata e tyre e xhuxhmaxhuxhëve të shëmtuar, të gatshëm për krimet më të rënda, Aurora sikur kishte hetuar se rruga deri te zgafellet e Albanikut, ku thuhej se do të përfundonin në kthetrat e dragonjve që ruanin hyrjen ku ndodhej thesari më i madh i botës, sikur ishte e pasosshme dhe sillej nëpër një rreth të mbyllur ferri të paparë, ku vajzat torturoheshin, përdhunoheshin, poshtëroheshin dhe duke bërë çmos me to, saqë shumë prej tyre sapo gjenin rastin hidheshin nëpër gremina, sepse më shumë parapëlqenin vdekjen, ndërkohë që shkrepitmat me gurë rrufeje, që vinin nga qielli, jo vetëm që nuk qëllonin xhuxhmaxhuxhët e shëmtuar, siç mendohej, por sikur bënin që ai rreth vrastar të kthehej në njëfarë unaze që u ishte bërë zgafelleve të Albanikut, por pa iu afruar gjithaq atyre, saqë ajo dikur fitoi përshtypjen se kishte diçka të përbashkët në atë tragjikë, që dukej si një bashkëveprim midis asaj që ndodhte nga toka dhe nga qielli, që lidhej me masakrën e përgjithshme të atyre mijëra e mijëra vajzave dardane, por pa iu lejuar që ajo të përfundonte në kthetrat e dragonjve që ruanin zgafellet me atë thesarin më të madh të botës...?

Kjo hamendje, duket se Aurorën, e cila thotë se e kishte përcjellë gjatë gjithë kohës atë akt tragjik të përmasave antike, do ta shtyjë të shtrojë edhe atë dilemën, që pastaj do t'i kalojë edhe në padi të hapur:

„Pse në Dardani, që nga antika e deri në ditët tona duhet të lidhen marrëveshje kundër dashurisë dhe në dobi të urrejtjes?...“

Ky përfundim, që asaj do t'i kthehet në kob - që gjurmët t'i mbesin përgjithmonë atje dhe madje me parandjenjë të shënojë „se po ndihem pjesë e asaj masacre të pashembullt në oltarin e perëndive“, sigurisht se ka të bëjë me mundësinë e dëshimit të njëres ndër ngjarjet më makabre që kishte ndodhur gjatë kohës së asaj ndërhyrjeje ajrore, të cilën ajo, në saje të

mynxyrave që i kishte parë nga afër, kishte shënuar dhe ruante edhe aso dëshmish, të cilat ndonjëherë do të merrnin dhenë dhe do të flisnin për diçka që mund të shpjegonte shumë që, si do të shihet, Valon Curri e kishte në kokë si dilemë të hapur nga ato derdhjet e kohëpaskohshme që i vinin prej internetit dhe pareshtur prekte çështjen se pse ajo ndërhyrje nuk kishte pasur qëllime të qarta politike dhe, pse nuk ishte përcjellë me qartësinë e veprimit të vendosur ushtarak, ku nënkuptohej kapitullimi dhe sjellja në përputhje me të ndaj atij që kishte nisur atë luftë, e cila me kahun që kishte marrë (zhdukja e një popullate të tërë nga faqja e dheut pa çarë kokën pse ajo bëhej e hapur dhe si e tillë, e bartur edhe me anën e kamerave televizive, tmerronte opinionin kudo) ishte kthyer në një kërcënim të hapur botëror, që pastaj do të kërkonte dhe veprime të tjera, ku nuk përjashtohej ndëshkimi i agresorit, ashtu siç e meritonte, pra që të mos paraqiste më kurrë rrezik për të tjerët, në ç'mënyrë bëhej zhdëmtimi i viktimave dhe shumëçka tjetër që kujtesën e tyre historike do ta lironte nga ngarkesat e tjera, që me të drejtë do ta ushqenin hakmarrjen ndaj vrasësve të padënuar...?

Do të ishte e natyrshme që Valon Curri, në atë ngulmimin e rikthimit të vetvetes, të kursehej nga gjithë ato që kujtesa ia përplaste papreras, që fillimisht të mbetej vetëm tek ato që do ta lidhnin me Aurorën, Leonin dhe prej aty të shihte përmasat e njëmendta të asaj që ishte shfaqur si kob i paralajmëruar, të cilit, pikërisht pse nuk mund t'i ikej e as të ndikohej, i ishin dashur sjellje të atilla që përkonin me iluzionet më të shfrenuara, siç ishin ato të Aurorës për fuqinë e dashurisë kundër urrejtjes, ku ajo, madje edhe kur ngrite atë padinë „*Pse në Dardani, që nga antika e deri në ditët tona duhet të lidhen marrëveshje kundër dashurisë në dobi të urrejtjes*“, e cila është tepër e rëndë dhe ngarkon me përgjegjësi të përhershme dhe të gjithanshme, thuajse pa përjashtim të gjithë, (mendonte se edhe marrëveshjet kundër dashurisë, siç ishte ajo me rastin e masakrimit të mijëra e mijëra vajzave dardane përreth zgafelleve të Albanikut dhe tmerre të tjera që do të ndodhin gjatë asaj lufte, për të cilat ajo thotë se kanë qenë të parapara dhe që më parë u janë llogaritur përfitimet), pra këto të liga, si prapaskena të urrejtjes kundër dashurisë, a sidoqoftë, do të përfundojnë me fitoren e përhershme të dashurisë... Sepse, sipas saj, forcat e këqija dhe gjithë ajo që lidhet me atë që shfaqet si orë e ligë, (përkundër veprimeve që përfundojnë me krime që ndonjëherë nuk i ha as mendja), sikur kanë harruar se ka orë të bardha, të mira, të pamposhtura, që ruajnë të mirën dhe dashurinë, që edhe kur e pëson, të mos mposhtet përgjithmonë, por që fryma e saj, si shpirt, të përhapet me preokupimin për arritjen e perandorisë së më të mirës dhe vendosjen e saj midis krijesave të ndërgjegjshme dhe të përgjegjshme...

IX

Të menduarit për vendosjen e perandorisë së më të mirës, që shfaqej si preokupim në atë shkrimin e Aurorës „*Në kërkim të dashurisë së përhershme*“, gjatë shfletimit të atyre shënimeve të shkapërderdhura nga psikiatria, që rreshtat edhe më tutje ua ndiqte me një përkushtim të madh, që t'i vilte sa më parë ato të cilat i duheshin rikthimit të kujtesës dhe përballimit të territ të mendjes, në të cilin kishte kaluar për ata gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë, Valon Currit sikur kishte filluar t'i kthehej në njëfarë përndjekjeje mendore, madje edhe atëherë kur i ndërhnin ato pjesëzat e internetit a të faqeve të ndryshme të web-it, të cilat ia krijonin përshtypjen e ndryshueshmërisë së pamjeve të ngjarjeve dhe të shkapërderdhjes së tyre, të ngjashme me atë skenën e teatrit, ku loja nuk kishte fund, por që në përsëritje e sipër plotësonte porosinë e përhershme, se asaj, jo vetëm që nuk mund t'i iket, por që secili duhet të luajë rolin në përputhje me ato që i parapërcaktohen nga rrethana të kohës.

Kështu, pasqyrimin më domethënës botëkuptimor do ta krijojë me atë që do t'i paraqitet si përvijim i njëfarë porosie të hedhur në internet, e kapur dy muaj pasi që kishte përfunduar ajo ndërhyrja ajrore dhe në shënime ishte futur e theksuar „si ardhje e jashtme, nga

një burim i hapur“, si shumë e shumë të tjera që i ishin bashkëngjitur dosjes „Bllaca“, ku bëhej me dije se ai që shkruante atë porosi dhe e kishte shpërndarë në internet, nuk ishte nga ata të shumtët që kishin pasur fatin të ktheheshin atje nga ishin ndjekur me dhunë para dhe gjatë fushatës ajrore. Pra, edhe pse nuk kishte jetuar në Kosovë, edhe pse kujtimin e saj e njihte vetëm nga një vizitë e shkurtër gjatë fëmijërisë së hershme në familjen e të parëve në qytetin e Erenikut, megjithatë kur atje kishin filluar t’u kundërviheshin me armë vrasësve që ishin kërcënuar me shfarosje, e kishte kaluar Atlantikun me dëshirën që të hynte në atë luftë dhe t’i bashkohej asaj, mbase edhe të vdiste aty (thoshte se kjo mund t’ia kthente edhe dinjitetin dhe identitetin që njeriu të mos ndihet i humbur përgjithmonë dhe, si shkruante në atë shkrim të hedhur në internet - kjo sikur kishte filluar ta lironte nga ajo ndjenja e askushit, me të cilën ndeshej gjithnjë më shumë dhe druante se nuk do t’i ndahej kurrë), por çuditërisht kishin qenë disa rrethana të papërballueshme, që këtë nuk ia kishin lejuar, për të cilat kishte thënë se nuk dëshironte t’i shpjegonte haptas dhe as që duhet të pritej prej tij që kjo të bëhej ndonjëherë, sepse do t’i ngarkonte të tjerët më shumë se këdo (thoshte se nuk duhet të paditen e as të ndihen fajtorë pse i kishin besuar ardhmërisë, pse kishin besuar se dashuria është ajo që përballon çdo vështirësi, qoftë edhe ato që duken të papërballueshme fare), por kishte theksuar se nga dëshpërimi i një dështimi njerëzor, i cili mund të mos ishte i tillë, duhet të dalin çështje që u takojnë shqyrtimeve dhe rishqyrtimeve të përhershme, veçmas atyre që kanë të bëjnë me përsëritjen e të njëjtës, të cilave, ndonëse nuk mund t’ua ndryshojmë kahun e as t’i shmangim, së paku t’ua japim përgjigjen e duhur, të atillë që lë për të kuptuar se nëse disa zhvillime janë të pashmangshme dhe me asgjë nuk mund të pengohen (ngaqë kjo do të paraqiste një vetëvrasje të kotë), atëherë të veprohet për të ndikuar sa më shumë që të jetë e mundur që ato të kthehen në përfitim të caktuar dhe jo në nënshtrim pa çmim, siç ndodh me sjelljen prej vasali të thjeshtë kur vetërrënimi kthehet në dëshmim e të tjera si këto. Së këtejmi, ai thoshte se, ngaqë ua kishte parë të kundërtën, i dëshpëruar kishte ikur në një skaj të botës, qoftë edhe i imagjinuar fare, dhe bënte me dije se aty do të mbetej përgjithmonë, që së paku të jetonte me ëndrrën ngushëlluese - se dashuria nuk paraqet vrasje dhe as vrasja nuk kthehet në dashuri.

Ai, madje, sikur thoshte se atë peshën e dështimit njerëzor që e kishte ngaqë nuk ia kishte dalë të futej në atë luftën, që e quante ndër më dinjitozet, ndër më të domosdoshmet, ndër më të pashmangshmet, por edhe ndër më të pabarabartat njëkohësisht dhe më të vështirat që ishin parë ndonjëherë andejpari dhe vetëm si e tillë për të gjithë paraqiste një rast të jashtëzakonshëm që t’i shpëtohej asaj rënies së madhe morale që kërcënohej nga sjellja indiferente dhe dhuna, pra atë ngarkesë edhe më të madhe ia kishin bërë pamjet e Bllacës dhe gjithë ato që kishin ndodhur gjatë atyre katër-pesë ditëve, të cilat thoshte se i ishin kthyer në një trazim të përhershëm shpirti dhe mendjeje prej së cilës nuk do të mund të shpërotej kurrë edhe po të donte, ngaqë kishte bindjen se ndodhja e saj (pra e Bllacës) nuk mund të ishte as e rastësishme, as pjellë e ndonjë çrregullimi të paparashikuar, që shfaqet në aso rrethanash (siç mund të dëgjohej aty-këtu të flitej për të nëpër emisione të shumta televizive që këtë temë nuk e hiqnin dot nga ekranet), por e gjitha ishte diçka që lidhej me arsye të jashtëzakonshme, (thoshte se hëpërhë nuk mund t’i sqaronte, po nuk do t’u ndahej dhe ndonjëherë, nga dikush, do të dalin në dritë), ato e kishin trishtuar, pse ia kishin krijuar dyshimin se ajo mynxyrë mund të ishte vetëm paralajmërim i një tjetre, që ndoshta, pikërisht atëherë kur nuk pritet fare, mund të vinte për ta përfunduar atë që synohej?...

Sikur ta kishte të qartë se këto ishin fjalë të të birit, Leonit, që ishin të shkruara qëllimisht për të si porosi e veçantë që shpjegonte një dështim të madh dhe të pashmangshëm, por njëherësh mund të merrej edhe si padi e hapur pse ishte kthyer në viktimë të panevojshme, që shkaktohet nga mallkimi i dashurisë, që i zë ata që nuk janë në gjendje për me luftue deri në pikën e fundit, e aq më pak për me i mbrojtë frytet e saj në përputhje me të drejtën që u takon dhe me dinjitetin njerëzor - (si e tillë madje ishte parë edhe prej motrës Lyner, prej zonjës Sorensën dhe nga të tjerë që ishin përkujdesur për ato shënimet e shkapërderdhura nga

psikiatria, kur ajo ishte vendosur midis atyre që kishin plotësuar dosjen „Bllaca“) - pra ai shkrim që nuk kishte më shumë se njëzet e shtatë rreshta, me hapësirë të rrallë e me pesëdhjetë e gjashtë shkronja në rresht, i ishte ngjitur për koke si diçka që nuk do t'i ndahej kurrë dhe, si do të shihet, do t'i shërbejë të nxjerrë atë përfundimin se ndodhja e Bllacës nuk kishte lënë kë pa prekur, por që disave (mund të merret me mend se nuk ishin të shumtë), ajo do t'u kthehet në një thyerje shpirtërore, prej së cilës nuk ishin liruar kurrë, pa marrë parasysh kahun e ngjarjeve që kishin ndodhur pas ujdive që ishin quajtur „Marrëveshja e Kumanovës“ dhe të tjerave që kishte sjellë Rezoluta 1244 e Këshillit të Sigurimit të OKB-së me atë gjendjen e përkohshme si kalimtare, me shumë e shumë paqartësi dhe të papritura të tjera që, si do të shihet nga disa shënime të tjera, me të cilat do të merret më vonë, e gjithë ishte shfrytëzuar për qëllime të ndryshme, sa, madje edhe të përfitohet prej saj.

Sa më shumë që ai shkrim i ishte sjellë nëpër mend, nga ato që thuheshin aty, kishte fituar bindjen se i biri, por mund të ishte edhe kushdo tjetër që kishte pasur atë fat (të tillët nuk ishin të paktë dhe me të drejtë qaheshin se e kishin pësuar gjithanshëm dhe më së keqi), ishte qëlluar më së shumti, ngaqë i kishte munguar ai ndijimi i dashurisë së njëmendtë që u duhet gjendjeve dhe rrethanave të jashtëzakonshme që të kthehet në vetëmbrojtje shpirtërore, të ngjashme me atë mburojën magjike, të cilën e kishin pasur fëmijët e Kadmit të lashtësisë (Dardani, Iliri dhe të tjerët që kishte), nga martesë me perëndeshën Harmonia, me të cilët kishte filluar vendosja e asaj mbretërisë tokësore nëpër vendet pellazge-ilire, me anën e së cilës u kishin bërë ballë të gjitha vështirësive nëpër të cilat kishin kaluar gjatë rrugës së mundimshme, mbi të cilat do të ndërtohej ngrehina e mbretërisë dardane, që kishte nisur mu në hapësirën dhe pikërisht aty duhej të tregohej fuqia e asaj lidhjeje shpirtërore njerëzore-hyjnore me krijesat e fuqishme, të cilat ndjekin prirjen e vullnetit për pushtet dhe ngritje të përhershme edhe në saje të trashëgimisë hyjnore, e cila arsyeton praninë e prirjeve të perëndisë të njeriut, të atyre me të cilat ai mund të kthehet në krijesë të veçantë dhe, madje në mbinjeri, që e dallon prej atyre që i takojnë turmës dhe të rëndomtëve, të cilët përdoren, keqpërdoren dhe manipulohen për qëllime të ndryshme, të cilat i duhen vendosjes së pushtetit të dhunës dhe të së ligës, ku mund të ndodhë edhe Bllaca dhe Bllaca të tjera e çmos dhe atyre madje paraqitja e saj t'u duket më shumë si pasojë e ndonjë çrregullimi të përbalueshëm, që edhe mund të përballohet, mund të kapërcehet, madje edhe mund të përfitohet prej tij, (nëse në ndonjë skaj të botës damka e nënçmimit të përhershëm siguron trajtimin e të përndjekurit çfarëdo qoftë), sesa të shihet si shkak dhe të tjera si këto.

Në mungesë të një mburoje magjike të tillë - ndonëse ishte përcëlluar nga një dëshirë e jashtëzakonshme që, siç thoshte, të futej në Dardaninë antike (shihet se edhe prej tij ishte hequr nga përdorimi fjala Kosovë) dhe atje të përfshihej nga ajo që i kishte munguar atij ndijimi, me të cilin njëherë e përgjithmonë do të ndërlidhej me diçka të madhërishtme, për të cilën do t'ia vlente edhe flijimi dhe gjithçka tjetër që i duhej atij lartësimi - duket se i biri, por edhe të tjerë të ngjashëm të shumtë si ai, (krejt një) kishte përjetuar, ose kishin përjetuar dëshpërimin më të madh çastin që kësaj nuk ia kishte dalë, ose nuk ia kishin dalë nga shkak i vetëm se nuk kishte pasur fuqi, ose nuk kishin pasur fuqi ta bënte a ta bënin atë hapin vendimtar, me të cilin do t'i ndryshonte gjendja a do t'u ndryshonin gjendjet dhe kjo mund të shpjegohej me frikën që tashmë e kishte a e kishin se mbante apo mbanin vulën e krijesave të dënuara për mëdyshje të përhershme dhe, madje edhe për vuajtje, të ngjashme me asnjansit e pa qartësuar „as ashtu, as kështu“, që dikur Zeusi i kishte mëshiruar kur kishte parë se ata, ose ato nuk janë në gjendje t'i nënshtrohen sfidës së trashëgimisë nga shkak se u mungon apo u mungonte asnjansia gjinore, por që kjo kishte qenë më tepër se një nënçmim.

„Hyrja në Dardaninë antike do të thotë kapërcim i Rubikonit, prej nga, edhe nëse nuk ka kthim, së paku mbetesh pjesë e një qëllimi të caktuar...“

Këto fjalë e kishin lënduar pa masë Valon Currin dhe pesha e atij lëndimi mund të ishte edhe më e madhe sa t'i kthehej në një brejtje ndërgjegjeje tejte të thellë dhe të ripërsëritshme, madje, edhe pse e dinte se kjo ndjenjë i kishte munguar që moti, së paku që

nga ajo dita e gjashtëmbëdhjetë e prillit, kur në Bllacë kishte hetuar atë gjendjen e shurdhimit shpirtëror, prej nga, si të ngrirë, e kishin nxjerrë dhe e kishin hipur në atë aeroplanin e Bundesverit gjerman që do ta dërgonte në Malme dhe pastaj me atë fluturaken e vogël, që ishte sjellë hamendshëm nëpër qiellin blu skandinav, e kishin zbritur në një vend të vogël, që më vonë do ta marrë vesh se quhej Marbek, me atë qendrën e njohur të Donacionit Mbretëror Suedez, ku rëndom vendoseshin krijuesit e prirë tekanjozë dhe hulumtues të ndryshëm, të cilëve u duhej përkujdesja e veçantë, por ku rëndom, ndonëse pa bujë, që nga revolucioni bolshevik në Rusi e tutje kishin gjetur strehim edhe të përndjekur politikë, si dhe disidentë të tjerë nga vende të ndryshme të botës, ku kishte kaluar gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë.

Andaj, ishte e natyrshme që lidhja e atyre fjalëve me fatin e të birit Leonit - të cilin dy vjet para se të fillonte lufta e kishin dërguar në Amerikë, në kuadër të një fondacioni të njohur ndërkombëtar që përkujdesej për shkollimin e të rinjve që vinin nga vendet e përfshira me trazira lufte, (kjo ishte bërë qëllimisht që disi t'i ikte atmosferës që Aurora e quante me helm të jashtëzakonshëm të urrejtjes që përhapej kundër dashurisë) - t'ia fuste ndjenjën e fajësisë, ose të diçkaje të pavlerë, sepse me atë veprim, që atëherë ishte dukur edhe si mbrojtës, (së paku të kurseheshin ata të cilët ishin më të papërgatiturit për ta kuptuar thelbin e asaj që ndodhte që, në të vërtetë ishte një çmendë që kishte shpërthyer dhe kërcënonte të kthehej në një tragjedi të përgjithshme dhe që synim kryesor kishte rrënimin e asaj që në ato rrethana shihej si ardhmëri e përbashkët) pra, me ato që ishin ndërmarrë prej tyre, jo vetëm nuk ishte mbrojtur, por ishte rrënuar edhe më tepër, bile-bile nga brenda, sa të fitojë përshtypjen e viktimës, që megjithatë, ai ishte munduar ta kapërcente disi me atë vendimin që i kishte shkrepur fare papritmas: që atë gjendje ta ndryshonte duke u futur në atë luftë të panjohur, ku e kishte paraparë edhe vdekjen dhe pasoja të tjera të panjohura që, ndonëse nuk ia kishte dalë, kishte paraqitur një kthesë të rëndësishme për t'u liruar prej mashtrimit - se mund të jetohej në një hapësirë pa ajër, si kurrkush deri atëherë, që nuk do të thoshte tjetër përpos sfidë e përvijimit të kërkimit të vetvetes, të atij tjetrit dhe të vërtetit në të, qoftë edhe ashtu dhe në atë mënyrë, e cila, ndonëse nga pesha e mëdyshjeve të papërbalueshme dhe të tjerave që lidheshin me to, nuk kishte premtuar shumë, por si përpjekje megjithatë ia vlente.

Ç'është e vërteta, këtij shqetësimi të strukur në të, që me ngulmim a sidoqoftë, i ishte sjellë dhe pështjellë nga brenda, për herë të parë shenjat ia kishte hetuar në Lubjanë me rastin e takimit të fundit që kishin pasur në hotelin „Lido“ që, si do të shihet nga ai shkrim i hedhur në internet, më vonë do t'i kthehet në një shtysë të pandalshme veprimi që të ndërmerre diçka, pa marrë parasysh se çfarë, por që si duket nuk do të mjaftonte ta nxirrte nga gjendja e njëfarëlloj shterimi të përhershëm shpirtëror dhe nga ndjenja e të qenët as në tokë as në qiell, pasojat e së cilës do t'i ndjejë gjithnjë, ndërkaq më vonë ato do të ndikojnë të marrë atë vendimin që të gjejë prehje (nëse mund të ishte vërtet prehje) në një skaj të largët të botës, ku thoshte se dashuria nuk do të duhej të paraqiste vrasje (mund të mendohej te mospërmbyshja e detyrimeve që dalin nga fryma e saj) dhe vrasja nuk do të duhej të kthehej në dashuri (mund të mendohej te hakmarrja që bëhet në emër të zhdëmtimit të saj)...

Në atë takim, që jo rastësisht kishte kërkuar ta bënë pikërisht gjatë kohës së zhvillimit të bisedimeve përfundimtare të Rambujesë në Paris, (aty flitej për arritjen e disa marrëveshjeve, me të cilat thuhej se mund të shpëtohej nga më e keqja dhe shumë gjëra të tjera që ushqenin vetëm politikanët shpresëtarë, të cilët duket se nuk ishin të paktë dhe u mjaftonte vetëm një fije nxitjeje për të qenë të tillë), ai ishte paraqitur me qëndrimin se atyre që thuheshin dhe përhapeshin njëanshëm, jo vetëm që nuk duhej t'u besohej, veçse kishte shtuar se e tëra duhej të merrej si marrëveshje përfundimtare mortale, së cilës bashkërisht duhej t'ia vuanin pasojat, ngaqë ajo luftë me ato që kishte rrënuar dhe vazhdonte t'i rrëronte për t'i çuar deri në fund, tashmë ua kishte shkatërruar të sotmen dhe, edhe më keq, edhe ardhmërinë; se çfarëdo marrëveshjeje që, kinse, do të pajtonte xhelatin me viktimën, do t'ia shtonte edhe më tepër hipotekën e një loje të papastër me shumë e shumë dredhi të tjera, që mund të kishte

edhe shumë e shumë vazhdime dhe shtesa të ndryshme, e të tjera, e të tjera, që mund të stërholloheshin pafundësisht, e kjo, shikuar nga një këndvështrim i tillë, mund të merrej si një pikënisje fare pesimiste, një si dorëzim para stuhisë dhe çmos, po mos të ishte ndërhyrja e Aurorës, e cila edhe si e thyer fare, mendonte se edhe si të mundur dhe të shkallmuar duhej bërë përpjekje të pareshtura, së paku të ruhej kujtimi i së kaluarës dhe fryma e saj si diçka që i kishte takuar një dashurie, që ishte e ligjshme dhe me të drejtën që ajo të shtrijë pushtetin e saj të përhershëm kudo dhe gjithandej, në përputhje me betimin se ajo nuk duhet të njohë as kufij e as pengesa, por vetëm thirrje të brendshme shpirti, pikërisht ashtu siç e kishte paraparë perëndesha dashuri kur e kishte shpallur mbretërinë e dashurisë dhe hapësirën e saj, për të gjithë njerëzit dhe për të gjitha kohët, si diçka të shenjtë.

„Sikur po heqim dorë nga diçka që mbase për këtë nuk kemi të drejtë“, kishte thënë Leoni me ndjenjën e një fajësie.

Aurorës këto fjalë i kishin bërë përshtypje aq të madhe (ndoshta pse nuk i kishte pritur, ose pse i kishin përmbysur diçka pandreqshëm brendapërbrenda), sa që një copë herë kishte mbetur me shikim të ngrirë drejtuar nga pjesa e qytetit, që kufizohej me kodrinat përreth, ku kishte terr dhe ku, si në një humnerë, kërkonte t'i kapte përmasat e asaj që u takonte, pikërisht të asaj që nuk kishin qenë në gjendje ta mbanin nga pesha a nga frika e përgjegjësisë dhe e pasojave të tjera që mund të lidheshin me atë sjelljen indiferente ndaj gjithçkaje dhe, meqë nuk mund ta mbronin, ishte më mirë ta linin diku si një mbetje magjike, që pastaj vetvetiu, në saje të ndonjë mrekullie a çka do qoftë tjetër, të vepronte drejt përballimit të asaj shpëputjeje, ngjashëm me ato ndërlidhjet që i krijon natyra edhe nga të kundërtat, pra me anën e shartimeve?...

„Dashuria nënkupton mrekullitë, të cilave duhet t'u besohet“, kishte folur Aurora, edhe pse e dinte se kjo nuk do ta ngushëllonte të birin dhe askënd tjetër, përpos asaj që i ishte qepur si iluzion tepër i përgjithësuar, që nuk do t'i shkoqej dhe, si do të shihet, me atë dehje do të përballojë edhe ato vështirësitë që dukeshin të papërballueshme fare dhe, dy ditë para se të fillojë ajo ndërhyrja ajrore, do të futet në Kosovë, ku edhe do t'i mbesin gjurmët përgjithmonë, si shumë e shumë të tjerëve, të cilët asaj ia kishin parë edhe atë anën tjetër, atë të padukshmen dhe madje të ndaluarën, e cila duhej të mbetej e mbyllur përgjithmonë aty...

Në atë heshtje, që kishte rënë më pas, kishte dashur të ndërhynte disi, por të gjitha ato që i kishin kapërthyer mendjen, kishin qenë ose të paqarta – gjithfarë mjegullimesh, ose lajthitje të çuditshme, ndër të cilat, edhe ajo që parashihte mundësinë e shfaqjes së ndonjë kodi të jashtëzakonshëm, me të cilin do të shuheshin të gjitha ato kodet e luftës, tashmë të bëra gati për atë shpërthimin e madh që pritej, me ç'rast, kodet e tilla mrekullisht do të ktheheshin në urdhra dashurie. Kjo gjithsesi që do t'i pëlqente Aurorës. Ajo, madje, do të thoshte se kjo është më se e mundshme, pse jo, kur është pjesë e asaj fryme të dashurisë së përhershme, të përhapur nga perëndesha dashuri, që mbron nga më e liga dhe shfaqet kur më së paku pritet...

Por, sikur t'ia hetonte atë ngatërrim, që edhe mund ta thoshte në pamundësi të diçkaje tjetër, kishte ndërhyrë i biri, i cili - me ato që kishte thënë gjithë mëdyshje „se më e rëndësishmja ishte të gjendej mundësia për të shpëtuar nga ndjenja e fajësisë dhe e nënçmimit të përhershëm“ - ia kishte rrotulluar të menduarit sa në kokë t'i shkrepse diçka rreth shfaqjes së njëfarë kodi të mrekullueshëm, me të cilin do të shuheshin kodet e luftës dhe që, natyrisht, ky kod, si i tillë, do t'i mbronë nga ndjenja e fajësisë dhe e nënçmimit të përhershëm, mrekulli kjo që ishte e njëjtë me atë kodin e shpëtimit të shpirtit, që dukej se në ato rrethana, jo vetëm që ishte i pamundshëm, porse përjashtohej fare, e këtë më së miri do ta arsyetojë ndodhja e Bllacës dhe të gjitha ngjarjet që lidheshin me të...

Në të vërtetë, çështjen e gjetjes së atij kodi të jashtëzakonshëm, i cili në saje të ndonjë mrekullie do të ndërhynte disi edhe në kodet e luftës, pra diçka të ngjashme me të, Valon Curri e kishte takuar me rastin e leximit të shënimeve të shkapërderdhura nga psikiatria, në

pjesët e bashkëngjitura, për të cilat thuhej „se vinin nga hedhje të ndryshme në internet gjatë kohës së ndërhyrjes ajrore dhe jo shumë pas saj“, por që aty - nga ato që i kishte përcjellë me vëmendje të jashtëzakonshme dhe ishte përpjekur që edhe iluzioneve më të rëndomta t’ua hiqte tepritë e panevojshme - kishte parë se qoftë edhe ashtu, e gjitha lidhej me përhapjen e asaj të vërtetë, të cilën do ta shohë të përafërt me atë që thuhej në atë shënimin „*Pse Dardania ishte interes strategjik i një rëndësie botërore, që nga antika e deri në ditët tona dhe e tillë mbetet edhe më tutje*“, që u rrinte si moto shkrimeve dhe shqyrtimeve të tjerave që ishin bërë prej tij gjatë atyre gjendjeve të krizave të përhershme shpirtërore, të përcjella me përçartje të ndryshme mendore, madje edhe me zbrazje epileptike, por që ishin bërë edhe me rastin e bisedave të shumta, që i ishin dukur si pjesë e atij kapërthimi të mendjes, në të cilin kishte sharruar dhe hiç tjetër, të cilat ishin shënuar me aq vëmendje nga motra Lyner dhe zonja Sorensën për ata gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë, sa kishte qëndruar në Marbek.

Kështu, në njërin nga ato hedhjet në internet, në një faqe të përkohshme, që emërtohej herë „Kosova“ e herë „Kujtim Kosova“, përnjëmend bëhej fjalë për një kod, që quhej „kod dashurie“, me të cilin thuhej se ishin bërë përpjekje që ajo që theksohej edhe si një lloj „kryqëzate bashkëkohore“ dhe ndryshe-ndryshe, të shpjegohej edhe si „kohë e kryqëzatave të njëpasnjëshme“, që ishin bërë që prej dy mijë e sa vjetësh dhe që kishin pasur shkak atë mospajtimin e përhershëm rreth vendosjes së perandorisë së më të mirës, që për pasojë kishte atë kufirin e përçarjeve dhe të ndarjeve, i cili pastaj ishte kthyer në kufi botëror, nga shkak i pikëpamjeve të ndryshme që ishin shfaqur rreth çështjes - se cili libër ishte përgjegjës për jetësimin e saj dhe a kishte nevojë që ai të shpallej i shenjtë, nëse për këtë ndonjëherë do të arrihej pajtimi, që nuk ishte tjetër pos një hapje e ballafaqimit midis “dijeve të vjetra” (filozofike), atyre antike dhe “dijeve të reja”, atyre religjioze me librin e mbyllur si detyrimi.

Aty, madje, hidheshin edhe disa si mendime të mbetura „si porosi, me të cilat duhej të përballohej ndarja botërore“ dhe mosmarrëveshje të tjera, që thuhej se ishin të shkëputura nga „një si testament shpirti, i harruar fare“, të cilin e kishte lënë njëfarë Gjini Bardhi, që thuhej se ishte princ fatkeq nga derë e Dukagjinëve, nga ato që ai ua kishte dorëzuar Normanëve me rastin e kryqëzatës së parë, e cila kishte kaluar nëpër vendet e Arbnit - dhe në vend se ajo t’ia ngjallte shpresën se ashtu, më në fund, përballohej ajo gjendje e luftës së brendshme e kryqit me kryq, që kishte qenë shumë e ashpër dhe vazhdimisht me viktima, kishte sjellë të kundërtën – një gjendje kalimtare, “as mish as peshk“, e cila kishte zgjatur njëzet e dy vjet dhe gjatë asaj kohe thuhet se ishin shkatërruar edhe ato vlera të pakta që andejpari kishin ushqyer një gjallim të rrudhur dhe kjo kishte ndodhur pse në atë ndërkohë pa pushtet të qartë, qëllimisht e lënë e tillë, zbrazëtirën e kishin mbushur ata plëngprishës zhurmëshumë dhe zuzarë të tjerë që ishin vënë në shërbim të kryqtarëve sapo e kishin hetuar se do të bëhej, të cilët, duke u shtirur se gjoja kërkonin ndryshimin e gjendjes për të mirë, turrehin për të përfituar sa më shumë nga rrethanat e krijuara, madje-madje këtë e bënin pa zgjedhur mjete dhe pa çarë kokën se me këto punë maskarenjsh një ditë mund të thyenin edhe degën në të cilën qëndronin.

“Është mirë që të shkohet tutje kah Lindja dhe atje të zgjerohet hapësira e kryqit të skuqur nga gjaku, në vend se të luftohet me njëri-tjetrin”.

Këto ua kishte thënë Gjini Bardhi normanëve dhe, si merret vesh, për këtë ishte shpallur heretik dhe ishte dashur që pjesën tjetër të jetës ta kalojë i mbyllur në Kështjellën e Rekës së Keqe, aty ku rëndom dërgoheshin ata, të cilëve duhej t’u mbyllej goja përgjithmonë...

Ngjashëm kishte parë edhe disa pjesëza që në internet ishin hedhur nga njëfarë „*Libri i perandorisë së më të mirës*“, i shkruar nga Mendim Drini nga derë e Bardhëve - një krijesë fatkeqe, që ndonëse thuhej se kurrë nuk e kishte parë dritën e diellit - dhe duket se as që e kishte ditur gjuhën e rëndomtë të njerëzve (thuhej se qysh nga lindja qëllimisht ishte mbajtur i mbyllur në një errësirë të përhershme, mbase për t’u parë se a mund të kthehet njeriu në

kafshë, po qe se u nënshtrohet rrethanave të ngjashme dhe çfarë ndodh kur ai, pastaj, pas ndonjë kohe, si i tillë futet midis njerëzve), pra në ato shkrime të jashtëzakonshme, bëhej me dije se bota e mbushur plot e përplot të liga dhe e përçarë nga prirjet e vazhdueshme për më të keqen, e cila pashmangshmërisht çonte në rrënim, mund të shpëtonte vetëm nëse i nënshtrohet pushtetit të perandorisë së më të mirës, pra asaj që ishte synim madhor i të gjitha kohëve, përpjekje kjo që, siç thoshte Mendim Drini nga derë e Bardhëve, kishte filluar prej Aleksandërit të Madh, të cilin ai e quante „njeriu më i madh i të gjitha kohëve, që vinte nga vendet pellazg-dardane-ilire“, vepra e të cilit, edhe pse e papërfunduar, mbetet ideali i vetëm i asaj të mire sovrane, me të cilën mund të përballohen ato që kanë krijuar atë gjendjen e mbylljes në rreth, ku njëri besim lufton tjetrin, ku njëri libër shkatërron tjetrin, ku e liga ka pushtet mbi të mirën dhe të tjera si këto, që kishte thënë se duhej për me u përballue doemos, e kjo mund të arrihej vetëm në sajë të vullnetit të lirë për fuqi dhe pushtetin e më të mirës, me të cilin shkohet drejt majave e asses ndryshe...

Meditimet për çështje aq të përgjithësuara, për të gjitha kohët dhe për të gjithë njerëzit, me siguri se nuk do të futeshin në faqet e asaj që plotësonte dosjen „Bllaca“, po të mos ndodhte që i gjithë ky shqyrtim të pikaste Kosovën (e cila vazhdimisht përmendej si Dardani antike - pjesë e botës pellazg-dardane-ilire) dhe atë që ishte quajtur „kryqëzatë bashkëkohore“, me ç'rast mendohej për ndërhyrjen ajrore ndaj forcave jugosllave, ku në pjesët që përhapeshin nga një fejtון i nxjerrë nga libri i pakryer, që quhej „Nata e yjeve të Kosovës“ - çuditërisht nuk shihej edhe zanafilla e qytetërimit botëror dhe asaj që merrej si kohë historike, e filluar, si thuhej, në tokat pellazge-dardane-ilire, ku nga ato që thuheshin se barteshin si meditime të përgjithësuara të Mendim Drinit nga derë e Bardhëve të Përdrinit - gjendej edhe ajo foleja e perëndive, që disi duhej t'u fshiheshin gjurmët, në mënyrë që aty të shihej vetëm kobi, të shihej vetëm i nënshtroari dhe shërbëtori i përhershëm me të gjitha të ligat, e jo ajo që ishte pjesë e një madhështie, e cila kishte qenë e tillë në sajë të mbizotërimit të librit të hapur nga dijet e vjetra, që ishte fryt i asaj mendësie të lidhur për hyjin dhe fuqinë e ndërlidhjes me të nga lashtësia, që paraprakisht përjashtonte çfarëdo libri të mbyllur, pa marrë parasysh se a shpallej i shenjtë apo ndryshe...

Kështu, në njërën ndër ato faqet e shkapërderdhura të librit të pakryer „Nata e yjeve të Kosovës“, të përhapura në internet me një përkushtim të madh që të mbeteshin në qendër të vëmendjes (kjo mund të dëshmohej me ankesat e autorit, një gazetari të njohur gjerman, se kundër faqeve të tij në internet zhvillohej një fushatë e jashtëzakonshme e pengimit, në të cilën ishin përfshirë jo vetëm hakerë të shkathtë nga shumë vende - edhe pse thuhej se ndodheshin në anë të kundërta - por ishin përfshirë edhe shërbime të mëdha informative, pikërisht ato që ai i fajëson se kishin ndikuar t'ia ndalonin botimin dhe madje t'i merrej e drejta e analistit me renome, nga frika se në atë ndërhyrje, me të cilën ishin thyer konventat ndërkombëtare mbi të cilat kishte qëndruar e drejta e pakufizuar e sovranitetit të shtetit, kishte edhe disa „të vërteta“ të fshehura, që nuk duhej të merreshin vesh), pra në njërën prej tyre, kishte parë shënimin që fliste për njëfarë pajtimi të madh, të quajtur botëror, të bërë tek Ura e Shenjtë, midis perandorit Konstantin i Madh dhe Julianit (që të dy vinin nga toka e Dardanisë dhe këtë prejardhje e theksonin me mburrje), ku parashihej që në të ardhmen aty të vlejë ai libri, që quhej i hyjit, pra i hapuri, që përjashtonte librin e mbyllur, me të cilin jo vetëm që kthehej liria e humbur, por edhe u hiqej mundësia përçarjeve, të cilat kishin sjellë atë ndarje mbi përkatësinë e besimeve...

Por, para se të bëhej kjo marrëveshje, në atë shënim flitej edhe për diçka të kundërt, pra për atë gjakderdhjen, me të cilën ishte vendosur ai kufi i botës, që ishte kthyer në pengesë të dyanshme dhe ishte dëshmuar se dëmet më të mëdha ua sillte atyre që i përshkonte, por edhe atyre që atë e mbanin në një gjendje të tillë.

„Disi jemi kurthuar kot te kjo Urë?...“ - thoshte Konstantini.

„Mirë që është kjo Urë“ - ia kthente Juliani.

„Kemi mbetur as andej as këndej“ - prapë qahej Konstantini.

„Mbase, këtu duhet parë edhe shpëtimin?...“ - ia kthente Juliani.

„Megjithatë, kjo Urë patjetër duhet të kalohet, për të shkuar më tutje, për të ecur lirisht nga lindja kah perëndimi“ - këmbëngulte Konstantini.

„Nëpër këtë Urë duhet të kalojnë vetëm ata që shkojnë nga perëndimi drejt lindjes dhe jo anasjelltas“ - ia kthente Juliani.

„Shpëtimin duhet kërkuar nga Lindja për në Perëndim...“ - thoshte Konstantini.

„Shpëtimin duhet kërkuar nga Perëndimi kah Lindja...“ - ia kthente Juliani.

„Lindja dhe vetëm lindja!..Të tjerat janë mashtrime...“

Konstantini këtë e arsyetonte duke thënë se vetëm aty ishte mbrojtur ngrehina e perandorisë së fuqishme; se vetëm aty mund të mbrohet krishterimi nga sfidat e mëdha që e presin; se vetëm aty mund t'i bëhet ballë depërtimit të fuqishëm të barbarëve të panumërt.

„Perëndimi dhe vetëm perëndimi...“

Juliani këtë e arsyetonte duke thënë se aty është ajo ngrehina e shpirti të lirë dhe e krijimtarisë; se vetëm aty dhe vetëm asaj mund t'i kthehet frymëmarrja e humbur; se vetëm ajo ishte në gjendje të mbrohej, por edhe të fitonte ngaqë ajo dhe vetëm ajo botë lidhej me djepin e Antikës.

„Nuk ka tjetër veç lindjes!...“ - ngrihte zërin Konstantini.

„Nuk ka tjetër përpos perëndimit!...“ - ia kthente njësoj Juliani.

„ Andej vinë mësimet e *librit të shenjtë* dhe ato që mundësojnë ecjen përpara dhe forcimin e perandorisë“, thoshte Konstantini i Madh.

„ Andej vjen *libri i hapur, ai i përhershmi* - pa të cilin nuk ka shpirt të lirë e as njeri të lirë, që i duhen perandorisë së fortë“ - ia kthente Juliani.

Kështu, pak nga pak, biseda prapë ishte ndezur, duke këmbëngulur për këtë apo atë libër.

„Libri i shenjtë“ - thoshte Konstantini.

„Libri i hapur“ - ia kthente Juliani.

„Libri i shenjtë dhe vetëm libri i shenjtë!“ - thoshte Konstantini.

„Libri i hapur dhe vetëm libri i hapur!“ - ia kthente Juliani.

„Libri i shenjtë!“

„Libri i hapur!“

„Pushtetit të fortë i duhet urdhri si besim!“ - shtonte Konstantini në mbrojtje të atij që e quante libër i shenjtë.

„Pushtetit të fortë i duhet liria si besim!“ - thoshte Juliani në mbrojtje të atij që e quante libër i hapur.

„Urdhri - besim!“

„Liria - besim!“

„Urdhri - urdhër!“

„Liria - liri!“

Në këtë mënyrë, brohoritjet për *librin e shenjtë* dhe *librin e hapur*, për *urdhrin-urdhër* dhe *lirinë-liri*, ishin kthyer në një zhurmim, që dukej se me jehet që përhapte përfshinte Urën e Shenjtë dhe gjithë hapësirën deri te Pashtriku dhe ndanë Shkëlzenit dhe Bjeshkëve të Nemuna, për t'u kthyer pastaj e tëra në një betejë fare të paqartë, ku luftonin për jetë a vdekje ushtri të shumta, me ç'rast në njërën anë *libri i shenjtë* (dijet e reja) shfaqej si shpatë, ndërsa në anën tjetër *libri i hapur* (dijet e vjetra) me hyjin si mburojë, ku në njërën anë urdhëronte dhe urdhëronte Konstantini të shkohej nga Lindja kah Perëndimi dhe vetëm kah Perëndimi, që Perëndimi të kthehej kah Lindja, ndërkaq në anën tjetër, Juliani thërriste dhe thërriste që Perëndimi të shkonte kah Lindja dhe vetëm kah Lindja dhe Lindja të kthehej në Perëndim dhe kështu, në këtë garë të kthyer në luftë të përgjakshme për njërën apo tjetrën anë të botës, sikur ishin përhapur herë klithjet për rrënimin e Urës së Shenjtë, me çka do të përfundonte, si thuhej, ajo ngecje - e herë klithjet për mbrojtjen me çdo kusht të saj, me çka do të ruhej, si

thuhej, shpirti i lirë dhe mendja e lirë; sepse njëra anë thoshte se nuk kishte shpirt të lirë e as që do të kishte ndonjëherë, porse e gjitha paraqiste një herezi, ndërsa ana tjetër thoshte se pa shpirt të lirë nuk ka liri dhe se ajo dhe vetëm ajo paraqet të vetmin shpëtim...

Kjo matje forcash kishte bërë me dije se në atë mishmash Ura e Shenjtë vërtet mund ta pësonte ngaqë rrëmuja ishte e pandalshme, në të cilën edhe ishte përfshirë, porse mu në kulmin e një përpëlitjeje të ankthshme, Ura e Shenjtë çuditërisht ishte liruar nga sharrimi në atë mjegull të dendur, ku sërish, mu në mesin e saj ishin shfaqur Konstantini i Madh dhe Juliani, tash fare pranë njëri-tjetrit, pa parzmore dhe armë dhe, sikur ishin aty për të bërë një marrëveshje, e cila ishte e mundshme vetëm aty dhe askund tjetër, ngaqë asnjëra anë nuk kishte qenë në gjendje për me ia marrë anën tjetrës, ku e gjitha duhej të përfundonte me njëfarë pajtimi - që Ura e Shenjtë edhe më tutje për me mbetë pikë puçjeje të qëndrueshme botërore, ku dallimet dhe mendimet, pikëpamjet dhe botëkuptimet e kundërta t'i shërbejnë këtij qëllimi.

„Prapë do të takohemi këtu“ - thoshte Konstantini i Madh.

“Prapë dhe prapë”, ia kthente Juliani.

“Sikur nuk ka rrugë të tjera?...” - thoshte Konstantini i Madh.

“Nuk ka...” ia kthente Juliani.

“Prapë këtu?...” - thoshte Konstantini i Madh.

“Nyja e botës...” ia kthente Juliani.

“Nyja e kobit...” - thoshte Konstantini i Madh.

“Nyja e dashurisë...” ia kthente Juliani.

“Fuqia - dashuri...”, thoshte Konstantini i Madh.

“Dashuria - fuqi...”, ia kthente Juliani.

“Sa larg jemi!...”

“Sa afër jemi!...”

X

Çështja e dashurisë si fuqi, asaj të përhershmes, me të cilën mund t'i bëhet ballë të ligës që vjen nga shpërthimi i urrejtjes, nga pastaj dalin në pah edhe ato prirjet më të liga që mund të shkojnë edhe deri te shkrimet që kthehen në krime të hapura kundër njerëzimit (i njëjtë me atë përbetimin që e kishte hetuar tek ajo porosia e lënë prej Aurorës „Në kërkim të dashurisë së përhershme“), edhe më tutje e kishte mbajtur të lidhur për pjesëzat e marra nga interneti dhe të tjerat, që i ishin bashkëngjitur dosjes „Bllaca“, të cilat gjithnjë më shumë i dukej se disi i njihte, ose, të paktën, disa syresh dikur edhe i ishin përvijuar nëpër mendje dhe si të tilla i ishin rikthyer, pasi ishin plotësuar me të ngjashmet?...

Kështu, ato jo vetëm që po e ndërlidhnin me ato që i dukeshin sikur të ishin të njëjta me atë frymën e asaj që përhapej në shënimin „Pse Dardania ishte interes strategjik i një rëndësie botërore, që nga antika e deri në ditët tona dhe e tillë mbetet edhe më tutje“, por, me ato që thuheshin rreth një dashurie të pashuar, të lidhur në kohën e urrejtjes së madhe, kur asaj, në njërën anë i ishte paraparë kobi i pashmangshëm dhe fundi tragjik, ndërsa në tjetrën anë ishin bërë përpjekje të jashtëzakonshme që ajo dhe fryma e saj të mbrohej mrekullisht me anën e kodit të dashurisë, të asaj dhuntie të gjithëfuqishme hyjnore, me të cilën për herë të parë ishte arritur edhe ai depërtimi deri te truri i kodit të luftës, me çka ai ishte ndikuar për aq sa në disa raste edhe urdhri „me vra“ ishte kthyer në urdhër „me dashunue“, ku madje edhe komandimit „vrasje Kosovës“, që tashmë ishte përhapur dhe vepronte me të madhe, do t'i kundërpërgjigjej brohoritja „dashuni Kosovës“, e të tjera si këto, me të cilat sikur i bëhej me dije se nuk mund të kishte mallkim të dashurisë, siç kishte pasur bindjen, nga ato që i dukej se ia kishte dërguar i biri kur gjithë dëshpërim kishte shkruar se përgjithmonë do të largohej në një skaj të harruar të botës, pasi që nuk ia kishte dalë të futej në atë luftën që kishte përfshirë Kosovën, por mund të kishte vetëm ndëshkim dhe të ndëshkuar nga dashuria pse nuk i janë

përmbajtur frymës së saj, përshtypje kjo që, si do të shihet, do ta shtyjë të mendojë pastaj se ç'është, në të vërtetë, ndëshkimi i dashurisë : çmim që duhet t'i paguhet ndonjë hamendjeje të panevojshme a indiferentizmi, që shfaqen në kërkim të saj dhe nga shkak i tyre nuk mund të pasqyrohet plotësisht në përputhje me të drejtën e natyrshme të përjetimit dhe të ndijimit të saj, apo e gjitha duhet parë si shpagim që ngarkon me përgjegjësi të përhershme, jo vetëm kundrejt asaj që është shfaqur, por edhe ndaj asaj që nuk është shfaqur po pritët të shfaqet?...

Kur e kishin vërshtuar këto hamendje dhe i dukej se gjithnjë më tepër po e bartnin në një hapësirë me mjegullim, bashkë me ato të tjerat, që ua kishte frikën se mund ta kthenin prapë tek ajo që për vite të tëra kishte paraqitur errësim mendjeje, në të cilin kishte sharruar çastin që në Bllacë, pas atyre që aty kishte parë dhe kishte përjetuar, i ishte shfaqur ai shterimi shpirtëror me atë ngrirje, ku ishte përfshirë dhe kishte mbetur i nguuar për gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë, sa kishte qëndruar në Marbek, pra me atë shqetësim në mendje kishte hetuar purpurin e fundit të rrezeve të diellit, që ishte liruar nga pjesa e Bjornit, çastin që kishte përfunduar, me çka e kishte pasur të qartë se tashmë ajo ditë e jo e rëndomtë po i afrohej fundit, e me të duhej të mbyllej edhe ai udhëtimi i papritur i filluar në agim, kur motra Lyner e kishte përcjellë dhe, pasi ia kishte dhënë ato që duhej t'i kishte me vete (ca nga ushqimet, dokumentet e nevojshme bashkë me pasaportën me qëndrim të pakufizuar në Suedi, kartelën e përdorur të bankës, si dhe fletoren me shënime të shumta dhe të shkapërderdhura nga psikiatria, për të cilat i kishte thënë se gjithnjë duhej t'i mbante pranë se mund t'i duheshin), ia kishte përkujtuar edhe ato fjalët rreth zogjve, cicërimës dhe fluturimit të tyre në natyrë të lirë, me të cilat ishte sprovuar prore dhe sikur i ishte bërë me dije se gjuha e metaforave ishte diçka e gjithëmbarshme, e cila vë në veprim mendjen edhe atëherë kur duket se pushon, (këtë do t'ia thoshte zonjës Sorensën), e që këtë herë ato nuk duhej të shfaqnin një përsëritje të thjeshtë, porse një nxitje të qëllimshme për të ditur se a shihet farë caku, të cilit në të ardhmen do t'i nënshtrohej vullnetarisht në kërkim të diçkaje.

Qielli pa diell, i cili merrte pamjen e një kupe të sedeftë dhe paralajmërimi i natës polare me atë ngryse bezdisëse, që do të mund të ishte tepër e gjatë dhe e mbarsur me të panjohura, sikur e kishte mbushur me disa të dridhura të lehta, që e kishin përfshirë gjithanshëm, po që ato kishin ndikuar të ngrihej ngadalë dhe kjo i kishte përngjarë në një shkëputje të pa rëndomtë nga diçka që e kishte mbajtur të lidhur, pa denjuar që ta lëshonte, gjë që e gjitha ia kishte krijuar përshtypjen se tashmë ndodhej në mbërthimin e një mbushjeje të pambikëqyrur, por njëherësh edhe të një zbrazjeje tjetër të pavërejtur, që shtjella e tyre mund ta mbante peng siç e kishte mbajtur edhe ajo pak më parë e errësimit të thellë, në të cilin kishte sharruar që nga çasti i futjes në Bllacë, kur edhe kishte hetuar atë shterimin e jashtëzakonshëm shpirtëror dhe ngrirjen, me të cilën ishte përballur për ata gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë, sa kishte qëndruar në Marbek, nga, mëngjesin e asaj dite me diell të shndritshëm, ishte liruar thujse papritmas me ato që motra Lyner ia kishte thënë se duhej ta bënte vetëm atë udhëtimin prej trembëdhjetë minutash me trenin e gjelbër, nga Marbeku në Bjorn, që pastaj i kishte bishtnuar me atë përcaktimin e hamendshëm që atë ta merrte në këmbë, nga, në të vërtetë, edhe kishte nisur filli i atij shpalimi të mundimshëm kah vetvetja e harruar, që e kishte nga ajo ndërlidhja, që mund të thuhet se ia kishin krijuar ato bartjet, si përfitime të çuditshme, ose çka do tjetër, të cilat nga shënimet e shkapërderdhura në psikiatri, të mbetura në atë fletoren që e mbante shtrëngueshëm, i vinin si derdhje të pandalshme në mendje dhe e ngacmonin pareshtur me ato që i vërtiteshin si shkëputje të brendshme, ose pjesëza të ndryshme, fare të panjohura.

Kështu, shtjellën e asaj mbushjeje të pambikëqyrur dhe njëherësh të asaj zbrazjeje të pahetueshme me të gjitha ato që i reshnin, por edhe i tretnin gjatë atij zhvillimi të jashtëzakonshëm, në të cilin ndodhte njëfarë *marrje-dhënie* e brendshme, si kusuritje apo diçka tjetër e ngjashme, e kishte hetuar edhe më tutje, kur ishte ngritur dhe i ishte nënshtuar lëvizjes që do ta bartte në drejtim të Bjornit, por që pas pak, pra në atë ecje kollofitëse, ishin disa si fletë të shkëputura nga ato të fletores që, ndonëse e mbante të mbyllur nën sqetull,

sikur qëllimisht i dilnin përpara dhe në një gjendje të tillë transformimi, pandalshëm dhe, thuajse të shthurura, i derdheshin në mendje me gjithçka, nga, ajo, përpiquej që t'u vinte disi rreth me anën e një ndërlidhjeje me të tjerat, pra me ato që tashmë i kishte dhe nuk i kishte nga ajo *marrje-dhënie*, por që kjo assesi t'i shkonte ndoresh, ngaqë ato shfaqeshin sikur të kishin për qëllim të kundërtën - ta mbanin e mbase edhe ta thellonin atë gjendjen shndërruese, të ngjashme me atë skenën e teatrit, ku aktorët, gjithnjë në përputhje me sugjerimet që i bëhen nga dikush që diku ia mban penjtë në duar dhe e drejton, lojës së njëjtë i japin kah tjetër, sa ajo ndonjëherë duket fare ndryshe.

Fillimisht, ky ndryshim iu duk se kishte për qëllim që udhëtimin e papritur, në të cilin mëngjesin e asaj dite ishte futur si i shtyrë, t'ia kthente në një tjetër ngatërrim, në të cilin do të përfshihej, ndoshta për me marrë fund me bindjen e mbetjes në hapësirën e ndokundjes së askundjes, përkundër mendimeve që i ishin qepur deri atëherë dhe ia kishin krijuar përshtypjen se më në fund po i rikthehej vetes, qoftë edhe pjesërisht dhe se do të mbetet i kënaqur nëse edhe më tutje ndjek atë kah.

Kur ishte i gatshëm t'i nënshtrohej një gjendjeje të tillë, pra rastisjes së kthesave të pambikëqyrura dhe rrjedhës së tyre, nëpër të cilën bartej nga çasti në çast dhe që u dorëzohej thuajse përlëshëm ngaqë vetëm ashtu kishte gjasa të lirohej nga mbërthimi i errësimit të mendjes, në të cilin ndodhej - ishte një si letër, nga ato që i dilnin përpara, e cila, me shkronja të mëdha që i valëviste dhe pastaj si të bashkuara ato nxirrnin edhe copëza fjalësh, sikur po i bëhej me dije për një skenë dhe për një lojë të përhershme, së cilës nuk i ikej dot, e që mund ta kishte si zhdëmtim të ndryshimit të gjendjes...?

Deshi të thoshte se meqë nuk ishte në gjendje për me vendosë kurrfarë kushtesh dhe pranonte çdo gjë që do t'ia hiqte atë perden e mendjes dhe me të do t'ia kthente kujtesën, atëherë njësoj do të sillej edhe ndaj aktrimit, edhe pse nuk i kishte shkuar mendja se ndonjëherë do të merrej me të dhe të tjera si këto, por e gjitha sikur i mbeti e pathënë nga ajo farë shungullime që i vinte nga të gjitha anët dhe njoftimi rreth lojës që nuk mund t'i bishtnohej, edhe po të duhej, ngaqë ajo përfshinte që të gjithë, e kjo madje ndodh edhe atëherë kur mendohet se prej saj të shpëton shkapëputja, ose ndodhja në ndonjë përhumbe mendjeje a në një gjendje tjetër të ngjashme.

„Loja ndihmon të kuptohen edhe ato që duken të pabesueshme...“

Atyre që i dukej se po thuheshin për lojën që nuk mund t'i ikej, deshi t'u përgjigjej sesi asaj i duhet diçka që do ta lidhte me të përhershmen, me atë që mundëson pafundësinë e të kuptuarit dhe rrjedhën e saj të pandalshme, e jo ato që pasqyrojnë rënie-ngritje ciklike, me të cilat shpjegohet fuqia a dobësia e kësaj apo asaj prirjeje, e këtij apo atij veprimi, mendim ky që rastësisht iu lidh për mendje dhe mbase do ta përjashtonte, po të mos ishte frika se ashtu hapte një të panjohur tjetër, së cilës - në rrethanat kur edhe më tutje nuk mbikëqyrte shumë nga ato që i qepeshin nga ballafaqimi me shënimet e shkapërderdhura nga psikiatria - nuk do të ishte në gjendje t'i nënshtrohej, aq më pak për me i ba ballë sfidës së saj.

Andaj, nga trysnia e lidhjes me të përhershmen, që i ishte përvijuar në kokë dhe nga pamundësia e ballafaqimit me të, në një kohë kur e dinte se edhe më tutje drejtohej prej atyre që nuk ishte në gjendje nga ajo *marrje-dhënie* t'i mbikëqyrte, aq më pak t'i drejtonte, përjashtoi çfarëdo hamendje tjetër, përpos atyre që i thuheshin rreth lojës, me shpresën se në të - si diçka që sjell dhe sajton ngjarje, të rëndësishme dhe të parëndësishme, pra si të tillë - mund të ndodhte që ta shihte veten, ta gjente veten dhe çmos, që e gjitha pastaj e futi në një përvijim të një përfytyrimi, në të cilin i ngjau se po ia hapte përmasat e një skene të thellë, të ndarë me disa si vello të lehta që, si do të shihet, ishin përgjegjëse për ndërrimin e pamjeve dhe të skenave të tjera që i duheshin atij zhvillimi të pandalshëm.

Hedhja e shikimit dhe derdhja e tij nëpër atë hapësirë, e cila sa vinte dhe i dendësohej me një ngulfatje të ngjashme me atë të Bllacës, që i kishte rënë në sy sapo ishte futur në të, pas atij udhëtimi me aeroplanin nga Vjena deri në Shkup - seç ia shtoi kureshtjen se mbase pikërisht aty, ku ndodhte ajo bartja e të njohurave dhe e të panjohura dhe ndërlidhja e tyre

shpërputhëse, mund të nxirrte në dritë ndonjë pjesë të atyre që kishin të bënin me ato vendimet e paqarta dhe me shumë të tjera, që lidheshin me dokumentet e Rambujesë, të nënshkruar në Paris njëanshëm, vetëm një javë para se të fillonte ndërhyrja ajrore e NATO-s, e cila, nga mbrëmja e njëzet e katërt e marsit do të vazhdojë për shtatëdhjetë e tetë ditë, kur pastaj do të nënshkruhet Marrëveshja e Kumanovës (midis gjeneralëve të NATO-s dhe atyre të armatës jugosllave), përmbajta e së cilës sikur kishte mbetur e panjohur dhe si tillë një ditë të prodhonte të papritura dhe befasi që mund të krijonin shqetësime?...

Madje, përshtypja se aty përnjëmend, qoftë edhe pjesërisht dhe njëanshëm, mund të hapeshin gjithfarë letrash, sikur edhe më tepër i forcohej me atë refrenin fillestar, që në atë sjellje dhe përsjellje bënte me dije se edhe të pabesueshmet, që shpesh nuk t'i ha mendja, bëhen të besueshme kur u kuptohen fshehtësitë, por që të ndodhë kjo, kërkohet përfshirja e pashmangshme në vorbullën e asaj që luhet dhe kjo bëhet me bindjen e thellë të lojtarit të përhershëm, të atij që e kupton lojën, që e luan si duhet dhe kur duhet, e assesi ndryshe.

Tekefundit, për njëfarë amfiteatri të madh dhe të përhershëm, në të cilin ndodheshin dhe në të vetëshpaloheshin me dëshirë e pa dëshirë, ku secili sillet në përputhje me atë që është paracaktuar dhe me përmasat e saj të kuptueshme dhe të pakuptueshme, së cilës nuk mund t'i iket dot dhe të tjera si këto, a nuk ia kishte bërë me dije sa e sa herë edhe zonja Sorensën, kur i kishte folur edhe rreth përsëritjes së të njëjtës dhe atyre që në atë rrethin e madh vazhdimisht ktheheshin dhe riktheshin me ato që dukeshin të mundshme dhe të pamundshme, të besueshme po edhe fare të pabesueshme dhe shumë e shumë gjëra të tjera të ngjashme?...

Me këtë ndrydhje në mendje, që po e mbërthente gjithnjë më shumë, sikur të ishte për me e zhvendosë në një kohë që kishte ngrirë ngjarjet dhe çdo gjë tjetër, ku mbase për një kohë nuk vlejnë as ato rregullat e lojës dhe të tjerat si ato, eci përpara mes për mes atij afshi, i cili sa vinte dhe bëhej më i rëndë, me ato shikime tmerruese, të cilat çuditërisht, të shkëputura dhe të bashkuara, në atë hapësirë mbytëse kishin mbetur të njëjta dhe në atë gjendje krijonin një trishtim të papërmbajtur, por që kjo bëhej me anën e një heshtjeje të ethshme, e cila ishte e tillë për të nxjerrë në pah përmasat e një Bllace tjetër, mbase si të përhershme që, ndonëse nuk ishte e futur në atë hapësirën e ngushtë midis dy maleve e me atë lumin e turbullt në mes, pamja e egërsuar e të cilit bëhej edhe më e trishtë me bartjen e herëpashershme të kufomave, të shumtat të masakruara, që vinin nga pjesa veriore dhe shkonin kah derdhja drejt jugut – megjithatë, ajo dukej e njëjtë me atë në të cilën kishte depërtuar atë ditën e gjashtëmbëdhjetë të prillit, ose të njëzetetretë të ndërhyrjes ajrore të NATO-s ndaj forcave jugosllave, kur çuditërisht ia kishte dalë të çante rrethimin thuajse të pakalueshëm të sigurisë që i ishte vënë asaj pjese nga jashtë.

Ngjashmëria me siguri se nuk do ta befasonte, madje-madje atë do ta priste kundruall atyre rrethanave, po të mos i dukej se sapo kishte prekur atë skenën e madhe me gjithfarë shikimesh tmerruese, të cilat në e parë iu shfaqën si të ngrira - ndodhi që ato pak nga pak të shkriheshin, kështu që hetoi se ftohtësia fillestare përfshihej nga një flakërimë ndjenjash, të cilat sikur hapësirën e mbushnin me drithërima të shumta, aso që fillimisht i duhen secilit shqetësim për ta vënë në lëvizje.

Ky zhvillim sikur paralajmëronte diçka, por jo edhe përfshirjen në atë lojën që i bëhej me dije se luhej pambarimisht, ku duhej ta kishte vendin në përputhje me atë që i ishte përcaktuar diku. Përkundrazi, nga ato që i përfytyroheshin, i bëhej se aty mund të ishte më tepër vëzhgues sesa pjesëmarrës i saj dhe kjo sikur nisi për me e lirue paksa nga ato që i dukeshin se mund të ishin pjesë e atij ngatërrimi të mendjes, në të cilin kishte sharruar prej kohësh, por që gjatë asaj dite dhe gjatë atij udhëtimi pak nga pak kishte nisur t'i përballonte dhe druante se nëse nuk shkojnë kahut të duhur, pra të ndërlidhjes me të tjerat, ato sërish do t'i riktheheshin për me e mbërthye aty ku ishte?...

Kjo druajtje sikur nisi paksa t'i davaritej, pikërisht me shfaqjen e befasishme të njëfarë mjegulle të lehtë, e cila parakaloi vetëtimthi nga njëra pjesë në tjetrën dhe në atë parakalim e

sipër, jo vetëm që ndërroi pamjen e atyshme, por në tërësi ndryshoi gjendjen e mëparshme, kur në vend të shikimeve të ngrira, të mbetura nga dikush, të cilat përfshiheshin nga një shpërthim ndjenjash, nga pastaj ishte pasqyruar edhe ai shqetësimi që hapësirës i jepte njëfarë drithërime që nxiste lëvizje, ishte shfaqur moria e atyre, të cilët ia kishin dalë që - nga viktimat e shumta, të nënçmuara, të zhvlerësuar dhe të përdhunuar tmerrësisht, siç ndodhi kur ishin futur me dhunë në atë pjesën e rrethuar me kordonë të pakalueshëm sigurie nga jashtë - të ktheheshin në gjendjen e mirëfilltë të tyre, pra në krijesa të dinjitetshme që, jo vetëm nuk dëshironin për me e pranue atë zhvlerësim të trishtueshëm kur bashkërisht dhe pa dallime si viktimat ishin barazuar në atë përgjithësim, të cilave pastaj u duhej mbrojtja nga jashtë, sikur të pikte prej qiellit për të shpëtuar nga më e keqja - por edhe për me pasqyrue pikëpamje të ndryshme rreth atyre nëpër të cilat detyrimisht kalonin, si dhe të kundërshtonin gjithë atë, me të cilin po ashtu detyrimisht ishin ballafaquar, pa denjuar ta pranonin, pa marrë parasysh se asaj mund t'i paguhej një çmim i lartë dhe i përhershëm me mbetjen në atë gjendje... Pra, ishin që të mos aktronin, që do të thotë se kundërshtonin lojën dhe detyrimin e saj...

Ishte kjo e mundur, vallë?... Apo, e gjitha duhej për me paraqitë një lloj ngatërrimi tjetër, që do të pengonte rikthimin nga vetvetja?...

„Kodi i veçantë i dashurisë dhe ndijimi i tij i mirëfilltë me atë ndriçimin hyjnor na ka mundësuar këtë shndërrim, të cilit nuk do t'i ndahemi...”

I ngjau se po dëgjonte diçka si jehonë që i vinte së andejmi dhe përhapej ngado.

„Kodi i vetvetes...”

„Kodi...”

„Kodi i ndërgjegjes...”

„Kodi...”

„Kodi i dinjitetit...”

„Kodi...”

„Kodi mbrojtës...”

“Kodi...”

“Kodi i përhershëm...”

“Mbrojtja...?”

Në një përpëlitse të tillë iu bë se koka ia kapi edhe fjalët, me të cilat bëhej me dije se secila krijesë e ndërgjegjshme ngarkohet me përgjegjësi të përhershme të mbrojtjes, por edhe të pasqyrimin të asaj që paraqet të vërtetën dhe fuqinë e saj, e cila gjithmonë është e arritshme, madje edhe e mundshme nëse ekziston vetëdijësimi për të dhe domosdonë e shpalimit të saj.

Një copë herë vështroi përpëlitjen e atij shndërrimi nga viktimat në gjendje të mirëfilltë, të dinjitetshme, pra, dhe sa më shumë që ajo gjente pasqyrim, i bëhej se skena, po edhe gjithë hapësira përreth, përfshiheshin nga një shqetësim, i cili sikur kërcënonte që qartësimin, që e kërkonte dhe do ta dëshironte, për me ia zani vendin një rrëmujë, ku e gjitha do t'ia kthente atë gjendjen e fashitjes shpirtërore dhe të errësimit, të ngjashme me atë që e kishte përfshirë ditën e gjashtëmbëdhjetë të prillit, kur kishte hyrë në Bllacë dhe pastaj prej andej, pasi gjatë natës ajo çuditërisht ishte zbrazur sikur të mos ishte, të nesërmen e kishin nxjerrë si të ngrirë dhe me atë autoambulancën e kuqe e kishin bartur për në aeroport dhe pastaj në atë aeroplanin e madh të Bundesverit gjerman turbull kishte hetuar se kishte fluturuar lart në qiell të pafund, që megjithatë dikur e gjitha kishte marrë fund pas një fluturimi tjetër, që kishte ndaluar në atë vendin e vogël, nga e kishin dërguar në Marbek, në atë Qendrën e Donacionit Suedeze - ku më vonë do të marrë vesh se qëndrimi aty për gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë, që kishte përfunduar mëngjesin e asaj dite me diell që motra Lyner i kishte thënë se duhej ta bënte vetëm atë udhëtimin me tren për në Bjorn, nga pastaj, pasi zonjës Sorensen t'ia thoshte ato fjalët për zogjtë, cicërimën dhe fluturimin e tyre në natyrë të lirë, të vendoste për cakun e ardhshëm, nëse atë do ta shihte fare – pra, e gjithë kjo nuk kishte qenë tjetër përpos një trajtimi i veçantë psikiatrik, nëpër të cilin

kalonin ata që ajo luftë, ndonëse nuk i kishte prekur drejtpërsëdrejti si pjesën më të madhe të saj, i kishte kthyer në viktima të përhershme shpirti dhe mendjeje.

Përshtypja e trajtimit të veçantë psikiatrik, nëpër të cilin kalonin ata që ajo luftë i kishte kthyer në viktima të përhershme shpirti dhe mendjeje, të cilën e kishte fituar nga bredhja nëpër shënimet e shkapërderdhura në psikiatri, të cilat, mëngjesin e asaj dite ia kishte dhënë motra Lyner dhe ia kishte bërë me dije se mund t'i duheshin, aty jo vetëm që po i shpërfillej, porse ajo, si diçka e përbashkët, sikur i forcohej nga ato që tashmë gjithë shqetësim i përfohnin ata, të cilët flisnin gjithnjë më zëshëm, siç thoshin, rreth kodit të veçantë të dashurisë dhe ndijimit të tij të mirëfilltë me atë ndriçimin hyjnor, me të cilin ishte bërë i mundshëm ai shndërrimi nga viktimat e nënçmuara dhe të zhvlerësuar në frymë të dinjitetshme, siç kishte qenë dikur, para se të futeshin dhunshëm në hapësirën e asaj që ishte quajtur Bllacë, ku thoshin se ishin që t'i shprehnin pikëpamjet që kishin, pa marrë parasysh se nuk u kthehej ajo që me dhunë u ishte marrë...

Andaj, edhe sjellja dhe mbështjellja e tyre me atë qëndrim, jo vetëm që iu duk se po e afronte me ta, por njëherësh pak nga pak ia bënte të mundshme që me anën e një ndijimi transedent, të ngjashëm me atë që e kishte shoqëruar për ata gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe trembëdhjetë ditë, sa kishte qëndruar në Marbek dhe ditë për ditë kishte biseduar me motrën Lyner, me zonjën Sorensën dhe me të tjerë që shërbenin në Donacion (tashmë kishte bindjen se kishin qenë pjesë e ekipit të psikiatërve që merreshin me hulumtime të veçanta), t'i rikthehej sqarimit të atyre njëzet e katër orëve vendimtare, që nga hyrja në Bllacë dhe largimi i detyrueshëm prej saj, të nesërmen e asaj dite me shi, kur gjatë natës ishte zbrazur dhe ai aty nga mesdita, sikur të ishte një plaçkë e pavlerë fare dhe e lënë qëllimisht, me atë lesën e autoambulancës ishte bartur në atë gjendjen e fashitjes shpirtërore që i kishte kaluar në një ngrirje dhe errësim të thellë mendjeje, ku kishin sharruar gjithë ato që i kishin paraprirë dhe e kishin shoqëruar hyrje-daljen e tij në atë vend.

Kështu, gjithnjë në ndjekje të përvijimit të atij ndriçimi të çuditshëm të atyre që kishte përjetuar gjatë kohës së Bllacës, sikur të ndodhej i harruar po në atë lesën e autoambulancës si plaçkë e pavlerë fare, kishte hetuar se ai rikthim po e bartte, së pari në atë hapësirën e zymtë të asaj zallahie me plot e përplot krijesa të nënçmuara që pandalshëm futeshin nga pjesa veriore nëpërmes një kalimi, si rrugë treni a diçka e ngjashme, që soste aty dhunshëm, dhe pasi kalonin nëpër një si kordon forcash policore dhe dhunuesish të tjerë, me ç'rast krijohej njëfarë ngushtice ku ndalonte një si tren dhe ata që zbritnin prej tij detyroheshin të përbroheshin nëpër të pasi të kishin lënë gjithë ç'kishin me vete, përfshirë këtu stolitë dhe dokumentet, për t'u kthyer në numra të thjeshtë tejet të shpronësuar dhe pastaj, i bënë pjesë të atij trishtimi të jashtëzakonshëm, ku ndodhte zhvlerësimi dhe nënçmimi i përbashkët më i madh njerëzor që ishte parë ndonjëherë andejpari dhe kërcënonte të kthehej në një përgjithësim të përhershëm dhe të vazhdueshëm, i cili do të përhapej edhe jashtë asaj hapësire si një stismë shpirti dhe mendjeje e pashlyeshme.

Pati përshtypjen se ky zhvlerësim dhe poshtërim i përbashkët i njerëzve, ndër më të mëdhenjtë, sikur po ndodhte dhe furishëm përfshinte gjithë ata që futeshin aty dhunshëm në saje të një shpronësimi të atypëratyshëm nga qenia dhe nga gjithë ato që i takonin dinjitetit njerëzor, që kalonte nëpër kodin e një zbrazjeje të furishme, i cili dukej se ishte sajuar dhe paraparë diku dhe nga dikush për t'i asgjësuar shpejt e shpejt gjithë ato pasuri, virtyte dhe fuqi të brendshme të shpirtit, porse dukej që ishte veprimi i kundërt i një kodi tjetër, i cili te disa, jo vetëm që parandalonte këtë shpronësim, por ndikonte për të kundërtën, pra të shfaqej një kundërshtim i brendshëm që përhapej gjithandej, i cili, së pari përjashtonte frikën dhe furinë e saj, e pastaj ngjallte bindjen se nuk duhej pranuar ajo që dukej si fund i pashmangshëm, se nuk duhej pranuar ajo që dukej si rënie përfundimtare, se nuk duhej pranuar as gjendja e nënshtrimit të plotë shpirtëror ndaj së ligës dhe pushtetit të saj të përhershëm me atë shpronësimin e jashtëzakonshëm që bëhej dhe, ç'është edhe më e rëndësishme, ky kod bënte të ditur se shpëtim nuk duhej kërkuar nga ikja sa më larg vetvetes, por me të kundërtën, pra

duke u kthyer kah qenia dhe fuqia e saj e shtresuar në thellësitë, që hetohen vetëm me rastin e sprovave të jashtëzakonshme, siç ishte ajo me të cilën ishin ballafaquar dhe assesi ndryshe.

Në rrethana të një ndijimi të tillë dukej se ishte përfshirë bashkë me të tjerë, dhe i ngjau se pa vënë re kishin gjetur njëri-tjetrin dhe gjithnjë nën trysninë e asaj thirrjeje të brendshme që kundërshtonte zhvlerësimin e jashtëzakonshëm dhe përçmim të tjera që duhej të shpinin në pranimin e asaj gjendjeje të re të vendosur dhunshëm, kishin filluar të përhapnin fjalë sesi ajo zezonë - që nuk ishte e rastit, por pjesë e së ligës së paramenduar prej kohësh prej atyre që qëllim kishin zhdukjen e tyre përfundimtare dhe të tjera si këto - duhej kaluar me çdo kusht me bindjen se ajo, edhe si e tillë, nuk ishte fundi i fundit, e as nuk ishte gjykim i pashmangshëm, të cilit duhej nënshtruar, siç shfaqej dhe merrej prej shumicës, por duhej besuar tek ajo që paraqiste ndërtim të brendshëm shumëshresor shpirtëror që, pasi të ndihet, ndonëse kjo kërkonte mundim të veçantë dhe përkushtim të jashtëzakonshëm, me çdo kusht duhej të ruhej nga shpërbërja dhe nga të tjera ligësi që, ndonëse dukeshin sikur të ishin pjesë e ndonjë rrëfimi që kishte për qëllim ringjalljen e shpresës dhe mbështetjen tek ajo që quhej shpëtim, megjithatë ato nuk i detyroheshin as pritjes, as mëshirës e as shpëtimtarit dhe rrëfimit për shfaqjen e tij, të ngjashëm me ato kallëzimet që buronin nga libri i shenjtë - por fuqisë së vetëdijes dhe pronësisë së saj të përhershme, për veprimin e së cilës nevojitet kodi i ndërgjegjes dhe fuqia e tij e përhershme, me të cilin pastaj mund t'ua hapen rrugë edhe kodeve të tjera, të veçanta, të kundërveprimit, që ishin të domosdoshme në rrethana të jashtëzakonshme, si ato nëpër të cilat kalonin.

Megjithatë, në atë përpëlitse me kodin e ndërgjegjes dhe të tjerat që i duheshin kundërveprimit të veçantë, me të cilin do të pengohej po edhe do të luftohej ai shpronësim i jashtëzakonshëm që ndodhte dhe për pasojë kishte atë zhvlerësimin e brendshëm që shkonte deri te nënçmimi më i madh, i cili kishte marrë përmasa të gjera - punët nuk ecnin si duhet, ngaqë turma e frikësuar dhe e tmerruar nga ajo që ndodhte aty, kur me t'ua futur në atë hapësirë të mbyllur apokaliptike sakaq dhunshëm rrënohej dhe përgjithësohej, pra, e përballur me atë rënie dhe zhvlerësim të paparë ndonjëherë, të cilit i nënshtrohej, me çdo kusht kërkonte shpëtimin dhe shpëtimtarin, kërkonte që sa më parë, qoftë edhe si numër i thjeshtë dhe i zhveshur nga kujtesa dhe të tjera cilësi që i kishte lënë aty pa më të voglën kundërvënie, të dilte prej atij mbërthimi, edhe pse ishte më se e qartë se për të tillët ishte paraparë të zvarriteshin përgjithmonë në hapësirën e harrur të askundjes...

„Shpëtim!“

„Shpëtim!“

„Shpëtona!“

„Shpëtim!“

„Shpëtiim!“

“Shpëtimtaaaa!”

„Shpëtonaaaa!“

“Ahhhhh!”

“Haaaa!”

Thirrjet për shpëtimin me çdo kusht dhe për shpëtimtarin sikur kishin fashitur ato që përhapeshin përreth për mbrojtjen me kundërveprim të brendshëm, i cili duhej t'ua hapte rrugën shtresimeve shpirtërore, ndër më të strukurave në thellësitë e paarritshme, të cilat mund të vihen në veprim vetëm përballë sprovave më të rënda, po me kusht që të kërkohet. Një çast, madje, iu duk se ato fjalë kishin tretur fare nga klithjet për shpëtimin dhe shpëtimtarin, që përhapeshin nga të gjitha anët, me ç'rast dukej se i shqiptonte e njëjta gojë dhe i nxirrte ai shpronësimi i jashtëzakonshëm nga vetvetja, që tashmë kishte ndodhur dhe ngjante të kishte përfshirë të gjithë pa përjashtim, madje edhe ata të cilët kishin nxitur atë kundërveprimin, i cili duhej të bëhej kur t'i hapeshin udhët kodit të veçantë të mbrojtjes që, në vend të shpëtimit dhe të shpëtimtarit të domosdoshëm, kërkonte dinjitetin...

„Kërkohet shpëtimi!“

„Turma nuk çan kokën për tjetër...”

„Medet!...”

„Medet!...”

“Shpëtimtari si mallkim...”

“Medet!...”

“Medet!...”

Në atë gjendje të thellë dëshpërimi nuk ishte i sigurt në i erdhën ato fjalë nga dika apo i ngjanin nga çrregullimi i brendshëm? Kjo as që kishte më rëndësi përballë asaj rënieje të pashmangshme.

Megjithatë, i shtrirë pafuqishëm skaj lumit të turbullt, sikur të mundohej të mbrohej disi nga ajo fikje e pandalshme, kishte hedhur shikimin e molisur në atë pjesën tjetër, me shpresën e fundit që ai të kapte diçka të asaj që i ishte marrë me dhunë.

Ishte një mjegullim i lehtë, i mbushur me shenjat e para të zymtisë së natës që po lëshohej, ai që ia kishte pamundësuar këtë dhe njëherësh ia kishte bërë me dije se përveç asaj hapësire, në të cilën ishin futur dhunshëm dhe ishin shpronësuar nga të gjitha, nuk kishte tjetër.

„Le të kërkojnë shpëtim diku, kur nuk duan ndryshe... Le të kërkojnë shpëtimtarin, që sjell mëshirën...”

Këto deshi t’i thoshte, edhe pse nga ajo që i kishte mbetur, e dinte se atë e thoshte dëshpërimi i thellë, por hetoi se pak nga pak kishte filluar ta mbërthente ajo gjendja e shterimit shpirtëror, e cila po e privonte nga të gjitha, madje edhe nga neveria dhe vjellja...

„Ndoshta kështu ka qenë gjithherë?... Por, kjo nuk është dashur të shihej?... Ndoshta?... Shpëtimi?... Shpëtimtari i përhershëm?... Përlulja... Përkulja... Pse jo?...“

Këto fjalë dhe të tjerat, që në fikje e sipër mund të kishin vazhduar edhe më tutje sa të ktheheshin në makth mbytës, nuk kishte qenë në gjendje për me i përcjellë e aq më pak për me i mbikëqyrë nga shkakut i vetëm shterimi shpirtëror ndijimin ia kishte rrudhur deri aty sa të hetonte se nuk ishte ai që ishte...

XI

Me përshtypjen se edhe më tutje hetonte atë se nuk ishte ai që ishte, por që kjo nuk duhej ta pengonte të kuptonte të vërtetën se cili duhej vërtet të ishte, që megjithatë i mbetej t’ia gjente çelësin ngaqë tashmë nga dika kishte bindjen se në atë rreth të pafund të gjithësisë asgjë nuk ishte e rastësishme dhe jashtë veprimtimit të caktuar, se asgjë nuk ishte pa kuptim dhe jashtë qëllimit të caktuar, pra me ato që i ishin sjellë dhe mbështjellë në kokë sa të krijojnë bindjen se përnjëmend edhe si i mbetur dhe i përfshirë në hapësirën e asaj ndokundjes së askundjes, duhej të zbërthente qëllimin e asaj mbetjeje, me rropatjet në kokë, kishte lënë pas atë përfytyrimin e përfshirjes së përkohshme në atë skenën e përhershme dhe lojën në të, që e kishte nga përvijimi i atyre fletëve të shkëputura nga shënimet e shkapërderdhura të shkruara në psikiatri dhe një copë herë i kishin mbetur ashtu përpara sikur të kishin për detyrë me ia ba me dije se asaj dite jo të rëndomtë me diell të shndritshëm, që kishte filluar me atë që motra Lynner ia kishte thënë se për herë të parë duhej ta bënte vetëm atë udhëtimin me tren në kohëzgjatje prej trembëdhjetë minutash nga Marbeku për në Bjorn, i kishte ardhur fundi, dhe se e gjitha mbetej të përmbylej me atë që zonjës Sorensen do t’ia thoshte për zogjtë, cicërimën e tyre dhe fluturimin në natyrë të lirë, ku tashmë përjashtohej çështja e cakut të ardhshëm, nëse, siç i ishte thënë, do ta shihte fare, nga bindja se ai nuk duhej të kërkohej në lëvizjen kah e kaluara, që nuk kthehet, po te një të menduar tjetër, që do t’ia hapte portat hulumtimit të qenies dhe të fshehtave të saj në përbërje të tërësisë së gjithësisë dhe ndërlidhjes me të, duke pasur bindjen (madje kjo edhe do t’i kalojë në një si qëndrim të përhershëm) se edhe materia, por edhe shpirti duhet të kenë një zanafillë dhe burim të përbashkët e, meqë mund të ishte kështu, atëherë ishte e natyrshme për me iu nënshtro një qëllimi të caktuar, që

e gjitha pastaj mund të ndihmonte për me i kuptue arsyet asaj që në fund të asaj dite e kishte të qartë pse nuk ishte ai që mendonte se ishte, por që kjo nuk duhej për me e pengue për me kuptue atë që duhej të ishte dhe kjo paraqiste gjithë thelbin e asaj që lidhej me njohjen dhe vetënjohjen...?

Ngase më në fund ashtu edhe kishte ndodhur, pra që dikur, shumë vonë, ishte shfaqur para zonjës Sorensën dhe në verandën e drunjtë, ku e priste, pa ndonjë hezitim ia kishte thënë fjalët se “zogjtë bashkë me cicërimën e tyre të shurdhër kishin mbetur përgjithmonë në Bllacë pa më të voglën gjasë që në ato rrethana ta rikthejnë hapësirën e lirë të fluturimit”, e ajo si e ngrirë ia kishte bërë me dije se po atë ditë bashkërisht duhej ta zinin atë trenin e kaltër që do t’i kthente në Marbek, pra pas gjithë atij zhvillimi rreth njëzet orësh me shumë e shumë përjetime, përpëlitje dhe hamendje, nëpër të cilat kishte kaluar, e që atij i ishte dukur se i ishte nënshtruar një mbushjeje dhe zbrazjeje të jashtëzakonshme të të kundërtave, të cilave edhe më tutje duhej t’u ndiqej kahu dhe të sqaroheshin madje në rrethanat e një përkushtimi të përhershëm që nënkuptonte shkëputjen e plotë nga ato që më vonë do t’i quajë pjesë të jashtësisë dhe të kotësisë, madje, ku më të shumtën e herës ndodh ai shpronësimi nga vetvetja (kjo prej shumicës merret si e natyrshme), megjithatë mbetën për me u pa edhe ato çastet e fundit që Valon Currit ia kishin krijuar bindjen se ishte ai që nuk ishte, por që nuk duhej ta pengonte të kuptonte atë që duhej të ishte dhe këtë ta arrinte duke u përqendruar në një të menduar të pandalshëm rreth të fshehtave të shpirtit, që e ndërlidhnin me përjetësinë dhe gjithësinë, e kjo ndodhte edhe me mungesë të vetëdijes në saje të atyre që do t’i shohë si „fenomene parapsikike“, veprimin e të cilave sikur e kishte hetuar fare mirë gjatë asaj dite, sa të fitojë përshtypjen se ato bredhjet e mendjes dhe kapërcimet nga njëra gjendje në tjetrën, nëpër të cilat kalonte dhe kishte kaluar edhe atëherë kur dukej se ndodhej i mbërthyer nga ai terrimi i kokës dhe jashtë rregullave të kauzalitetit të universit, nuk kishin paraqitur tjetër veçse një zhvillim, në të cilin bëhej prova e dëshmimit të materies me shpirtin në kuadër të tërësisë së krijimit dhe të ligjeve të gjithësisë, të cilat edhe më tutje shiheshin të ndara prej njëra-tjetrës, në vend se të pranohet e kundërta, pra me peshën e atyre shqetësimeve që i ishin lidhur për kokë si një mjegull e madhe, të cilën e kishte fat, ishte kthyer aty ku gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë i kishte kaluar me atë terrimin e mendjes që e kishte nga ai shterimi shpirtëror në të cilin ishte futur çastin që me autoambulancë e kishin nxjerrë nga Bllaca dhe e kishin bartur në aeroplanin e Bundesverit gjerman që do ta sillte në Marbek, i bindur se ajo ditë dhe ato që i ishin vërtitur në kokë, edhe po të bëheshin pjesë e harrimit të përhershëm me të cilin ishte mësuar, nuk do ta shqetësonin gjithaq.

Pra, atë pjesën e rrugës së mbetur që do ta shpinte deri te veranda e zonjës Sorensën, ku ajo e priste dhe e dinte se do të shfaqej përafërsisht kur gjithë hapësirën e heshtur do ta përfshinte errësimi polar i përzier më një ndriçim të sedeftë, ku ndodhnin edhe ato zhytjet e çuditshme, që më vonë do t’i shërbejnë për të arsyetuar ato që gjatë përsiatjeve të pandërprera do t’i quajë edhe „pjesë e eterit psikik“, e kishte kaluar pa atë mbërthimin e rëndomtë të perdes së kokës, por që heqja e saj megjithatë nuk kishte mjaftuar për tjetër përveçse t’ia kthente njëfarëlloj qartësimi të pamjaftueshëm të kohës së Bllacës dhe atyre që i kishin paraprirë, që e dinte se kishte filluar ditën e gjashtëmbëdhjetë të asaj ndërhyrjes së NATO-s nga ajri ndaj forcave jugosllave në Kosovë dhe përreth dhe kishte marrë fund të nesërmen, ose të nesërmen e të nesërmes (krejt një), pasi çuditërisht ajo ishte zbrazur në orët e hershme të mëngjesit, kështu që ai, i mbetur skaj lumit sikur të mos kishte shenja jete, ishte gjetur prej atyre që ishin përkujdesur për kufomat e shumta, të shpërndara nëpër pjesët e skajshme, të cilat ishin mbledhur dhe ishin hedhur në një furgon të madh që kush e di se ku do të përfundonin...

Me siguri se edhe ai do ta përjetonte fatin e këtyre kufomave të shumta dhe të tjerëve si ai, që kishte ngado (për këtë as që do t’i vinte keq), po të mos kishte qenë përkujdesja e dikujt (ose nga frika e mëkatit, ose nga mëshira), që të mos u përmbahej urdhrave të marrë - se ata që do të gjendeshin të shkallmuar përgjatë pjesës së lumit, pa përjashtim të hidheshin në

furgon dhe pastaj të përplaseshin në ndonjë gropë të përbashkët – gjë që e kishte shpëtuar nga ai fund qençe, por që, si do të shihet, e gjitha do t'ia hapte rrugën atij shterimi shpirtëror dhe terrimit të mendjes, në të cilin kishte sharruar për të mbetur në të për gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë, kur gjatë asaj dite me diell të shndritshëm, megjithatë, në saje të atyre shkrimeve që ia kishte dhënë motra Lyner dhe i kishte thënë se një ditë do t'i duheshin, por edhe ballafaqimit me të vërtetën, se ishte ai që nuk ishte dhe nuk ia vlente më të kërkohej ai që ishte, por ai që do të duhej të ishte - ia kishte dalë që së paku pjesërisht dhe me shumë zbrazëti, të ndërlidhej me atë shkëputje, e cila edhe më tutje i kishte mbetur si shkëputje, po që e tëra ia kishte bërë me dije se rikujtimi i atij nënçmimi të tmerrshëm dhe i atyre nëpër të cilat kishin kaluar detyrimisht ata që kishin hyrë aty dhe sakaq ishin shpronësuar nga të gjitha për t'u kthyer në viktimë të përhershme, krahas asaj që ishte thënë në atë trajtesën „*Pse Dardania ishte interes strategjik i një rëndësie botërore, që nga antika e deri në ditët tona, dhe e tillë mbetet edhe më tutje*“ (këtë e kishte hasur disa herë në variante dhe nënvariate të ndryshme, në ato fletët e shënimeve të shkapërderdhura nga psikiatria), ia kishte hapur edhe dilemën thuajse të përhershme, se ndodhja e Bllacës dhe e të ngjashmëve, kishte të bënte edhe me atë që lidhej me prirjen e pandalshme dhe të përhershme për ikjen me vetëdashje nga liria dhe hapësira e saj, si dhe për rrënimin e lirisë, kur për këtë fitohet mundësia, që mendja ia kishte thënë se e gjitha mund të përkufizohej me shqyrtimin „*Pse liria dhe të menduarit e lirë, bashkë me shprehjen e lirë, është interes i përhershëm gjithënjëzëror, që nga antika e deri në ditët tona dhe e tillë mbetet edhe më tutje*“, çështje kjo që do t'i sillej në kokë pareshtur, me të cilën do të merrej natë e ditë, në mënyrë që një ditë këto mëdyshje të përfshihen në atë që do ta quajë „*Libri i lirisë së shpërfillur, i parë nga psikiatria*“, të cilin e kishte paraparë si të hapur dhe të papërfunduar, nga bindja e vetme se ajo çështje (lirisë, të menduarit të lirë, bashkë me shprehjen e lirë, por edhe shpërfilljen, i vinë nga të gjitha anët dhe, edhe më tutje pareshtur do t'i kanosen) ishte dhe mbetej njëra ndër më të papërcaktuarat, edhe nga shkaku i përpjekjeve të përkufizimit të saj, por edhe të rrudhjes në përputhje me të lejueshmen dhe të palejueshmen, me të mundshmen dhe të pamundshmen, që ai i kishte parë edhe si kufij mendjeje dhe assesi ndryshe, që ishin përligjur kur ishte shpallur ai libri i shenjtë, si i vetëm dhe fjalë e fundit, ndërkohë që të tjerët (veçmas ata që vinin nga antika e tutje, ku ai shihte një ndërlidhje të çuditshme me ato që do t'i ketë thënë gjatë gjendjeve transedente, nëpër të cilat kishte kaluar), ishin përjashtuar, ose anatemuar me herezi, e cila kishte mbetur peng i hapur.

Natyrisht se përkushtimi ndaj kësaj çështjeje si dhe shikimi i saj nga një këndvështrim në rrethana të reja (pa atë terrimin e mendjes dhe humbjen e kujtesës, me të cilin ishte ballafaquar për vite të tëra, nga koha kur e kishin nxjerrë nga Bllaca dhe e kishin sjellë në Marbek, dhe me vetëdeklarimin se do të mbetej përherë aty), mund të thuhet se Valon Currit ia kishte zhvendosur fare të menduarit nga njëra anë në tjetrën, (nga ai i të njësuarit matematikor, me pikëmbështetjen te materia dhe energjia, që buron prej saj, si themel i të gjithave, tek ai i metaforave, ndër më të paparashikuarat që përkufizohen edhe me atë që mund të quhet gjuhë e shenjave dhe ndryshe-ndryshe, ku edhe çështja e shpirtit, si frymë a disi e njëjtë, ishte lidhur me një burim që mund të ishte i ngjashëm me atë të energjisë dhe të tjera si këto), por që edhe këtë kthesë ndoshta duhet parë në përputhje me nënshtrimin dhe përshtatjen ndaj gjendjeve transedente nëpër të cilat kishte kaluar për ata gjashtë vjet, njëmbëdhjetë muaj dhe gjashtëmbëdhjetë ditë, me ç'rast, gjatë ballafaqimit me ato që i kishte lexuar në shënimet e shkapërderdhura nga psikiatria dhe ndërlidhjen, qoftë edhe si të pjesshme me ato që ishin thënë prej tij thuajse shturshëm e jashtë vetes dhe ishin shënuar nga motra Lyner, zonja Sorensën dhe të tjerët, kishte parë se përhitjet e herëpashershme epileptike dhe ato që ishin vlerësuar si sulme të saj, ia kishin mundësuar hetimin e asaj pasuri të jashtëzakonshme shpirtërore të shtresuar diku në thellësi, shpalimi, qoftë edhe i pjesshëm i së cilës, ishte i denjë për çfarëdo sakrifice dhe, si do të shihet më vonë, këtë e kishte parë si çështje që kalonte kufijtë e të menduarit të zakonshëm dhe bartej tek ato çështjet e të gjitha

kohëve, të cilat shfaqeshin si dhunti që krijesat e veçanta e bartnin nga trashëgimia hyjnore dhe me pasqyrimin e së cilës ishin të ngarkuar, pa marrë parasysh rrethanat, ku, si duket, ato të kthesave të jashtëzakonshme dhe të tronditjeve të mëdha, ishin më të përshtatshme për këtë shpallim.

Me siguri se përcaktimi që liria dhe të medituarit për të të bëhej nga psikiatria - pra nga një gjendje që shfaqet me çrregullime dhe trazime shpirtërore, që prej tij do të quhet „*Libri i lirisë së shpërfillur...*“, e të tjera si këto, do të dukej paksa i jo e rëndomtë dhe, madje, pa bindjen se krijesat ngarkoheshin me përgjegjësinë e zbërthimit të trashëgimisë hyjnore, së cilës ai nuk do t'i ndahej më dhe sikur do t'i kalojë në ndrydhje mendore - e gjitha mund të arsyetohej si një ngatërrim tjetër që ia kishte kapluar kokën Valon Currit pas atyre që ai i kishte përjetuar me rastin e heqjes së terrimit të mendjes, kur rikthimi i realiteteve ia kishte krijuar përshtypjen e ndodhjes në një hapësirë të ngjashme me atë të ndokundjes së askundjes, së cilës gjithmonë ia kishte pasur frikën, ngaqë e dinte se nuk ishte e rastësishme, por që shpjegohej me diçka...

Andaj, mund të merret me mend se kjo përçapje ishte bërë që të kërkojë mbrojtje nga zhytja në përfytyrime dhe tek ato që mundësojnë bredhjet e përhershme dhe të pakufishme shpirtërore, ku ndijimi transedent fiton pushtet të plotë, ndërkohë që sulmet epileptike arsyetojnë çfarëdo iluzioni, që pastaj mund të arsyetohet me këtë apo atë prirje të të menduarit drejt hulumtimit të qenies dhe të tjerave, të cilat do të gjejnë pasqyrim të gjerë tek ai dhe nuk do t'u ndahet dot, gjithnjë me bindjen se ballafaqimi me çështje të tilla paraqiste atë detyrimin, por edhe parakushtin e qartësisë të varësisë së secilës krijesë me tërësinë e gjithësisë dhe të ligjësisë të saj, me ç'rast dikur nuk do të mungojë as ngritja e çështjes pezull „se materia dhe shpirti kanë një pikënisje të përbashkët, (këtu hidhet teza e energjisë me ekuivalencën e frymës, që mbetet e përhershme, pavarësisht transformimit), që edhe përsëritja e të njëjtës dhe ato që shkojnë dhe vijnë, në përbërje të kohës dhe të hapësirës së caktuar, i takojnë kësaj „familjeje“ dhe „ndërlidhjes së saj të përhershme“, me çka përjashtoheshin ato që më vonë do t'i quajë „kufizime që vinin nga dhuna e librit të mbyllur...“, pikërisht ato që mendohej për krijimin tejet të thjeshtuar dhe të njëanshëm, që lidhet me shpjegimin dhe zanafillën e botës, sikur të ishte fjala për një përrallë të ardhur dika dhe jo diçka me pikëmbështetje në ligje të caktuara dhe të përhershme, të cilat mund të shpjegohen një nga një, por me kusht që për këtë të përdoret mendja dhe fuqia e saj e pashtershme me anë të kërkimeve, pa iu vënë kufijtë dhe ndalesat e njohura, edhe atëherë kur ajo mëton të shkojë larg e më larg sa edhe çështjen e krijuesit ta shohë si çështje të atij zbërthimi të krijimit të përbashkët dhe të tërësisë së pakufishme...

Por, prirja e të menduarit nga njëra skajshmëri te tjetra (nga ajo e gjuhës së llogaritjeve dhe e matjeve të tjera të sakta fiziko-matematikore tek gjuha e shenjave dhe e metaforave, pra nga materia te shpirti dhe tek ato që ai i quante të përbashkëta, çështje të një rrënje dhe ndryshe-ndryshe, e cila thoshte se ndonjëherë do të dëshmohej, pa marrë parasysh pengesat që do t'i vijnë nga ata që kishin përhapur librin e vetëm, atë të mbyllur dhe dhunën e tij mijëravjeçare), megjithatë, me kohë ishte parë se nuk e kishte ndryshuar gjithaq preokupimin kryesor ndaj çështjeve që kishte marrë në shqyrtim, e as që kishte ndodhur ta përjashtonin njëra-tjetrën...

Përkundrazi, sa më shumë që kishte kaluar koha, u ishte hetuar ajo varësi, kur njëra gjuhë kishte bartur mjetet e veta tek tjetra dhe anasjelltas, duke qitur kështu në pah çështje që i takojnë asaj që quhet ndërlidhje e veçantë midis asaj që ai e kishte cilësuar si trashëgimi hyjnore që nga origjina dhe asaj së brendshmes, me kufizime, si gjendje e dhunshme, e cila mund të përballohej nëse pranohet fuqia e shpirtit të përhershëm me impulset e pandalshme dhe të përsëritshme që mbesin të shpërndara në hapësirën e një qarku të gjithësisë, ku pastaj, me anën e transedencës dhe përpjekjeve të tjera të hulumtimit të thellë bëhet e mundur bartja e veçantë e tyre, dhe anasjelltas, në përbërje të asaj tërësie të përgjithshme dhe të pashkëputshme, ku asgjë nuk shpenzohet, por vetëm plotësohet, që më vonë e kishte vlerësuar

edhe si „çështje e impulseve telepatike“, të cilat duhet të mbahen parasysh dhe shumëçka kësisoj, edhe pse e kishte ditur se ashtu prekte diçka shumë të diskutueshme, që me gjuhën e mjekësisë cilësohet si patologji, e kushtëzuar nga prishje truri...

Sikur të dëshironte për me tregue të kundërtën, pra ato që quheshin kuturu „prishje në tru“, që madje merreshin si të tilla dhe i liheshin nën mbikëqyrje të padrejtë psikiatrisë dhe dhunës që ushtronte kundër atyre që i takonin ndërdijes dhe hapësirës së saj të pakufishme, Valon Curri, në ato që kishte shkruar te „*Libri i lirisë së shpërfillur, i parë nga psikiatria*“, ishte përpjekur që edhe atë, e cila jo rrallë mjegullohej si ndërlihdje e pashmangshme mendore dhe shpirtërore midis qenieve në hapësirën e asaj shumësie të pafund dhe paraqiste, pse jo edhe telepati madje - ta shohë ndryshe dhe ta shqyrtojë ndryshe dhe që kjo të bëhej me anën e matematikës dhe të filozofisë, njëkohësisht, me arsyetimin „se gjithë ato fenomene të përfutuara, me të cilat ndeshemi me vetëdije dhe pa vetëdije, kur duam dhe kur nuk duam, nuk mund të jenë asgjë tjetër veçse aspekte të paramateries, me të cilat rrethohet materia, mbi të cilën qëndron gjithësia dhe tërësia e saj...“

Për ta dëshmuar këtë, do të pohojë se „energja e përcakton masën dhe forcën e saj, por jo edhe përmbajtjen“, të cilën do ta arsyetojë me përqasjen „se një fjali mund të jetë më e kuptueshme nëse thuhet me zë më të fortë, por nuk e ndryshon përmbajtjen nga kjo forcë...“

Meqë disa nga faqet e atyre që ishin quajtur „*Libri i lirisë së shpërfillur, i parë nga psikiatria*“, herë pas here ishin hedhur në internet, pa emrin e autorit, por vetëm me shifrën „Bllaca“ – dhe mund të merrej me mend se kjo ishte bërë nga motra Lyner, por edhe nga zonja Sorensën, të cilat kishin qenë të vetmet që i kishin mbikëqyrur dhe u ishte lejuar që t’i shqyrtonin dhe rishqyrtonin - ato, edhe si të shkëputura dhe herë-herë me kapërcime të mëdha, kishin tërhequr vëmendjen, si të atyre që kishin treguar interesim për to (pse shtroheshin çështje gjithë kohore dhe gjithënjëzore, të para nga një pikëvështrim tejet interesant, ku ishin hapur shumë çështje me të cilat ishte provokuar shkenca, por edhe shoqëria dhe të menduarit e gjithanshëm), sado që diku-diku kishin sjellë edhe shqetësime dhe kundërshtime të dukshme madje, sa të ndiqeshin prej hakerëve të shkathtë, (me siguri këtë detyrë ua kanë ngarkuar qendra të caktuara të forcës dhe të vendosjes), që u kishin ndenjgur gati t’i gjymtonin, t’i ngatërronin sa nganjëherë, me ato që u shtonin dhe u hiqnin qëllimisht, të dukeshin fare të pakuptueshme dhe të papërdorshme, madje krijonin edhe lajthitje e ndërrim mendjeje, saqë nuk ia vlen të humbet kohë me to...

Kishte ndodhur madje, që në këtë fushatë kundër këtyre shkrimeve, gjuhë të përbashkët të gjenin edhe ata që ato i sulmonin si „pjesë e një të menduari tjetër (të racizmit biologjik dhe të fashizmit universalist“), me arsyetimin se „vetëm një kategori krijesash njerëzore, të cilat bartin trashëgiminë hyjnore, janë në gjendje të ndërlihdin mendimet me njëra-tjetrën dhe të parashohin gjithë atë që i përgatitet njerëzimit“, (të mira e të liga), ku ishte përmendur edhe ndodhja e Bllacës dhe të tjera fatkeqësi të këtilla dhe, si pasojë e kësaj dhuntie, si krijesa të veçanta dhe ndryshe, që shkonin edhe deri te shfaqja e mbinjeriut, thoshin se „mbanin përgjegjësinë e shpëtimit të njerëzimit“. Gjithashtu, ishin sulmuar edhe nga ata që mendonin se ngritja e çështjes së paralajmërimit të ngjarjeve të caktuara, të cilën duhej pasur parasysh dhe që quhej *prekognacion*, nuk paraqet tjetër përpos „neveri perfide kundër librave të shenjtë dhe misionarizmit të tyre, me të cilin shpëtohet bota nga mëkatet dhe ngatërresa të tjera të hyjit dhe gjithë ato që i vishen njëfarë arritjeje të vendosjes së perandorisë së më të mirës“. Në këtë fushatë, kundër këtyre mendimeve, jo rrallë paraqiteshin edhe ata që akuzonin se ato që përhapeshin nga ai farë „*Libri i lirisë së shpërfillur, i parë nga psikiatria*“ nuk ishin tjetër veçse përpjekje që me anën e asaj që cilësohej si *energji e psikës* apo *psikokineze*, ku prejudikohej ndërlihdja e materies me çështjet biologjike, që shkonin deri te fryma dhe ajo që quhej shpirt, që të trupi i njeriut gjente vetëm mjetin e përkohshëm për të realizuar qëllimet dhe të tjera mashtime si këto , për të cilat thuhej se ishte në shërbim që përfundimisht të njolloseshin, por edhe të përjashtoheshin mësimet e profetëve, sa ato të

merreshin si pjesë e asaj përpjekjeje të pandalshme që gjithë pushteti tokësor dhe ligjet e tiranisë fundamentaliste t'i visheshin fuqisë së krijuesit...

Natyrisht se fushata kundër shkrimeve të veçanta të „*Librit të lirisë së shpërfillur, i parë nga psikiatria*“, që bëhej në internet gjithnjë me shifrën „Bllaca“, nganjëherë jo vetëm që kishte kaluar caqet e preokupimeve të natyrshme të autorit të saj, por ato sikur kishin filluar të ktheheshin edhe në një të menduar të hapur rreth çështjeve që përnjëmend preknin hapësirën e atyre të panjohurave, me të cilat ballafaqohej mbarë njerëzimi, që u duhej një pikëvështrim tjetër, por që, sido që të merret, sillej nga ajo që shpirti dhe energjia, pra materia, shihej në një ndërlidhje të përhershme, si pjesë të së njëjtës, që veprojnë edhe pavarur, e edhe bashkërisht mbi bazën e të njëjtave qëllime, të cilave duhet t'u shihen edhe rregullat, e edhe ligjësitë dhe se rreth këtyre fenomeneve ishin zënë ngoje teori të ndryshme, si ajo e *parapsikologjisë* që shihte fenomenet paranormale, që nuk janë të mbinaryshme, e mbi të cilat pastaj ishin zënë ngoje *teoria e komplementaritetit*, ajo *kauzale (e ndërlidhjes)*, si dhe *teoria e sinkronizimit*... Të gjitha ishin shpjeguar me njëfarë pranimi të *teorisë së eterit psikik*, ku ligjet fizike, bashkë me ato të njëfarë vetëdijeje kolektive, të shpërndarë në eter, ishin ato që përcaktonin rregullat e konstruksioneve kozmologjike, po edhe ato të njësive në të, qofshin ndër më të veçantat dhe më të shkapërderdhurat, me çka pranohej fuqia e secilës qenie në përbërje të kësaj tërësie, mendim ky që pjesërisht pranohet nga krijuesit me fantazi, atëherë kur flitet për atë teatrin e përhershëm dhe lojën në të, së cilës i nënshtrohen të gjithë në përputhje me regjisorin e padukshëm, që, në pamundësi të zbërthimit të drejtë dhe të shpjegimit të duhur, pastaj e gjitha, pa të drejtë, përfundon në fatalitet dhe në pashmangshmëri të asaj që cilësohet si fat, por edhe fatkeqësi...

Megjithatë, qarkullimi i tyre i mëtejshëm në internet, por edhe në faqet e disa gazetave që merren me sensacione (me dëmtimet që u vinin nga hakerët dhe pa to), me kohë kishte qitur në pah edhe një çështje tjetër: atë që mund të quhet edhe sjellje telepatike dhe orientim telepatik madje, që nuk është vetëm humbje e ndjenjës së realitetit, e cila pason pas çrregullimeve të mëdha shoqërore, që sikur nuk dëshirohet t'u shihen shkaqet e vërteta, por diçka më shumë, që mbase ka të bëjë me atë ndikimin e atij eterit psikik, të cilin edhe pa vetëdije e thithin mendje të ndryshme dhe vepron vazhdimisht, dukuri kjo që në njëfarë mënyre ishte pranuar me shpjegimin e ëndrrave, por ishte ndalur si e keqpërdorur, se gjoja fuqia i ishte dhënë të ligës dhe forcave të tjera të errëta dhe mashtruese që gjithmonë vepronin kundër së mirës, të cilat ishin bartur te djalli dhe roli i tij...

Kështu, sipas një ndërhyrjeje në internet, ishte bërë e ditur se disa nga faqet e „*Librit të lirisë së shpërfillur, i parë nga psikiatria*“, jo vetëm që përkonin me preokupimet e një romani, të botuar atyre ditëve në Prishtinë nga një autor i njohur, por ato edhe lidheshin me porositë qendrore, sikur të kishin të njëjtin dedikim, por ai që kishte ndërhyrë nuk kishte ngurrar të ngrihte edhe dilemën, se mos e gjitha ishte pjesë e të njëjtit burim apo e ndonjë qendre të kurdisur diku, që shfrytëzonte mediumet e ndryshme për qëllime të caktuara të mbikëqyrjes, edhe pse as koha e as vendqëndrimet nuk i lidhnin autorët, meqë dihej se njëri ndodhej në një spital psikiatrik, diku në një vend skandinav, (pa kurrfarë lidhjesh me të tjerët, ku theksonte se mbetej përgjithmonë me ato rropatjet e kokës, në të cilat ishte përfshirë dhe nuk do t'u ndahej dot), ndërsa tjetri në Prishtinë, po ashtu i mbyllur në njëfarë rrethimi të pashpjegueshëm, që ia kishte vënë vetes nga pamundësia as ta pranojë atë botë e as ta përjashtojë...

Sado që ngjarjeve të trajtuara në faqet e internetit dhe atyre në romanin e autorit të Prishtinës u hynin në mes mbi një mijë e sa vjet, (sa kufizohej ndodhja e Bllacës me kryqëzatën e parë të normanëve në vendet e shenjta, që kishte kaluar nëpër vendet e Arbnit), megjithatë atyre u shihej ngjashmëria tematike, por edhe porositë, të cilat, kur shkëputeshin nga tërësia (kjo ndodhte jo rrallë për qëllime të caktuara), atëherë ato dukej se merrnin në shqyrtim të njëjtat veprime, sillnin në skenë të njëjtat personazhe, që pastaj qitnin në pah të njëjtat zhvillime dhe, ç'është më e rëndësishme, shiheshin të njëjtat pasoja dhe të njëjtat

dilema dhe shqetësime, me të cilat sikur bëhej me dije se nuk ishte përsëritja e së njëjtës, që thuhej se përcaktonte çdo gjë dhe nuk mund t'i ikej, por ishte sjellja e njerëzve dhe qëndrimet e tyre në ato rrethana, që fataliteteve ua përcaktonin drejtimin dhe vendin e përhershëm, sa ngjanin të pashmangshme...

Bon, prill-qershor 2006.

(Fundi i librit të parë)

....

Shënime për autorin

Jusuf Buxhovi ka lindur më 4 gusht të vitit 1946 në Pejë. Fëmijërinë e kaloi në Gjakovë, ku edhe kreu shkollimin e mesëm. Në vitin 1968 u diplomua në Universitetin e Prishtinës (Dega e Gjuhës dhe e Letërsisë Shqipe), ndërsa në vitin 1979, me temën „Lidhja Shqiptare e Prizrenit në dokumentet gjermane“ magjistroi në Degën e Historisë të Universitetit të Prishtinës.

Nga viti 1967 e deri në vitin 1999 punoi si gazetar dhe redaktor në gazetën „Rilindja“. Gjatë viteve 1976-1980 dhe 1995-1999 ishte korrespondent i përhershëm i kësaj gazete, i akredituar në Bon të Gjermanisë, ku edhe më tutje punon si analist i pavarur.

Deri më tash ka botuar këto vepra:

1. „**Cirku**“, tregime - „Rilindja“ - 1972
2. „**Pioni**“, tregime - „Rilindja“ - 1975
3. „**Matankrena**“, roman - „Rilindja“ - 1976
4. „**Çaste**“, vështrime letrare – „Rilindja“ –1978
5. „**Dinozauri**“, dramë – „Rilindja“ – 1979
6. „**Shënimet e Gjon Nikollë Kazazit**“, roman – „Rilindja“ – 1982
7. „**Ura e Fshejit**“, novela – „Rilindja“ – 1983
8. „**Pranvera e zhveshur**“, dy drama – „Rilindja“ – 1984
9. „**Nata e shekujve**“, roman – „Rilindja“ – 1985. (Fitoi çmimin vjetor të Shoqatës së Shkrimtarëve të Kosovës)
10. „**Galeria e të vdekurve**“, roman – „Rilindja“ – 1987
11. „**Libri i të mallkuarve**“, roman triptik – „Rilindja“ –1989. (Fitoi çmimin letrar „Hivzi Sulejmani“)
12. „**Prapë vdekja**“ - (libri i parë) , roman trilogji, „Rilindja“ – 1991 (Fitoi çmimin vjetor të Shoqatës së Shkrimtarëve të Kosovës)
13. „**Prapë vdekja**“ - (libri i dytë) , roman trilogji, „Rilindja“ –1993
14. „**Prapë vdekja**“ - (libri i tretë) , roman trilogji, „Rilindja“ – 1995
15. „**Qyteti i dënuar me vdekje**“, roman, „Faik Konica“ – 2000
16. „**Letrat për Kryeprincin**“, roman, „Faik Konica“ – 2003
17. „**Vdekja e Kolonelit**“, roman, „Faik Konica“ – 2004
18. „**Vera e fundit e Gjin Bardhit**“, roman, „Faik Konica“ – 2004
19. „**Kujtimet e zonjës Von Braun**“, roman, „Faik Konica“ – 2005
20. „**Kodi i dashurisë**“, roman, „Faik Konica“ – 2006. (U nderua me çmimin kombëtar „Azem Shkreli“ si vepra më e mirë e vitit)
21. „**Udhëtimi i Mendim Drinit**“, roman, „Faik Konica“ – 2006.

....